

હું સા

યાને

મ ઠ નો ભેદ.

કોમલ દા. ૨-૮-૦૦

કોમલ
અમૃતલાલ રતનજી ત્રિવેદી.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૮૪૪ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ હિંદી યાને મઠનો ભેદ

વિષય

હંસા

યાને

મઠનો ભેદ

(અદ્ભુત રસ ભરી નવલકથા)

લેખક:—

અમૃતલાલ રતનજી ત્રિવેદી
હળવદ (કાઠીયાવાડ)

સંવત ૧૯૮૩

આવૃત્તી ૧ લી.

ખ. સ. ૧૯૨૭)

કોમલ રૂ. ૧-૮-૦

(પ્રત ૫૦૦

પ્રકાશક:—ખેવડી મોજ કાર્યાલય.

અંબસ્વામીત્વના સ્થાપનાને સ્વાધિન છે.

પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું:—

અમૃતલાલ રતનજી ત્રિવેદી.

ઠેકાણું:—માવજ પ્રેમજીના ત્રણ બંગલા

મુ. ઘાટકોપર જીલ્લે થાણા,

જ. આઈ. પી. રેલ્વે.

વીસમી સદી કાર્યાલય.

સેમ્યુઅલ ડોસ બેન, માંડવી બંદર નં. ૩

મુંબઈ બંદર.

આ પુસ્તક 'દેશી મીત્ર' પ્રેસ મુરતમાં મગનલાલ વનમાળીદાસે
છાપ્યું અને તેના લેખક અમૃતલાલ રતનજી ત્રિવેદીએ પોતાનાં
મઠિ મુંબઈમાં 'બેવડીમાજી' કાર્યાલય મારફતે પ્રગટ કર્યું.

श्रीमान शेड आदमदभाई दाखदुसेन दाखदसाक

સમર્પણ

સાહિત્ય વિશારદ, સરસ્વતી ઉપાસક,
કળા કૌશલ્યના દિવ્ય ગુણો અંગીકાર કરી
સાહિત્ય પ્રીયજનો અને વિદ્વાકળાના પુનરી-
ઓને પ્રકાશમાં લાવનાર:—

શ્રીમાન શેઠ,

આહમદભાઈ હાજીહુસેન હાજીઈસાક
મુંબઈ બંદર.

આપની સાહિત્ય તરફની પ્રીતિ અને સખી દરી-
યાનીલથી તમોએ મારા જેવા એક નવીન લેખકને
દ્રવ્યની તથા તમારી અમુલ્ય સલાહનો મદદ આપી
જગતની જાણુમા લાવવાને ઉત્તેજન આપ્યું છે તે માટે
તમારા પ્રત્યેના પ્રેમ અને મમતાની લાગણીને વચ-
ચઈ હું મારો આ અલ્પ પ્રયાસ આપના કર કમળમાં
સમર્પિત કરી તમોએ મારા પ્રત્યે બતાવેલી લાગણીનો
ભાર્યત કિંચિંત ઓછો કરવા પ્રયત્ન કરું છું.

આપનો.....

અમૃતલાલ રતનજી ત્રિવેદી

મુસ્તાવના.

આ દેશને રસીલી વાર્તાના લેખક બાવીસ ત્રેવીસ વરસના એક ઉગતા લેખક છે. જાહેરકાર્ય કર્તા છે, કારણ કે ધાટકોપર વેંગમેન્સ એસોસીએશનના સંચાલક છે. યાત્રા તથા તીર્થનાં સ્થળોપર દ્રષ્ટિગોચર થતા અનાચાર નજરે જોઇ એમને ધણું લાગી આવ્યું અને એ અનાચારનો ઉલ્લેખ જો વાર્તારૂપે કરવામાં આવે તો એક સાધારણ નિબંધ કરતાં વાંચકોને વિશેષ રસીકર થઇ પડે એમ ધારી ત્યાં થતા ઘણી જાતના દુરાચારોની એક જાતને એમણે વાર્તાનું રૂપ આપ્યું અને તે વાર્તા તે 'હંસા યાને મઠનો ભેદ' વાર્તાનું વસ્તુ બહુ ઉત્તમ છે. ગમે તેટલાં પણ કષ્ટ ખમી એક હિન્દુ સ્ત્રી પોતાના દુરાચારી પતિને સુધારવા મથે છે, અને અંતે તેની-એક આદર્શ હિન્દુ સ્ત્રીની-સુરાદખર આવે છે. એમાં વર્ણવેલા બયંકર બનાવોથી એ સદગુણી સ્ત્રી ડરી જતી નથી પરંતુ એના માર્ગમાં જેમ જેમ મુશ્કેલીઓ વધતી જાય છે, તેમ તેમ એની કાર્યદક્ષતા વધતી જાય છે. આમાંથી આપણી હિન્દુ ગૃહીણીને ઘણો સારો પાઠ શીખવાનો મળે છે.

વાર્તા બોધક છે. વળી હાલના જમાનાને અનુસરી લખાઇ છે. જંગલ, નદી, શહેર, મઠ વિગેરેનાં વર્ણનો ધ્યાન ખેંચે એવાં છે. એમાં દર્શાવેલા બનાવટી સાધુના પરાક્રમેનો ઇજારો હાલનાજ જમાનાએ લીધો છે એવું નથી એ દુષ્ટતાતો કુતીઆ જુનેટલી જુની છે તેટલીજ જુની છે, પરંતુ તેથી કાંઇ એમ કહેવાય નહીં કે તેથી

તેની હસ્તી બાબત કોઈએ બેપરવા કે બેદરકાર રહેવું. એ દુષ્ટ-
તાનો ચિતાર તો જેટલી વખત ચિતરાય તેટલી વખત ચિતરવોજ
જોઈએ: જેટલો ચિતરાય તેટલો થોડો, કારણકે એને વિશે જરાએ
વિસ્મૃતી થવી ન જોઈએ. ધણું પુસ્તકો, ધણા દાખલા, ધણા અનુભવો
છતાં પણ એ શકતા, એ દુષ્ટતા તો હજી જેવી આગળ આપાદી
ભોગવતી હતી તેવીજ ભોગવે છે, તો પછી એ વિશે વારંવાર
ઉઠાપોઠ ન થતો રહે તો એનાં અનિષ્ટ પરિણામો હદ બહાર જાય,
માટે આવા પુસ્તકોની હંમેશ જરૂર રહેવાની.

વાર્તાના ગુણદોષનું તોલ કરવાની આ જગા નથી. પરંતુ
લખાણમાં અધેજ સાદાં એટલે કે અધરા નહિ તેવા શબ્દો વપરાયા
છે ને સાધારણ કાટીના વાંચકો, કે જેને માટેજ એ વાર્તા લખાયેલી
છે, તેમનો રસ એવી સતત રીતે જળવાઈ રહ્યો છે કે જોકે તેમાં
અતાવેલા બનાવો બધાજ કુદરતી નથી તો પણ તેમાં તે રસ જળ-
વવામાં કોઈ રીતની ખાંપણ આવતી નથી,

મુંબઈ } કૃષ્ણલાલ મોહનલાલ ઝવેરી
તા. ૨૯ મી જુન ૧૯૨૭

લેખકના બે બોલ.

વાંચકો !

આપની સમક્ષ મારી અલ્પ બુદ્ધી પ્રમાણે મેં જે આ નવલ કથા મુકી છે તે લખવાનું જ્યારે હું યાત્રા નિમીત્તે યાત્રાના સ્થળોએ ગયો હતો ત્યારે ત્યાં ધર્મના નામે બોળા શ્રદ્ધાળુ યાત્રિકોને, સાધુ, સન્યાસી, અને મહારાજો કેવા આડંબર તથા ધર્મના બહાના નીચે ફસાવી બોળા અજ્ઞાન યાત્રાળુઓના ધનનો દુર્વ્યય કરે છે, તે ઉપરાંત કેટલીક બોળા સ્ત્રીઓને ધર્મના બહાના નીચે પોતાની વિષય લાલસા પોશવાને પોતાનું કેવી રીતે હથીઆર બનાવે છે તે દ્રશ્યો જોયા પછી આવુંજ કાંત્ર નવલ કથાની શુંથણીમાં શુંથી પ્રજ્ઞ સમક્ષ મુકવાનું મને યોગ્ય લાગવાથી મારી આ નવલ કથાની મેં કુલ શુંથણી કરી છે.

જો વાંચકો, આ નવલ કથા વાંચી તેવા ધર્મના નામે અજ્ઞાન, અંધ શ્રદ્ધાળુ, ભાવીકબકતો પર તગડ ધિન્ના કરનારા સાધુ, સન્યાસી કે ધર્મચાર્યના પાસમાં નહીં ફસાય અને ખોટી અંધશ્રદ્ધા દુર કરી તેવા સાધુ, સંન્યાસી કે ધર્મચાર્ય કે જેઓ સમાજમાં પાપ સમાન છે તેઓને સુધારવા પ્રયત્ન કરશે તો હું મારો આ પ્રયત્ન સફળ થયો સમજીશ.

પુસ્તક છાપવા, છપાવવા, કે અન્ય રીતે મદદ કરનારાઓનો જો હું અહીં ઉપકાર ન માનું તો હું નયુણો કહેવાકં માટે જો તેઓનો હું આ સ્થળે ઉપકાર માનું તો અચાનેતો નહીંજ મણાય.

૨૧. સાકરલાલ મગનલાલ કાપડીયા (મધુકર) તેઓએ મારા પ્રથમ પ્રયાસના લેખો લઘ, સુધારી, છાપીને અને જાગળ લખવાનો જે ઉત્સાહ આપ્યો છે તે માટે હું તેમનો આભારી છું, આવડી મોટી નવલ કથા લખી શક્યો. તેનું માન પણ તેમને તથા પ્રબુદ્ધાસ લાધાભાઈ મોદી કે જેમનો મારે હજુ ઉપકાર માનવાનો છે તેમને ધટે છે. કારણ કે જ્યારે મેં પ્રથમ લખવાનું શરૂ કર્યું ત્યારે ૨૧. મધુકરજી અને લેખન શૈલી વિશે વારંવાર સુચના આપતા હતા.

૨૨. પ્રબુદ્ધાસ લાધાભાઈ મોદીએ મારી આ નવલકથા વિશેષ ઉત્સાહીત કર્યો છે અને જગતની જાણમાં મારા જેવા એક નવીન લેખકને મુક્યો છે તે માટે તેમનો પણ મારા ઉપરનો ઉપકાર કાંઈ ઓછો ન ગણાય તેથી હું ૨૧. મધુકર તથા ૨૨. પ્રબુદ્ધાસ લાધાભાઈ મોદીનો હરહંમેશનો આભારી રહીશ આ ઉપરાંત ૨૧. વરતેજ્યાળા મનહર સંપાદક, બેવડી મોજ ૨૧. સાહી તથા રામચંદ્ર મજુપતરામ દ્વે વિગેરે જે જે બાધઓએ મારા પ્રત્યેની તેમની પ્રેમાળ લાગણીને લીધે આ નવલકથા છપાવવામાં તેના પુરૂષ સુધારવામાં વિગેરે હરકાંઈ કાર્યમાં તેમની કૌમતી સલાહ આપી છે તે માટે તેઓ સર્વનો હું આભારી છું.

મુંબઈની સ્મોલકોઝીઝ કોર્ટના વડા ન્યાયાધિષ્ઠ સાક્ષર રત્ન કૃષ્ણ-લાલ મોહનલાલ ઝવેરીએ પ્રસ્તાવના લખી આપી મારા પ્રત્યે જે પ્રેમ બરી લાગણી જતાવી છે તે માટે તેઓશ્રીનો જેટલો આભાર માનું તેટલો થોડો છે.

વીસમી સદીના પ્રખ્યાત સ્વ. માલીક શેઠ દાજીમહમદ શેઠના સુપ્રસન્ન બાઈ ગુલામહુસેને પુસ્તક છપાવવા તથા તેને આકર્ષક કરવા

માટે ઉદાર દીક્ષે તેમણે મને જેને ઉપયોગી સુચનાઓ આપી છે તે માટે તેમનો પણ આભારી છું.

વિના મુશ્કે મિત્રો કાઢી આપવા માટે ચિત્રકાર ભાષ પંડ્યાનો ઉપકાર માનું છું.

૨૧. વસનજી આણંદજી કાનાપ્પાર કે જેઓ મારા એક મીત્ર અને હિતેન્દ્રુ છે તેઓએ જ્યારથી હું અપકવ ન્હાની ન્હાની વાર્તાઓ લખતો હતો ત્યારથી મારી તે વાર્તાઓ પોતે સંસ્કારી હોવા છતાં કંટાળ્યા સીવાય સાંભળી મારા ઉત્સાહને વધાર્યો જ ગયા છે અને મને વારંવાર મોટી નવલકથા લખવાની સલાહ આપતા હતા તેમની તે સલાહના ફળ રૂપે જ આ નવલ કથા હોવાથી તેઓનો તથા મને અન્ય રીતે મદદ આપનાર મારા સર્વહિતેન્દ્રુઓનો આભાર માનું છું.

છેવટે આ મારો પ્રથમ પ્રયાસ હોવાથી જે જુલયુક રહી ગઈ હોય તેનો હંસક્ષીર ન્યાયે વૃંચાંચકા ન્યાય કરી મને દર ગુજર કરશે તેવી મારી તેઓ પ્રત્યે વીનંતિ છે. અસ્તુ.

અસાડ શુદ્ધ ૧૫ સંવત ૧૯૮૩

ત. ૧૪-૭-૧૯૨૭

મવજી પ્રેમજીના ત્રણ બંગલા

ધારકોપર જલ્લો થાણા

જી. આઈ. પી. રેલ્વે.

અમૃતલાલ રતનજી ત્રિવેદી

અનુક્રમણિકા.

મકરણ	વિષય	પૃષ્ઠ
„ ૧ છું	હંસાનું હરણ	૧
„ ૨ જી	રંગમાં ભંગ	૭
„ ૩ જી	પર્વતપર	૧૧
„ ૪ થું	પ્રેમયાચના	૧૬
„ ૫ મું	કાળ કોટડી	૨૩
„ ૬ હું	સાધ્વીઓનું મંડળ	૨૭
„ ૭ મું	પીશાચ લીલા	૩૨
„ ૮ મું	હંસા અને મેના	૩૭
„ ૯ મું	યોગિશ્વરનો મેળાપ	૪૩
„ ૧૦ મું	કાળ કોટડીનો ભેદ	૪૭
„ ૧૧ મું	અતિતાનંદ અને મોહિની	૫૫
„ ૧૨ મું	મોહિનીની પ્રપંચ જાળ	૬૦
„ ૧૩ મું	પ્રપંચીઓનું મંડળ	૬૬
„ ૧૪ મું	મુક્તિના માર્ગ	૭૧
„ ૧૫ મું	વનમાં	૭૪
„ ૧૬ મું	લાવણ્યસીંહ જેળ	૮૦
„ ૧૭ મું	કનકની પ્રતિષ્ઠા	૮૪
„ ૧૮ મું	પડમંત્રની રચના	૯૩

„ ૧૯ મું	શાન્તિકુંજ ...	...	...	...	૯૭
„ ૨૦ મું	શિયળ સંરક્ષણ	...	...	...	૧૦૫
„ ૨૧ મું	ગેબી મદદ ...	...	...	...	૧૧૩
„ ૨૨ મું	સુરેન્દ્રસીંહ કેદ	...	...	...	૧૧૮
„ ૨૩ મું	લાવણ્યસીંહ સપડાયો	...	...	...	૧૨૪
„ ૨૪ મું	અતિતાનંદની પાછળ...	...	...	...	૧૩૫
„ ૨૫ મું	બેદી વાત ...	...	...	...	૧૩૯
„ ૨૬ મું	બાક બેન ...	...	...	...	૧૪૨
„ ૨૭ મું	દેવી મંદીર ...	...	...	...	૧૬૩
„ ૨૮ મું	પશ્ચાતાપ ...	...	...	...	૧૬૮
„ ૨૯ મું	અતિતાનંદનું પૂર્વ જ્ઞાન	...	...	...	૧૭૯
„ ૩૦ મું	યોગિની કોણ ?	...	...	...	૧૮૯
„ ૩૧ મું	અદ્ભુત મઠ	...	...	...	૧૯૫
„ ૩૨ મું	રાજ્યા બિષેક	...	...	...	૨૦૬
„ ૩૩ મું	પ્રેમીઓનું મીલન	...	...	...	૨૧૩
	ઉપસંહાર ...	...	...	...	૨૧૫

હંસા. યાને મઠનો ભેદ.

—>>>>><<<<<—

પ્રકરણ ૧ હું.

—>>>>><<<<<—

હંસાનું હરણ.

આપણા માસમાં વિદ્યામગ્નમાં અપૂર્વ આનંદ સર્વત્ર છવાઈ રહે છે. પર્વતના શૃંગોથી વસી રહેલા પહાડી રથાનને લીધે આ પ્રદેશ માંહેના નદી, નાળા વિગેરે પાણીથી ભરાયેલા દ્રષ્ટિગોચર થાય છે. જે દિશા તરફ નજર કરે તે દિશામાં મનને આકર્ષક હૃદયમાં આનંદની ઉર્મિઓ ઉછળાવે તેવો મનોમુગ્ધ દેખાવ આપણી નજર સમક્ષ ઉપસ્થિત થતો જણાય છે. વર્ષાસ્તુને લીધે જમીનપરના ઉગેલા લીલાછમ જેવા ધાસથી જમીન ઢંકાઈ ગયેલી હોવાથી નજરે તથા મનને ગમતા કુદરતના ભિન્ન ભિન્ન દ્રવ્યો જોનારના મનને બેધડી આનંદ આપનાર નીવડે છે. એક જાણુ પતિતપાવની મહા-માયા, જગતજનની ભાગીરથી પુણ્ય તલિલના પ્રાણ ભેગે ઝળઝળ કરતી વહી રહી છે. પાણીના ઝળઝળ વહેતા નાદથી થતા કાનને

આનંદ આપે તેવા બલુકાર અમીતના પણ અમને હરી લેતા હતા. અનીલ રાજ પણ ધીમે ધીમે થાકથી લેથપેથ થઈ ગયેલા, કાર્યના ભોળથી કચડાઈ ગયેલાને આશીર્વાદસભ ધીમે ધીમે વહેતો આસપાસ ઉગેલા ડુસો તથા કુંજેમાં ગેલ કરતો વહી રહ્યો છે. ખીજ ખાજી. પહાડમાંના સર્વ નદી, નાળાં તથા ઝરાઓ વેગથી વહી રહ્યા છે. પહાડી દ્રવ્ય વરસાદના દીવસોમાં અત્યંત મનોહર લાગતું હતું. આ આ વખતે ધિક્ક આનંદ અને પ્રસન્નતાની વાત તો એ છે કે, છેક દૂર દૂરના સ્થળેથી પણ અનેક મનુષ્યો જગત જનની વિધ્યાવા-સીનીના પવિત્ર દર્શન કરવાને સાઈ હજારોમાં ચાલી આવે છે, વિધ્યાયળની નાનકડી વસ્તી હજારો મનુષ્યોના આગમનની બીડથી જોવા રીતે સમુદ્રમાં ભરતી આવે તેવી રીતે આ સમયે ઉભરાઈ જાય છે. જ્યાં જ્યાં નજર ફેંકે ત્યાં ત્યાં તમોને આનંદ અને પરમાનંદની આનંદજનક છબીજ નજરે પડે. સર્વજનો આ નાનાં મરક થઈ માતાના સ્તોત્રો ઉચ્ચારતા સર્વત્ર વિહાર કરી રહ્યા છે. આ સમયે વિધ્યાયળ એટલે આનંદનું ધામ, વિધ્યાયળ એટલે મનુષ્યોની મેદાનીનાં પર્વત, વિધ્યાયળ એટલે દેશ વિદેશના મનુષ્યોનું સંગ્રહસ્થાન, વિધ્યાયળ એટલે જુદી જુદી ભાષાઓ બણવાની પાઠશાળા. જ્યાં નજર ફેંકે ત્યાં વિધિવિધ જાતીના મનુષ્યો, વિવિધ ભાષાઓ તથા અનેક પ્રકારના પહેરવેશ તમારી નજરે પડ્યા સીવાય રહેજ નહીં. તેમાં એક તો પહાડી સ્થાન, વર્ષોના દિવસ, મેળાની ઠા પછી તો વિધ્યાયળના પ્રદેશની કલ્પનાના ઘોડા વિષ પુછવુંજ શું ?

આ સમયપર જુદા જુદા રાજ્યના અનેક રાજા મહારાજાઓ લથા જમીનદારો કુદરતના દેખાવોનું અવલોકન કરવા તથા બેઠકી અમથી થાકી ગયેલા મગજને શાંતિ આપવા તથા પુનિત વિધ્યા-

વાસીનીના દર્શન કરવા આવતા હતા. આમાં સ્વાર્થ સાથે પરમાર્થ પણ હતો.

આ સમય ઉપર એક વખતે રામનગરના જમીનદાર વીરભદ્રસિંહ પણ તેમની સાંજ વર્ષાની નવચોવના પુત્રિ હંસા સાથે બેઘડી કુદરતનું અશ્લોકન કરી અને આનંદ મેળવવા સાથે સાથે માતાજીના દર્શનનો પણ લાભ મળતો હોવાથી આવ્યા હતા. માતાજીના દર્શન કરી લીલીછમ હરીયળી ધરતીના તથા વર્ષાશુના મનોહર દ્રવ્યને નિહાળતા તેઓ ધીમે ધીમે તેમનો પ્રવાસ આગળ ચલાવતાં હતાં તેવામાં એક દિવસ મધ્યાહ્નના સમયે કોઠા સ્થળે તેમને જળાશય નાહ મળવાથી તેઓ તેમનો પ્રવાસ આગળજ ચલાવ્યે જતા હતા. તેવામાં થોડેક દૂર ગયા પછી વીરભદ્રસિંહની દ્રષ્ટિએ એક મનોહર તળાવ પડ્યું. સર્વને લઈને તેઓ અદ્ય સમયમાંજ ત્યાં આવી પહોંચ્યા. ત્યાં આવી પહોંચતાં જુએ છે તો સ્વચ્છ જળથી સરોવર બન્યું છે. અને તેની પાસે એક ન્હાનો બગીચો પણ અત્યારે તેની અંદર ઉગેલા ફુલોના મધમધાટથી બહેકી રહ્યો હતો. આ સ્થળ જોતાંજ વીરભદ્રાસિંહને ધણેજ આનંદ થયો આજુમાજુનું ધાસ કાપી સર્વ નાસ્તો કરવા લાગ્યાં. નાસ્તો કરી પરવાર્યા પછી મધુગ પવનની હાલેરીઓ આવતી હોવાથી વીરભદ્રસિંહે મુસાફરીના પરિશ્રમને દૂર કરવા માટે જરા નિદ્રા ભેવનું યોગ્ય ધાર્યું તેથી તેની સાથેના માણસોને સાવધ રહેવાનું કહી તે પથારીમાં પડ્યો પડ્યો મધુરા અનીલરાજની હાલેરીઓના આનંદનો કપભોગ કરતો તથા વર્ષાશુના સૈદ્ધર્થને નીરખતો નિદ્રાધીન થઈ ગયો. પીતાને નિદ્રાધીન થયેલ જોઈ હંસા સરોવર પાસે આવેલા ન્હાના ઉધ્યાનમાં આવી પહોંચી. હંસા અભારે નવચોવનમાં આવી ગઈ હતી. તેના સુકોમળ અવયવો તેનું

સ્વરૂપ, સુંદર મુખ વિદિ, તેની કાળી બમર જેવી કામદેવના માથુની સ્પર્શ કરતી ઠાકીઓ કેમ નવયુવાનને બસ્મીત કરવાને પૂરતી હતી. હંસા સ્વરૂપમાં તો મેનકા કે ઉવશીની સ્પર્શ કરતી હોય તેમ જણાતું હતું. પગમાં પહેરેલા નુપુર તેના ચાલવાથી શ્રાવણે પ્રિય સ્પર્શો કાઢી, અન્યના હૃદયને તે તન્ન આકર્ષતું હતું. હંસાએ અભારે નીચવણના ચણીયા ઉપર ગુલાબી ગંગના ઓઢણી ઓઢી હતી. અભારે હંસાનું સૈદ્ય અવનવું ખીલી રહ્યું હતું. ઉધ્યાનમાં પ્રવેશી હંસા લા ખુશ્મો પ્રસંગવતઃ કુલોને ચુંટી તેના કાળા સર્પ જેવા અંબોડામાં ખોસવા લાગી. થોડાક પુષ્પોને અંબોડામાં સ્થાન આપ્યા પછી જુદી જુદી જાતીના ફુલો એકઠા કરી હાર ગુથવા લાગી. પુષ્પોનો હાર ગુથતા ગુથતા ત્યાં મધ્યાન્હનો સમય હોવાથી અનીલરાજની મીઠી લદરીઓમાં અવનવા પુષ્પોની સુગંધથી તેનું મગજ તર થવથી થોડા સમયમાં સાંજ નિદ્રાધીન થઈ ગઈ.

હજી તેને નિદ્રાધીન થવાને થોડોજ સમય થયો હશે તેવામાં લાં એક મનુષ્ય કે જેણે કપળમાં તીલક કરેલું છે, શરીર પર ફક્ત બગવી કંથા ધારણ કરેલી છે. જેણે પગમાં ચાંપડાઓ પહેરી છે. દેખાવ ઉપરથી તો કોઈ સાધુ પુરૂષ હોય તેવું જણાય છે તેનો માથુસ આવી પહોંચ્યો. નરેન્દ્રનાથની માઠું જળ પીવા પછી તે જોવા ઉધ્યાન તરફ જવા જાય છે કે, તરતજ તેની નજર અતુલ સ્વરૂપવંતી નિદ્રાધીન હંસા પર પડી. તે હંસાને જોતાંજ એકાએક ખોલી ઉઠ્યો કે ઓહ! આવું સૈદ્યશાળી ખુલખુલ જંગમમાં ક્યાંથી? સ્વરૂપમાં તો જાણે મન્મથની ખીજ રતીજ. તસ હવે આ સુંદરીને કેમ પચ્ચ રીતે મારે કળજે કરવીજ જોઈશે તે મધેલીએ મન દીવાને બનાવ્યો છે. આમ ઠી તેણે ત્રણ તાળી પાડી કે તરતજ એ મનુષ્યો તેના પાંચે

અવી ખોલી ઊઠતા “ગુરુ શું આજ્ઞા છે?”

આ સ્વરૂપ સુંદર ગંભીરે, આ આગતા ખુલ્લુખુલ્લો મઠમાં લઇ
જાય. તે અપનાર વ્યક્તિ કે જેનું નામ અતીતાનંદ હતું, તે
નિદ્રાધીન હંસાને તેના સેવકોને બતાવતાં ખોલી ઉઠ્યો.

વાંચક ! તું કન્યા ભેદથી મનમાં વિચાર કરશે કે સાધુ પુરુષ
જેવો બદારથી દેખાતો. આ મહાત્મા પ્રભુ હશે. તો તને જોઈને કહેવું
અત્યારે પૂરતું છે કે અતીતાનંદ સાધુ પુરુષ નહિ હતો પરંતુ પોતાની
કેટલીયે ઇચ્છાઓ આ વેગમાં પુર્ણ થતી હોવાથી તે માધુનાજ વેશમાં
રહેતો હતો. પરંતુ ખરી રીતે તો તે સાધુના વેશમાં સ્થિત થતો.
ઉપરથી મહાત્મા હોવાનો દાવો કરતો. તે અનીતિના માર્ગમાં
ચાલ્યો કરીને બુદ્ધિવત્ હતો. બદારથી જણાતો સાધુ મહારાજ
કે મરાઠા, જે કહે તેવો અતીતાનંદ અંદરખાને મદીના તથા સ્ત્રી
સેવનમાં રમ્યો પડ્યોજ રહેતો હતો. હંસા તેની દ્રષ્ટિએ પડતાંજ
તેના મનમાં પિકાર ઉત્પન્ન થયો, અને પોતાના વિકારની તૃપ્તિ મેંડે
તેણે તેના સેવકોને હંસાને મઠમાં લઇ જવાનો હુકમ ફરમાવ્યો.

અતીતાનંદ ! અજ્ઞાથી તેના સેવકો જેવા હંસા પાસે જઇ
પહોંચ્યા કે, તરતજ એકાએક હંસાની આંખ કંપી ગઇ. તે કોઇ
અપરિચિત માણસોને તેની પાસે આવેલા જોઇ ભયરમાં ગઇ
અને બુમો પાડવા લાગી. હંસાની બુમો સાંભળી વીરભદ્રસિંહ પંથ
નિદ્રામાંથી જાગૃત થઇ ગયો અને તેના સેવકોની સાથે જે
દિશામાંથી બુમો આવતી હતી તે તરફ સત્વરે ચલ્યો ગયો.

આ સમયે જ્યારે વીરભદ્રસિંહ હંસા પાસે આવી પહોંચ્યો ત્યારે
તેણે આઠ દશ શસ્ત્રવારી મનુષ્યો અને એક ભગવાં કકતી ધારી સાધુને
ત્યાં ઉભેલા જોયા. પીતાને જોતાં હંસા તેના પીતા પાસે દોડી ગઇ.

સ્વામી અતીતાનંદે તેના સેવકોને આવનાર પર તુટી પડવાનો હુકમ કર્યો. અતીતાનંદના શબ્દને જોઈને વેદ વાક્ય સમજતા હતા, તેઓ અતીતાનંદનો હુકમ થતાંજ હસાના રહાયકો પર તુટી પડ્યાં. વીરભદ્રસીંહ પણ તેની સાંખી નાગણુની ફેણ જેવી સમશર કાઢી શત્રુઓનો ભેટો કરવાને તૈયાર હતો. થોડો સમય વીરભદ્રસીંહ તેના સૈનીકો અને સ્વામી અતીતાનંદના અનુયાયીઓ વચ્ચે બેસીને ધીંગાળું થયું. પરંતુ તેઓ અતીતાનંદના વધ્યા જતા અનુયાયીઓ સામે ટક્કર ઝીલી શક્યા નહતા. વીરભદ્રસીંહ પણ એકાએક તની પીઠમાં ધા પડવાથી બેથુંદ થઇને પડી ગયો.

હંસાને રકતી કકળતી લાઇને સ્વામી અતીતાનંદના અનુયાયીઓના ચાલ્યા જવા બાદ અતીતાનંદ પણ ચાંપડીઓ પટપટ કરતો ક્યાંય ચાલ્યો ગયો.

થોડો સમય પછી જ્યારે વીરભદ્રાસહ મુછાંમાંથી જાગૃત થયો ત્યારે ત્યાં હંસા કે તેના સૈનીક કોઇને નહિ જોતાં સત્વરે તેની જાગીર તરફ જઈ હંસાની તપાસ કરવાનો બીચાર કરી તે તરફ ચાલ્યો ગયો.

આ બાજુ હંસાને લાઈ જતા અતીતાનંદના માણસો પ્રત્યે હંસા ધ્યાન કાકલુદી બર્ષા સ્વરે આજીજી કરતી હતી. પરંતુ કોઈ તેના બોલવા પર ધ્યાન નહીં આપતાં તેમનો માર્ગ કાપ્યા જતા હતા, આવી રીતે એકાદ કલાક ચાલ્યા પછી તેઓ એક સ્થળે આવી પહોંચ્યા અને અતીતાનંદ સ્વામીના આગમનની રાહ જોતાં નાસ્તાં પાણીને ધનસાફ આપવા લાગી ગયા.

સર્વ કોઈ તેમના કાર્યથી પરવારી ગયા પછી થોડાજ સમયમાં આપણો પૂર્વ પરિચિત રૂપુષ્ટ સાધુવેશધરી શયતાનના કામે

કરતો નર રાક્ષસ હુંટારાઓનો સરદાર અતીતાનંદ સ્વામી ત્યાં આવી પહોંચ્યો. તેને જોઇ સર્વ કોઇ નમન કરી તેની આજ્ઞાની રાહ જોતાં ઉભા રહ્યા.

થોડો સમય શાંતિનું સામ્રાજ્ય ફેલાયા પછી તે ટોળાનો સરદાર સાધુના વેશમાં રહેતા શયતાન પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો સ્વ.મીજ આ પરીતે ક્યાં રાખવાની છે ?

‘હાલ તુરત તો તેને કારાગ્રહમાં લઇ જવ. આટલુંજ કહીને તે ઉપરથી સફેદ પથ્થુ અંદર કાજળ સમાન ઠગ ઢોંગી ધર્મી ધુનારો માંખડીઓ ખખડાવતો ચાલ્યો ગયો.

અતીતાનંદ સ્વામીના ચાલ્યા ગયા પછી તેના અનુયાયીઓ હંસાને લઇને કારાગ્રહ તરફ રવાના થઇ ગયા.

પ્રકરણ ૨ જી.

--

રંગમાં ભંગ.

ઉદ્ધનગરના રસ્તાઓપર પહોંચીને છંટકાવ થઇ રહ્યો છે. સર્વજ્ઞ જ્યાં નજર ફેંકે ત્યાં રંગબેરંગી ધ્વજો ફરકી રહી છે. વેપારીઓ પણ આજે દુકાને શણગારી રહ્યા છે. જન સમાજમાં પણ આજે આનંદ આનંદ છવાઇ રહ્યો છે. આજે કોઇ માંગણીક કાર્ય થવાનું હશે તેના આ યુગ ચીન્હો જણાતા હતા. રાજ મહેલમાં દાપદાસીઓ નવીન પોશાક પહેરી આમ તેમ ફરી રહ્યા છે. રાજ્ય મહેલના ચોમાનામાં લશ્કરના માણસો પણ કવાયત કરી રહ્યા છે. સર્વજ્ઞ

આનંદ આનંદ થઈ રહ્યો છે. ચાલ વાંચક! આપણે પણ આ આનંદનું કાંઈ જાણવાને ત્યાં જઈએ બાટ ચારણો દુવધાઓ ગાઈ રહ્યા છે. ને પરથી માલમ પડે છે કે, આજે યુવરાજને જન્મોત્સવ છે.

આઠ વાગ્યાનાં અમ્ય થયે સર્વ નિધારી મંડળ ધારેધીરે કચેરીમાં શુશોભીત વચ્ચે પહેરી આવવા લાગ્યાં. સર્વનાં આવી ગયા પછી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ (યુવરાજ લાવણ્યસીંહની સાથે કચેરીમાં આવી પહોંચતા) કચેરીમાં યુવરાજની સથે આવી પહોંચતાંજ સર્વ પ્રજાજનોએ તેમને હર્ષનાદ્ય વધારી લીધા. કચેરીમાં પગ મુક્યો કે, તરતજ તેમના માનમાં તોણોના ધડાકા થવા લાગ્યા.

રાજ્ય ગેરે આવી સ્થિતિ વાચન કર્યા પછી નાય મુજરો થવાનું ચાલુ થયું. નાય મુજરાના કાર્યમાંથી પરવાર્યા કે તરતજ સુરેન્દ્રસીંહે રાજ્યના નોકર ચકરોને માન અક્રમ આપવાના કાર્યના આરંભ કરી દીધો. માન અક્રમના કામને પુર્ણ કરી સુરેન્દ્રસીંહ પ્રધાનને નીચે મુજબ હુકમ ફરમાવવા લાગ્યો. રાજ્યના પીડિત, અંધ, અર્પંગ-જનો. રાજ્યના ખંચે મેળા શ્રમમાં રાખવા યુવરાજના જન્મોત્સવ નીમીને સેવાશ્રમ ખેલવું, રાજ્યની અનાથ વિધવા બાળકોને ધાન્યની પુત રીને મદદ કરવી, રાજ્યના દરેક વણચાર્યોને મદત પુતકે આપવા અને મદત શીતણ મળે તે માટે રાજ્યના ખંચે શાળાઓ ખોલવી, રાજ્યના ગરીબ ખેડુને જોતી ગહતો આપી તેમને ખેતી-વાડીનું જ્ઞાન આપવા પ્રયાસ કરવો અને તેમના પગે રાજ્યનું લેણું માફ કરવું. આ સર્વ કાર્યમાંથી પરવારીને મહારાજએ યુવરાજને પ્રશ્ન કર્યો કે રાજ્યનું હુણ શું ?

પીતાનો પ્રશ્ન સાંભળી યુવરાજે ઘણીજ નમ્રતાથી કિતર આંખો કે, 'આપુ પ્રજા એજ રાજ્યનું ખર્ચ અંગ છે માટે પ્રજાનું પુતક

રક્ષણ કરવું તે દરેક રાજ્યકર્તાનો ધર્મ છે. પ્રજાની ઉન્નતિ અને વિકાસ માટે રાજ્યનો લાભ છે. રાજ્યએ રાજ્ય ધનને સાવ જાળી રાખી તેનો દુરપયોગ નહીં કરતાં, સદા સદુપયોગ કરતા જ પ્રયત્ન કરવે પેતાનો ન્યાય ઉજવણ અને કલંક હીન રાખવો તેમાં જ રાજ્યનું ભૂતલ છે.’

યુવરાજને ઉત્તર સાંભળી સુરેન્દ્રસીંહની છાતી ગજ ગજ ઉઝળવા લાગી. પ્રજાજનોએ તો તેને તાળીઓના હાથનાથી વધતી લીધો. આવી રીતે જ્યાં સમામાં આનંદ અને ખસ આનંદનું જ સામ્રાજ્ય પ્રસરાઈ ગયું હતું. ત્યાં કોણ કહી શકે કે. શોકનું પણ ઝરણું આવી પહોંચશે! હશે. જેની પ્રભુ પ્રજા! સર્વ લોકોના મોઢામાંથી આનંદના હાલારે નીકળી રહ્યા છે. તેવામાં એકાએક સીપાઈ ત્યાં આવી પહોંચ્યા. જેનું મેદું ધુળથી ભરાઈ ગયું હતું. એટલે અનુમાન થઈ શકતું હતું કે, તે દરથી આવ્યો હોય. તે આવેને નમ્રતાથી વીરમ્બે આપેલો કાગળ સુરેન્દ્રનીહને આપીને એક બાજુ ઉભો રહ્યો. દિવાને પર લખેલાં વાંચવાનું શરૂ કર્યું. હંસા કુમારીના હરણના સમાચાર સાંભળીને એક પણ પહેલાં જ્યાં આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો હતો ત્યાં શોકનું સામ્રાજ્ય પ્રસરાઈ ગયું. ઈન્દ્રનગરની રાજ્ય કચેરીમાં રંગમાં ભંગ પડ્યો.

યુવરાજ લા પ્યસીંહ તો આ સમાચાર સાંભળતાં જ તેના પ્રેમી હૃદયને આઘાત લાગવાથી અને તે આઘાત સહન નહીં થવાથી હીવનાની માફક બકવા લાગ્યે કે, હંસા! પ્યારી હંસા તું મને તજીને ક્યાં ચાલી ગઈ. જો, જો આ તારો પ્રેમી તારા વિન્હમાં કેલો ફૂળી થાય છે એચાર માસે તને મળવાની આશા હતી તે પણ હવે છુંદઈ ગઈ. હંસા! અવું છું, અવું છું, આકશ ને પાતાળ

એક કરી તને શોધી કાઢવા જલની આવું છું. આમ બોલતાં તે ધડીકમાં ખડખડાટ હસવા લાગી જતો હતો. ધડીકમાં રડતો હતો અને ધડીકમાં કેધીત બની જમીનપર પગ પછાડતો આમ તેમ શરવા લાગ્યો.

યુવરાજની આવી વિનમત દશા જોઈ મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ ધગ્ગુજ દુઃખી થતા હતા. પથુઈકરે શું? પ્રજાજનો યુવરાજની આ દશા સહન કરી શકતા ન હતા.

થોડા સમય પછી જ્યારે યુવરાજનું મગજ ઠેકાણે આવ્યું ત્યારે મહારાજ લાવણ્યસીંહ પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યા! કુમાર દુધેલાઈ ના કર, હંસા જેવી તને બીજી પરણાવીશું.

પીનાજ પ્રેમ શું છે તે તમે સમજો છો કે?

મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહે જોયું કે આને સમજાવવાથી કાંઈ ફળ આવનાર નથી. ત્યારે તેઓએ તે સંમંત્રી કાંઈ નહિ બોલતાં હંસાની શોધમાં માથુસો રવાના કરી લાવણ્યસીંહને લઈને ચાલ્યો ગયો.

હંસાને હુંટારાઓ ઉંચકી લઈ ગયાના સમાચાર લાવણ્યસીંહે સાંભળ્યા હતા, ત્યારથી તે બહુજ દુઃખી થતો હતો. હંસાની મનોહર મૂર્તિ ક્ષણે ક્ષણે સાંભરી આવતી હતી તેથી તેને ધણુંજ દુઃખ થતું હતું.

બીજેજ દીવસે મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ લાવણ્યસીંહને લઈને વિધ્યા-ચળ તરફ તેના દુઃખમાં રાહત મળે તે સારૂ લઈને રવાના થઈ ગયા, પરંતુ ત્યાં ગયા પછી એક બે દીવસમાં કુમાર લાવણ્યસીંહ એકાએક ક્યાંયે ગુમ થઈ ગયો.

પ્રકરણ ત્રીજું.

પર્વતપર.

.આવશ્ય માસનો સમય હતો, ઝરમર ઝરમર વરસાદ વરસતો હતો, નિશાપાતના દર્શન થતા મુસ્કેલ હતા, પવન અતી વેગથી વાયા કરતો હતો, ધડીકમાં વાદળાંઓ ધીરેધીરે ખુલી જતા હતા, અને ધડીમાં આકાશને તેના આવરણથી કાળું બીંચ કરી મુકતા હતા. જ્યોત્સના વાદળામાં ડાહ્યા કરી ચેડા ચેડા સમયે પ્રકાશ ફેંકી રહી હતી. તેવામાં પવનના ભારી સુસવાટાથી એકાએક ધીમે ધીમે પ્રકાશતા ચંદ્રને વાદળાઓએ ઘેરી લીધો. તેથી પૃથ્વીપર સર્વત્ર ધોર અંધકાર ચેડા સમયને માટે પ્રસરાઈ ગયો. આકાશ ધનધોર ઘટાઓથી આઘાદીત થઈ ગયું અને ચેડા સમયમાં મેઘરાજ ગાજતીજ કરતો 'ધોધબંધ' તુટી પડ્યો. કેમ જાણે કે પ્રભય કાળજ ઉપરથી કંવાને ન ધબકતો હોય?

આ સમયે એક યુવાન વિધ્યાચળ પર્વતની કોતર ઉતાવળથી ચઢતો ચાલ્યો જતો હતો. યુવાન સ્વરૂપ સુંદર હતો. તેની કમરે લટકા રહેલી તલ્લાર તેના શોષની પ્રશંસા કરતી હોય તેમ જણાતું હતું. તે યુવાન શરીરે સુંદર અને વીર્યશાળી જણાતો હતો.

યુવાન એક પગથીપર ચાલ્યો જતો હતો. વરસાદ વરસતો હોય ત્યારે ઝાડનો આશ્રય લઈ અને વરસાદ બંધ થયે રસ્તો માપતો તે આગળ વધ્યેજ જતો હતો. તેના હાવભાવ, બારીક નીરક્ષણ અને ચાલવાની ટેવ જોઈ તે કોઈની શોધમાં નીકળ્યો હોય તેમ જણાઈ આવતું હતું.

ધડીમાં ચાલતો, ધડીમાં વિશ્રામ લેતો, તે આખરે પર્વતની ટોચ પર જઈ પહોંચ્યો કે તરતજ તેના કર્ણપ્રદેશમાં કોઈ અન્ય દિશામાંથી રણસીંગનો અવાજ આવતો હોય તેમ સંભળાયો.

રણસીંગનો અવાજ સાંભળતાં જ એકાએક ચોંકીને તે યુવાન બેભાન બેઠો. આઠા ધનધોર જંગલમાં આ પર્વતની શ્રેણી પર રણસીંગનો અવાજ ક્યાંથી? હું શુદ્ધિનાં છું કે નહીં? આંમ કહી તે શુદ્ધિ મા છે કે નહીં તેની ખાત્રી કરવા તેણે તેનો પોંચો કરડી જોયો. પછી જ્યારે તેને ખાત્રી થઈ કે, તે શુદ્ધિમાન છે ત્યારે તે બેભાન બેઠો, નહીં હું અગાઉ શુદ્ધિમાં છું. શું મારા કર્યની સિદ્ધિમાં વિઘ્ન નહીં? હશે! જોવી હરિ હજી! જોવી રીને વિચાર કરતો કરતો તે આગળ ચાલ્યો જતો હતો, તેનામાં તેણે ફરીથી રણસીંગનો અવાજ સંભળાયો. આ વખતે તો અવાજ પણ ત્યાં જ નજીકમાંથી આવ્યો હોય તેમ જણાયું.

યુવાન એકાએક દ્રષ્ટિથી જ દિશામાંથી અવાજ આવ્યો હતો તે તરફ જોઈ રહ્યો હતો તેવામાં તેણે જો દ્રશ્ય જોયું તેથી તેનું માથું ચક્કર ચક્કર ફરવા લાગ્યું. તે એકદમ તીવ્ર વેગથી તે ખાત્રી તરફ જવા લાગ્યો. થોડે દૂર જતાં તેણે દૂરથી કેઈ મનુષ્યોને એક અબળા પર બળાતકાર કરતા તેઓની મશાલો તેજના પ્રકાશમાં જોયા.

આ દ્રશ્ય જોતાં યુવાનના ફેવેફેરા ઉભા થઈ ગયાં. પોતાના જીવનના પણ જોખમે અબળાને અચાવગતો નિશ્ચય કરીને આગળ વધ્યો.

ચક્ર! આ યુવાન ક્ષત્રીય હતો. તેથી ઉપરનું દ્રશ્ય જોઈ તેના ફેવેફેરા કેમ ઉભા ન થય? કારણ કે બ્રહ્મણો અને અબળાનું કોઈ પણ પ્રકારે, ગમે તે સંજોગોમાં, જીવતા પણ જોખમે રક્ષણ કરવું, તે તેની ક્ષત્રીય તરીકેની ફરજ હતી. પરોપકાર તો તેનું જીવન ધ્યેય

હતો. તેથી તેનાથી ઉપલું દ્રવ્ય જોઈ શકાયું નહીં. એટલે તે જટલી અને તેટલી શીઘ્રતાએ અબળાપર બળાકર કરતા નરખીયાએ. બ્યાં હતા. યા આવી પહોંચ્યો અને તેજાન ઉદેશીને અને ગુસ્તાયાં સોંકની સમાન ગળું કહ્યો! ચંડાળો! નરખીયાએ! અબળાને સત્તાવતા શરમ નથી આવતી ?

તેના આ શબ્દો હજી પુરા બોલાયાએ નહીં હોય તેવામાં ખીજ બાળુથી એક સશસ્ત્ર પુરુષ કે જેની આકૃતિ બચંકર દેખાતી હતી તે, ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને તેના સાથીઓ પ્રત્યે બોલી કહ્યો, 'કેદ કરો આ ધર્મોત્તરને' આમ કહીને આપણા પરિચિત યુવાન પત્યે બોલી કહ્યો, કેમ પરીપક્ષારી સજ્જન! પરીપક્ષાર કરવા જતા જનજ મુખાવી બેનશે. આ બચંકર અકૃતિના શબ્દો સાંભળતાંજ સર્વ તેના પર તીકની માફક તુટી પડ્યા અને તે યુવાનને ખંડીયાન બનાવી દીધો.

જે અબળાનું રક્ષણ કરવા આપણા યુવાને ઝંપલાવ્યું હતું, તે અબળા આ નિર્દય હૃદયના રાક્ષસો પાસે કાલાવાલા કરવા લાગી કે, 'મને બાધો,' જકડો, તમારી ઇચ્છામાં આવે તેમ કરો, પરંતુ તે યુવાનને છોડી મુકો, ઉતર પ્રમાણે ॥ અબળાની પ્રાર્થનાને લક્ષ નહીં આપતાં સઘળા ઉભા હતા તેવામાં પોતાનું સઘળું બળ એનું કરી તે યુવાને એવો સખ અચક્ષુ માથો કે તેને જે બે મનુષ્યોએ પકડી રાખ્યો હતો, તેઓને સખ અલ્પત આવવ થી નીચે પડી ગયા. આવી રીતે મુક્તિ મેળવી ધણીજ અપળતાથી નેણે નીચે પડી ગયેલા બે સીપાઇઓમાંના એકની તલવાર લઈ તે એકાએક અબળાને સત્તાવનાર પુરુષોપર તુટી પડ્યો. આવી રીતે તે યુવાન અને નરખીયાએ વચ્ચે પ્રચંડ યુદ્ધ થઈ રહ્યું હતું. તેવામાં ખીજ દશ વીશ સશસ્ત્ર મનુષ્યો ત્યાં આવી પહોંચ્યા. પોતાના મદદગારને આવી પહોંચ્યા જોઈ

અદમાશે જોરમાં આવ્યાં. અપણો યુવાન પણ એકલો હોવા છતાં ઘણીજ બહાદુરીથી લડ્યો જતો હતો, તેવામાં પાછળથી એકાએક તેની તલવાર પર ફટકો પડ્યો, તેથી તેના હાથમાંથી સમશેર છુટી ગઈ અને તે શસ્ત્રવિહીન થઈ ગયો. તેના હાથમાંથી તલવાર છુટી પડી કે તરતજ દસ પંદર માણસોએ તેને બાંધી લીધો અને તેને બંધીવાન બનાવ્યો.

તે અબળા એક ચિત્તે આ યુવાનનું પરાક્રમ જોઈ રહી હતી. જ્યારે તેણે યુવાનને બંધીવાન થતો જોયો, ત્યારે પાપીઓના પંજમાંથી છુટવાની તેની આશા નીરાશામાં ફેરવાઈ ગઈ. તેનું શરીર વાયુથી હાલતા વૃક્ષની પેઠે કંપી રહ્યું હતું. આંખોમાં અશ્રુની ધારાઓ વહી રહી હતી.

પોતાના રક્ષક યુવનની આ દશા જોઈ તેનું હૃદય ચીરાઈ જતું હતું. તેથી તે ઘણાજ નમ્ર સ્વરે તે નીર્દય પુરૂષો પ્રત્યે બોલી ઉઠી ‘આ યુવાનને છોડી દો. પરમાત્મા તમારું કલ્યાણ કરે. હું કાંઈપણ શબ્દ ઉચ્ચાર્યા સીવાય ફક્ત માફ રક્ષણ કરવાની ફરજ સમજી જેણે તમારી સાથે લડાઈમાં જંપલાવ્યું હતું તેના છુટકારા માટે તમારી સાથે આવવાને તૈયાર છું. જો તમારાં હૃદયમાં ઇશ્વરનો કાંઈપણ ડર હોય, તો મારી પ્રાર્થનાને સ્વીકારી તે યુવાનને છોડી દો.’

રાંડ! તારાજ પાપે મારા બે સાથીઓનો જીવ ગયો. હવે શું તે અમારી પસંધી છટકી શકશે કે? અમારા સાથીઓનો જીવ ગયો છે તેનો બદલો તે યુવાનના જીવથીજ લેવાશે.’ એક હુંદારો બોલી ઉઠ્યો.

‘અરે તેના પ્રાણ તો એવી રીતે લેવામાં આવશે કે તે ઝાંઝનારનું હૃદય ચરચરી કરશે.’

“નહી તેને તો હમણાં કેદમાં રાખો તેને તો પહેલાં

બીપણ્યાતનાઓની બડીમાં પીસી, દુઃખના દાવાનળમાં રીપાવી અમારા માર્ગમાં કાંટા થઈ પડવાથી શું ફળ ભોગવવું પડે છે તેને ખ્યાલ તે યુવાનને પણ આપવો જામ્યો. આવી બીપણ્યાતનાઓની કકાઈમાં તળાયા પછી તેને સ્વામીજી પાસે ઉભો કરવામાં આવશે અને સ્વામીજી જે ફેંસલો આપશે તેજ આ યુવાનને માટે આખરનો ફેંસલો થશે.

આવી રીતે વાતચીત ચાલતી હતી તેવામાં એકાએક બીપણ્યાકાય, વીકાળ મુખાવીંદવાળો વૃદ્ધ સન્યાસી ત્યાં આવી પહોંચ્યો. સર્વ તેને જોઈ નમન કરી ઉભા રહ્યા બાદ તેઓનો સરદાર આગળ આવી સન્યાસી પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો.

“ગુરૂ મહારાજ ! અમે આ સ્ત્રીને લઈને મઠ તરફ જતા હતા તેવામાં અમારાપર તુડી પડવાથી અમે આ યુવાનને કેદ કર્યો છે”.

“કેમ છોકરા ! હજી નહીં મારા નામથી અજ્ઞાત હોય તેમ જણાય છે આ અતીતાનંદના માર્ગમાં આવનાર સદાને માટે પરબોકનો રસ્તો ગ્રહણ કરે છે અથવા તો તે અતીતાનંદનો શીષ્ય થઈ તેના જીવનને ટકાવી શકે છે.

અતીતાનંદના આ શબ્દો સાંભળતાંજ આપણે યુવાન બોલી ઉઠ્યો. તારા જેવા નર પીશ્વાચની તાબેદારી સ્વીકારવા કરતાં હું મોતને હજાર દરજ્જે ઉત્તમ ગણું છું. શા માટે સાધુના વશમાં શયતાનીયત કરી સાધુ પુરુષોના નામને કલંક લગાડે છે ?”

“આ છોકરાને કાળ કોટડીમાં લઈ જવ અને આ હડીલી જાળાને બોંયરામાં કેદ કરો.” આમ કહી અતીતાનંદ ત્યાંથી ત્વરિત ગતિએ ચાલ્યો ગયો.

અતીતાનંદના ગયા પછી સર્વ કોઈ હંસા અને આપણા પરિચિત યુવાનને લઈ કાળ કોટડી જ્યાં આવેલી હતી તે અતીતાનંદના મઠ તરફ રવાના થઈ ગયા.

પ્રકરણ ૪ થું.

— ❧ —

પ્રેમ યાત્રાના.

સાંજનો સમય થઈ ગયો છે. હંસા તેના બાળ્યનો વીચાર કરતી બેઠી છે તેવામાં કાંઈ વીચાર આવવાયા તે એકાએક બેસવા લાગી “થું મારું જીવન આમજ પસાર થશે? થું મારા જીવનમાં દુઃખજ ભોગવવું લખાયું હશે? એ પ્રશ્ન આ નર પીશાચ જેવાં લાંતા મહામાના બેબાસમાં રહેતા નર પીશાચના હાથમાંથી મને છોડવ.”

વળી થોડો સમય શાંત રહી તે બેસવા લાગી “હું ખરેખર જાનમાં જીવતી હોઉં તેમ જણાય છે. આ સાધુના વેશમાં છુપાઈ કુર્મો કરનાર કોઈ નર પીશાચ હોય તેમ જણાય છે. કાંઈ કે સંતપુરુષો દુઃખી મનુષ્યનું હંમેશાં કલ્યાણ કરવાજ તૈયાર હોય છે; ત્યારે આ વેશધારી સાધુના સલામાં છુપાઈ પોતાની રાક્ષસી મહત્તાકાંક્ષાઓ પુર્ણ કરવાની યુક્તિપ્રયુક્તિ કરનાર સફેદ ડંભ જેવોજ જણાય છે. માર તેના કાપણ જાતની લાલચમાં નહીં ફસાતા મારા શીયળનું કેષપણ પ્રકારે રક્ષણ કરવુંજ જોઈએ.”

હંસા જ્યારે તેના મનનાં આવા સંકલ્પ ત્રિકલ્પના ઘોડા ધડી રહી હતી ત્યારે તેજ ક્ષણે કોઈના આવવાનાં પગલાંનો આજ સંભળાયો. ક્ષણ માત્રમાં તો આપણે દૂર પરિચિત સાધુના બેબાસમાં રાક્ષસી કૃત્યા કરતો પોતાની લાલસાઓ તૃપ્ત કરવા જણે સાધુ અથા સ્વામીનું નામ ધારણ કર્યું હતું તે દુરાચારી, નીત્યવાધ, લંપટ સમાજની વહુ કીકરીયોના શિયળનું સત્યાનાથ વાળી પોતાના વીધવ વાંચનાને

પોષ્ઠે જતો હતો. તેણે સક્ષાત્ મુર્તિમાન નર પીશાય સ્વામી અતી તાનંદ ત્યાં આવી પહોંચ્યો.

અતીતાનંદને જોતાંજ હંસા બયથી વીહવળ ખતી સીંહને જોતાંજ મૃગુલી જેમ થરથરી ઉઠે તેવી રીતે તેનું સમસ્ત શરીર કંપી ઉઠ્યું. તેના ગાત્ર શીથીલ થઈ ગયા, તેના ફેવેફંવા કુમા થઈ ગયા, અને બયથી ધ્રુજતી, અતીતાનંદનો વીકળ ચહેરો જોતાંજ ગમરાઈ ગએલી હંસા નીચે મોઢે જોઈ રહી.

હંસાને શાંત ઉભેલી જોઈ અતીતાનંદ સ્વામી બયંકર અવાજે બોલી ઉઠ્યા કે 'હંસા ! પ્રીય હંસા ! શું વીચાર કરો છો ?

'વીચાર, કહો સ્વામીજી વીચાર શાનો હોય ?' હંસાએ ટુંકાણુમાં જવાબ આપ્યો.

'હંસા ! મન મોહીતી હંસા ! જ્યારથી તારા દિદારના દર્શન થયાં છે ત્યારથી આ એક નમારાપર તેનો જન પશુ કુર્યાન કરવાને તૈયાર થયો છે. અતીતાનંદે કહ્યું.

'સ્વામીજી ! તમે આશુ' બોલો છો ? સાધુ પુરુષના મોંઢામાં આ વેણુ ? આવા કળ્દો ઉચ્ચારી તમેજ એમ ખતાવી આવો છો કે તમે એક સંત પુરુષ, મહાત્માજ નહીં પણ સાધુપણના આ ડોળ નીચે પોતાની વાસનાઓ પુર્ણ કરનાર વિવય સંપટ ઢીડા છો.

'ઓ હડીલી બાળા' તમે આજે મને હદ કપરાંત ઉશ્કેર્યો છો. બોલ હજુ પણ એક વખત ફરીથી પુછું છું કે તારો શું નીશ્ચય છે ?

'અતીતાનંદ સ્વામી જ્યાં સુધી આ દેહમાં જીવન છે ત્યાં સુધી મારો નીશ્ચય મક્કમ છે. આ હંસા મોતને બેટવા તૈયાર છે, પરંતુ શીયળનો ભંગ થવા નહીં દેશે. જો જગતના મનુષ્યોના પિતા સમાન

ગણાતા સાધુ પુરૂષો અને સ્વામીઓ તમારા કુળમાં અત્યારે એક એવા મનુષ્યનો જન્મ થયો છે કે જે તમારી હજારો વર્ષની કરેલી ભુત દયા પર પાણી ફેરવી નાખવાને તૈયાર થયો છે.

તે વિષય લંપટી વીષય સેવવાની વાસનામાં તમારી સદ્ગતિને દુરપયોગ કરી રહ્યો છે. ઓ પરમાત્મા આવા સાધુ પુરૂષોનાં નામને દુરપયોગ કરનાર નર પીશ્ચાયને સત્વરે રસાતળમાં મોકલી આપો. આમ કહી હંસા અતીતાનંદ પ્રત્યે જોષ રહી.

‘તું મનાવતા માને તેમ નથી. તને દુઃખરૂપી દાવાનળની બઠ્ઠીમાં શેક્યા સિવાય તું મારી ઇચ્છાને આધીન થવાની નથી માટે સત્વરે દુઃખ સહેવાને તૈયાર થઈ જા’ અતીતાનંદ કાંતીત સ્વરે બોલી ઊઠ્યો.

ખરેખર તમે સાધુના વેશમાં શયતાન છો. હા ! જેના દીકરામાં દયા નથી તેનો જન્મ વૃથા છે. ઓ સાધુ પુરૂષના વેશમાં રહેલા મનુષ્ય શા માટે આવા બયાનક કૃત્યો કરી રહ્યો છે? શું તને પ્રભુનો પણ ડર નથી ?

‘કેણુ છે વળી પ્રભુ ? ખતાવ કે તારો પ્રભુ ક્યાં છે ?’ અતીતાનંદ સ્વામીએ કંકંશ સ્વરે કહ્યું.

‘અતીતાનંદ સ્વામી એતી જા. જે પ્રભુથી ડરતો નથી તેની આજ્ઞાને માન્ય કરતો નથી તે આખરે પરતાય છે અને છેવટે દેવના દરબારમાં તેને બયાનક શીક્ષા થાય છે.’ હંસાએ કહ્યું.

સુપ થા. તારા શબ્દોના લવારાને એટલેથીજ અટકાવ. ચીમાવત્તી ! તારું મોઢું બંધ કરી મારી આજ્ઞાનો સ્વીકાર કર તેમાંજ તારું કલ્યાણ રહેલું છે.

‘અતીતાનંદ ! જરા વિચાર તો કરો કે તમે ક્યાં સુધી તમારા પાપકર્મ છુપાવી શકશો ? શું તમને ખબર નથી કે પાપનો ઘડો સંપુર્ણ થયે પુટી ન્યય છે માટે સાધુના નામને કલંક નહીં લગાડતાં જનહીતના કાર્યોમાં મગ્ન થઇ આ ભવ ને પરબ્રહ્મનું સાર્થક કરો.’

હંસા ! જો મારે ઉપદેશ જોઇતો હોત તો કોઈ પુરાણીને મોલાવીને તેની પાસેથી ઉપદેશ લેત. આ ધર્મની પુઝડી હું ધર્મ કર્મને માનતોજ નથી. તો શા માટે લવારો કરે છે ? આ અતીતાનંદ ખસ ખાવું પીવું અને તારા જેવી નવયોવના લલીત સુંદરીઓના સહવાસમાં આનંદનો ઉપભોગ કરવો તેજ સર્વ ધર્મ અને કર્મ સમજે છે.’ અતીતાનંદ તેનું પોત પ્રકાશ્યું.

ઓ દુરાત્મન ! પરમાત્માના અસ્તિત્વને ભુલી બેઠેલા માનવી ! જરા વીચાર. જે સરજનહારે તમે જન્મ આપ્યો છે તેની અવગણના ન કર, આ ભવસાગરમાં ભુલા પડેલા માનવી તારા જીવન પંથને ઊજવણ કર કે જેથી ખીજ જનો પણ તારા જીવનને આદર્શ માની તે પ્રમાણે ચાલે. ‘હંસાએ પતિત અતીતાનંદને સદુપદેશ આપ્યો.

આ જીવનમાં રંગરાગ માની આમોદ-પ્રમોદ ભોગવવા તેજ આ જન્મનું સાર્થક છે. માટે ‘ઓ રમણિરતન, મારી રંભા, મારા મુલ-મુલે પરસ્તાન તારા કોમળ કરને મારી ગ્રીવામાં વીંટાળી મને કૃતાર્થ કર’ આમ કહી અતીતાનંદ આગળ વધીને હંસાનો હાથ પકડી તેને તેના બાહુપાશમાં ખેંચવા લાગ્યો.

‘દૂર રહે ક્ષયતાન !’ એમ કહી હંસા અતીતાનંદના હાથમાંથી આંચકો મારી હાથ છોડાવી દૂર ઉભી રહેતાં બોલી.

‘વિચાર ! સુંદરી કાંઇ વીચાર ! એક બાળુ વૈભવ વિલાસ અને

ખીજી બાળુ કેદખાનાની ભયંકર યાતનાઓ છે. માટે વીચાર કરી તમારા મુખે જે સ્વીકારવા ઇચ્છતા હો તે કહી દો' અતીતાનંદ હંસાને લાલચ આપતા બોલ્યો:

‘જો શિયળને કલંકીત કર્યા પછી સમસ્ત ત્રિભુવનનું ઐશ્વર્ય મળતું હોય તો પણ તે મારે મન તુચ્છ છે. શિયળ ભંગ થવા કરતાં ભયંકર યાતનાઓ સ્વીકારવાને હું તૈયાર છું’ હંસાએ અતીતાનંદને જવાબ આપ્યો.

હંસા ! હંસા ! આ તારી મનોહર મૂર્તિએ મારા હૃદય મંદીરમાં સ્થાન લીધું છે. તારા ગુણેગુણાખી અધરના અધરામૃતને હું સ્વર્ગસમાન માનું છું. માટે મારું કહેવું માની મને તારા પ્રેમામૃતના સરોવરમાં સ્નાન કરાવી કૃતાર્થ કર. સુંદરી ! વીચાર કર એક બાળુ મૃત્યુ અને ખીજી બાળુ પ્યાર છે. આમ કહી એક વખત હાથમાથી છુટી ગયેલી હંસાને પોતાના બાહુપાસમાં જકડી આલિંગન લેવાના વિચારથી તે આગળ ધસ્યો.

અતીતાનંદને નજીક આવતો જોય હંસા ભયંકર સ્વરે સિંહણની પેઠે ગર્જના કરતી બોલી ઝીડી ખચરદાર ! ઓ સાધુના વેશમાં છુપાયેલ નર રાક્ષસ એટલે રહે !

સુંદરી ! જ્યારથી તમારા દેહારના દર્શન થયાં છે ત્યારથી હું દિવાનો બન્યો છું. મારી મદન જ્વાળા શાંત કરી શા માટે ભોગ વિલાસ ભોગવતા નથી.

‘કદાચ પૃથ્વી પાતાળમાં પેસી જાય, સમુદ્ર તેની મર્યાદાનું કિલ્લંધન કરે તો પણ આ હંસા કદાપી શિયળ ભંગ થશે નહિં હંસાએ કહ્યું.

“હંસા ! સમજ ! સમજ ! મારી સાથે ભોગવિલાસ ભોગવી

સ્વર્ગીય સુખ ભોગવ. શા માટે તારી આ કંચનવર્ણની કાયાને છુંદી નાંખે છે? શા માટે તારા આ ગુલેગુલાખી યોવનાને અકાળે ચિમળી નાંખવાની મને ફરજ પાડે છે?" હંસા! જો મનાવવાથી નહીં મને દો હું બળાત્કારેથી—જુદમ ગુળરીને તારાં યોવનને કચડી નાંખીશ—તારાં શિયળનો બ'ગ કરીશ' અતીતાનંદ બોલ્યો.

‘તેમ કરવાની દેવતામાં તાકાત નથી તો પછી તું મનુષ્ય તે કોણ માત્ર?’

‘હંસા! સમજ નાદાનીનો ત્યાગ કર. નહીતર પાછળથી પરતાવું પડશે.

‘ઓ સ્વામી અને સંન્યાસિના વેશમાં છુપાયેલ કાળા નાગ! સમાજની સર્વ આળાઓ કે. જે તારી પુત્રી તુલ્ય ગણાય તેના શિયળના ભક્ષક નરાધમ! જરા તો ઠશ્વરનો ડર રાખ.

‘ઓ કમનસીબ છોકરી! પરલોકને હું પીછાણતો નથી અને તારા પ્રભુને તો હું મુઠ્ઠીમાં લધને ફરું છું. આ દુનિયામાં વૈભવ વિલાસ એજ મારો પ્રભુ છે. તું જાણે છે કે મારા પગના અવાજથી પૃથ્વી પણ કંપી ઉઠે છે?’

‘દયા કરો! મહાત્મન! આ તમારી પુત્રીપર દયા કરી મને ના સતાવો મારા પિતા પાસે મને મોકલી આપો જેથી પરમાત્મા તમારું કદવાણુ કરશે.

‘પરમાત્મા છેજ ક્યાં કે, કદવાણુ કરવાનો હતો? પરમાત્મા માનો કે જે માનો તે હું પોતેજ છું. માટે સર્વ કોઈ હું ધર્મ ગુરુ હોવાથી મને પરમાત્મા માનીતન મન ધન અર્પણુ કરો. અતિતાનંદ સ્વામિએ કહ્યું.

‘ઓ પાપી! પાપનો ઘડો એજો ભર. આવા શબ્દો મોકલી જગતનિયંતા પરમાત્માનું અપમાન ન કર. જેણે માણસોને માટે વિના

મુલ્યે હવા ઉભસ બનાવ્યાં છે તેનું અપમાન કરતાં જરા તો કર.

તારા પરમાત્માનું અપમાન થાય છે ત્યારે શું હું ફોકટ લવારી કરી દેશા છું. હંસા મનેજ પરમાત્મા માની તારૂં તન મન ધૂન અર્પણ કર.

શું તમે દયા વગરના પશુ છો? એક અબળાપરે જુદમ ગુળરતા તમ રી આંતરડી નથી કકળતી !

દયા કેમ કરવી તેજ હું શીખ્યો નથી. હું તો ફક્ત તારા જેવી સ્વરૂપ સુંદરી નવથોવનાના ગુલાબી ગાલપરના અમૃતનો આસ્વાદ લેતાજ શીખ્યો છું, માટે હંસા સત્વરે મારી માગણીનો સ્વીકાર કર.

મારો વિચાર કદાપી સાક્ષાત્ બ્રહ્મા આનીને ઉભા રહે તો પણ ફરશે નહીં હું મૃત્યુથી ડરતી નથી. આ હાડ ચામના ગોળામાં શું મોહાય ગયો છે ?

મિથ્યા જગતના માનવી, ક્યમ પાપ માર્ગે જાય છે.

માનવ તણો દેહ દુર્લભ, ક્યમ વ્યર્થ તું ગુમાવે છે.

જીવન એ તો સ્વપ્ન છે, પળમાં ઉડી તે જાય છે.

સારા નરસાં કર્મ સર્વે. સાથ સૌની જાય છે.

મને શીખામણ આપવાની હિંમત કરનાર નાદાન છોકરી જ્યારે હું તારી સાથે નરમાસથી કામ લેવા છઠ્ઠું છું ત્યારે તુંજ મને આવા શબ્દો વાપરી સખ્ત થવાની ફરજ પાડે છે. માટે હંસા! પ્રિય હંસા! મારું કહેવું માન્ય કરી તારી સૌંદર્યરૂપી સરિતામાં મને સ્નાન કરાની મારા આત્માને રંજીત કર! અતીતાનંદે કહ્યું.

જ્યાં સુધી આ દેહમાં પ્રાણ છે ત્યાં સુધી તમારી છઠ્ઠા કદાપી પૂર્ણ થનાર નથી' હંસાએ કહ્યું.

હંસા ! તારૂં મગજ ઉત્કેરાઈ ગયું હોય તેમ મને જણાય છે. સંપૂર્ણ વિચાર કરી તારા સુખદુઃખનો ખ્યાલ કરી મને જવાબ આપવાનો હજી પણ તને બે દીવસનો સમય આપું છું' આમ કહી અતીવાનંદ પાખંડી મહાત્મન ચાંખડીઓના ખડખડાટ સાથે આશ્વો ગયો.

પ્રકરણ ૫ મું.

કાળ કોટડી.

આ સાધુ પુરુષના વેષમાં રહેતા સફેદ ડંગે ભોળાજનોને કસાવવા સમાજની વડુ દીકરીઓના સતીત્વનો નાશ કરી પોતાની વિધવ વાંચના કૃત કરવા ગામથી દૂર આવેલ એક નાનકડા પર્વતપર મડ બધ્યો છે. તેની દિવાલો ઘણીજ મજબુત બનાવવામાં આવી છે. મડ અંદર સો બસો માણસો એકી સાથે વસી શકે તેટલો મોટો હતો. મહત્તી પાસેજ એક સુરંગ બનાવી રાખવામાં આવી હતી. તે સુરંગમાં થોડે દૂર ચાલ્યા પછી એક કોટડી દેખાતી હતી, તેને મહત્તી સર્વ કોષ મનુષ્યો કાળ કોટડીના નામથી ઓળખતા હતા.

આ વખતે કાળ કોટડીમાં એક યુવાન શોકમાં નીમગ્ન થઈ માથે હાથ દબાવેલો બેઠો હતો. કોટડીની બહાર એક બયાનક આકૃતિનો મનુષ્ય પહેરો બરતો હતો. કોટડીમાં બેઠેલો યુવાન ઘેર ચીતામાં બેઠો હોય તેમ જણાતું હતું થોડા સમય પછી તે પોતાના સ્થાનપર થી ઉભો થઈને પહેરેગીર પ્રત્યે બોલી ઉડ્યો કે, તમે દયા કરી મને

એટલું જણાવશે કે આ મકાન કેનું છે અને આ ઘરમાં રહેનાર કોણ છે ?

આ મકાન રાજ્યગુરુ સ્વામી અતીતાનંદનું છે અમે સર્વ તેના નોકર છીએ. “લાવણ્યસિંહ ! તું યાદ રાખજે કે આ કાળ કોટડી-માંથી તું આ જન્મે પણ છુટી શકનાર નથી. નાહક તે અજાણને ખચાવવા જતાં તું રાજ્યગુરુ અતીતાનંદનો ભોગ બન્યો છે. કાળી જળમાં પુરેપુરો સપડાયો છે.” પહેરેગીરે કહ્યું.

‘તે સ્ત્રી કોણ છે શું તમે તેને જાણ્યો છો ?’ લાવણ્યસિંહે પુછ્યું.

‘તે એક જગીરદારની પુત્રી છે. એનું તારે શું કામ છે કે નકામી પુછપરછ કરી રહ્યો છે ?’ પહેરેગીરે કહ્યું.

જાજ સમયે ચાંપડીઓનો અવાજ સંભળ્યો અને ઘોડા સમ-યમાં રાજ્યગુરુ તરીકે જાળખાતો સ્વામી અતીતાનંદ ન્યાં આવી પહોંચ્યો. પહેરેગીર તેને નમન કરીને એક ખાળુ ઉભો રહ્યો.

નજીક આવી પહોંચતાંજ અતીતાનંદ સ્વામિ પહેરેગીર પ્રત્યે કર્કશ સ્વરે બોલી બિડ્યો. આની સાથે તું શું વાતચિત કરતો હતો ?

‘જી કાંઈ નહીં, હું એને એમ કહેતો કે તે તારા હાથેજ પગ પર કુહાડો મારી કારાગૃહ શોધ્યું છે’ પહેરેગીર બોલ્યો.

ખમરદાર ! હવેથી એની સાથે એક શબ્દ ક્યારેતો નહી. (લાવણ્યસિંહને) યાદ રાખજે કુમાર ! કે તે મારી ઇચ્છાની ખાટે આવી મારા માણસોના જીવ લીધા છે, તેનો તને યોગ્ય દંડ મળશે. તું એમ ન સમજતો કે તું રાજનો હોકરો છે તેથી તું ખચી જશ પરંતુ લાવણ્યસિંહ યાદ રાખજે કે તારો પિતા રાજ છે તો હું

રાજાને પણ રાજા હું. હું તારા પિતાને પણ હોડનાર નથી. તારા પિતાને અંદીવાન બતાવી મનમેહના હંસા સાથે રાજ્યાસને એસવાની મારી પ્રબળ આંકાક્ષા છે. અતીવાનંદ આટલા શબ્દો ઉચ્ચારતોજ ત્યાંથી એકદમ ચાલ્યો ગયો.

આ વખતે સમય સંધ્યાકાળનો હતો. પ્રભાતર તેના પ્રખર કારણોને અવની પરથી સંકેલી લઇ ખીજ દુનિયામાં પ્રયાણ કરવાની તૈયારી કરી રહ્યો હતો, સર્વત્ર અંધકારનું સામ્રાજ્ય પ્રસરાઇ ગયું. સર્વત્ર જ્યાં નજર ફેંકે ત્યાં અંધકાર સિવાય કંઈ પણ જણાતું ન હતું. લાવણ્યસિંહના મનમાં જે ખંડમાં તેને પુર્યો હતો તેની તપાસ કરવાનો એકાએક વિચાર થવાથી તેની કોટડીનું આરણ્ય ખંચ કરીને કોટડીમાં સર્વત્ર આમ તંમ દીવો લઇને જતો ચાલ્યો. તેવામાં દિવાલમાં એક ખાલી જેવું તેને કંઈ જણાયું. તેથી લાવણ્યસિંહે કુતુહલની દ્રષ્ટિએ તે ખીજીને જોઈથી ખેંચી તો એકાએક તે ચાલવા લાગી. થોડા સમયમાં ત્યાં એક ગુપ્ત દ્વાર જેવું જણાયું. લાવણ્યસિંહે દીવો લઇને ત્યાં જોયું તો અંદર એક નાનકડી સીડી જણાઇ. તરતજ હિંમતને એકઠી કરી કોઇપણ જાતનો ડર રાખ્યા સિવાય લાવણ્યસિંહ દીવો લઇને સીડી ઉતરીને એક સમયોરસ મોટા ઓરડામાં અવી પહોંચ્યો ત્યાં જતાં તેને જણાયું કે, આ ઓરડાને ચાર દરવાજા હતા અને તેના સર્વ દ્વાર ખુલ્લા હતા. લાવણ્યસિંહે કયા દરવાજામાંથી જવું તેનો અમુક સમય નિર્ણય કરીને પૂર્વ દિશાના વચ્ચા આરણ્યમાંથી તે આગળ ચાલવા લાગ્યો. થોડેક દૂર જતાં એક સાંકડી ગલી જેવું જણાયું. લાવણ્યસિંહ સાંકડી ગલી મારફતે ચાહોમ આગળ ધર્યેજ જતો હતો. તેવામાં કોઇના પગલાંનો અવાજ સાંભળીને તે ખાળુમાં

આવેલા ચમુતરાની ઓથે છુપાઇને આવનાર વ્યક્તિની વાતચીત સાંભળવા લાગ્યો.

અંને ચાલી આવતી વ્યક્તિઓ નીચે પ્રમાણે વાત કર્યે જતી હતી. રાજ્ય ગુરૂ અતીતાનંદ સ્વામિ તો હવે હદ કર્યેજ નય છે. તેમની આકાંક્ષા દિન પ્રતિદિન વધ્યેજ નય છે. હવે તો. તેઓ મહારાષ્ટ્રાનું પણ ખૂન કરી રાજ્યાસન લેવા ઇચ્છે છે. ગામમાં પણ આ સાધુપુરૂષ જેવા જણાતા શયતાને હાહાકાર વર્તાવવા માંડ્યો છે. દિન પ્રતિદિન ગામની યુવાન ખુબસુરત બાળાઓને મઠમાં ઉપાડી લાવી તેની વિષય વાસના તૃપ્ત કર્યે નય છે. બાઇ આ દુરાચારી મનુષ્યને સર્વ કોઇ મહાત્મા સ્વામિ તરીકે નમન કરે છે. અને ખીજા ખરા સાધુ પુરૂષો જેઓ દેશનું હીત કરવાને તેમનું જીવન અર્પી રહ્યા છે તેમને કોઇ કોઇ વખત તો તેમના પેટને બાહુ આપવાના પણ સંસા પડે છે. જ્યારે આ શઠ મહાત્મન સદા સર્વદા જ્યાં જાયત્યાં પુંગવ છે. ધન્ય છે. આ જમાનાને અને બલિહારી છે આ જગતના માન-વિશ્વેને કે જેઓ ધર્મી ધુતારાનઃ ચરણ ચાટે છે અને સાધુ પુરૂષને નીંદે છે. બાઇ તેમાંએ વળી આજે તો આ ધર્મી ધુતારાએ નરીનજ રંગ જમાવ્યો છે. આજે તો નગર શેઠની નવયોવના રંબા સ્વરૂપ કન્યાને તેની વિષયવાસનાની હોળીમાં બળીદાન રૂપે હોમવાંને ઉપાડી લાવ્યો છે. બાઇ હવે તો સ્વામિજી પણ હદ ઓળંગી ગયા છે. આમ વાતચીત કરતા તેઓ ચમુતરા પાસે આવી પહોંચ્યા. અને તેની પાસેના એક પુતળાની જીમને ખેંચવા લાગ્યા. જીમ ખેંચવાથી પુતળુ ચકર ચકર ફરવા લાગ્યું અને થોડા સમયમાં અંદર જવાનો માર્ગ થઇ ગયો તે દરેકે અંને જણા ચાલ્યા ગયા.

રાત્રિ અધીક જવાથી અને જાઓ સમય બહાર રહેવાથી કદાચ કોઈને શંકા પડે તે કારણથી લાવણ્યસિંહ જે રસ્તે આવ્યો હતો તેજ રસ્તે કાળ કોટડીમાં આવી પહોંચ્યો અને પથારીમાં પડ્યો પડ્યો જ્યેલા અનાવો વિષે વિચાર કરતો કરતો, શ્રમથી કંટાળી ગયેલો હોવાથી થોડા સમયમાં નિંદ્રાને સ્વાધીન થઈ ગયો.

પ્રકરણ ૬ ઠું.

સાધ્વીઓનું મંડળ.

અતીતાનંદ સ્વામીના મઠથી થોડે દૂર આવેલા જંગલમાં શર. દેવતી નદી કળકળ કરતી વહી રહી હતી. ત્યાં નદીના કિનારે પરોપકારી સાધ્વીઓએ એક પીડીતાશ્રમ ખોલી જંગલના માનવીઓની સેવા કરવાનું કામ ચાલુ કર્યું હતું.

વાંચક, આ સ્થળની સાથે આપણી વાર્તાનો સંબંધ હોવાથી આપણે આ સ્થળથી જે થોડા ધગ્ગા મહીતગાર થઈશું તો અરથાને નહીં ગણાવ.

આ સ્થળને આ સાધ્વી મંડળમાં વસનાર સર્વજ્ઞો શાંતિનિકેતનના નામથી ઓળખતા હતા. આપણે તથા વાર્તાને શાંતિનિકેતન સાથે જે સમયનો સંબંધ છે તે સમયે શાંતિનિકેતનમાં હજુ સહસ્ત્ર રક્ષિત સખિતા દેવતા ધીમે ધીમે તેમના સોનેરી કારણો ફેંકી આશ્રમની શોભામાં વધારો કરી રહ્યા હતા આશ્રમ માંહેના સર્વજ્ઞનો પોતાના નિત્ય કર્મથી પરવારી સેવાની ક્રિયામાં મશગુલ થઈ ગયા

હતા. આ સમયે સાધ્વી મંડળની મુખ્ય સાધ્વી તેની બે ત્રણ સહ-
ચારીઓ સાથે પોતાના નિત્ય કર્મથી પરવારી પ્રભાતના મંદ મંદ
મધુરા પવનનો ઉપભોગ લેતાં સુષ્ટી સૌંદર્ય નિરૂપી રહ્યા હતા તેવામાં
એકાએક ઘણીજ ત્વરાથી દોડતો ભગવી કંથા ધારી યુવાન મુખ્ય
સાધ્વી આગળ આવી પહોંચ્યો. તે યુવાનનો નીસ્તેજ સફેદ પુણી
જેવો થઈ ગયેલો ચહેરો જોઈ મુખ્ય સાધ્વી તે યુવાન પ્રત્યે બોલી
ઊઠી. રઘુનાથ ! આટલો ગભરાય છે શા માટે કહે તારાપર તો કાંઈ
વિપત્તી આવી પડી નથીને ?

‘માતાજીની કૃપાથી કોઈનામાં તાકાત નથી કે મારી તરફ આંગળી
પણ ચિંધી શકે પરંતુ બે સત્વરે કિપાય નહીં લેવામાં આવે તો
એક સફેદ ડગના હાથે કુમળું પુષ્પ છુંદાઈ જવાની ભીતિ છે.’
રઘુનાથે કહ્યું.

તારે જે કહેવું હોય તે સ્પષ્ટતાથી કહે એટલે સત્વરે તેનો
દંલાજ કરી શકાય. સાધ્વીએ જણાવ્યું.

‘તમારી આજ્ઞા મુજબ હું અહીંથી ચાલ્યો જતો હતો તેવામાં
મેં કેટલાક મનુષ્યોને કોઈ જ્ઞાને ઉપાડીને જતા જોયા તેઓની સંખ્યા
અધીક હોવાથી હું ત્યાં આવેલા એક ગીચ જાડની ઉપર ચડીને શું
બનાવ અને છે તે જોવા લાગ્યો. તેઓ સર્વ થોડાજ સમયમાં હું જે
જાડપર બેઠો હતો તેજ જાડની નીચે આવી પહોંચ્યા. પકડાઈ જવાના
ભયથી મારું હૃદય ધ્રુજ કિટકું પરંતુ હીમત રાખી શું અને છે તે
જોવાનો નિશ્ચય કરી ગુપચુપ જે અને તે જોતો બેસી રહ્યો તેઓએ
મેં આગળ જણાવેલ જાડ પાસે આવીને તે અચળાને સતાવવાનો
કેમ જાણે નિશ્ચય ન કર્યો હોય તેમ તેને સતાવવા લાગ્યા. તેઓ

તેના શીઘળનું ખંડન કરવાની તે અબળા પાસે માગણી કરવા લાગ્યા તે અબળાને ઘણી સમજવવામાં આવી છતાં જ્યારે ન માની ત્યારે તેઓ તેનીપર બળાત્કાર કરવા લાગ્યા. અબળાની મદદે મારા જીવનનો પણ ભોગ આપી જવાનો નિશ્ચય કરી જેવો હું નીચે ઉતરવા જતો હતો તેવામાં એકાએક લાવણ્યસિંહ ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને અબળાપર બળાત્કાર કરતા પાપીઓને તેઓની શમશેરનો સ્વાદ ચખાડવા લાગ્યા. અહ્ય સમયમાં એકાદ એ પિશાચોને યુવરાજે તેમની શમ. શેરથી ધુળ ફાકતા કરી દીધા તેવામાં વળી એક અજાણ બનાવ બન્યો કે જે યાદ આવતાં મને શરમ આવે છે કારણ કે અત્યાર સુધી હું જાણતો નહોતો કે સાધુ, સંન્યાસી અને સ્વામિઓના નામ નીચે આવા સંકેદ હોયો પ્રજાને પાયમાલ કરતા હશે. માતાજી ! શું કહું તેવામાં એકાએક સ્વામિ અતીતાનંદ કે જે રાજગુરુ તરીકે મનાય છે જે પોતાની પંડીતાઈનો ડોળ કરે છે તેજ સંકેદ હોયો યુવરાજ તથા એ અબળાને તેના મદમાં લઇ જવાનો તેના સાથી-ઓને હુકમ કર્યો. માતાજી ! શું વિષયવાંસનાને તૃપ્ત કરવાજ માણસો સંન્યાસત ધારણ કરતા હશે ? માતાજી ! તેઓના આજ્ઞા જવા પછી અતીતાનંદની આજ્ઞા લગતપર મને શંકા આવવાથી તેની તપાસ કરતા હું ગયો તપાસ કરતા મનું માલુમ પડ્યું કે તે એક વિષયી દુરાચારી, મદિરાપાન કરનાર દુરાચારી લંપટ પુરુષ છે. તે તેના સાધુપણાનો ઉપયોગ ફક્ત અન્ય સ્ત્રીઓને દુસાવી વિલાસની તૃપ્તી કરવામાંજ વાપરે છે. ધિક્કાર હજો તેવા વિષય લંપટને આટલું જાણી તે સાધવી સામે જોઈ રહ્યો.

રહુનાથ ! હવે તે દુરાચારી મહાત્માનો પાપનો ઘડો બરાતો

આવે છે. જા તું લેના મઠની આસપાસ ફરી જે નવીન ખબર મળે તે મને આપતો રહેજે. સાધ્વીએ રઘુનાથને જવાની ખાસા કરતાં કહ્યું.

રઘુનાથના ગયા પછી તે સાધ્વી તેની અન્યથ સહચરીઓ પ્રત્યે બોલી બિડી, બહેનો હવેજ આપણી કસોટી થવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે. જગતને બતાવી આપવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે કે સાધુ પુરુષો હંમેશાં જગતના મનુષ્યોના કલ્યાણ અર્થેજ જીવન ગાળે છે. આપણે સત્વરે યુવરાજ તથા તે અજળાને સ્વામિ અતીતાનંદના પંજમાંથી મુક્ત કરવા જોઈએ. બહેનો ! અતીતાનંદ એટલે કાણુ તે તમે જાણો છો ?

‘નહીં, માતાજી અમે તેના વિષે કંઈ જાણતા નથી. અમે તો ફક્ત તે રાજ્ય ગુરુ છે તેટલું જ જાણીએ છીએ’ અન્ય સાધ્વીઓ બોલી બિડી.

‘બહેનો તેનું કુંક સ્વરૂપ હું તમોને અત્યારેજ સમજાવાનું યોગ્ય સમજવાથી કહું છું તે ધ્યાનથી સાંભળજો. અતીતાનંદ એટલે એક વિષય લખટ કીડો, પોતાની ઇચ્છા પાર પાડવા જો ખૂન કરવું હોય તો તે ખૂન કરતાં પણ ન ડરે તેવો સફેદ ડગ.

રાજ્યગુરુ અન્યાં પછી અતીતાનંદ સ્વામિની કારકીર્દી નીચે પ્રમાણે છે. હજારો બોળા મનુષ્યોને પોતાની જાળમાં રસાવી પાયમાલ કર્યા હજારો અજળાઓને તન, મન, ધન અર્પણનો ગુરુ મંત્ર આપી પતિ કરતાં પણ ગુરુ શ્રેષ્ઠ છે અને જે ચીજ ગુરુ માંગે તે સત્વરે ગુરુના ચરણે ધરી આ દેહનું કલ્યાણ કરવું તેવા વચનો કહી હજારો અજળાઓના સતિત્વનો નાશ કરનાર વૈભવ વિલાસી સ્વેચ્છાચારી, મદારનો ભક્ત તે સ્વામિ અતીતાનંદ : અરે જેણે ભારતની હજારો વિધવા

ખાળાઓના શિયળનો ભંગ કરી આખરે તેમની આખરે અચાવના ખાળહત્યા કરવાની સોનેરી સલાહ આપનાર નર પીશાય તેજ અત્યારનો રાજ્યગુરુ સ્વામિ અતીતાનંદ ! જ્ઞેનો આપણી નિર્દોષ જ્ઞેનોને તે અત્યાચારીના પંજમાંથી છોડાવવાના આપણે પ્રયત્ન કરવાના હોવાથી મેં તમોને આટલી તેના ચરિત્ર સંબંધી રૂપરેખા આપી છે. જ્ય તમો બંનેને મારી સાથે આવવાનું હોવાથી ગુપ્ત વેશ ધારણ કરી આવો તેટલા સમયમાં હું પણ આવી પહોંચું છું. આમ કહી મુખ્ય સાધ્વીએ તેની અન્ય સહચરીઓને જવાની રજા આપી.

સર્વના ગયા પછી જેવી મુખ્ય સાધ્વી પણ જવાની ઇચ્છા કરતી હતી. કે તરતજ ત્યાં એક ભગવી કંઠા ધારી યુવાન આની પહોંચ્યો. અને બોલી ઉઠ્યો ‘માતાજી ! સાંભળવા પ્રમાણે સ્વામિ અતીતાનંદ આજે મહારાણાના મહેલ પર છુપી રીતે હુમલો લગ્ન જઈ મહારાણાનો જીવ લેવાનું કાવતું કરવાનો છે.

‘હીક તે પણ જોઈ લેવાશે. અતીતાનંદ ! અતીતાનંદ ! સાધુની દીક્ષા લીધા છતાં હજી માયાની જાગમાં કેમ લપટાયો જય છે ?

સંન્યાસી એટલે મરત ફફીર, રાજાઓનો પણ રાજા, તું તારું ગૌરવ બચુ” પદ ત્યજી શા માટે પાપી કૃત્યો કરી રાજા થવાની રાક્ષસી મહત્વાકાંક્ષાને તારા હૃદયમાં સ્થાન આપે છે ? શું તું એમ ધારે છે કે પરમાત્મા આંખ આડા કાન કરી આ બધું જોઈ રહ્યો છે ? જો તું તેમ સમજતો હોય તો તું ખત્તા ખાય છે. એક સમય એવો પણ આવશે કે જ્યારે જે પ્રજાજનો તને અત્યારે ગુરુ માનીને ધંદન કરે છે તે તને હડધુત કરશે તારી તરફ તીરસ્કારની લાગણીથી જોશે. અરે તારું નામ સાંભળતાં શ્રીટકાર અને ધીકકારનો વર્ષાદ

વરસાવશે, મારી તે પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા પ્રત્યે પ્રાર્થના છે કે હજી પણ તને સદ્ગુણિ અર્પે અતીતાનંદ તું સાધુ પુરુષના નામને શા માટે કલંક લગાવે છે ? આવી રીતે સાધવી બોલતી હતી ત્યાં તેની બે સહચારીઓ ગુપ્તવેશ પહેરીને આવી પહોંચી તેઓને જોતાંજ સાધવીએ પણ ઝોળીમાં છુપાવી રાખેલ કાળો અંચળો પહેરી લીધો અને સર્વ અતીતાનંદના મઠ તરફ જવાને સ્થાના થઈ ગયા.

પ્રકરણ ૭ મું.

પિચાશ લીલા,

ભગવાન ભારકર તેના દીરણોને છુપાવતો અસ્તાયળે જવાની નેપાની કરી રહ્યો હતો. આકાશમાં રંગમેરંગી રંગે સંધ્યા સાથીઆ પુરી રહી હતી. પક્ષીગણો ફીસફીસાંટ કરતા તેમના માળા વરફ જઈ રહ્યા હતા તે સમયે આજે સ્વામી અતીતાનંદના મઠમાં કાંઈ ઓરજ નેપારી આવી રહી હતી.

મઠમાંહેના એક વિશાળ જથ્થાતા ખંડમાં રંગમેરંગી ગાલી-આઓ ખિઝારી દીધા હતા. આ ગાલીઆઓ મંદ મંદ બળના દીવના પ્રકાશમાં કાંઈ અલૌકિક દૃષ્ય રજૂ કરતા હતા. સર્વત્ર સુગંધી પુષ્પોથી ખુશબો પ્રસરી રહી હતી તે ઉપરથી બે ઘડી એમ પણ થઈ જતું કે આ જગહીતાર્યે જનસેવા કરવાને જોએએ કમંડસી છે તેવા છે તેવા સ્વામિમાંના એકતું રથાન હતું કે મેઝશોખ, એશઆરામ અને અમનઅમનમાં ત્રડ બનેલા જમતના બોળાજનોને તેમની જાગમાં

સાવવા અહર્નિશ પ્રયત્ન કરતા બગબગત અરે બગલા સ્વામીનું નેત્રાસસ્થાન હશે.

જ્યાં જ્યાં નજર ફેકે ત્યાં સર્વત્ર ભોગવિલાસની સામગ્રીજ તમારી નજરે પડ્યા સિવાય રહેશે નહીં. મંદ મંદ પવનમાં આવતી પુષ્પોની પુષ્પભોથી વિલાસીજનોના મગજને આનંદ આપે અને સાધુજનોનું ચિત્ત પણ આવા વાતાવરણમાં રહેવાથી વિકારમય રહી શકે કે નહીં તે પણ શંકાસ્પદ હતું.

એવામાં એકાએક એક દ્વાર ઉઘડી ગયું અને ત્યાં સ્વામિ અતીતાનંદના શિષ્યો અને શિષ્યાઓ આવી પહોંચ્યા.

વાંચક ! આ સદ્ગુણી સ્વામિને દુરાચારીઓને ઉપદેશ આપવાનો આશ્રમ નહીં હતો પરંતુ પોતાની ભોગવિલાસની તૃપ્તિ-અર્થે અતીતાનંદે તેના શિષ્યો અને શિષ્યાઓને પોતાના જેવાજ દુરાચારી બનાવવા વિલાસજીવન ખોદ્યું હતું તે હતું ! અહીં સર્વ સ્ત્રી અને પુરૂષ સરખા હતાં જેની ઇચ્છામાં આવે તે તેની યથેચ્છ વેલસનો ઉપભોગ કરી શકતાં હતાં.

વાંચક આતે સ્વામિ અતીતાનંદનો મઠ હતો કે ભોગ વિલાસનું વિલાસ સ્થાન ! તે તો તુંજ વિચારી લેજે.

અહીં કોઈનો મતભેદ નહીં હોવાથી વિલાસી પુરૂષો અને સ્ત્રીઓ દિન પ્રતીદિન સ્વામિ અતીતાનંદને તેમના ગુરૂ તરીકે માન્ય રાખી અહીં આવી યથેચ્છ વિલાસનો ઉપભોગ કરી જતા હતા. સ્વામિ અતીતાનંદનો મઠ એટલે વિલાસી જનોનું મુખ્ય સ્થાન અતીતાનંદનો મઠ એટલે પાપ અને અનાચારનું ધામ.

સ્વામી અતીતાનંદના શિષ્ય અને શિષ્યાઓ સર્વ પોતાના અંગીકૃત રસ્તે એક બીજા સાથે યથેચ્છ પ્રેમાલાપ, અને યુગ્મન મિત્રાસાનો

સ્વામિ અતીતાનંદ જ્યાં જ્યાં ગયા ત્યાં ત્યાં મોહિનીને આવેલા
જોઇ સર્વ જનો એકાદે જોવાના હતા ત્યાં જોવા અને સર્વ ડોહ
શિષ્યશિષ્યા તેમના પ્રિયજનના રૂપે જોવાના હતા ત્યાં ત્યાં લિંગનમાંથી છુટી
સ્વામિ અતીતાનંદ અને મોહિનીનાં ચિત્રો ત્યાં ત્યાં રહ્યાં.

સ્વામી અતીતા
અન્ય સ્ત્રીઓ પ્રત્યે બે
રાપાન કરાવી તેમને
કરવા મન્થુ' છું તેવી
યથેચ્છ હિપભોગ કરે”
મદીરાનો પ્યાસો ઠાલવી
તેનું અનુકંણ કર્યું.

મહારાની પ્રસાદી   તીતાનંદના ગાત્રોમાં
કામજવળ પ્રગટ્યા. તેથી   ૧૬ પાશમાં જકડી

લીધી અને તેના ચંદ્ર સમાન વેદન પર ચુંબનોનો વરસાદ વરસાવ વાનું શરૂ કર્યું. બીજા સ્વામિ અતીતાનદના શિષ્યોએ પણ તેમની મનહરણી રબાઓને તેમના બાહુપાશમાં જકડી લીધી અને સ્વામિ અતીતાનદનું અનુકરણ કર્યું આવી રીતે યથેચ્છ પાપાચાર અને વિલાસનો ઉપભોગ થવા લાગ્યો.

વાંચક ! હવે તું જ કહેને કે આ જગતના હીતને અર્થે પોતાના જીવનની આહુતિ આપનાર મહાત્માનો મઠ હતો કે દુરાચારી વિષય લંપટ અતીતાનદનું વિલાસ ભુવન હતું ? ભારત વર્ષમાં જ્યાં ધર્માચાર્યો, સાધુ, સંન્યાસી અને ગુરૂજનોજ વિષય લંપટી હો; જેઓ તેમની શિષ્યાઓ અથવા તેમના શિષ્યના કુટુંબીઓને પુત્ર, પુત્રી તરીકે નહીં માનતાં પોતાની તુચ્છ વિષય લાલસા તૃપ્તિ કરવામાંજ તેમનો ઉપયોગ કરતા હોય, જ્યાં આવા અનાચારી વિષય લંપટ, સાધુ, સંન્યાસીઓ અને ધર્માચાર્યો વસતાં હોય ત્યાં ભારતનો ઉદય ક્યાંથી થાય ?

સાધુ અને સંન્યાસીઓ, મહાત્માઓ અને ધર્માચાર્યો જગતના માનવીઓને દુરાચાર, વિષય અને અનીતિને માર્ગે જતાં નહીં અટકાવી તેમને તેવા માર્ગે જવાની સરજતા કરી આપતા હોય ત્યાં સુધી ભારતના ઉદયની આશા ક્યાંથી સંભવે ?

જે મહાત્માઓ અને સંન્યાસીઓ જગતહિતાર્થે જનસેવા કરવામાં જોતજોત થઈ તેમના જીવનની આહુતિ આપી ગયા છે તેવા મહાત્માઓ, સંન્યાસીઓ, સંતજનો અને ધર્માચાર્યોના વેશમાં આવા ડુંગલકંક નર પિશાચ અતીતાનદે જન્મ લઈ તે સાધુ પુરૂષોના નામ અને કામ પર સવાને મારે કાળી ટીલી ચોંટાડી, ધિક્કાર હજી આવા

વિષય લંપટ મહાત્માને કે જણે તેમના પૂર્વગામી મહાત્માઓના કર્તવ્ય પર પાણી ફેરવ્યું.

ઓ પરમાત્મા સ્વામિ અતીતાનંદ જેવા ધર્માચાર્ય, સંત પુરુષ અને મહાત્માનો નાશ કરી તેમને જલદી આ દુનિયામાંથી રવાના કરી દો. તેમાંજ જગતના માનવીઓનું કલ્યાણ છે.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે સ્વામિ અતીતાનંદ મોહિની સાથે અને તેના શિષ્યો અન્ય અબળાઓ સાથે યથેચ્છ મદિરાપાન કરી તેમની વિષયવાંચનાં તૃપ્ત કરી રહ્યા હતા, તેવામાં એકાએક દોડતો મનુષ્ય ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને સ્વામિ અતીતાનંદ પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો, “સ્વામિજી હું આપની સુચના મુજબ મારું કાર્ય કરવા જતો હતો તેવામાં રસ્તામાંથી મને આ ચીઠ્ઠી મળી આવી છે” આમ કહી તેણે સ્વામિ અતીતાનંદના હાથમાં ચીઠ્ઠી સુકી.

અતીતાનંદે ચીઠ્ઠી લઇને વાંચી તો તેમા નીચે મુજબ લખ્યું હતું, “દુરાચારી, વિષયલંપટ અતીતાનંદ ! તારા પાપનો ઘડો હવે પૂર્ણ થયો છે તે યોડા સમયમાંજ કુત્રાની અણીપર છે તે પહેલાં તારા હિતેન્દ્રુ તરીકે તને સુચના કરું છું કે સમાજની પુત્રીઓ તારી પુત્રીતુલ્ય ગણાય તેમના શિયળને ભંગ કરવો તજી પરમાત્માનું ચિંતન કર, નહીંતર તારી વિષયત્રોલુપ્તાનું પરીણામ ધણંજ ભયં કર આવશે.” આ પ્રમાણે ચીઠ્ઠી વાંચતાંજ અતીતાનંદના નેત્રો અગ્નિ જેવા લાલચોળ થઇ ગયા તે એકદમ બરાડી ઉઠ્યો કે, ‘જવ સર્વ કોઇ આ ચીઠ્ઠી લખનારની તપાસમાં ચાલ્યા જવ.’ આમ કહી અતીતાનંદ ત્યાંથી ચાંપડીયો ખટખટાવતો ચાલ્યો ગયો. તેના અનુયાયીઓ પણ ચેતચેતાની ત્રેમભાગીઓના અધરનું સુખન કરી સ્વામિ અતીતાનંદની આરાધના પાલણ્યાર્થે ચાલ્યા ગયા.

પ્રકરણ ૮ મું.

હંસા અને મેના.

સવિતા દેવતા તિમીરનો નાશ કરી ચોતરફ તેમના સાત્રાજ્યને ફેલાવ્યો જતા હતા. નિશાદેવી પણ પ્રભાકરના આ આગમનથી નિસ્તેજ થતી ચાલી જતી હતી. તે સમયે આપણી પુર્વ પરિચીત હંસા એક અન્ય નવયોવના બાળા સાથે ઘડીમાં રડતી ઘડીમાં ગુસ્સે થતી વાર્તાલાપ કરી રહી હતી. હંસાને રડતી જોઇ તે નવયોવના બાળા કે જેનું નામ મેના હતું અને જેના રૂપ સૈંદર્યમાં મોહાંધ થઇ પાપી દુરાચારી સ્વામિ અતીતાનંદ હંસાની માફક તેને પણ તેના !સંબંધીઓથી વીખુટી પાડી ઉપાડી લાવ્યો હતો તે બોલી ઉઠી, ‘બહેન હંસા! રહેથી શું થવાનું છે? હવે તો ફક્ત જગતાધાર પરમાત્માપર વિશ્વાસ મુકી હિંમત રાખવાનીજ જરૂર છે. કોઇપણ રીતે આપણે તે દુરાચારી ઉપરથી સફેદ દુધ જેવા જણાતા પરંતુ અંતરથી સોમલ જેવા વિષયાંધ નરપિશાય સ્વામિ અને સંન્યાસીઓના નામને બદનામ કરતા અતીતાનંદની જાળમાં ન ફસાઇએ તે તરફજ લક્ષ આપવાનું છે. બેન! આપણા શીયળનો સંરક્ષક તો હજાર હાથવાળો બેડો છે આમ કહી મેના હંસાને આશ્વાસન આપવા લાગી.

‘બહેન શું હું મારા હૃદયેશ્વરને મળીશ?’ હંસાએ કહ્યું.

‘અવશ્ય ! મારો અંતરાત્મા તું તારા સંબંધીઓને મળી મુખ પામીશ તેમ કહે છે. બહેન હંમેશા સદાચારી મનુષ્યો પરજ દુઃખના

હુંગરો તુટી પડે છે. પરમાત્મા પશુ હંમેશાં સદાચારીનેજ તેની કસોટીએ ચડાવે છે.

ધર્મી ધક્કા ખાય, ને અધર્મીઓ કુલાય છે;
વેર્યા સતી કહેવાય, તે આ કળાયુગનો ન્યાય છે.

ખેન તારા અમૃતથી પશુ મીઠાં વચનો સાંભળી મારા હૃદયનો સર્વ પરિતાપ દૂર થયો છે. તારા વચનો સાંભળી મારા હૃદયમાં હિંમત આવી છે. પશુ ખેન આ પાપીષ્ઠ તને કેવી રીતે ઉપાડી લાવ્યો તે જણાવવા કૃપા કરીશ હંસાએ પ્રશ્ન કર્યો.

‘ખેન! પહેલાં તમારોજ વૃતાંત જણાવવા કૃપા કરશો. તમારા વૃતાંતથી વાકેફ થતાંજ હું તમોને મારી કથની કહીશ’ મેનાએ કહ્યું.

પોતાનું વૃતાંત જણાવવાનું પોતાને માથે આવતાંજ હંસાની આંખમાં ઝળઝળીઆં આવી ગયાં. તેની છાતી ધડકવા લાગી. હંસાને રડતી જોઈ મેના બોલી ઉઠી, ‘ખેન! રડે છે શા માટે? જો તમારું વૃતાંત જણાવતાં તમોને દુઃખ થતું હોય તો ફક્ત તમારું નામ અને પિતાનું નામ જણાવશો તો કૃપા થશે?’ મેનાએ પૂછ્યું.

‘મારું નામ હંસા! હું રામનગરના જગીરદાર વિરભદ્રસીંહની પુત્રી છું’ હંસાએ કહ્યું.

હંસાના આટલાજ શબ્દો સાંભળતાં મેના હર્ષના આવેશમાં આવી બોલી ઉઠી, ‘શું તમારુંજ નામ હંસા? શું તમારોજ અમારા યુવરાજ લાવણ્યસીંહ સાથે લગ્ન થવાનાં હતાં? ત્યારે તો હંસા ખેન હું તમોને ખેન નહિં કહેતાં હવેથી હંસા બાબીજ કહીશ, કારણ કે યુવરાજ લાવણ્યસીંહ તેની સર્વ પ્રજાની પુત્રીઓને ખેન સમાન ગણે છે અને હું તેમના પ્રજા જનનીજ પુત્રા છું. તેથી તો

મને સ્વાર્થી સમજે છે ? મેના ! બહાલી સખી મેના ! જો પરમાત્મા તારા શબ્દો સત્ય પાડી મારો સત્વરે યુવરાજ સાથે બેટો કરાવે તો હું તારા વિશે શું કરવા ધારું છું તે હુંજ સમજી છું. પણ ઓ ધૂર્ત સખી તેં તો તારી ધૂર્તતામાં આ બોળી બાળાને ફસાવી. પોતાની હકીકત જણાવવાની તારી ઇચ્છા નહીં હોવાથી અન્ય વાતે અડાવી દીધી, પણ હું કાંઈ એમ લુલી જાઉં તેમ નથી. વાહરે મેના તારી ધૂર્તતા ! બહેન મેના ! તને અહીંયા કેવી રીતે પકડી આણી તે જણાવ 'જોઈએ' હંસા મેના સાથે હાસ્યવિનોદ કરતી બોલી ઉઠી.

‘બહેન હંસા, અરે જુલો. શ્રીમાન બાબી સાહેબ ! જ્યારે મારી કથની સાંભળવાની તમારી ઇચ્છા છે ત્યારે સાંભળો. એક દીવસે સંધ્યા સમયે હું મારા ન્હાના બાઈ તથા નોકર સાથે નદીના કિનારા પર ફરતી ફરતી પક્ષીઓના કીલકીલ, તથા આખો દિવસ શ્રમ કરી પાછા ફરતા ખેડુતોના સાંતીડાને કીચુડ કીચુડ ચતો અવાજ સાંભળતાં, સૃષ્ટિ સૌંદર્યનું અનેક અવલોકન કરતી મંદ મંદ મધુરા પવનનો આસ્વાદ લઈ રહી હતી, તેવામાં એકાએક કાળો ખુરખો પહેરેલ ઘોડેસ્વાર ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને હું તથા મારો ન્હાનો બાઈ જ્યાં બેઠા હતા ત્યાં અમારી નજીક આવી અને બાવડામાંથી પકડી ઘોડા પર ઉપાડીને રવાના થઈ ગયો. મારો નાનો ભાઈ તથા નોકર આ દ્રશ્ય જોઈ ગલરામ્મ ગયા.

મને નદીકિનારેથી ઉપાડી લાવેલ કાળા ખુરખાવાળા વ્યક્તિ જ્યારે મને અતીતાનંદ સ્વામીના મઠ નજીક લઈ આવી ત્યારે જન-સમુદાયમાં અતીતાનંદ સ્વામીના વર્તન વીશે થતી વાતમાં મને કાંઈક સત્યનો ભાસ થવા લાગ્યો. છેવટે તે ખુરખાવાળો મનુષ્ય મઠ-

આંથી આવી પહોંચ્યો અને મને લખતે અતીતાનંદ સ્વામિ સમક્ષ ઉપસ્થિત થયો ત્યારે અતીતાનંદ સ્વામિ મારા પ્રત્યે જોઈ બોલી જોડ્યા ‘હેવટે સોનાની ચલ્લી પાંજરામાં સપડાણી ખરી. જવ તેને તે ખુમાની હઠીલી હંસા પાસે લઈ જવ. ત્યાર પછી મને તમારી પ્રાસે લાવવામાં આવી આ મારું વૃતાંત છે.’ મેનાએ કહ્યું.

‘હેવટે જન્મે બાળાઓ કોઈ પણ રીતે પોતાના શિયળને રક્ષવાને સંકલ્પ કરી વાર્તાલાપ કરી હતી હતી તેવામાં એકાએક તેમના કાને ચાંપડીઓનો ખડખડાટ સંભળાયો અને અદ્ય સમયમાંજ વિષય વાંચનામાં મસ્ત અનેલ સાધુના વેશમાં શયતાનના કૃત્યો કરતો નરરાક્ષસ અતીતાનંદ સ્વામિ ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને બંને નવ થોવના બાળાઓને ઉદેશીને બોલી ઉઠ્યો, ‘હંસા ! પ્યારી મનમોહિની’ હંસા તારા સૌંદર્ય પાસે હું કોઈ પણ વસ્તુની સરખામણી કરવા ઇચ્છતો નથી. ઓ મૃત્યુ લોકની ઉર્વશી તારા અમૃત સમાન અધરામૃતનું પૌન કરાવી મને કૃતાર્થ કર. આમ બોલતાં બોલતાં તેના મનમાં વિચાર આવ્યો કે, કદાચ એકલી હંસાની પ્રશંસા કરવાથી મેના રીસાઈ જશે, તેથી તે મેના અને હંસા બંનેને ઉદેશીને બોલી જોડ્યો, ઓ જગતની ઉર્વશીઓ અને રંભાઓ તમારા કામણુગારા નયનોના બાણુધી તમારા આ દીવદારને ધાયલ કરી તમારા પ્રેમામૃતમાં સ્નાન કરાવી કૃતાર્થ કરો. ઓ મનમોહિની ! ઓ મૃત્યુ લોકની દેવાંમનાઓ તમારા અધરામૃતનો રસ ચાખવાની ઇચ્છા કરનાર આ મધુકરને તેનું દાન આપી અમર બનાવો’ આમ કહી સ્વામિ અતીતાનંદ બંને સખીઓ જ્યાં બેઠી હતી ત્યાં ગયો.

પોતાની તરફ અતીતાનંદને ધસ્યો આવતો જોઈ હંસા તથા

મેના ગલરાધ ગયાં પરંતુ હિંમત... હંસા બોલી બીડી,
 ‘ઓ દુરાત્મન! ઓ સાધુનાં ચામડાં નાંચી પાડનાર નરપિશાચ !
 સમાજની વહુ દીકરીઓ તારી પુત્રીને પાંચાળમાં, તેની તરફજ
 કુદૃષ્ટિ! શું સાધુ પુરૂષો તેમની ચિન્મય રૂપમાં કહેવાજ સાધુપણનો
 દંભ કરતા હશે ? અતીતાનંદે કહે છે તું સંત પુરૂષોના
 નામને બદનામ કરે છે ? કોણના નામને તું સંત પુરૂષોપર શ્રદ્ધા
 રાખતા હતા તે મનુષ્યોની શ્રદ્ધાને તારા આંધાં કુટિલ આચરણથી
 શા મટે ભંગ કરે છે ?’ હંસા બોલી.

હંસાના શબ્દોનો અતીતાનંદે ક્રોધ પ્રત્યુત્તર ન આપ્યો. ત્યારે
 મેનાને પણ અતીતાનંદને બે શબ્દો કહેવાની હિંમત આવી. તેથી તે
 અતીતાનંદ પ્રત્યે બોલી બીડી, ‘અતીતાનંદે સ્વામિ સમાજની પુત્રી-
 ઝોના શિયળ લંગ કરવા પહેલાં જરા ધૃશ્વરથી તો ડરો. આ માંસ,
 મેદ લોહી અને પૃથ્વી બનેલા આ ગંદા દેહ માટે તું આટલી બધી
 મમતા રાખે છે ?

‘ચુપ કરો. ઓ ચીંચાવલી છોકરીઓ તમારો લવારો બંધ કરો.
 હું પરમાત્માને ઝોળખતોજ નથી. પરમાત્મા હું પોતેજ છું માટે મારી
 આજ્ઞાનો અમલ કરી અખંડ વિલાસ સુખ પ્રાપ્ત કરો.’ તમારા જેવી
 ગુણે ગુલાખી કલીઓ તો મારા જેવાનેજ ચુંટવાને લાયક છે. આમ
 કહી અતીતાનંદે સ્વામિએ હંસાને એક હાથથી અને મેનાને એક
 હાથથી પકડી, જેવો તે બંને અબળાઓને તેના આહુપાસમાં જકડવા
 જતો હતો તેવામાં એક ભયંકર ગેળી અચાજ થયો.

‘અતીતાનંદ ! દુરાત્મન ! પાપ કૃત્ય કરતા તો હવે અવધી રાખ,
 આટલા શબ્દો બોલતાંજ એક યોગિની કે... જે હાથમાં ત્રિશુળ

પકડયું છે તે ત્યાં આવી પહોંચ્યાં. તે યોગિનીની આંખમાંથી નીકળતા અદ્ભુત તેજમાં અતીતાનંદ અંજન ગયો, અને કાંઈ વિચાર આવતાં તે યોગિની, હંસા તથા મેનાને ત્યાંજ મુકી આલ્યો ગયો.

અતીતાનંદના ચાલ્યા જવા પછી બંને બાળાઓ યોગિનીના અરણ્યમાં પડી. યોગિની બંનેને હિંમત રાખવાનું કહેતાં બોલી ઉઠી, પુત્રીઓ હિંમત રાખજો. પરમાત્મા સત્વરે તમેને મુક્ત કરશે. અતીતાનંદના પાપનો ઘડો પૂર્ણ થવાને હવે થોડો સમય છે, આમ કહી યોગિની અદ્ય સમયમાં ક્યાંઈક અદ્ય થઇ ગઇ.

પ્રકરણ ૯ મું.

યોગિશ્વરનો મેળાપ.

શાંતિકુંજમાંથી યોગિની તથા તેની સહચારીઓ જ્યારે અતીતાનંદના મઠ તરફ જવાને રવાના થયાં ત્યારે આખો દિવસ પ્રખર તાપ તપ્યાથી ભગવાન ભારકર આરામ લેવાને જવાની તૈયારી કરી રહ્યા હતા. કમલીની તેનું સામ્રાજ્ય પ્રસારવાને આતુરતાથી કાળા વાદળાઓ વચ્ચે ડોકીયા કરતી જણાતી હતી. સાંજનો સુમધુર શ્રમીતના શ્રમ હરનારો પવન ચાલ્યા જતા યોગિની અને તેમની સહચારીને આનંદ આપી રહ્યો હતો. સર્વ કોઇ આતુરતાથી અતીતાનંદના મઠ તરફ જવાને ઉતાવળાં પગલાં ભરતાં હતાં. ચાલતાં ચાલતાં પણ અતીતાનંદના દુષ્ટ કૃત્યોનીજ ગાથા ચાલતી હતી,

આવી રીતે વાર્તાલાપ કરતા યોગિની તથા તેમની સહચારીઓ

આસ્યા જતાં હતાં. તેવામાં એકાએક કોઇ સમિતી આવતું હોય તેમ જણાયું. સર્વે ત્રિશુળને બરાબર પકડી આવનાર વ્યક્તિની પ્રતિક્ષા કરતા ઉભા રહ્યા.

તેવામાં એકાએક એક કૃશકાય ભગવી કંથાધારી મહાત્મન આં આવી પહોંચ્યા. તે મહાત્મનને જોતાંજ સર્વ યોગિનીઓ તેના પાદ ચરણમાં પડી. સાધુ પુરૂષે સર્વને આશિર્વાદ આપ્યો અને યોગિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો, “બેટા રાત્રે ક્યાં જાય છે ? રાત્રે જવાની શું અગત્યતા છે ?”

‘મહાત્મન આજે સાધુ વેશધારી લંપટ અતીતાનંદ અબળાઓ પર બળાત્કાર કરી તેમના શિયળનો ભંગ કરી તેની પાશ્વવૃત્તિને પોશવા ધ્વજ છે તેમાંથી તે બાળાઓનો ઉદ્ધાર કરવા અમે જન્મ્યે છીએ, યોગિનીએ કાળી રાત્રે તેમના જવાતું કારણ યોગેશ્વરને જણાવ્યું.

‘બેટા ! અતીતાનંદ દિવસે દિવસે અધીક કૃત્યો કરતો જાય છે. આજે તે સેનાપતિની પુત્રી રંભાના સૌંદર્યના દર્શન કરી દિવાનો બની જવાથી રંભાને કોષ્ઠપણ યુક્તિથી તેના મઠમાં લઇ જવાને અથવા તો યુક્તિ પ્રયુક્તિ ન ચાહે તો તેનું હરણ કરીને લઇ જવા ધ્વજ છે. માટે અત્યારે તમે જેના શિયળના સંરક્ષણ માટે જાય છે તેનું શિયળ સુરક્ષીત છે, કારણ કે અતીતાનંદ દિવસે દિવસે નવીન બાળાઓને તેના પંજમાં સપડાવવાને આતુર બન્યો છે અને તેથી તે આજે રંભાને કોષ્ઠપણ ઉપાયે તેના મઠમાં ઉપાડી જનાર છે માટે તમે ત્યાં જઇ તે પાપીથી રંભાનું રક્ષણ કરો’ યોગેશ્વરે કહ્યું.

‘જેવી ગુરૂદેવની આજ્ઞા’ આમ કહી સર્વ યોગેશ્વરને નમન કરીને ગામ તરફ રવાના થઇ ગયા.

રાત્રિ સમસમ કરતી ચાલી જતી હતી. અમાવાસ્યાનો દિવસ હોવાથી સર્વત્ર અંધકારનું સામ્રાજ્ય પ્રસરી રહેલું હતું. યોગિની તથા તેની સહચારીઓ ત્વરીત ગતિએ ગામ તરફ ચાલી જતી હતી.

આ બાળુ રંભા રાત્રિ પડી ગયેલી હોવાથી તેના શયનગૃહમાં નિંદ્રાદેવીનો આસ્વાદ લઇ રહી હતી તેવામાં એકાએક તેના પીતાના મકાન પાસે દશ કાળા વસ્ત્રધારી મનુષ્યો આવી પહોંચ્યા અને તેમની કેડે બાંધી રાખેલ ધોને દીવાલ સાથે લગાવી દીધી અને સર્વ કોઇ ધોની સાથે બાંધેલી દોરી વાટે મકાનની ઉપર જઇ પહોંચ્યા.

ત્યાં જતાંજ સર્વત્ર શાંતિનું સામ્રાજ્ય ફેલાયલું તેમની નજરે પડ્યું. સર્વ કોઇ નિંદ્રાદેવીની મીઠી ગોદમાં આસ્વાદ લેતાં હતાં. ધીમે ધીમે સર્વ કોઇ રંભાના શયનગાર પાસે આવી પહોંચ્યા. રંભાના શયનગૃહમાં ઝગમગ ઝગમગ દીવો બળી રહ્યા હતા અને તે દીવાનો પ્રકાશ રંભાના તેજસ્વી વદનપર પડવાથી તેના સૈંદર્યમાં ઓર વધારો થતો હતો. અત્યારે રંભાનું કાંતિમાન મુખડું દીવાના પ્રકાશમાં અજબ સૈંદર્યવંતું દીસતું હતું. અતીતાનંદ રંભાના અવર્ણુનિય સૈંદર્યને જોઇ મલકાતો હતો. મકાનની અંદર આવો પ્રકાર હતો ત્યારે મકાનની બહાર યોગિશ્વરની સુચનાથી રંભાને પાપીના પંજમાંથી મુક્ત કરવા યોગિની તથા તેની સહચારીઓ આવી પહોંચી. દીવાલપર દોરડું લટકતું જોઇ સર્વ કોઇ યોગિની સાથે ઉપર ચડી ગઇ અને રંભાના શયનગૃહ પાસે આવીને જીવે છે તો રંભાના હાથ પગ બાંધી દીધેલા છે. તેવી સ્થિતિમાં રંભા જોવાન પડેલી છે. યોગિનીએ હવે અતી-તાનંદ થું કરે છે તે જોવા માટે તેની સહચારીઓને બાળુમાં છુપાઇ જવાનું કહ્યું અને પોતે પણ એક ખુણામાં લપાઇને હવે અતીતાનંદ થું કરે છે તે જોવા લાગી.

અતીતાનંદે રંભાને ઉપાડીને જવાની તેના અનુયાયીઓને આજ્ઞા કરી. જેવા સર્વ કોઠ રંભાના શયનગૃહની બહાર આવે છે કે તરતજ યોગિની સિંહનાદી સ્વરે બોલી ઉઠી, ‘તસ્કરો એટલેજ રહો. જો એકપણ ડગલું આગળ વધ્યા છો તો આ ત્રિશુળના ભોગ થશો’ એમ કહીને તેણે ત્રિશુળ આગળ ધર્યું. ત્યારમાદ તે અતીતાનંદે સ્વામિ પ્રત્યે બોલી ઊઠી. “કેમ ! અતીતાનંદ ! ખુદ સેનાપતિ ઘરમાં જ ચોરી કરવાને આવ્યા છો કે ? પરંતુ સ્વામીજી આજે તમોએ શુકન સારા નહીં જોયા હોય તેથીજ તમારે તમારા કાર્યની સિદ્ધિ નહીં કરતાં પાછા જવું પડશે, એમ કહી યોગિનીએ તેની પાસેનું રણશિંગુ કુક્યું. રણશિંગાનો અવાજ સાંભળતાંજ મકાનની અંદરના સર્વ સભાજનો એકાએક બચથી બેગકળા બનીને જાગી ઉઠ્યા. અતીતાનંદ પણ બાજુ ફરી ગયલી જોઈને તેના અનુયાયીઓ સાથે ત્યાંથી પલ્લ યત્ન કરી ગયો.

યોગિનીના જવા પછી તરતજ રંભાની માતા અને તેના પીતા રંભાના શયનગૃહ પાસે આવી પહોંચ્યા. અંદર આવીને જુવે છે તો રંભાના હાથપગ બાંધેલા છે. આ દૃશ્ય જોઈ રંભાના પિતાના ક્રોધનો પારજ ન રહ્યો. તેણે રંભાને બંધનથી મુક્ત કરી અને તેના મકાનમાં પગ મુકવાનું સાહસ કરનાર પાપામાને શોધવાને રવાના થઈ ગયો. યોગિશ્વરની આજ્ઞાથી યોગિનીના હાથે રંભા પાપીના પંજમાં સપડાતાં બચી ગઈ.

વાંચક ! ચાલો આપણે રંભાના પિતાની સાથે પાપામાઓની શોધમાં જઈએ.

મહાનિઘનું મુ.

કેવળાદિતિ. ભેદ.

• રાત્રિ પડી ગઈ હતી. આમ અંધકાર તેનું ભીયણ સ્વરૂપ ધરતો જણાતો હતો. રાત્રિના અંધકારમાં રાત્રિ હોવાથી આકાશ કાળુશીય જેવું જણાતું હતું. આમ થીમિ સર્વત્ર શાંતિનું સામ્રાજ્ય પ્રસરાઈ જતું હોય તેમ જણાતું હતું. આ સમયે આપણે પૂર્વ પરિચીત રાજકુમાર પાંડવોના કાળો ટકીના ભેદ પામવાનો સુઅવસર મેળવવાની પ્રવૃત્તિ કરી હતી. અત્યાર સુધી તેને કાળકોટડીનો ભેદ જણાવા આગળ તેને પાંડવોના પ્રાપ્ત મળ્યો ન હતો. તે પણ તે તેના નિશ્ચયમાં નહોતો. તેને તેના નિશ્ચયમાં મદદ હતી. તે પોતાની સ્થિતિમાં નિશ્ચય કરીને એકાએક બોલી ઉઠ્યો. ‘શું એક રાજકુમારની જોડે રાત્રિના અંધકારમાં સ્વામિ! તમે રાજ્યના ગુરુ ધર્માત્મા હોવા છતાં પણ રાત્રિના અંધકારમાં યુવરાજને શા માટે કેદ કર્યો? નકકી તમારો જોડે રાત્રિના અંધકારમાં રાક્ષસી મહાવાકાંક્ષા પાર પાડવાની પ્રવૃત્તિ કરી રહ્યા છો. અતીતાનંદ સ્વામિ ધર્મગુરુ, રાજ્યગુરુ તમારો જોડે રાત્રિના અંધકારમાં મહાત્મા તથા સાધુ જન કહેવાતા છતાં પણ રાત્રિના અંધકારમાં તમારો વાંચના તરફ ગમ છે? શું તમે ભોગ કરવાની પ્રવૃત્તિ કરી રહ્યા છો? અતીતાનંદ સ્વામિ! શા માટે સાધુ પુરુષના જોડે રાત્રિના અંધકારમાં કદાચીત કરો છો? શું મારી હંસાનું પણ હરણ કરી રહ્યા છો? કદાચુ હશે? આ વિચાર લીવણપસીડના મનમાં જાગવા લાગ્યા. રાત્રિનો યોગ થઈ ગયો તેના

ગુસ્સાનો પાર રહ્યો નહી. તે એકાએક બોલી ઉઠ્યો, અતીતાનંદ સ્વામિ! જો તેમજ હશે તો હું આકાશ પાતાળ ફેાડી મારી હંસાને છોડાવીશ. ઓ ધર્મિ! ધુતારા હું તારા પાપી કૃત્યનો તને અવશ્ય બદલો આપીશ. ઓ પરમાત્મન! આવા ધર્મિ! ધુતારાઓથી દેશનું સત્યાનાશ નીકળી જાય છે છતાં પણ આવા પાપાત્માને તું શા માટે રસાતળમાં નથી મોકલી દેતો? ઐહ! હું શા માટે પરનાત્માને દોષ આપું? દોષ તો સર્વ મારા ભાગ્યાનો છે. જેવું લાવી અતીતાનંદ હજી જ્યાં સુધી તારા પાપનો ઘડો કુટ્યો નથી ત્યાં સુધી ચેતી જા. અનાચારનો ના આરંભ કર. પરમાત્મા તારું કલ્યાણ કરશે ઓ ધર્મિ! ધુતારા! ઓ પાંખડી સ્વામિ અતીતાનંદ! જનસમાજની વહુ દીકરીપર કુદૃષ્ટિ કરતાં તારી આંખો કેમ કુટી જતી નથી, હંસા! બહાલી હંસા! આ નર પિશાચે તારું શુ નહીં કર્યું હોય? તને ભયંકર યાતનાઓ સહન કરવી પડી હશે. આમ કહી તેણે તેની કોટડીની બહાર જોયું તો પહેરેા બરતા પહેરેગીરો નિંદ્રાની મધુરી ગ્રાહમાં પડ્યા હતા. અભાર સુધી જે સમયની રાહ જોતાં તેણે આટલા દિવસો ગ્રુમાવ્યા હતા તેને આવો સુઅવસર મળવાથી લાવણ્યસીંહે ધીમેથી તેની કોટડીનું દાર બંધ કર્યું અને કાળકોટડીનો ભેદ શોધવા માટે તેણે ખુણામાં જઈ આગળ આપણે જણાવી ગયા તે ખીલી હલાવી જેથી ત્યાં આગળ જવાનો માર્ગ જણાયો જે રસ્તે તે આગળ કાળકોટડીના અમુક ભાગમાં જઈ આવ્યો હતો.

આ રસ્તા વાટે લાવણ્યસીંહ ધીમે ધીમે આગળ વધ્યે જતો હતો તેવામાં તેણે કોઈ મનુષ્યને તે બાજુ આવતા જોયો, તેથી તે પાસેના અચુતરાની ઓઢે છુપાઈ ગયો. થોડાજ સમયમાં તે મનુષ્ય લાવ-

ફયસીંહ જ્યાં છુપાઈને રહ્યો હતો તે ચપ્પુતરા પાસેથીજ ચાલ્યો ગયો. પરંતુ અંધકારને લીધે લાવફયસીંહને ત્યાં છુપાયેલો તે જોઈ શક્યો નહીં.

લાવફયસીંહ તે આગળ જતા મનુષ્યની પાછળ ધીમેધીમે ચાલ્યો જતો હતો. તેવામાં તે મનુષ્ય એક કુવા પાસે આવી પહોંચ્યો અને તેમાં કુદકો મારીને અદૃશ્ય થઈ ગયો. લાવફયસીંહ તો એક પળ સુધી આ બધું પુતળાની માફક જોઈ રહ્યો. થોડા સમયમાં તે તેના મન સાથે કુવામાં કૂદી પડવાનો દૃઢ નિશ્ચય કરી બેઠી ઉઠ્યો. ‘શું તે મનુષ્ય મને જોઈ ગયો હશે? મને ફસાવા તો આવી યુક્તિ નહીં કરી હોયને?’ વળા પાછો લાવફયસીંહ હિંમત રાખીને બેઠી ઉઠ્યો, “ગમે તેમ થાવ પરંતુ મારે આ કાળકોટડીનો ભેદ કોઈ પણ ઉપાયે જાણવોજ જોઈએ. અહા! પ્રભુ ઉપરથી મહાત્મા પુરુષોનો દાવો કરનાર સ્વામિ અતીતાનંદ અંદરથી કેટલો દુઃખ, કેટલો નીચ જણાય છે. નહીતર એક સાધુ પુરુષને આવા કાર્યોની શી જરૂર?” આમ વિચાર કરી લાવફયસીંહ તેની સઘળા હિંમત એકઠી કરીને પરમાત્મા ના નામોચ્ચાર સાથે કુવામાં કૂદી પડ્યો. કુવામાં કૂદી પડતાંજ તેને નીચે કાંઈ પોચું પોચું લાગ્યું. તેની બારીકાઈથી તપાસ કરતાં લાવફયસીંહને કુવામાં કૂદી પડવાને લીધે કોઈને આઘાત ન લાગે તે માટે કુવામાં પાથરેલું ઘાસ હતું તેમ જણાયું. થોડો સમય તે લાવફયસીંહ આ અંધકારથી બરેલા કુવામાં શાંત બેસી રહ્યો. ત્યાર પછી તેના મનમાં વિચાર આવ્યો કે મારી પહેલાં કૂદી પડેલ માણસ અહીં કુવામાંજ ક્યાંઈ છુપાઈ ગયેલો હોવો જોઈએ. માટે મારે તેની તપાસ કરી તેનું અહીં આવવાનું કારણ જાણવું જોઈએ. આમ વિચાર કરી લાવફયસીંહ કુવાને હાથ અડાડતો ઝાળઝાળ ફરવા

લાગ્યો. પણ ત્યાં કોઈ જણાયું નહિ. તેવામાં પાછો એકાએક તેના મનમાં વિચાર સ્પુરી આવ્યો કે, કદાચ તે મારા પડવાનો અવાજ સાંભળી ખુશમાં છૂપાઈ ગયો હોય અને અમુક સમય પછી કુવાની મધ્યમાં ચાલ્યો ગયો હોય તો તેથી તેણે કુવાની મધ્યમાં પણ તે મનુષ્યને શોધવા માટે શોધ ચલાવી પરંતુ ત્યાં પણ કોઈ ન હતું. આથી લાવણ્યસીંહના આશ્ચર્યનો પારજ ન રહ્યો. આ કુવામાં કાંઈ ભેદ હોવો જોઈએ તેવો નિશ્ચય કરી તે કુવામાં આમ તેમ તેનો હાથ ફેરવતો ફરવા લાગ્યો. તેણે આવી રીતે કુવામાં એક બે ચક્ર માર્યા હશે તેવામાં એક કડું તેના હાથે લટકાયું, કડું લાગ્યાથી જો કે લાવણ્યસીંહને દુઃખ થવા લાગ્યું તો પણ તે દુઃખને નહીં ગણકારતાં તેણે તેનું કાર્ય ચલુજ રાખ્યું. આવી રીતે કાંઈ ચાલુ રાખ્યાં છતાં જ્યારે તેને કોઈ ભેદનો પતો ન મળ્યો ત્યારે લાવણ્યસીંહ તેના મન સાથે વીચાર કરવા લાગ્યો કે, નક્કી આ કડામાંજ કાંઈ ભેદ હોવો જોઈએ, આમ વીચાર કરી કડું પકડીને તેને લાવણ્યસીંહે જોરથી ખેંચ્યું, કડું જોરથી ખેંચવાની સાથે ત્યાંથી સરસર કરતું એક પાટીયું ખસી ગયું અને અંદર જવનો માર્ગ ખુલ્લો થયો, અતુલ પરિશ્રમને અંતે લાવણ્યસીંહની મહેનત સફળ થયેલી હોવાથી તે પરમાત્માનું નામ લેતાંજ યાહોમ કરીને અંદર કુદી પડ્યો.

અંદર જતાંજ તેણે તેની તરફ ઝાંખો ઝાંખો અજવાળાનો પ્રકાશ આવતો જોયો. પ્રકાશને પોતાની તરફ આવતો જોઈ પકડાઈ જવાની ધાસ્તીને લીધે તે ત્યાં આવેલી એક દેવીની મૂર્તિના પાછળના પોલાણવાળા ભાગમાં છૂપાઈ ગયો અને હવે શું અને છે તે જોવા લાગ્યો હજી તેને દેવીની મૂર્તિમાં છૂપાઈ રહ્યાને અલ્પ સમય થયે

નહી હોય ત્યાં તો સ્વામિ અતીતાનંદ તથા તેના અનુયાયીઓ ત્યાં આવી પહોંચ્યા.

દેવીની મૂર્તિની સામે જઈ ધર્મી ધુતારો અતીતાનંદ સ્વામિ હિમો રહ્યો. તેની પાછળ તેના બધા અનુયાયીઓ ઉભા હતા. દેવીની પુજા કરવાનો સામાન પણ તે સ્થળે લાવવામાં આવ્યો હતો. સ્વામિ અતીતાનંદ દેવીની સન્મુખ ખાલી પડેલા આસનપર બેસી ગયો. ત્યાં આવેલા કુડમાં અગ્નિ સળગાવવામાં આવ્યો.

હજી સૂધી દેવીના પુજનનો આરંભ થયો ન હતો, અતીતાનંદ સ્વામિ પાણીનો કોટો હાથમાં લઈ પાણી ચડાવતા હતા તેવામાં એકાએક કર્કશ સ્વરે ધ્રુવડ બોલી ઊઠ્યું, 'અતીતાનંદ સ્વામિના અનુયાયીઓ એકી સાથે બોલી ઊડ્યા કે, 'શુકન સારા નથી થતા, જરા થોભી જાય.'

અતીતાનંદ સ્વામિ યે ડો સમય બેસી રહ્યા પછી જેવા દેવીને જળથી સ્નાન કરાવવા જાય છે કે, તરતજ અપશુકન થયા. એક ગીધ લયંકર સ્વરે ગજી ઊડ્યું.

આજે શું થવા બેઠું છે તેની કાંઈ ખબર પડતી નથી. શું જગદંબા આજે પુજા પ્રહણ નહી કરે? અતીતાનંદ સ્વામિ બચબીત ચતાં બોલી ઊડ્યા.

'નહિ કદાપી નહિ, જગદંબા અત્યાચારીઓની નવચોવના બાળાઓ, અને જનસમાજની પુત્રીઓ કે, જે તારી પુત્રી ગણાય. તેઓના શીયળ લક્ષકની પુજા કદાપી પ્રહણ કરતી નથી. અતીતાનંદ! જો તું મને પ્રસન્ન કરવા ઇચ્છતો હોય તો જે અબળાઓને તું પકડી લાવ્યો તેને છૂટી કરી દે. તું તારું ધ્યાન નીતિને રસ્તે લગાડી દે.

નહીતર હું કદાપી તારી પુજા ગ્રહણ કરવાની નથી. મૂર્તિની પોલાણમાં દૂધપાટ રહેલ લાવણ્યસીંહ સમય જોડને આ શબ્દો બોલી બેઠો.

માતા ! જગત જનની ! મારી પુજનો સ્વિકાર કરો, અતીતાનંદે નમ્ર સ્વરે કહ્યું.

‘હું દુરાચારીઓની પુજા ગ્રહણ કરતીજ નથી. લાવણ્યસીંહ દેવીની મૂર્તિમાંથી બોલી બેઠો.

અતીતાનંદ દેવીની નમ્ર સ્વરે સ્તુતિ કરી રહ્યો હતો તે સમયે મેનાને લેવા ગયેલ અતીતાનંદનો અનુયાયી મેનાને હાથપગ બાંધીને ત્યાં લઈ આવી પહોંચ્યો, મેનાને જોતાંજ અતીતાનંદ સ્વામી ગમ્મ બેઠ્યા. ઓ હઠીલી છોકરી જ્યારે તું મારી ઇચ્છાનો ઇન્કાર કરે છે ત્યારે તું આ જગતમાં જીવવાને લાયકજ નથી.

કાંતિ મહી રંભા સમી ને દીસતી દીવ્યાંગના,

અખર કેરા પાનથી તૃપ્ત કરો મુજ વાંચના :

ઓ નરાધમ, નરપીશાચ્ય ! પોતાના શિયળને રક્ષવા સતીઓ પ્રાણ અર્પવાને પણ ચૂકતી નથી તે તું ભૂલી ગયો કે ? આલ જલ્દી તારી તસ્વાર ચલાવ. ઓ શિયળ બક્ષક નર રાક્ષસ શિયળ રક્ષવા માટે હું તારી વિષય વાચનાની વેદીમાં બલીદાન રૂપે હોમવાને તૈયાર છું.

‘મનમોહિની, તમારાં નયનપ્રાણ મારી મને ના સતાવો. આ તમારા પ્રેમીના બાહુપાશમાં બંધાઈ તેના આત્માને શાંતિ અર્પો’ આમ કહી તે મેનાને પકડવાને આગળ ધસ્યો. મેનાએ પાપીના પંજમાંથી છુટવા ઘણો પ્રયત્ન કર્યો પરંતુ એક અબજાનું આ નરરાક્ષસ પાસે શું ગમ્યું કે ટકી શકે ? આખરે પાપી અતીતાનંદે મેનાનો હાથ પકડી લીધો અને તેના અનુયાયીઓ પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો

આજ અમારા યુવરાજ લાવણ્યસાહે.

(સુખી પૃષ્ઠ ૫૩.)

જાવ તે શુભાની હંસા અને લાવણ્યને મારી પાસે હાજર કરો હું આજે ત્રણેનો દેવીને ભોગ આપવાનો છું. અતીતાનંદ હંસા તથા લાવણ્ય સંબંધી તેના અનુયાયીઓને કહેતો હતો તે સમયે ચાલાકીથી નનાએ તેનો હાથ ઓડાવી લીધો.

અત્ય સમયમાંજ હંસાને લઇ તેના અનુયાયીઓ આવી પહોંચ્યા. હંસાએ પણ મેનાના જોગેજ જવાગ્ય આપ્યો. હવે અતીતાનંદના કાષ્ઠનો પાર રહ્યો ન હતો; લાવણ્યસીંહને લઇને તેના અનુયાયીઓ આવી પહોંચે તેની રાહ જોતો ઉભો હતો તેવામાં લાવણ્યસીંહને લેવા જનાર માણસ અતીતાનંદ સ્વામિ પાસે આવી પહોંચ્યો અને એ હાથ જોડીને બોલી ઉઠ્યો. ગુરમહારાજ! લાવણ્યસીંહ ક્યાંય પલાયન કરી ગયો હોય તેમ જણાય છે કારણ કે તે તેની કાટડીમાં નથી.

પોતાના અનુયાયીના શબ્દો સાંભળતાંજ અતીતાનંદ સ્વામિના ગુસ્સાનો પાર ન રહ્યો. તેણે તેના અનુયાયીઓને હંસા તથા મેનાનો વધ કરવાની આજ્ઞા આપી.

અતીતાનંદના આ શબ્દો સાંભળતાંજ દેવીની પોલાણમાં છુપાઇ રહેલો લાવણ્યસીંહ હુંકાર કરતો બહાર નીકળ્યો અને અતીતાનંદના એક બે અનુયાયીઓને ધુગ ચાટતા કરી તે હંસા અને મેનાના પાસે તેના રક્ષણ માટે જઇ વિભો રહ્યો, મેના લાવણ્યસીંહને જોતાંજ હંસા પ્રત્યે બોલી ઉઠી બહેન! આજ અમારા યુવરાજ લાવણ્યસીંહ! હંસા મનમાંજ લાવણ્યસીંહની પ્રસંશા કરવા લાગી.

લાવણ્યસીંહને જોતાંજ અતીતાનંદ સ્વામિએ તેના અનુયાયીઓને લાવણ્યસીંહને કેદ કરવાનો હુકમ ફરમાવ્યો. અતીતાનંદ સ્વામિની

આજા થતાંજ તેના અનુયાયીઓ લાવણ્યસીંહપર તુટી પડ્યા. લાવણ્યસીંહ બકરાના ટોળામાં જેમ સીંહનું બચ્ચુ ખેલે તેમ તલવાર ફેરવ્યે જતો હતો તેવામાં યોગાનના એક ખુણા તરફથી કોઇના આવવાના પગલાં સંભળાયા અતીતાનંદ એટીટસે આવનાર વ્યક્તીને જોઇ રહ્યો.

વાંચક ! તે આવનાર વ્યક્તી કોઇ નહિ પણ આપણાં પૂર્વ પરિચિત યોગિની દેવીજ હતા. તેમણે આગળ આવી તેમનું ત્રિશુળ આગળ વધાર્યું અને ગંભીર નાદે બોલી ઉઠ્યા.

‘અતીતાનંદ ! આ ત્રણ નીર્દોષના જીવ લેવાનો તારો વિચાર માંડી વાળજે કારણ કે પરમાત્મા તેમને વધુ સમય સુધી હજી આ જગતપર રહેવા દેવા ઇચ્છા ધરાવે છે. યોગિનીના આ શબ્દોપર ધ્યાન નહિ આપતાં સર્વ કોઇ યોગિનીની તરફ તાંકી તાંકીને જોઇ રહ્યા હતા. સર્વને દિગ્મુઠ થયેલા જોઇ યોગિની શરીરથી બોલી ઉઠી અતીતાનંદ ! સાધુ વેશ ધારણ કરી શા માટે સાધુના નામને કલંકીત કરે છે ? શું આવા પાપી કૃત્યો કરી તું સદાને માટે આ સંસારમાં અમર રહેવાનો છે ? અતીતાનંદ ! હજી પણ બાજી બગડી ગઈ નથી. હજી પણ ચેતનું હોય તો ચેતી જીને નહીતર તારાપર ઇશ્વરનો કોપ તુટી પડશે, તારા ખુરા હાલ થશે !’ આટલું કહી યોગિની થોડો સમય ચુપ રહી પરંતુ કોઇનામાં યોગિનીને ઉત્તર આપવાની કિંમત ન હતી.

અતીતાનંદ ! હજી પણ સમજી જાય તો ઠીક છે. જોજે હવેથી કુણ્ટ કૃત્યો નહિ કરતો નહિંતર તેનું ક્ષણ સારું નહિ આવે ! હાલ તો હું જાઉં છું યોગિનીએ કહ્યું.

યોગિનીના આ જુદા સાંભળતાંજ હંસા, મેના અને લાવણ્યસીંહ તેના ચરણમાં પડી બોલી ઉઠ્યા માતા! અમેને તજીને ક્યાં જવ છે?

લાવણ્યસીંહ હિંમત ન હાર તું ક્ષત્રિય પુત્ર છે. તારા હાથે હજી કેટલાક કાર્યો થવાના છે. પરમાત્મા તારું કલ્યાણ કરશે હંસા! મેના! ગભરાશો નહિ પાપીનો ઘડો હવે પૂર્ણ થવા આબો છે, થોડા સમયમાંજ કુટી જશે. પરમાત્મા તમારું કલ્યાણ કરે! આમ કહી યોગિની તીવ્ર ગતિએ ચાલી ગઇ.

યોગિનીના ગયા પછી અતીતાનંદ સ્વામિ તેના અનુયાયીઓ પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો હાલ તો આ ત્રણેને કેદમાં રાખો. મારું મગજ ઠેકાણે નથી. તેઓને શું શિક્ષા કરવી તે પછીથી જણાવીશ આમ કહી અતીતાનંદ સ્વામિ ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો. તેના અનુયાયીઓ પણ હંસા, મેના અને લાવણ્યસીંહને લઇને કાળકેટડી તરફ રવાના થઇ ગયાં.

પ્રકરણ ૧૧ મું.

અતીતાનંદ અને મોહિની.

રાત્રિના બારેક વાગ્યાનો સમય છે. સમસ્ત સંસાર નિંદ્રા દેવીની આનંદદાયિની ગોદમાં અતુલ વિત્રાંતી બોગવે છે. અમાવાસ્યાની અંધકારમય રજની તુલ્ય અંધકાર હોવાને લીધે ચંદ્રદર્શન થવા પણ મુશ્કેલ થઇ પડ્યા છે. આકાશ મેઘાચ્છન થઇ રહ્યું છે. જ્યાં જ્યાં

નજર ફેંકે ત્યાં ત્યાં સર્વત્ર નિસ્તબ્ધતાનું અખંડ સમ્રાજ્ય ફેલાય રહ્યું છે. કવચિત કવચિત કુતરાંઓ અને શિયાળવાના અવાજથીજ નિસ્તબ્ધતાનો ભંગ થતો જણાતો હતો, એ સમયે સ્વામિ અતીતાનંદના મહેના એક ભવ્ય ખંડમાં એક યોવનપૂર્ણ રમણી તથા એક ભીમકાય પુરૂષ પરસ્પરની ખાથના આર્હીંગનમાં દબાતા બેઠા બેઠા વાર્તાલાપ કરતા હતા. પાપી મનુષ્યો રાત્રે પણ સુખપૂર્વક નિંદ્રાનો આસ્વાદ લઇ શકતા નથી તેનું આ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ હતું.

વાંચક ! આ વાર્તાલાપ કરતા સ્ત્રી પુરૂષમાં એક તો આપણો પૂર્વ પરિચિત ધર્મિ ધુતારો સ્વામિ અતીતાનંદ હતો અને બીજો જે સ્ત્રી તેની ગોદમાં લપાઇ વાર્તાલાપ કરતી હતી તે એક વારાંગના હતી.

વાંચક ! તુંજ જરા મગજના મીઝગરાને કસીને વિચાર કરી લે કે સાધુ, સંન્યાસી અને મહાત્મા તથા ધર્મગુરૂ ગણાતી વ્યક્તિને વેશ્યા સાથે સંબંધ રાખવો શું ઇષ્ટ છે કે ? જે ધર્મગુરૂ સદ્વર્તન-જ્ઞાણી ન હોય તે તેના અનુયાયીઓને સદ્વર્તન વિશે શું બોધ આપી શકે ? સ્વામિ અતીતાનંદ સાધુ પુરૂષ, મહાત્મા કે ધર્મગુરૂની પદ્ધતિને લાયક ન હતો તે તો વિષય લંપટ નરપિશાચ હતો.

જો આ સમયે અમો સ્વામિ અતીતાનંદની સંગીની મોહિનીને પરિચય આપીશું તો અસ્થાને નહીં ગણાય.

મોહિની એક મશહૂર વારાંગના છે. તેણે તેની સુંદરતા અને ગાન વિદ્યાના પ્રભાવથી સ્વામિ અતીતાનંદ જેવા કેટલાયે દેયા કુટયાઓના ઘરખાર લુટી ધન એકઠું કર્યું હતું. મોહિનીના નામ પાછળ મરી શ્રીટવાને કેટલાયે યુવાનો તત્પર થઇ જતા હતા. કેટલાયે

મોહિનીના દર્શન કરવામાંજ સાક્ષાત પરમાત્મા મળ્યા હોય એમ સમજતા હતા. સારાંશ કે મોહિનીના રૂપ સૌંદર્યે સમાજના નીતિના બંધનો જેના ઢીલાં છે તેવા યુવાનોને દીવાના બનાવ્યા હતા. મોહિની તેવા અકલના આથમીરને મદારી જેમ સર્પને નચાવે તેમ નચાવતી હતી.

થોડા સમય પહેલાં મોહિની સ્વામિ અતીતાનંદની નજરે ચડી તેતું રૂપ સૌંદર્ય નિરખતાંજ વિષયવાચ્છનામાં રચ્યાપચ્યા રહેતા સ્વામિ અતીતાનંદની વિકારી આંખમાં મોહિની માટે વિકાર જન્મ્યો કે તરતજ તેણે મોહિનીને પોતાની કરી લીધી. સ્વામિ અતીતાનંદે મોહિનીને તેની શિષ્યાઓમાં અગ્રસ્થાન આપ્યું. તે દીવસથી મોહિની સ્વામિ અતીતાનંદના મઠમાં તેની શિષ્યા તરીકે રહેવા લાગી. બહાર શિષ્યા તરીકે ઓળખાવી અંદરખાતેથી સ્વામિ અતીતાનંદ મોહિની સાથે યથેચ્છ રંગરંગ ખેલતો હતો. સ્વામિ અતીતાનંદ જો કે સાધુના વેશમાં રહેતો હતો પરંતુ તે સાધુ ન હતો. આજકાલ સાધુપણના છાયા નીચે સ્વામિ અતીતાનંદ સમાજની વહુ બેટીઓની સાથે વિલાસનો યથેચ્છ ઉપભોગ કરી સમાજમાં સડો વધાર્યેજ જતો હતો, ધિક્કાર હજો આવા સાધુ, મહાત્મા અને ધર્મોચાર્યના નામને કદાંક લગાડનાર નરપિશાચને.

મોહિનીનો આટલો પરિચય આપી આપણે આપણી વાર્તાને આગળ લંબાવીશું.

મોહિનીને બાહુપાશમાં દબાવી તેના અધરપર ચુંબનોતો વર્ષાદ વરસાવતો સ્વામિ અતીતાનંદ મોહિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો મોહિની ! મહારાજ સુરેંદ્રસીંહને કોષપણ ઉપાયે આપણી કપટ જાળમાં ફસાવો

નેહએ. જો તે ફસાઇ જાય તો તો આપણો બેડો પાર તું મહારાણી અને હું રાજ્યરાજેશ્વર, મોહિની; મોહિની તું અને આમાં મદદ ન આપી શકે ?

હું સ્ત્રી જાતિ શું કરી શકું ? જ્યારે તમારા જેવા જવાંમર્દની અકક્ષ ચાલતી નથી તો પછી મારું અબજાનું શું ગણું ? મોહિનીએ કહ્યું.

મોહિની ! જો તું કોઇ પણ રીતે મહારાજા સુરેંદ્રસિંહને તારી પ્રપંચ યા મોહનજમાં ફસાવી અહાંથી ત્રણ ચાર ગાઉ ઉધ્યાન છે ત્યાં લઇ જાય તો પછી આપણું કાર્ય પૂર્ણ થયુંજ સમજી લે.

પણ તેને કેવી રીતે ફસાવવો તેનો ઉપાય તો કહો ? મોહિનીએ અતીતાનંદને પુછ્યું.

જો તારે યોગિનીનો વેશ ધારણ કરી તેના મહેલ પાસે ગાતા ગાતા જવું, સુરેંદ્રસિંહ સંગીતનો ધણો શોખીન છે એટલે તે તને અંદર બોલાવશે, ત્યાં જઇને તારે રાજાને તારા વચન પર અધ્યા એસે તેવું બોલવું છેવટે એકાદ દીવસ ઉપર તે કોઇ દીવાના જેવા જણાતા યુવાનને પેલા બગીચા પાસે ફરતો જોયો હતો તેમ કહેવું તે આટલું ક્યું એટલે સુરેંદ્રસિંહ આપણા પંજમાં ફસાયોજ સમજી લે આમ કહી અતીતાનંદે પાસે પડેલા ટેબલપરથી મદિરાનો શીશો લઇ ગટગટાવતો અને તેમાંથી થોડો મોહિનીને પાતો ચેન-ચાળા કરવા લાગ્યો.

આવી રીતે બન્નેનો વાર્તાલાપ થતો હતો તેવામાં એકએક કોઇએ છીંક ખાધી હોય તેવો અવાજ સાંભળીને, બેડ જણા અમકી ઉઠ્યાં અતીતાનંદ સ્વામી ગુસ્સાથી લાલચોળ થઇ ગયો અને મધને

સ્થળે જોયું પણ કોઈ જણાયું નહીં, તેથી મોહિનીને ઉદ્દેશીને બોલી કહ્યો મોહિની ! આપણને બ્રમ થયો તેવું મને લાગે છે.

નહીં, બ્રમ ન હતો. શરૂઆતમાં જ છીંક થઈ એટલે મારા અંતરાત્મા આ કાર્યમાં પડવાની મને ના કહે છે મોહિની અતીતાનંદની સોડમાં છુપાતી બોલી ઉઠી.

શું તું મારું આટલું પણ કામ નહીં કરે ? મોહિની શું મારા તારા પરના પ્રેમની આ કીંમત ? મોહિની મોહિની હું તને શરીરથી કહું છું કે મારા કાર્યમાં મદદ કર અતીતાનંદ સ્વામિ મોહિનીને ડરી ગયેલી જોઈ બોલી ઉઠ્યા.

એટલામાં જ બહારથી એકાએક શબ્દ આવ્યો કે તમારી ધારણા કદાપિ પૂર્ણ થવાની નથી આ શબ્દ સાંભતાજ મોહિની હોશકોશ ઉડી ગયા તે સ્વામિ અતીતાનંદને વળગી પડી.

અતીતાનંદ સ્વામિ મોહિનીને હિંમત આપી શબ્દો ઉચ્ચારનાર વ્યક્તિની તપાસ માટે બહાર જઈને જુઓ છે તો કોઈ જણાયું નહીં તેથી નિરાશ થઈને અતીતાનંદ સ્વામિ મોહિની પાસે આવી પહોંચ્યા.

અતીતાનંદ સ્વામિને આવેલા જોઈ મોહિની તેની પ્રત્યે બોલી કહી ! શું દુઃસ્મન પકડાયો ?

નહીં, દિલ્લદાર મોહિની : શા માટે ગભરાય છે જ્યાં સુધી તું મારા રક્ષણમાં છે ત્યાં સુધી કોઈ દેવનો દિકરો પણ તારો વાળ શંકે કરવાને સમર્થ નથી. મોહિની તારા બ્રમને તજ દે. આજ મા મધુરા મદિરાના પ્યાસાને તારા પેટમાં સ્થાન આપી દે એટલે તારા શરીરમાં આપો આપ ચેતન આવી જશે આમ કહી

અતીતાનંદ સ્વામિ બેચાર પ્યાલા ગટગટાવી ગયો. મોહિનાને પણ એકાદ પાઇ દીધો જેથી તે પણ રકુતીમાં આવી ગઇ.

મદિરાના ઘેનમાં વિકારી નેત્રે અતીતાનંદ મોહિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો ઓ સ્વર્ગની રંભા આવ તારા ગુણેગુણાખી અધરામૃતનું પાન કરાવી મને તૃપ્ત કર આમ કહી તેણે મોહિનીને તેના બાહુપાશમાં પકડી અને હૃદયદાન દીધું. મદિરાના મદમાં મસ્ત થએલા અતીતાનંદ અને મોહિની નિંદ્રાધીન થઇ ગયા.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

મોહિનીની પ્રપંચબળ.

એક દિવસે સંધ્યાકાળના સમયે મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ યુવરાજ લાવણ્યસીંહ સંજંધી વિચાર કરતા બેઠા હતા તેવામાં એકાએક એક યોગિની રાજ્ય મહેલ પાસે હાથમાં સીતાર લઇ આવી પહોંચી અને ગાવા લાગી.

યોગિનીનો સુમધુર સ્વર અને મનોહર ગાન, વાયુની સાથે મિશ્રિત થઇ ગાજી રહ્યું. મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ જ્યાં લાવણ્યસીંહ સંજંધી વિચારો કરતા બેઠા હતા ત્યાં તેમના કર્ણમાં આ ગાનનાના ભણકારા વાગવા લાગ્યા, અને તેનું હૃદય પણ આ મધુરા સંગીતથી જે દિશામાંથી આ સુમધુર ગાન સંભળાતું હતું તે દિશા તરફ આકર્ષાયું. થોડો સમય આ પ્રમાણે સંગીતને શ્રવણ કર્યા પછી તે સંગીતની ઉત્તમતા અને મધુરતાથી આકર્ષાઇ તેણે સીપાઇને આ મધુરા સંગીતના ગાનારને તેની હાજરીમાં લાવવા હુકમ કર્યો.

અદ્ય સમયમાં જ પહેરેગીર એક સ્વરૂપવાંતી અબળા કે જોણે લગવી કંથા ધારણ કરી છે તેને લઈને મહારાજ સમક્ષ ઉપસ્થિત થઈ ગયો. યોગિની મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ પાસે નમ્ર ભાવે ઉભી રહી. યોગિની હોવા છતાં તેના મુખમંડળપર કંઈક લજ્જાના ચિહ્ન જણાતા હતા. યોગિનીને શાંત ચિત્તે દેખી રહેલી જોડ મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ તે યોગિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યા 'તમારું નિવાસ સ્થાન ક્યાં?'

'અહીંથી થોડે જ દૂર સરિતાને કિનારે એક પર્ણકુટીમાં રહું છું.' યોગિની બોલી.

વાંચક! મારે અહિં જ જણાવી દેવું જોઈએ કે, આ યોગિની તે બ્રાહ્મ કોઈ નહીં પણ સ્વામિ અતીતાનંદની આજ્ઞાથી મહારાજ સુરેંદ્રસીંહને દસાવવા આવેલી સ્વામિ અતીતાનંદની સ્નેહભાગીની મોહિનીજ હતી.

'તમારે કંઈસ્વર બહુ જ મિષ્ટ છે. માટે કાંઈક ગાવ આ બધાથી પીડાતાને શાંતિ આપો' મહારાજ સુરેંદ્રસીંહે જણાવ્યું.

સુરેંદ્રસીંહની આજ્ઞાથી થોડાજ સમયમાં યોગિની કહો કે મોહિની કહો જે કહો તે. તેણે મધુર સ્વરે ગાવાનો આરંભ કર્યો તેના મધુર સ્વર મહારાજ સુરેંદ્રસીંહના હૃદયને આકર્ષિત કરવા લાગ્યો. ગાન પૂર્ણ થતાં મોહિની મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ પ્રત્યે બોલી ઉઠી 'મહારાજ સંધ્યાનો સમય થઈ ગયો છે માટે રજા હોય તો હું મારા આશ્રમ પ્રતિ ચાલી જઈશ.'

તમારા સુમધુર ગાનના શ્રવણથી હું મારું સઘળું દુઃખ ભુલી ગયો છું. માટે એકાદ બીજું પણ ગાન સંભળાવવા કૃપા કરશો. મહારાજ સુરેંદ્રસીંહે યોગિનીને ગાવાનો આગ્રહ કર્યો.

યોગિનીએ મહારાજ સુરેંદ્રસીંહના આગ્રહને વશ થઈ ફરીથી સીતાર હાથમાં લીધી અને ગાવાનું શરૂ કર્યું. યોગિનીનું ગાન શ્રેતાજનોને પાણી પાણી કરી રહ્યું હતું. મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ ગાનના શ્રવણમાં એવા તો લીન થઈ ગયા હતા કે ગાન ક્યારે બંધ થયું તેનો તેમને ખ્યાલ રહ્યો નહીં.

યોગિની સ્વર્ગ સુંદર છે. તેની ઉંમર ચોવીસ પચીસ વર્ષની હોય તેમ જણાય છે, ભગવું વસ્ત્ર અને ભસ્મ તેના સૌંદર્યમાં ઝોર વધારે કરી રહ્યો છે. આવી સ્વરૂપ સુંદર અબળાએ શા માટે સંસારનેજ તજ્યો હતો. આવી કલ્પના કરતાં કરતાં મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ થોડા સમય સુધી યોગિનીના સામુ જોઈ રહ્યા. છેવટે મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ યોગિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યા 'યોગિની દેવી' તમે આટલી ઉંમરમાં આવું કઠીન વૃત્ત કેમ અંગીકાર કર્યું છે? શું એમાં કંઈ ભેદ સમાયલો? તમારી વાતચીતપરથી, તમારાં ગાનથી, તમારાં સ્વરમાંથી હરેક રીતે કરણ અને પ્રેમરસ અચીન્નિતપણે વહી રહ્યો છે તો તેનું કારણ જણાવવા કૃપા કરશો?

'મહારાજ સંસારમાં દુઃખ સિવાય સુખ છેજ નહીં. અસુક કારણોને લીધે મારે આજે આ યોગિનીનો વેશ અંગીકાર કરવો. પડ્યો છે તેમાં શંકાને સ્થાન હોઈ શકેજ નહીં તેથી શું થવાનું! હવે તે સ્મરણ કરી આત્માને દુઃખ આપવું નકામું છે આમ કહી હૃદય વેશધારી યોગિની મોહિની એક દીર્ઘ નીશ્વાસ નાખીને પુતળાની માફક સ્તબ્ધ બની ગઈ.'

'એમ હું પણ માનું છું કે આ અસર સંસારમાં દુઃખ સિવાય સુખની કલ્પના કરી તે પણ એક સુખાંશ મનાઈ છે. આ સંસારમાં

હુ:ખ સિવાય સુખની પ્રાપ્તીજ નથી. યોગિની દેવી, હુ પશુ તમારીજ માફક આ સંસારરૂપી સાગરમાં ગોથાં ખાતો હુ:ખના દાવાનળ અનુભવી રહ્યો છું. મારો એકનો એક પુત્ર, મારા અતુલ સામ્રાજ્યનો વારસ, મારી રાંકડી પ્રાણનો ભવિષ્યનો પાલનહાર આજે કેટલાએ દિવસો થયાં કાંઈ ચાલ્યો ગયો છે જેનો ખીલકુલ પતોજ નથી. આ સંસારના મોજ શોખ, વૈભવ વિલાસ મારા પુત્રના વિયોગમાં મને ઝેર સમાન લાગે છે. મને મારા યુવરાજના વિરહમાં ક્યાંઈ શાંતિ મળતી ન હતી પરંતુ તમારા સુમધુર સ્વરે મને કાંઈક શાંતિ અર્પી, મારી ચિંતા અને પુત્ર વિશેની ભિત્તિને એક પળને વાસ્તે દૂર કરી દીધી. યોગિની દેવી ! તમારા વર્તનપરથી તો તમે 'યોગિની નહીં' પણ કોઈ વિયોગિની હો તેમ જણાય છે. જ્યારે આપને કોઈ ચીજની જરૂર પડે ત્યારે આ સેવકને શરમાવશો તો હું મારાથી અનતી યથાશક્તિ તમોને મદદ કરીશ' મહારાજ સુરેંદ્રસીંહે લંબાણુ પુર્વક વિવેચન કર્યું.

મહારાજ તમારી સાધુસંત તરફની અદ્ભુત દયા માટે પરમાત્મા તમારું કલ્યાણ કરે, આ સંસારમાં હું કોઈ પણ ચીજની અપેક્ષા રાખી ફરતી નથી મેં જેવા પ્રકારથી આ સંસારની માયાનો ત્યાગ કર્યો છે તેવાજ પ્રકારે હું તે નિભાવવા ઇચ્છું છું. હું હવે સંસારની ખીચા મોહ જાળમાં ફસાવા ઇચ્છતી નથી. હું રાત્રિ દિવસ માનવ-સમાજના કલ્યાણાર્થે આમ તેમ ભટક્યા કરું છું. આજે અહીં અચાનકજ આરી ચઢી હતી ત્યાં તમારા જેવા પ્રજ્ઞપાણક નૃપાળના દર્શન થયાં. રાજન ! હું તમારું કળ કાપવા મારાથી અનતો પ્રયત્ન કરીશ તમારા યુવરાજનો પતો મેળવી તે સમાચાર હું તમોને થોડા વખતમાં મોકલાવીશ' વેશપારી યોગિનીએ કહ્યું.

મહારાજ સુરેંદ્રસીંહે સીપાઇને યોગિનીને પાંચ સુવર્ણ મહોર આપવાનું કહ્યું, ત્યારે યોગિની એકાએક બોલી ઉઠી કે, 'રાજન! અમારે સંસારથી વિરક્તિઆને હવે ધનની શી જરૂર છે? અમે સાધુ સંતોને તો મુઠ્ઠી અન્ન મળ્યું એટલે થયું.'

'જેવી તમારી આજ્ઞા. દેવીને અન્નદાન આપો' પાસે ઉભેલા માણસ પ્રત્યે મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ બોલી ઉઠ્યા.

યોગાજ સમયમાં માણસ ચોખ્ખાનું પાત્ર ભરી લાવ્યો, જેનો વેશધારી યોગિનીએ સહર્ષ સ્વીકાર કર્યો. અને જતાં જતા મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ પ્રત્યે બોલી ઉઠી. 'રાજન! કદાચ આપના પુત્રનો મને પત્તો મળી ગયો તો શું તમે મારા વચનપર વિશ્વાસ મૂકી યુવરાજને લેવાને તે સ્થળે જશો કે?'

'અવશ્ય! તેમાં શંકાને સ્થાન હોઇ શકેજ નહીં માતા!'

મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ બોલી ઉઠ્યા.

એવામાં એકાએક એક ભેદી અરાજ સંભળાયો કે, 'રાજન! સુરેંદ્રસીંહ! માયાવીઓની જાળમાં ના ફસાતો, નહીતર તારા કુળનું ભવિષ્ય ઉજ્જવળ જણાતું નથી.'

આ શબ્દો સાંભળતાંજ મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ અમૂઢ બન્યા અને બેબાકળા થઇ બોલી ઉઠ્યા કે, 'તપાસ કરો કે એ કોણ છે? કોણ છે પહેરાપર?'

'રાજન' તપાસ કરવાની કદાચ આવશ્યકતા હોય તેમ જણાતી નથી. હું પોતેજ તમારી સમક્ષ ઉપસ્થિત થાઉં છું. એમ કહી આપણી પુર્વ પરીચિતા યોગિની કે જેના એક હાથમાં ત્રિશુળ શોભી રહ્યું છે, કેમ જણે મહામાયા દાનવોનો નાશ કરવાને ના જતી હોય તેવું

સ્વરૂપ આ વખતે યોગિનીનું જણાતું હતું. આપણી યોગિની ત્યાં આવી. આ છદ્ય વેશધારી યોગિની પ્રત્યે બોલી ઉઠી ‘અહીં શા માટે આવી છે ? પિશ્ચાચીની અહીંથી એકદમ ચાલી જા. જો જરા પણ વીલંબ કર્યો છે તો આ ત્રિશુળથી તારા હૃદયને ભેદી નખીશ.’

છદ્ય વેશધારી યોગિની આ દેખાવ જોઈને બચથી કંપી ઉઠી બોલવાની શક્તિ પણ કોણ જાણે ક્યાંએ ચાલી ગયું. યોગિનીનું મહાકાળી સમાન ઉચ્ચ સ્વરૂપ જોઈ છદ્ય વેશધારી યોગિની મોહિની તેના મનમાં બોલી ઉઠી કે, ‘અહીં ક્યાંથી એ આવી પડી. મારાં કર્મના શું ભોગ હશે કે આ કાળીકા અહીં આવી અહીં ?’ મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ પણ દિગ્મૂઢ બનીને આ શું બન્યું તે જોવા લાગ્યા.

‘રાજન ! સાવધાન !! હું ફરીથી તને ચેતવણી આપું છું કે, માયાવીઓનો મોહજાળમાં ન ફસાતો, કોઈના શબ્દમાધુર્યમાં ન લોભાતો નહીંતર તારી આ તારા કુટુંબની પાયમાલી સમજજો. તું એમ ના સમજતો કે તું મહારાજ છે તેથી નિર્વિદ્ધ છે પરંતુ તારે તો બહુજ સંભાળીને રહેવાનું છે.’

આટલું કહી આ છદ્ય વેશધારી યોગિનીને ધક્કો મારી આપણી ત્રિશુળધારીણી યોગિની ત્યાંથી એકાએક અંતરધ્યાન થઈ ગઈ. તે ક્યાં ચાલી ગયું તેની કોઈ ખબર પડી નહીં. આ ગડબડનો લાભ લઈ છદ્ય વેશધારી યોગિની પણ ત્યાંથી પલાયન કરી ગઈ. મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ તો આ અણધાર્યો બનાવ બનેલો જોઈ ગાભરા બની ગયા. ધન્ય છે પરાપકારી જીવન ગુજારતી યોગિનીને !

પ્રકરણ ૧૩ મું.

પ્રપંચીઓનું મંડળ.

રાત્રિના બાર વાગવાનો સમય થઇ ગયો હતો. આકાશમાં તારલાઓ ઝગઝગી રહ્યા હતા. નિશાચરો અને અલિસારીકાઓ પોતપોતાના કાર્યમાં મગ્ન થઇ ગયેલા જણાતા હતા. આ સમયે સ્વામી અતીતાનંદના પ્રપંચી અનુયાયીઓનું પ્રપંચી મંડળ કોઇના આગમનની રાહ જોતું મદિરાપાન સાથે રમણીઓના સૌંદર્યની વાર્તાલાપ કરતું બેઠું હતું.

આવી રીતે તેઓએ બે કલાક સુધી ગપાટા માર્યા પરંતુ જેની રાહ જોતાં તેઓ બેઠા હતા તે હજી સુધી આવ્યું નહીં તેથી તેઓ નિરાશ નહીં થતા વધારે મદિરાપાન કરવા લાગ્યા.

એવામાં એકાએક કોઇના આવવાનો પમરવ સંભળાયો. સર્વ કોઇની નજર તે તરફ ગઇ. તે આવનાર વ્યક્તિ છેક નજીક આવી પહોંચતાં સર્વ કોઇ જેના આગમનની રાહ જોતા બેઠા હતા તેના આવી પહોંચવાથી આનંદમાં આવી ગયા. પરંતુ ઝીંપટ સ્વામી અતીતાનંદ મોહિનીને આવતી જોઈ ઉઠી મોહિનીને બેઠી પડ્યો. તેને પોતાના બાહુપાશમાં જકડી લીધી અને તેના અધરપર ચુંબનનો વરસાદ વરસાવતો મંડળની વચમાં મોહિની સાથે જઇ બેઠો.

સર્વ કોઇ જણાતા હતા કે મોહિની અવશ્ય સુરેંદ્રસીંહને તેની મોહજળમાં ધસાવી આવી હશે હવે આપણા બેઠો પાર. સ્વામી અતીતાનંદ મહારાજ અને અને મોહિની રાજ્યરાજેશ્વરી પરંતુ

મોહિનીનો સફેદ ચહેરો અને ઉતરી ગયેલું મોઢું જોઈ સર્વના મનમાં ફાગ પડી. મંડળની મધ્યમાં મોહિનીએ જગ્યા લેતાં ધર્મી ધુતારો સ્વામી અતીતાનંદ મોહિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો કે ‘કેમ મોહિની ! સુરેંદ્રસીંહ આપ્યાં ફસાયો કે ?’

સ્વામી અતીતાનંદના આ પ્રશ્નનો કંઈ પણ જવાબ નહીં આપતાં મોહિની ગુપ્તગુપ્ત બેસી રહી.

જ્યારે મોહિનીએ આ પ્રશ્નનો જવાબ ન આપ્યો ત્યારે સર્વના મનમાં ચિંતાએ પ્રવેશ કર્યો. સર્વ કોઈ એકી સાથે બોલી ઉઠ્યા કે ‘રાજ્યરાજેશ્વરી સ્વામીજીના પ્રશ્નનો જવાબ આપી અમારા આત્માને શાંતિ આપો.’

સ્વામીજી અને મારા બાંધવો, સુરેંદ્રસીંહનો પીછો પકડતો છોડી ધ્યો. તેમાં સારું ફળ નહીં આવે’ મોહિની બોલી ઉઠી.’

મોહિની ! તું આ શું બોલે છે ? શું તું રાજ્યરાજેશ્વરી થવા નથી ઇચ્છતી ? શું તું સુરેંદ્રસીંહના સૈનીકોથી ડરી ગઈ ? ડર નહી, મોહિની; ડર નહી. જ્યાં સુધી તું મારા આશ્રય હેઠળ છે ત્યાં સુધી કોની તાકાત છે કે તારો વાળ પણ વાંકો કરી શકે ?’ આમ કહી મોહિનીને સ્વામી અતીતાનંદે તેના બાહુપાશથી જકડી લીધી.

‘સ્વામીજી, હું તમારા કાર્ય સામેલ થવા નથી ઇચ્છતી’ મોહિની બોલી.

‘મોહિની મોહિની ! તું અવશ્ય બચબીત થઈ હોય એમ જણાય છે. ઠહે જોઈએ મોહિની એવો તે શું પ્રસંગ બન્યો કે તું આટલી બધી ડરે છે ?’ સ્વામી અતીતાનંદે ફરીથી પુછ્યું.

હું સુરેંદ્રસીંહ કે લાવણ્યસીંહથી ડરતી નથી પરંતુ પેલી ત્રિશૂળ

ધારી યોગિનીના ચમકતા નેત્રોમાંથી ઝરતા અંગારાથી ડરી મરૂં છું.’
મોહિનીએ પોતાના લયનું કારણ દર્શાવ્યું.

શું તે બધા તને ત્યાં પણ નડી હતી કે? નક્કી કોઈ આપણા
કાર્યમાં ખલેલ નાખવા છત્તે છે. પરંતુ તે આપણા કાર્યમાં ખલેલ
નાખનાર વ્યક્તિ હજી આ સ્વામી અતીતાનંદથી તદ્દન અજાણ હોય
એમ જણાય છે નહીંતર તે મારા અનુનાયીઓ સાથે આટલી બાથ
બરવાની હામ ભીડત નહીં. ઠીક પણ મારે સત્વરે દેવીને ભોગ આપી
પ્રસન્ન કરવા પડશે અને આ યોગિનીને દુર કરવા વરદાન માગવું
પડશે. મોહિની! ડર નહીં. તારા શુભે શુભાખી ગાલના ચુંબનથી તો
મારામાં અજબ ચેતન અને સ્ફુર્તિ આવે છે. આ જગતમાં તો ફક્ત
તારી સાથે રતિપાન અને મદિરાપાન એજ આ જીવનનું અમુલ્ય
સાધન છે. સ્ત્રીઓનો સહવાસ અને સુરાનું સેવન એજ આ જીવનનો
હેતુ છે. એમ કહી પાસે પડેલા પ્યાલામાંથી સુરાને ગટગટાવી જઈ
સ્વામી અતીતાનંદ તેના અનુનાયીઓના દેખતાં મોહિનીની નિર્લજ્જ
મસ્કરી કરવા લાગ્યો.

સ્વામી અતીતાનંદને આમ કરતો જોઈ મંડળમાંનો એક મનુષ્ય
બોલી ઉઠ્યો ‘પણ પેલી યોગિનીની ભીતી તો ટાળો પછી તમારી
છત્તામાં આવે તેમ કરજો.’

યોગિનીનું નામ સાંભળતાંજ સ્વામિ અતીતાનંદનો કોઈ લલુકરી
ઉઠ્યો તે રાતો પીળો થઈને બોલી ઉઠ્યો. આજે તે યોગિનીને પણ
હું મારું પાણી બતાવી આપીશ. જાવ તમે પણ આપણા મંડળના
શિષ્ય શિષ્યાઓને લઈને દેવીના મંદીર પાસે આવી પહોંચ્યો. આજે
મદિરાપાન અને ભોગથી હું દેવીને પ્રસન્ન કરવા માગું છું’ આમ

કહી તે મોહિનીના ગળામાં હાથ નાખી મોહિની સાથે દેવીના મંદીર તરફ જવાને રવાના થઇ ગયો.

અલ્પ સમયમાંજ દેવીના મંદીર પાસે સ્વામી અતીતાનંદના શિષ્ય શિષ્યાઓનું મંડળ એકઠું થયું. સર્વ કોઇ સ્વામી અતીતાનંદના આગમનની રાહ જોતાં પોતપોતાના ઇચ્છીત જોડાં સાથે આનંદનો ઉપભોગ કરી રહ્યાં હતાં તેવામાં સ્વામી અતીતાનંદ મોહિની સાથે ત્યાં આવી પહોંચ્યા. સર્વ તેને નમન કરીને એક બાજુ ઉભા રહ્યાં. સ્વામી અતીતાનંદે દેવીની પુજા કરી આરતી ઉતારી અને દેવી પ્રત્યે તે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે ‘ઓ માતા ! આ કમળત યોગિની મારા દરેક કાર્યમાં વિઘ્ન પાડ્યે જાય છે માટે તેનો પું સત્વરે નાશ કરી મને તેના બચથી મુક્ત કર.’

અતીતાનંદ આ શબ્દો હજી પુરા બોલ્યો પણ નહીં હોય ત્યાં ચાર ભગવી કક્ષી જેણે ધારણ કરી છે, જેના હાથમાં ત્રિશૂળ શોભી રહ્યાં છે તેવી યોગિનીઓ ત્યાં આવી પહોંચી. આ ચાર યોગિનીઓ-માંથી આપણી પરિચિત યોગિની આગળ આવીને સ્વામિ અતીતાનંદ પ્રત્યે બોલી ઉઠી ‘અતીતાનંદ શા માટે કુકૃત્યો કરી રહ્યા છે ? સાધુવેશ ધારણ કરી શા માટે વિલાસની હાયામાં ફસાતો જાય છે ? ભલા કાંઈક તો તારા જીવનનું કલ્યાણ કર.’

‘ચાંડાળણી તું મને ઓળખે છે કે હું કોણ ? અતીતાનંદ સ્વામી એટલે બે ધડી વાયુની સાથે પણ બાય બીડનાર ! સમજ ! સમજ ! તું ગમે તે હોય. આવ મારા બાહુપાશમાં લપટાઇ અનેઈ સુખ ભોગવ.’ સ્વામી અતીતાનંદ યોગિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો.

‘અતીતાનંદ ! તારા દેહનું સાર્થક કર. આ માનવદેહ ફરી ફરી મળવાનો નથી. જ્યારે પરમકૃપાળુ પરમાત્માએ તને આવો

અમુલ્ય દેહ આપ્યો છે ત્યારે તેને તું શા માટે વેડશી નાંખે છે ? માનવદેહ ધરી જરા તો સત્કર્મ કર. પરમાત્માના નામનો ઉચ્ચાર કરી આ ભવસાગર તરી જાને ? શા માટે આ અસાર સંસારમાં ગોથાં ખાય છે ?' યોગિનીએ અતીતાનંદને સદુપદેશ આપ્યો.

ભગવાન ! પરમાત્મા ! તે છેજ ક્યાં ? હું પોતેજ પરમાત્મા છું. હું ભગવાનને માનતોજ નથી. ધર્મગુરુ એટલે શું ? સાધુ, સંત અને મહાત્માઓ એટલે કોણ તે તું જાણે છે ? સાધુ, સંત, મહાત્મા અને ધર્મગુરુ સાક્ષાત્ પરમાત્માની પ્રતિકૃતિ છે માટે તેમની આજ્ઞાને શિરોમાન્ય રાખી, તેમના વચનને વેદવાક્ય સમજી ચાલવાથીજ તમારો ઉદ્ધાર છે. જો વેશધારી યોગિની એક ધર્મગુરુ તરીકે હું તને રંગરાગ અને વિલાસ માણવાની રજા આપું છું, કામી અતીતાનંદ સ્વામી યોગિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો.

‘આલેઃ આ પાપીને પાપની સજા થયા સિવાય તેતી આંખ ઉઘડવાની નથી’ તેમ કહીને જેવી રીતે આની હતી તેવી રીતે યોગિની ત્યાંથી ચાલી ગઇ.

યોગિનીને જોતાંજ મોહિની તો ગભરાઇને અતીતાનંદ સ્વામિની ગોદમાં છુપાઇ ગઇ હતી. યોગિનીના આજ્ઞા જવા પછી અતીતાનંદ સ્વામી તેમના અનુયાયીઓ પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો ‘આ સંસારમાં આવી યથેચ્છ રંગરાગ અને ભોગવિલાસ માણવો તેજ આ સંસારમાં આવવાનું કારણ છે માટે જાવ તમો પણ સુરાપાન કરી યથેચ્છ રંગરાગ માણો’ આમ કહી મોહિનીના ગાલપર ચુંબન લઇ અતીતાનંદ સ્વામીએ મોહિનીના ગળામાં હાથ નાંખ્યો અને ત્યાંથી તેના અનુયાયીઓને વિલાસનો ઉપભોગ કરવા દઇ તે મોહિની સાથે આજ્ઞો ગયો.

પ્રકરણ ૧૪ મું.

મુક્તિના માર્ગે.

રાત્રિ પડવાથી આજે પણ મઠનો અધિક ભેદ પામવાના ઉત્સાહથી યુવરાજ લાવણ્યસીંહ પોતાની કોટડીનું બારણું બંધ કરીને પોતાના કાર્ય માટે ચાલ્યો ગયો. ભોંયરામાં અંધારે અંધારે ચાલ્યા જતાં તેણે આજે દરરોજનો રસ્તો નહીં ભેતાં કાંઈક નવિન જાણવાના હેતુથી તેણે આજે બીજોજ રસ્તો પકડ્યો. અદ્ય સમયમાં તે એક બંધ ઓરડા પાસે આવી પહોંચ્યો, તેને ધક્કો મારતાંજ તેના બારણું ખુલી ગયા. લાવણ્યસીંહ પણ કાંઈ ભેદ પામવાના હેતુથી અંદર ગયો જોવા તે ઓરડાની અંદર ગયો કે તરતજ તે ઓરડાના દ્વાર એકાએક બંધ થઈ ગયા. ઓરડાના દ્વાર બંધ થઈ ગયેલા જોઈ લાવણ્યસીંહ તેના મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે હવે આ ઓરડામાંથી કેવી રીતે બહાર નીકળવું. થોડો સમય તે સંબંધી વિચાર કર્યા પછી તે ઓરડાની દિવાલને ચારે તરફ જોવા લાગ્યો કે, ત્યાં ક્યાંઈ ગુપ્ત દ્વાર છે કે નહિ, પરંતુ જ્યારે તેને દિવાલમાં ગુપ્ત દ્વાર હોવાની આશાજનક કાંઈપણ ખબર ન પડી ત્યારે તેના હોશકોશ ઉડી ગયા અને તે ચક્કર આવવાથી એકાએક નીચે બેસી ગયો. થોડો સમય આ પ્રમાણે બેસી રહ્યા પછી પાછો બહાર જવાનો ઉપાય શોધવાના વિચારે તેના મગજમાં આવવા લાગ્યા. તેથી તે ઓરડાની જમીન પર હાથ ફેરવી બારીકાઈથી જોવા લાગ્યો. પરંતુ આ તેના પ્રયત્નમાં પણ તે નિષ્ફળજ ગયો. તો પણ તેણે તેની શોધ ચાલુજ રાખી.

આખરે પગ પછાડી તે જમીનને જોવા લાગ્યો, તેવામાં એક જગ્યા ખોખરી બોલતી હોવાથી ત્યાં ગુપ્ત દ્વાર હોવું જોઈએ. તેવી તેને શંકા આવવાથી તે ત્યાં ખોદવા લાગ્યો. થોડો સમય ખોદ્યા પછી એક પુતળું તેને મળી આવ્યું, કે જેની જીભ બહાર દેખાતી હતી. લાવણ્યસીંહ તે પુતળાની જીભને જોઈથી ખેંચી તે તરતજ તે પુતળું ચક્ર ચક્ર કરવા લાગ્યું, અને અદ્ય સમયમાં ત્યાં એક માણસ જન્મ શકે તેટલો માર્ગ જણાયો. લાવણ્યસીંહ એકાએક ત્યાં કુદી પડ્યો. ત્યાંથી આગળ ચાલતાં તેને કોઈ પ્રકાશ આવતો જણાયો. અને તે ત્યાં આવેલા એક ઝાડપર ચઢીને બેઠો. ઝાડની એક ડાળી મઠના અંદરના ભાગમાં પડતી હતી અને બીજી એક ડાળી પાસે વહેતી નદીમાં પથ્થુ પડતી હતી તેથી લાવણ્યસીંહને નાસી જવાનો સારો યોગ મળ્યો હતો છતાં પણ આ આવનાર વ્યક્તિ કોણ છે અને શું કરે છે તે જાણવાને માટે તે ઝાડપરજ શાંત હોવા ચાલ્યા સિવાય બેસીજ રહ્યો. અદ્ય સમયમાં તે વ્યક્તિ લાવણ્યસીંહ જે ઝાડ પર બેઠો હતો તેની નીચે આવીને બેસી ગઈ અને કોઈના આવવાની રાહ જોવા લાગી. તેવામાં એકાએક જેની રાહ જોતી તે વ્યક્તિ બેઠી હતી તે આવી પહોંચી અને બંને વાર્તાલાપ કરવા લાગ્યા કે કાલે નગરશેઠની પુત્રી પદ્મા જે રૂપરૂપનો લંડાર છે તે તેની સખીઓ સાથે ગામથી ત્રણ ચાર માફ દેવીનું મંદીર છે લાં પુજન કરવા જવાની છે અને સ્વામીજી તે બુલબુલને તે કુમળી કળીના આસ્વાદને ચાખવા માગે છે માટે આપણે કાલે અગાઉથી ત્યાં જઈને હુપાઈ જવાનું છે અને તે બુલબુલને કોઈપણ ન જાણે તેની રીતે મઠમાં લાવવાનું છે આ પ્રમાણે વાર્તાલાપ કરી

તેઓ ચાલ્યા જવાની તૈયારીમાં હતા તેવામાં એકાએક લાવણ્યસીંહ અતીતાનંદ સ્વામીપરના કોપને લીધે ગંભીર સ્વરે બોલી ઉઠ્યો ! તમારું કાર્ય કદાપી પૂર્ણ થનાર નથી !

અચાનક આ શબ્દો સાંભળી તે બંને વ્યક્તિઓ ભયભિત બની ગઇ અને આમ તેમ જોવા લાગી. તેવામાં લાવણ્યસીંહના ચાલવાથી પાંદડા ખખડ્યા જેથી કોઇ ઉપર છુપાઇ રહ્યું છે તેવી શંકા આવતાં બંને ઝાડપર ચઢીને છુપાઇ ગયલી વ્યક્તિને શોધવા લાગ્યા. લાવણ્યસીંહ પકડાઇ જવાની અણીપર હતો. પરંતુ તેણે સમયસુચકતા વાપરીને મઠની બહાર વહેતી સરિતામાં ઝંપલાવ્યું. લાવણ્યસીંહના સદ્ભાગ્યે ત્યાં પાંણી ઉંડુ હતું અને લાવણ્યસીંહને નદીમાં કુદી પડેલો જોઇ આ બંને વ્યક્તિમાંની એક પણ નદીમાં પડી તેનો પીછો પકડવાની ઇચ્છા ધરાવતી નહીં હોવાથી લાવણ્યસીંહ અદ્ય મહેનતેજ મઠના ભોંયરામાંથી છુટકારો પામ્યો.

નદીનાં વહનમાં લાવણ્યસીંહ પણ તણાવે જતો હતો. પ્રાતઃકાળ થવાની તૈયારી હતી સંત પુરુષો અને વિદ્વાનો પ્રાતઃકાળમાં નદીના તીરે સ્નાન કરવાને ચાલ્યા આવતા હતા. તેવામાં પ્રાતઃકાળના આછા આછા પ્રકાશમાં યોગિનીના અનુયાયીઓ કે જે સ્નાન કરવાને નદીએ આવ્યા હતા તેમણે કોઇ સફેદ ચીજને પાણીમાં તણાતી જોઇ. તેને બચાવવાનો નિશ્ચય કરીને એક બે યોગિનીના અનુયાયીઓ તે તણાતી ચીજ તરફ તરતા તરતા જવા લાગ્યા. અદ્ય સમયમાં તેઓ પાણીના વહનમાં તણાઇ જતા લાવણ્યસીંહ પાસે આવી પહોંચ્યા. અને તેને કીનારે લઇ આવ્યા.

આ બંને યોગિનીના અનુયાયીઓના હર્ષનો પાર ન હતો કારણ

કે તેમણે આજે એક મનુષ્યનું જીવન બચાવી પરોપકારનું કાર્ય કર્યું હતું. સ્નાનથી પરવારી સર્વ લાવણ્યસીંહને યોગિનીના આશ્રમમાં લઇ ગયા. ત્યાં ઠંડીમાં કકડી ગયેલા લાવણ્યસીંહને તાપ આપવા લાગ્યા. અદ્ય સમયમાં લાવણ્યસીંહ શુદ્ધિમાં આવ્યો, ત્યારે યોગિની તેની સર્વ હકીકતથી વાકેફ થઇ અને લાવણ્યસીંહ પ્રત્યે બોલી ઉઠી, રાજકુમાર અમારે તમારી મદદની જરૂર છે માટે આ મારો અનુયાયી જ્યાં તમને લઇ જાય ત્યાં આજ રાતના અમારી રાહ જોતાં બેસી રહેજો. એમ કહી થાક અને લૂખથી પીડાતા લાવણ્યસીંહને ભોજનથી તૃપ્ત કરવાનું કહી યોગિની ત્યાંથી ચાલી ગઇ. લાવણ્યસીંહ પણ ભોજનથી તૃપ્ત બની એકાદ મધુરી નિદ્રા લઇને યોગિનીના અનુયાયી સાથે તેણે બતાવેલા સ્થળ તરફ જવાને યોગિનીના અનુયાયી સાથે રવાના થઇ ગયો.

પ્રકરણ ૧૫ મું.

વનમાં.

કારાગ્રહમાંથી અગીઆર ગણી ગએલો લાવણ્યસીંહ યોગિનીના અનુયાયીએ જે સ્થળ બતાવ્યું હતું તે સ્થળે બેસીને કેવળ ચિંતા અને વિચારમાં તેનો સમય વિતાડતો હતો. યોગિનીના અનુયાયીઓની રાહ જોતો તે ઘણો સમય સુધી બેસી રહ્યો. રાત્રિના અગીઆર વાગ્યાનો સમય થવા આવ્યો તો પણ કોઈ આવ્યું નહિ તેથી લાવણ્યસીંહ તેઓ કેમ નહિ આવ્યા હોય તે બાબતનો વિચાર

કરવામાં તક્ષીન બની ગયો. ચિંતાને લીધે નિદ્રાદેવીએ તેની સાથે અસહકાર કર્યો હતો. લાવણ્યસીંહ હજુ કેટલો સમય યોગિનીના અનુષ્ઠાની રાહ જોવામાં ગાળવો પડશે. તેના વિચારો કરતો એકાએક બોલી ઉઠ્યો. ‘હજુ તો ઈશ્વર કૃપાથી બચી ગયો છું, પણ આખરે શું થશે તે તો પરમાત્મા જાણે. આવી રીતે છુપાઈને કેટલા દિવસો કાઢવા પડશે ? હા ! સમય, તારો મહીમા વિચીત્ર છે ! ક્યાં એ રાજસુખ, દાસ, દાસી, માતા, પિતા અને ભાઈ ભાંડુઓનો સહવાસ અને ક્યાં હાલ એક ભિખારીની માફક એકલા નિર્જન સ્થાનમાં જ્યાં કોઈ પોતાનું કે, પરાયું મળે નહિ; કોઈ મિત્ર કે સહાયક ન હોય ત્યાં પડ્યા પડ્યા દિવસો કાઢવા. પિતાજીની તરફના શું ખબર હશે ? કોણ જાણે ધર્મી ધૂતારા સ્વામી અતીનાનંદે તેની રાક્ષસી મહત્વકાંક્ષા પોષવા પિતાજી પર શું શું સંકટો પાડ્યાં હશે ?

આટલો બધો સમય ગયો, રાત્રિ પણ ધીમે ધીમે ચાલી જાય છે છતાં પણ કોઈ આવ્યું નહિ માટે મારે હવે આ સ્થળે રહેવું યોગ્ય નથી. પરંતુ મારે જવું ક્યાં ? યોગિની માતાના અનુયાયીએ મને આ સ્થળ મુકીને ક્યાંઈ ન જવામાં જ મારી સલામતી છે તેમ કહ્યું છે ત્યારે હવે મારે શું કરવું ? શું એના ઉપર તો કંઈ અશ્ચ-ચિંતવી વિપત્તી તો નહિ આવી પડી હોય ? યોગિનીના અનુયાયી બાળક ! મારા ઉદ્ધારક કૃપામય બાળક તમે ક્યાં છો ?

આ છેવટનો શબ્દ લાવણ્યસીંહના મોઢામાંથી જે વખતે બહાર નીકળ્યો તેજ વખતે સાં કોઈના આવવાના પગરવનો અવાજ સંભળાયો. લાવણ્યસીંહ એકી ટસે આવનાર વ્યક્તિ તરફ જોઈ રહ્યો હતો તેવામાં હાસ્ય ભરી મુદ્રાએ યોગિનીનો અનુયાયી બાળક લાવણ્યસીંહ પાસે આવીને હાજર થયો.

બાળકને દેખતાંજ લાવણ્યસીંહ અતિ પ્રસન્ન થઇ ગયો અને ઉડીને બાળકને ભેટી પડ્યો. અને બાળકને ઉપાડીને વંદન કરવા લાગ્યો.

લાવણ્યસીંહને આમ કરતો જોઇ તે બાળક લાવણ્યસીંહ પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો હાં, હાં, આ છોકરવાદપણું શું કરો છો? જો આમ કરશો તો હું તમોને અહિંજ મૂકીને ચાલ્યો જમશ !

શું કરું છું ? મારું જીવન બચાવનારના પાદને વંદન કરું છું, બીજું શું ? મને જશ્દી આ વિપત્તામાંથી મુક્ત કરવા હું તમોને અરજ કરું છું. લાવણ્યસીંહ યોગિનીના અનુયાયી પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો.

“લાવણ્યસીંહ ગભરાવ નહી. હવે તમારા માટે સુખી દિવસો આવવાને ઝાઝા સમયની વાર નથી. હવે તમને સત્વરે અહીંથી મુક્તિ મળશે. એ તો બધું ઠીક પરંતુ તમને ખાવાપીવામાં અડચણ તો નથી આવીને ?”

“તમારી મારા તરફની અસીમ કૃપા માટે હું તમારો હરહંમેશનો આભારી રહીશ. તમારું આપેલું ભોજન મેં ખાધું છે અને હજી પણ પડ્યું છે. હવે હું વધારે સમય આ સ્થાનમાં રહેવા ઇચ્છતો નથી. માટે સત્વરે મને અહીંથી છુટો કરો” લાવણ્યસીંહ બોલી ઉઠ્યો.

અને જણા આવી રીતે વાર્તાલાપ કરતા હતા તેવામાં બહાર કંઇ ખખડવાનો અવાજ થયો. કેમ જાણે કોઇ આવતું ન હોય ! લાવણ્યસીંહ અને યોગિનીનો અનુયાયી આ અવાજ સાંભળીને ચમકી ઉઠ્યા !

‘કાંઇક નવીન વિપત્તી આવી પડવાની આગાહી જણાય છે. સાવધાન ! આમ કહીને યોગિનીનો અનુયાયી નાસી જવા જતો હતો તેવામાં ભેરડીએ દોડતાં આવીને તેના અનુયાયીનો હાથ પકડી લીધો.

યોગિનીને જોઇ લાવણ્યસીંહ અત્યંત આનંદમાં આવી ગયો અને યોગિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો માતા ! હું તો તમારો શબ્દ સાંભળતાંજ ભયથી વ્યાકુળ થઇ ગયો. હું સમજ્યો કે વળી કંઈ નવિન અદ્વિત આવી પડી પણ નહીં અસારે તો મશ્વરની કૃપાથી તમારાં દર્શન પામ્યો.”

“લાવણ્યસીંહ ! તું યુવરાજ છતાં આવું કષ્ટ પામે છે તે જોઇ મારાથી સહન કરી શકાતું નથી. હું જો ધારું તો તને અત્યારે ને અત્યારે અહીંથી લઈ જઈ શકું તેમ છું. પરંતુ હજી એવા કેટલાક કાર્ય કરવાના છે કે જેમાં મને તારી મદદની ખાસ જરૂર છે અને તેમાં તારો પણ સ્વાર્થ છે, તેથીજ હું તને હજી પણ કહું છું કે થોડા દિવસ ધૈર્ય રાખી કષ્ટ સેવી લે. પરમાત્મા તારું કષ્ટ કાપી સુખનો સ્વર્ગ ઉગાડશે” યોગિનીએ લાવણ્યસીંહને આશ્વાસન આપતાં કહ્યું.

“માતા હું દરેક રીતે તમારી આજ્ઞાનું પાલન કરવાને તૈયાર છું. પરંતુ મૃતાપીતાથી વિખુટા પડ્યાને ઘણો સમય થઇ ગયેશે હોવાથી હવે વધારે વખત સહન કરી શકતો નથી” લાવણ્યસીંહ યોગિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો.

“શું તારી આ સ્થાનને તજી જવાની ઇચ્છા છે ?” યોગિનીએ લાવણ્યસીંહને પુછ્યું.

“હા, માતાજી ! હવે તો મને આ ભયંકર સ્થાનમાંથી બહાર કહાડો તો સારું” લાવણ્યસીંહ બોલ્યો.

“જો હવે હું જાઉં છું પરંતુ જતાં જતાં તને ચેતવણી આપતી જાઉં છું કે, સાવધ થઇને અહીં રહેજો. અતીતાનંદના મનુષ્યો તારી શોધમાં ચોતરફ ફર્યા કરે છે સંભવ છે કે કદાચ તે લોકો અહીં પણ આવી પહોંચે એટલા માટે તારા જીવનની સલામતી માટે હું

તને ફરીવાર ચેતવણી આપું છું કે, તારે આ બારણાને હંમેશને માટે બંધ રાખવું. એ દ્વારને ઉઘાડવાનું સામર્થ્ય મારા સિવાય બીજા કોઇમાં નથી. તેમ છતાં પણ જો કદાચ કાંઇ બહાર જવાની તારી ઇચ્છા હોય તો લે આ ચાવી. એનાથી સામેનો દરવાજો ઉઘાડીને પછી બંધ કરીને આગળ ચાલ્યો જજે. પછી થોડો સમય એવી રીતે આગળ ચાલ્યો જમણ ત્યારે તને એક સુરંગ દેખાશે. એ સુરંગની અંદર સીધે સીધો ચાલ્યો જજે. આવી રીતે અમુક સમય ચાલ્યો જવા પછી એક મોટો દરવાજો તારી નજરે પડશે. તે દરવાજો પણ આ ચાવીથી ઉઘાડી શકશે. તે ઉઘાડીને તું અંદર જજે. જ્યાં એક મનોહર ફળ કુદોથી લગ્નપર્યો એક બાગ તને દેખાશે જ્યાં તું આનંદથી બેચાર કલાક ફરી સુખેથી વિશ્રાંતિ લઈ શકીશ. પરંતુ સાવધાન ! આ રથળ તજીને ક્યાંક જતો નહી તારી જાતનું બરાબર રક્ષણ કરજે. તારી જાતને સંભાળજે ! યોગિનીએ લાવણ્યસીંહને બરાબર સંભાળીને રહેવાની સુચના આપી.

‘માતાજી ! હું તમારી આજ્ઞા પ્રમાણેજ માંડે વર્તન કરીશ. પરંતુ કહો તો ખરાં કે માતા પિતાશ્રી શું સ્થિતિમાં છે. તેઓ તો પકડાઇ મયાં નથીને ?’ લાવણ્યસીંહે પૂછ્યું.

‘એનો વાંકો વાળ કરવાની કોઇનામાં તાકાદ નથી માટે તું નિશ્ચિત રહે. ઠીક હવે હું જાઉં છું. સંભાળીને રહેજે. પરમાત્મા તારું કલ્યાણ કરે. આમ કહીને જેવી રીતે ઝપાટાબંધ યોગિની આવી હતી તેવી રીતે લાંથી એકદમ અદશ્ય થઇ ગઇ.

યોગિનીના ચાલ્યા જવા પછી લાવણ્યસીંહ તેની સ્થિતિ વિશે વિચાર કરતાં બોલી ઉઠ્યો ‘ઓ ! પરમાત્મા ! જો દેવાધી દેવ ! તારી

અકળ કળા છે. તું પળમાં રાયને રંક, રંકને રાય બનાવે છે. જગ-
તમાં મનુષ્યના પાપ કમનીજ તું આજ બવમાં તેને સજ આપી
તેના કરેલા કર્મોનું ફળ ચખાડે છે. હું પણ જે વિપત્તી સહન કરું
છું તે મારા ક્રોધ કુકર્મનુંજ ફળ હોવું જોઈએ. ઓ નોધારાના
આધાર ! આ દીન બાળકપર દયા લાવીને તેને કષ્ટમાંથી ઉગારો.
ઓ દેવ ! મારો તુંજ આધાર છે. ધર્મગુરૂ તરીકે રહીને રાજ્યના
ધર્મગુરૂ તરીકે ગણાઈ માનપાન પામી આ સફેદ ઠગ જેવા ધર્મી
ધૂતારા સ્વામી અતીતાનંદે જેણે તને રાજ્યગુરૂ તરીકે પ્રજા પાસે
મનાવ્યો તેનાજ પર વિપત્તીનો વરસાદ વરસાવવા લાગ્યો. એક સાધા-
રણ સંન્યાસી તરીકે આ યા પછી તેની વિદ્વતા જોઈ મારા પિતા-
શ્રીએ જ્યારે તેને ધર્માચાર્યની ખુરસીએ બેસાડ્યો ત્યારે તેનોજ તેના
પરિવાર સહીત નાશ કરવાને તૈયાર થયો. મારા પિતાએ અતીતા-
નંદને ધર્માચાર્ય તરીકે માની પોતાના હાથેજ ઝેરી નાગને ઉછેર્યો.
જેનું ફળ અત્યારે મારે ભોગવવું પડે છે. ધર્માચાર્ય બન્યા પછી આ
ધર્મી ધૂતારાના હૃદયમાં રાજ્યનો ઉપભોગ કરવાની રાક્ષસી મહત્વાકાંક્ષા
ઉત્પન્ન થઈ અને તે મહત્વાકાંક્ષાને પોષવા તેણે હજારો કુટુંબો કરવાનો
આરંભ કર્યો. પરમાત્મા આ દુરાચારી, રાક્ષસી મહત્વાકાંક્ષીને સદ્
બુદ્ધિ અર્પી સુરસ્ત્રો ચડાવે તેની મારી પરમકૃપાળુ પરમાત્મા પ્રત્યે
પ્રાર્થના છે.

એવામાં હંસા યાદ આવતાં લાવણ્યસીંહ ફરીથી બોલવા લાગ્યો !
ધર્માચાર્યના વેશમાં છૂપાઈ રહેલા દુરાચારી અતીતાનંદે મારી
પ્રિયતમા અને નગરની અન્ય બાળાઓ કે જે પોતે ધર્મગુરૂ હોવાથી
તેમની પુત્રિ તુલ્ય ગણાય તેની તરફ કુદાઈ કરી. ચિહ્નાર હોજો એવા

નરપીશાયને, હંસા ! પ્રિય હંસા !! આવું છું સત્વરે તને પાપીના પંજમાંથી છૂટી કરવા સત્વરે ચાલ્યો આવું છું, આવી રીતે બોલતાં લાવણ્યસીંહ આમ તેમ ફરવા લાગ્યો. થોડો સમય આવી રીતે ફર્યા પછી કોપીત બની ગયો હોવાથી, થાકી ગયેલો હોવાથી તેની આંખમાં નિંદ્રા આવવા લાગી. જેથી તે ત્યાંજ પડ્યો. નિંદ્રાનો મધુરો આસ્વાદ લેવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૧૬ મું.

લાવણ્યસીંહ ગેબ.

મહંના એક લાગમાં અતીતાનંદ સ્વામી તેના અનુયાયીઓ સાથે વાર્તાલાપ કરી રહેલ છે. પાસે બીજા બે ચાર શસ્ત્રધારી સાધુઓ પણ બેઠા છે. આ મંત્રણાગૃહમાં આજે અનેક પ્રકારના વિષયો પર વાર્તાલાપ ચાલી રહ્યો છે. તેવામાં સર્વને ઉદ્દેશીને અતીતાનંદ સ્વામી બોલી ઉઠ્યા: તમારામાંના કોણએ યોગિનીનો કાંઈ પત્તો મેળવ્યો કે ?”

મહારાજ ! એક દિવસે હું આપની આજ્ઞા પ્રમાણે યોગિની પાછળ તેનો ભેદ પામવા ચાલ્યો હતો તેવામાં યોગિનીને શંકા આવવાથી એકાએક ઉભી રહી. મારા કમલાગ્યે મેં છુપાઈ જવાનો ધણેએ પ્રયત્ન કર્યો તો પણ હું તેના સપાટામાંથી બચી શક્યો નહિં. તેથી યોગિની મારી પાસે આવીને બોલી ઉઠી, ‘કેમ મારો પત્તો મેળવવા પાછળ પડ્યો છે કે ? ચાલ જોવો આવ્યો છે તેવો જાણી ચાલ્યો જા. નહીંતર જોયું છે આ ત્રિશૂળ.’ એમ કહી યોગિનીએ તેની પાસેનું ત્રિશૂળ મને મારવા ઉમાર્યું.

યોગિનીના આ વર્તનથી હું બચીત થઇ ગયો. હમણાંજ ત્રિશૂળથી મારો જીવ કાઢી નાંખશે તેવી ભીતિથી હું ડરી ગયો. સ્વામીજી ? તે દિવસે મેં મારા જીવનની બીજ કુલ આશા રાખી ન હતી. પરંતુ તમારી કૃપાથી તે દિવસે તો સંપૂર્ણ બચી ગયો.’ અનુયાયીઓમાંથી એક કે જે વાર્તાલાપ સાંભળતો બેઠો હતો તે બોલી ઉઠ્યો.

‘શું તું યોગિનીથી ડરી પાછો આવ્યો આવ્યો કે’ ? અતીતાનંદ સ્વામીએ પૂછ્યું.

‘નહિ મહારાજ હું યોગિનીની આજ્ઞા મુજબ થોડે દૂર જઈને ત્યાં છુપાઈને યોગિની શું કરે છે તે જોવા લાગ્યો. પરંતુ ત્યાર પછી યોગિની કોણ જણે ક્યાંઈએ અદસ્ય થઇ ગઇ ને તેનો પત્તોજ ન લાગ્યો.

આવી રીતે વાર્તાલાપ ચાલતો હતો, તેજ સમયે દોડતો દોડતો પરસેવાથી ઝેમઝેમ થઇ ગયેલો વીરભદ્રસીંહ અતીતાનંદની પાસે આવી પહોંચ્યો અને બોલી ઉઠ્યો, ‘મહારાજ ! લાવણ્યસીંહ કાળ કોટડીમાંથી ક્યાંઈ ગય થઇ ગયો છે. તેને જે કોટડીમાં પુર્યો હતો તેને તો તાળું મારેલું છે ને મહાર પહેરેગીરો પહેરો બરે છે પરંતુ આપણા દુર્ભાગ્યના યોગે અને લાવણ્યસીંહના સદ્ભાગ્યે તેને આપણે જે કોટડીમાં પુર્યો હતો તે કોટડીમાંથી તેને સુરંગ મળી આવવાથી તે તે સુરંગ વાટે પલાયન થઇ ગયો હોય તેમ જણાય છે.’

‘વીરભદ્ર ! આ તું શું સત્ય કહે છે ? આ શો મામલો ? જવ જલ્દી તેની શોધમાં જવ. તેની શોધ સત્વરે થવી જોઈએ નહીંતર પાછળથી આપણે પસ્તાવું પડશે. વીરભદ્ર જ સત્વરે લાવણ્યસીંહને તે આકાશમાં હોય કે પાતાળમાં, ક્યાંથી ઉપાડી લાવી મારી સમક્ષ

હાજર કર ! લાવણ્યસીંહને પકડવાનો હુકમ અતીતાનંદ સ્વામિ વીરભદ્રસીંહને આપતાં બોલી ઉઠ્યા.

‘મહારાજ ! હું મારાથી બનતો પ્રયત્ન કરી લાવણ્યસીંહને તમારી સમક્ષ પકડીને ખડો કરી આપીશ’ વીરભદ્ર બોલ્યો.

આવી રીતે વીરભદ્ર અને અતીતાનંદ સ્વામી વચ્ચે લાવણ્યસીંહ સંબંધી વાર્તાલાપ ચાલતો હતો તેવામાં એક મનુષ્ય દોડતાં દોડતો અતીતાનંદ સ્વામી પાસે આવી પહોંચ્યો અને તેના ચરણમાં પડી બોલી ઉઠ્યો, ‘હમણાંજ હું યેગિની અને લાવણ્યસીંહને પેલી સુરગની કોટડીમાં વાતચીત કરતાં જોઈ આવ્યો છું. મહારાજ જે આપણે ઉતાવળથી જઈશું તો નક્કી લાવણ્યસીંહને પકડી પાડીશું નહીંતર સંભવ છે કે, પેલી રાંડ યેગિની તેને ક્યાંય નસાડી મુકશે.

એટલું સાંભળતાંજ સર્વ કોઈ એકાએક ઉભા થઈ ગયા અને બધા લાવણ્યસીંહને જ્યાં રાખવામાં આવ્યો હતો તે સ્થળ તરફ તીવ્ર ગતિથી જવા લાગ્યા. બચાંકર કીકીયારીઓ અને ગર્જના કરતાં સ્વામી અતીતાનંદ સાથે સર્વ કોઈ ત્યાં જઈ પહોંચ્યા. ત્યાં આવેલી દરેક કોટડીમાં બારીકાઈથી તપાસ ચલાવવામાં આવી પરંતુ ક્યાંથી લાવણ્યસીંહનો પતો મળ્યો નહતો.

આ વખતે પ્રાતઃકળનો સમય થવા આવ્યો હતો. સધળે તપાસ કરવા છતાં જ્યારે લાવણ્યસીંહનો પતો ન મળ્યો ત્યારે અતીતાનંદ સ્વામી કોઈથી રાતા પીળા થઈ ગયા અને જે માણસ આ બાબતના સમાચાર લાવ્યો હતો તેની તરફ જોઈને સીંહનાદી સ્વરે મર્જી ઉઠ્યા કે ક્યાં છે લાવણ્યસીંહ ! નકામા શા માટે ખમોને તેં હેરાન કર્યાં અને તો એમ લાગે છે કે, તું તે નાલાયકોને મળી ગયો હોવો જોઈએ.

અને તેથીજ અમેને ફસાવવા અહિં લાવ્યો હોવો જોઈએ. પરંતુ આ અતીતાનંદ સ્વામી સાથે દગાખાજી રમનારની કેવી દુર્દશા થાય છે તેનો દાખલો બેસાડવા મારે તને અધિક સળ કરવી પડશે જેથી અતીતાનંદ સ્વામીના સાથે દગાખાજી રમવાની કોઈની હિંમત ચાલે નહીં એમ કહીને અતીતાનંદ સ્વામીએ તે સમાચાર આપનાર માણસને ફટકા મારવાનો હુકમ કરાવ્યો.

અતીતાનંદના અનુયાયીઓ નિર્દોષપર મારની રમઝટ વગાડતા હતા. તે નિર્દોષ મનુષ્ય પોતે નિર્દોષ છે તેમ કહેતો હતો. પરંતુ કોઈ તેનું કાંઈ પણ સાંભળ્યા સિવાય અતીતાનંદની આજ્ઞાનો અમલ કર્યા જતા હતા. જો કે, તેઓને તેમના સોળતીની દયા આવતી હતી પરંતુ જો તેઓ દયા કરવાને જાય તો પોતેજ પોતાના હાથે કરીને પોતાના પર જોખમ વેરી લેવાનું હોવાથી હૃદયથી તે ભોગ બનનાર વ્યક્તિની પ્રત્યે સહાનુભૂતિ દર્શાવતા છતાં મોટેથી કાંઈ બોલી શકતાં નહોતા.

હજુ તે માણસને ફટકા મારવાની ક્રિયા ચાલુજ હતી તેવામાં એકાએક હુકાર કરતી યોગિની હાથમાં ત્રિશૂળ લઈને ત્યાં આવી પહોંચી અને સ્વામી અતીતાનંદ પ્રત્યે બોલી ઉઠી, ‘અતીતાનંદ નિર્દોષને શા માટે સતાવી રહ્યો છે. લાવણ્યસીંહને તારા મહમાંથી નસાડી જનાર હું છું. માટે તારામાં શક્તિ હોય તો મને કેદ કર. મિચારા નિર્દોષને શા માટે સળ કરી રહ્યો છે. અતીતાનંદ ! ચેત હજુ પણ ચેતીજ. હજુ પણ ખાજી હાથમાં છે હજુ પણ તારા કરેલા કર્મોપર પશ્ચાતાપના આંસુ પાડી જો તું પરમકૃપાળુ પરમાત્મા થાશે મ.શી માંગશે તો તે સમ્પ્રીદાનંદ પ્રજુ અવસ્ય તારા કર્મોની

તને માફી આપશે. અતીતાનંદ આ જીવન ક્ષણીક છે, તેનો કાંઈ ભરસો નથી માટે તારા આત્માનું કલ્યાણ જ્ઞા માટે નથી કરતો?" યોગિનીએ અતીતાનંદને સંદુષ્ટેશ આપ્યો.

યોગિનીના આ શબ્દો સાંભળતાંજ અતીતાનંદના મુસસાનો પાર ન રહ્યો તે રાતો પીળો થઇને યોગિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો, તને કેમ પુછવા આવે છે કે બાબત કરે છે. આ સંસારમાં ખાવું, પીવું ને ખેલવું તેજ આ જીવનનો લ્હાવો છે. હું તારા ઉપદેશને ગણ્યારતો નથી. તારી સલાહને ઠોકરે મારું છું. ચાલ અહાંથી જાય છે કે નહીં? નહીંતર મારે તારાપર પણ આ ખંજરનો ધા કરવો પડશે તેમ કહી કફની નાચે છુપાવી રાખેલું ખંજર કાઢીને તે યોગિનીને મારવા ધસ્યો, યોગિની એકાએક અદૃશ્ય થઇ ગઇ. અતીતાનંદ સ્વામી ત્યાંજ પુતળાંની માફક સ્તબ્ધ થઇને ઉભો રહ્યો, અને બોલી ઉઠ્યો, હું આ સ્વપ્ન જોવું છું કે સત્ય? લાવણ્યસીંહ દ્વં ભલે પાતાળમાં પેસી ગયો હશે તો ત્યાંથી પણ તને મારા પંજમાં સપડાવી તારો જીવ લઇશ, આમ વિચાર કરતો કરતો અતીતાનંદ સ્વામી ઉશ્કેરાયેલી હાલતમાં આમ તેમ ટેલવા લાગ્યો.

પ્રકરણ ૧૭ મું.

કનકની પ્રતિજ્ઞા.

સાયંકાળ પડી ચુકી છે, રાત્રિ ધીરે ધીરે તેનું સામ્રાજ્ય સ્થાપન કરતી આગળ વધેજ જાય છે. એજ સમયે પર્વતના ડુંગરાજ

પ્રદેશમાં જ્યાં કાળી ભયંકર ખો આવી રહી છે ત્યાં આવા ભયાનક જંગલમાં પથ્થરની એક પ્રચંડ શીલા ઉપર અનુપમ લાવણ્યવતી હોવા છતાં જેણે ભગવા રંગની કંથા ધારણ કરી છે તેવી બે સ્વરૂપ સુંદર સ્ત્રીઓ આ ભગવી કંથામાં તેમની જાતને છુપાવી વાર્તાલાપ કરતી બેઠેલી આપણી નજરે પડે છે. બંને સમાન વયસ્ક હોય તેમ જણાય છે. જો કે બંનેએ ભગવા વસ્ત્રો ધારણ કર્યા છે છતાં આપણી પૂર્વ પરિચિતા યોગિનીને આપણે સહજ ઝોળખી કાઢીશું. તે બેમાંની એક તો આપણી યોગિનીજ હતી. અને બીજી તેના કાર્યમાં મદદ કરનારી તેની સહચરી હોય તેમ અનુમાન કરી શકાતું હતું! બંનેનો અધિક સમય વાર્તાલાપ ચાલ્યા પછી યોગિની એકાએક બોલી ઉઠી, ‘આઠ વાગવા આવ્યા છે છતાં હજી કેમ રમણ ના આવ્યો. શું આજે આપણું ધારેલું કાર્ય પૂર્ણ નહીં થાય? જો તેમ નહીં થશે તો મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ પર ભયાનક દુઃખનું વાદળ તુટી પડ્યા સિવાય રહેશે નહીં.

‘માતા શું અતીતાનંદના માણસો અવશ્ય મહારાજ સુરેંદ્રસીંહના મહેલ પર આક્રમણ કરશે? શું અતીતાનંદ મહારાજ સુરેંદ્રસીંહનો ધર્મશુર હોવા છતાં પોતાના શિષ્યનું અહીંત કરવાને તે તત્પર થશે?’ યોગિનીની સાથેની માનવ જનસમાજની સેવા પરાર્થે કરવા નીકળેલી દ્વીતિય યોગિની બોલી ઉઠી.

‘શું તું અતીતાનંદને હજી પણ ઝોળખી શકી નથી? અતીતાનંદ તેનો સ્વાર્થ સાંધવા રાજ તો શું પરંતુ જો તેના સ્વાર્થની આડે તેનો સગો બાપ કે ભાઈ આવતા હોય તો તેનો પણ નાથ કરતાં ચુકે તેમ નથી. અતીતાનંદ જોટશે ઉપરથી સફેદ જણાય છે

તેટલેજ તે અંદરથી કાળો નાગ છે. તારા જેવી ઘણીએ નાદાન બાળાએ અતીતાનંદના બહારના ડોળમાં અંજાઈ તેની જાંઘની પાયમાલી કરી ચુકી છે. અતીતાનંદમાં ધર્માચાર્ય થવા યોગ્ય ગુણ ક્યાં છે ? જે ધર્માચાર્ય રતિસેવન અને સુરા પાનનો પુનરી બની તેને આરાધ્ય દેવ માને, જે ધર્માચાર્ય પોતાના અનુયાયીઓની વહુ દિકરીઓનું શિયળ લૂંટી રંગરાગ માણે, જે માણસ કામ વાસનામાં અંધ બની સારા નરસાનું લાન બુલે તે મનુષ્ય ધર્માચાર્ય થવાને તદ્દન નાલાયક છે. અતીતાનંદે તેના ધર્માચાર્યના પદનો દુરૂપયોગ કરી જનસમાજને ઉંધે રસ્તે દોરવા પ્રયત્ન કર્યો છે. અતીતાનંદે હજારો નિર્દોષ બાળાઓનો ધર્મના નામે શિયળનો લંગ કરી તે બાળાઓના સતીત્વને લાંછન લગાડી તેમના જીવનને ધૂળધાણી કરી નાખ્યું છે. શું આવો મનુષ્ય ધર્માચાર્ય થવાને લાયક છે ? કદાપી નહીં !' યોગિનીએ અતીતાનંદનું મુળ સ્વરૂપ સમજાવતાં તેની સહચરી પ્રભે કહ્યું.

બંને યોગિનીઓ ઉપર મુજબ વાર્તાલાપ કરી રહી હતી તેવામાં કોઈ આવતું હોય તેવો પાદ્મવતી તેમને સંભળાયો તેથી યોગિની બોલી ઉઠી, 'પેલું કોણુ આવ્યું આવે છે ?'

'માતા કોઈ સાધુ હોય તેમ જણાય છે. કદાચ રમણ પણ હોય !' યોગિનીની સહચરી બોલી ઉઠી.

'નહીં, નહીં રમણના જેવી આકૃતિ જણાતી નથી. સંભાળજે કદાચ કોઈ શત્રુનો મનુષ્ય હોય તેમ જણાય છે.' આમ કહી યોગિનીએ તરત પોતાનું ત્રિશૂળ જમીનપરથી ઉપાડી લીધું. યોગિનીનું અનુકરણ કરીને આપણી દ્વિતીય યોગિની પણ હાથમાં ત્રિશૂળ લઈને ઉભી થઈ ગઈ, અને યોગિનીઓનું સ્વરૂપ જગતવંદ માતા

મહાત્માયા કેમ જાણે અસુરોનો સંહાર કરવાને ન નીકળ્યા હોય તેવું જણાતું હતું.

જા'ને યોગિની ચાલ્યા આવતાં મનુષ્ય તરફ જોઈ રહ્યા હતાં. પરંતુ આવનાર વ્યક્તિ એકદમ નિર્ભયતાથી પોતાનો રસ્તો કાપતો પુર વેગે ચાલ્યો આવતો હતો. થોડાજ વખતમાં તે જા'ને યોગિનીથી થોડે દૂર આવી ઉભો રહ્યો.

‘તું કોણ છે ? તારું અહીં આવવાનું શું પ્રયોજન છે?’ યોગિનીએ પુછ્યું.

‘મારા આવવાનું પ્રયોજન હું કોઈને કહેવા ઇચ્છતો નથી અને હું કોણ છું તેજ તું જાણવા ઇચ્છે છેને? જો હું કોણ છું તે શું તું જોઈ શકતી નથી. હું એક મનુષ્ય છું તારો કાળ છું તારું ભક્ષણ કરવાને આવ્યો છું. આવનાર વ્યક્તિ યોગિનીના પ્રશ્નમાં બોલી ઉઠી.

ઓહ મારો કાળ, કાળ, કાળ તારામાં માફ અનિષ્ટ કરવાની શક્તિ નથી. કારણ કે, જે મનુષ્ય સત્ય અને નીતિને રસ્તે ચાલી આ દુન્યામાં ચાલ્યો જાય છે તેને કાળનો પણ ભય હોતો નથી. જેઓ પાપાત્મા છે, જેઓ દુરાચારી, લાંપટ, પરસ્ત્રીના મોહમાં લુબ્ધ હોય છે, જેઓ સત્યાસત્યનો ત્યાગ કરી વ્યભીચાર અને અનીતિના નહી કરવાના કાર્યો કરવામાં તત્પર રહે છે જેઓ કોઈ પણ યુક્તિ પ્રયુક્તિથી પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા જતા ધનહરણ, પ્રાણહરણ, ચોરી ઠગાઈ અને ખીજ ન કરવાના કાર્યો કરવામાં મશ્ગુલ રહે છે તેઓને કાળથી હામેશ્વાં થરથર ધ્રુજવું પડે છે. તું કાળ છે પણ હું કાળના કાળથી પણ ડરતી નથી કીક તારે અહીં આવવાનું શું કારણ છે? યોગિનીએ પુછ્યું.

કાળ વ્યર્થ કદાપિ આવતો નથી. આજે હું તને અવશ્ય મારો કોળીએ બનાવી દઇશ. હવે તું મારા પંજમાંથી બચી જવાની તારી આશાનો સર્વથા ત્યાગ કરજો. બતાવ! જલ્દી બતાવ કે તેં લાવણ્યસીંહને ક્યાં છુપાવ્યો છે? જો મારા પ્રશ્નનો સીધો ઉત્તર નહિ આપે તો આજ પજે અને આજ રથાને અવશ્ય તારો પ્રાણ લઇશ. આવનાર વ્યક્તિ યોગિનીને લયભિત બનાવી તેના મનની વાત જાણવાના ધરાદાથી બોલી ઉઠી.

‘હું લાવણ્યસીંહનો પત્નો આપવા નથી ઇચ્છતી. કાળ! તું જોવો આવ્યો છે તેવોજ અહીંથી ચાલ્યો જ. નહીંતર મહામાયા જગદંબાના શ્રાપથી ક્ષણ માત્રમાં તું બળીને ભસ્મ થઇ જશે. તું કાળ થઇને પોતે કાળના ડાકામાં જઇ પડ્યો છે બોલ જવાબ બોલ. તારું ખરેખરું નામ જલ્દી કહી દે? યોગિની કાષ્ઠપૂર્ણ સ્વરે બોલી ઉઠી.

ઝોગખ મને બરાબર ઝોગખ. આ તારા કાળને સર્વ કોષ કનકના નામથી ઝોગખે છે. ચાલ જલ્દી મારા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપી દે. નહીંતર અત્યારે ને અત્યારેજ હું તને રસાતાળમાં પહોંચાડી આપીશ. આવનાર વ્યક્તિએ જવાબ આપ્યો.

‘કનક’ નામ સાલણતાંજ યોગિનીએ તેને સદુપદેશ આપતાં કહ્યું.

કનક! કનકના નામને શા માટે કલંકિત કરી રહ્યો છે? જો, વિચાર, કનક જેવું નામ ધારણ કરીને શું આવા અત્યાચારના નીચ કર્મો કરી તારા નામને તું સાર્થક કરી રહ્યો છે? કનક! જરા તો વિચાર. કનક! કનક! જો તું તારા નામને સાર્થક કરવા ઇચ્છતો હોય તો આજથી પ્રતિજ્ઞ લે કે ‘સત્ય માર્ગનો ત્યાગ કરીને અસત્ય માર્ગપર કદાપી પગ નહીં મુકું. આજથી જો મિથ્યાવાદી અને

અન્યાયી હશે એવા પશુતુલ્ય માણસોનો કદાપી સંગ નહીં કરું. (મધુરા સ્વરે) કનક ! તું તારા નામને સાર્થક કર ! મહામાયા, આધ્યજનનની જગદેવી તને અવશ્ય સદાય કરશે. નહીંતર આ દુરાચારી કૃત્યોનું પરીણામ આગળ સાર નહીં આવે. કનક ! એક દિવસ એવો પણ આવશે કે જે દિવસે તું કારાગ્રહમાં સખડતો હશે. ભુખનાં દુઃખથી ટુકડા રોટલાને માટે પણ વલખા મારતો હશે અને ફાંસીના માંચડાપર ચઢતા ચઢતા કરેલાં કર્મોનાં પશ્ચાતાપ કરતો હોઇશ ! બોલ કનક તારી શી ઇચ્છા છે ? તું સત્યને ચાહે છે કે અસત્યને ?' યોગિનીએ કનકને સંપ્રદેશ આપતાં કહ્યું.

“મારે શું કરવું છે તે શું તું જાણવા ઇચ્છે છે ? જો તે તું જાણવા ઇચ્છતી હોય તો હું તને સાફ સાફ કહી દઉં છું કે અત્યાર સુધી હું જે કરતો તેજ હું કરવા ઇચ્છું છું. અહા ! એમાં કેવી સ્વતંત્રતા છે. કેટલું ધન મળે છે. મારું નામ સાંભળતાંજ કેટલાકો થરથરી ઉઠે છે. મારા નામનો ઉચ્ચાર થતાં કેટલી મર્મિણીઓના મર્મ છુટી જાય છે. કહો આનાથી વધતો બીજો પ્રતાપ શું હોઇ શકે ? ચાંડાલીની ! જલ્દી બતાવ કે લાવણ્યસીંહ ક્યાં છે. તું મને આહું અવળું સમજાવીને તારું કાર્ય સાધી લેવા ઇચ્છે છે, પરંતુ આજે હું તને છોડનાર નથી. આજે તું અવશ્ય પકડાઇ ગઇ છે. અમારા રસ્તામાં ફક્ત તુંજ એક કંટકરૂપે આડે આવ્યા કરે છે. તે કંટકને આજેજ હું દૂર કરી દઇશ, કનક બોલ્યો.

આ શબ્દો સાંભળતાંજ યોગિનીના નેત્રો લાલચોળ થઇ ગયાં, સમસ્ત શરીર કંપી ઉઠ્યું. હોઠ ફફડવા લાગ્યા. ત્રિશૂળ હાથમાં ઉંચું નીચું થવા લાગ્યું. છેવટે યોગિની કનક પ્રત્યે બોલી ઉઠી ‘મુખ !

હજી કાંઈ સમજવું હોય તો સમજી જા, નહીંતર આજેજ હું તને
 યમરાજના દરબારમાં રવાના કરી દેશ !' આમ કહીને યોગિની બે
 તણ પગલા આગળ વધી કે તરતજ કનકે સીટી વગાડી, જેના
 શબ્દોના ગુંજારવ સર્વત્ર ફેલાઈ ગયો. અદ્ય સમયમાંજ પાંચ સશસ્ત્ર
 મનુષ્ય ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને યોગિનીપર તૂટી પડ્યા આ વખતે
 યોગિનીને સહાય કરનાર માત્ર એકલી દ્વીતિય યોગિની સિવાય બીજી
 કોઈ નહતું, જે આ વખતે હાથમાં ત્રિશૂળ ધારણ કરી યોગિનીની
 સાથે સાથે આગળ વધેજ જતી હતી. છ મનુષ્યોની મધ્યમાં બે
 યોગિનીઓ ત્રિશૂળ પકડી ઉભેલી જણાતી હતી. અહાહા ! આ કેવું
 એક અપૂર્વ દૃશ્ય હતું.

યોગિનીએ હુકાર કરીને ત્રિશૂળ ઉઠાવ્યું. આ તરફ કનક અને
 તેના મદદગારોએ પણ તલવારને આનમાંથી ખેંચી કાઢીને યોગિનીપર
 તુટી પડવા જતા હતા તેવામાં એક સનસનાટ કરતું તીર આવીને
 કનકના પગમાં પેસી ગયું. કનક ધ્રુમતો ધ્રુમતો આમ તેમ જેવા
 લાચરે એટલામાં વળી બીજી તીર આવ્યું અને તે લાગતાની
 સાથેજ કનક પૃથ્વીપર જખમી થઈ ઢળી પડ્યો. એ વખતે બીજા
 હુંટારાએ યોગિનીપર ધા કરવા જતા હતા. તેવામાં યોગિની ગજી
 ઉઠી કે 'સાવધાન ! પહેલાં તમારા સરદારની સ્થિતિ યાદ કરો અને
 પછી મારાપર ધા કરો. તમારા સરદારની આ દુર્દશા થવાનું કારણ
 તેના કુકર્મનું ફળ છે માટે જો એક પણ ડગલું આગળ વધ્યા છો
 તો સમજજો કે તમારી પણ તમારા સરદારના જેવી સ્થિતિ થશે !'

યોગિની હુંટારાઓ પ્રત્યે આ પ્રમાણે બોલતી હતી તેજ સમયે
 આઠ સાધુઓ હાથમાં ઉઘાડી તલવાર તથા તીરકામઠાં લઈને આવતા.

જાણ્યા, જેને દેખતાંજ હું ટારાઓનું ટાળું ભયભિત થઈને નાસવા લાગ્યું. કેવળ કનકજી યોગિનીની ચર્ચારજી સુધંતો જમીનપર પડ્યો હતો.

તમે જાવ. કલાક પછી મને મંદિરમાં મળજો. કનક ! તે તારા સોબતીઓની દક્ષા જોઈને ? તારા મીત્રોના સ્વભાવનો પરિચય થયો કે નહીં ? તેઓ પોતાનો પ્રાણ અચાવવાને તને આવી સ્થિતિમાં અહીં મુકીને નાસી ગયા તે જોયું કે ? મૂર્ખ ! માટે કનક ! સમજ આ સંસારમાં કોઈ કોઈનું નથી. સર્વ કોઈ પોતાના સ્વાર્થને માટે આપણી સાથે સંબંધ બાંધે છે. માટે ગાંડા કનક ! તારા જીવનનું શ્રેય કરને ? સત્ય અને નીતિને રસ્તે ચાલી આ માનવ દેહમાં જન્મ લીધો તે તો સાર્થક કર. બોલ ! હજુ પણ કાંઈ વિચાર હોય તો કહેજે. સત્ય માર્ગ ગ્રહણ કરી પરમાત્માનું ભજન કરી દિવસો ગુજરતાં માનવ સમાજની સેવા કરવી છે કે અસત્યાચરણી થઈ, દુરાચારી અને લપંથ બની યમપુરીના મહેમાન બનવાની ઉમેદ છે ? યોગિનીએ પૂછ્યું. ‘ઓ.....બહુ દર્દ થાય છે ! મારો પ્રાણ અચાવો’.....કનક બોલ્યો.

એ સર્વ તારા દુષ્કર્મનું જ ફળ છે. કનક ! હજુ પણ વિચાર કરી જો કે તારે શું શું યાતનાઓ ભોગવવાની છે. (કનકના પગમાંથી તીર ખેંચી કાઢીને) કનક ! સત્ય કહે કે તું આ દુસ્થળે શા માટે આવ્યો હતો ? જરા નજર કરી જો કે તારા જીવન મરણનો આધાર મારા ઉપર છે. કહે તારી શું ઇચ્છા છે ? યોગિનીએ કહ્યું.

‘માતા ! હું તમોને સત્ય કહું છું કે આજે હું તમોને કોઈપણ ઉપાયે પકડવાની પ્રતિજ્ઞા કરીને આવ્યો હતો. આજ સવારેજ જ્યારે સ્વામીજીએ મારાપર ધીક્કાર અને શીટકારનો વરસાદ વરસાવ્યો ત્યારે

તે સહન કરવું મને અસભ્ય થઇ પડવાથી છેવટે હું તમોને પકડી લાવવાની પ્રતિજ્ઞા કરીને ચાલી નીકળ્યો. આખો દિવસ તમારી શોધમાં બટક્યો પરંતુ તમારો ભેટો થયો નહી. હવે તમે મળ્યા છો પણ હાય ! અસભ્ય દર્દ થાય છે, પ્રાણ બચાવો ! કનકે કહ્યું.

‘તારા જેવા કુકર્મી મનુષ્યો આ સંસારમાં ન હોય તે સાહે, તમે લોકો જેટલા દિવસ આ સંસારમાં અધિક જીવતા રહેશો તેટલો પૃથ્વીપર ભાર પણ વધતો જશે. અસ્તુ ! ત્યારે હું જઈ છું. આમ કહી યોગિની જવા લાગી.

યોગિનીને જતી જોઇ કનક બોલી ઉઠ્યો. ‘માતાજી ! કોઇપણ પ્રકારે આ પીડા દૂર કરો. હું જન્મ પર્યંત તમારો ઉપકાર નહી જીવીશ.’

કનકના આ શબ્દો સાંભળી યોગિની પાછી ફરી અને કનકની પાસે આવીને બોલી ઉઠી, ‘તું પ્રતિજ્ઞા લે કે આજથી મારી આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલશે. જો તું આવી રીતે પ્રતિજ્ઞા લેવાને ખુશી હોય તોજ હું તારા પ્રાણ બચાવી શકું તેમ છું, નહીંતર હું જઈ છું, યોગિનીએ કહ્યું.

‘હું સાક્ષાત્ પરમકૃપાળુ પરમેશ્વરના સોગંદ લઇને કહું છું કે આજથી હું આપની આજ્ઞા અનુસાર માફ વર્તન કરીશ.’ ક્ષત્રિયો કોઇ દિવસ જીવું બોલતા નથી. મારા વચનપર વિશ્વાસ રાખી મારો પ્રાણ બચાવો.’ કનકે યોગિનીને પ્રતિજ્ઞા લેતાં પ્રાણ બચાવવાની વિનંતી કરી.

‘ચાલ. લે આ ભવાની તેનો સત્ય, નીતિ અને માનવ સમાજના બધા માટે સદુપયોગ કરજો. લે આ ભવાનીને હાથમાં લઇને માનવ સમાજના હિતના કાર્યો કરવાના સોગંદ લે’ યોગિની તેના હાથમાં તેની તલવાર આપનાં બોલી ઉઠી.

કનકે પણ યોગિનીના કહેવા પ્રમાણે સોગંદ લીધા. એજ વખતે એક માણસ તેમની તરફ આવતો હોય તેમ જણાયું અને તેજ રમણ હતો કે જેના શોધમાં યોગિની હતી. રમણને જોતાંજ યોગિની બોલી ઉઠી ‘રમણ ! આમ આવ જોઈએ. જો તો ખરો આને જોળજો છે કે ?’

‘કનક ! લુંટારાઓનો સરદાર અને અતીતાનંદનો મદદગાર એ અહીં ક્યાંથી ?’ રમણ નજીક આવતાં આશ્ચર્ય પામીને બોલી ઉઠ્યો.

‘એ વીશે તું પાછળથી જાણશે. પહેલાં એને તું શાંતિકુંજમાં સાચવીને લઈ જા, જોજો એને કાંઈ ઇજા ન થાય. અમે હમણાંજ ત્યાં આવી પહોંચીએ છીએ. એના ધાપર દવા અમે આવીએ તે પહેલાં લગાવી દેજે.’ આમ કહી યોગિની તેના સોગંદીઓ સહીત એક દિશા તરફ ચાલી ગઈ. રમણ કનકને લઈ જવાના કાર્યમાં ગુંથાઈ ગયો. થોડા સમય પહેલાંના પથ્થર જેવા હૃદયના લુંટારાના હૃદયમાં દયાનો ઝરો યોગિનીએ રેલાવ્યો. રમણ કનકને લઈને શાંતિકુંજ તરફ રવાના થઈ ગયો.

પ્રકરણ ૧૮ મું

પડયંત્રની રચના

રાત્રિના ખારેક વાગવાનો સમય થવા આવ્યો છે. નિસ્તબ્ધતાનું અખંડ સામ્રાજ્ય ચારે બાજુ ફેલાઈ રહ્યું છે. કવચિત કવચિત કુતરાઓના રેવાના શબ્દથી નિસ્તબ્ધતાના સામ્રાજ્યતાંત્રી ભંગાણુ પડતું હતું.

આ વખતે મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહ તેમના શયનગૃહમાં પક્ષંગ પર પડ્યા પડ્યા નિંદ્રા દેવીની આરાધના કરી રહ્યા છે. શયનગૃહની બહાર પહેરો હે.વા છતાં પણ મધ્યરાત્રિનો સમય હોવાથી કેટલાક પહેરેગીર પણ નિંદ્રાના આવેશમાં ઉભા ઉભા ઝેકાં ખાઈ રહ્યા છે.

રાજ્યમહેલના પાછળના ભાગમાં કંઈ અવનવોજ રંગ જામેલો જણાય છે. લગલગ પંદરેક સશસ્ત્ર મનુષ્યો દિવાલની પાસે ઉભા રહી કોઇના આવવાની રાહ જોઈ રહ્યા હોય એમ જણાઇ આવે છે. દરેક જણ કાળા પોશાકમાં સજ્જ થયેલો આપણી નજરે પડે છે. એટલામાં એક મનુષ્યે ત્યાં આવીને કાળા વસ્ત્રોમાં સજ્જ થયેલા મનુષ્યોને હુકમ કર્યો કે 'જલદી કરો. હવે વધારે સમય ગુમાવવાની જરૂર નથી.

આટલું સાંભળતાંજ એક પછી એક મનુષ્ય ધોની સાથે બાંધેલી રેશમની દોરી વાટે ઉપર ચડી ગયા અને ધીરે ધીરે શયનાલય પાસે આવી પહોંચ્યા. એવામાં શયનાલયમાં પાસે બંજાતા દિવાના પ્રકાશમાં એક પહેરાવાળો આ કાળા વસ્ત્ર ધારણ કરેલ જનુષ્યોમાંના એકને જોઈ ગયો તેથી તે એકાએક 'ચોર, ચોર ! કહીને જુમ પાડી ઉઠ્યો. બહારના તથા આંત્રુબાંત્રુના પહેરેગીરો પણ અત્ય સમયમાં આ જુમ સાંભળીને ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને સર્વે તે શ્યામ વસ્ત્રધારી મનુષ્ય તરફ ધસ્યા. આ ગડબડ તથા શોરબકોરથી મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહ પણ ઉધમાંથી જાગૃત થઈ ગયો અને તે પણ હાથમાં નમ્ર તલવાર લઇને બહાર આવી પહોંચ્યો.

આટલા બધા મનુષ્યોને પોતાની તરફ ધસ્યા આવતા જોયા છતાં પણ તે શ્યામ વસ્ત્રધારી મનુષ્ય જરાપણ ડરો નહીં કે ત્યાંથી

ઐકપણ પગલું પાછળ હઠ્યો નહીં પરંતુ આ આવતા જતા મનુ-
ષ્યોને નહીં ગણકારતાં તેણે : ‘હરહર મહાદેવ’ના શબ્દોનો પોકાર કરી
તેણે ધારણ કરેલા સ્થામ વસ્ત્રો ઉતારીને ફેંકી દીધા. હરહર શબ્દોના
ધ્વની સાંભળતાંજ આગળથી છુપાઈ ગયેલા અન્ય સ્થામ વસ્ત્રધારી
મનુષ્યો ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને તેમના હાથમાંની નાણા તલવારો
અમકાવવા લાગ્યા. હવે તેઓ ખુલ્લી રીતે અતીતાનંદસ્વામી અને તેના
માણસો હોય તેમ જણાય છે.

સુરેન્દ્રસીંહ ! શસ્ત્ર ત્યજ આત્મસંરક્ષણ કર. નહીંતર જો તે
મારા સામે થવા પ્રયત્ન કર્યો છે તો હું તારો જીવન લીધા વિના નહીં
રહું” અતીતાનંદ સ્વામી હજી તો મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહ પ્રત્યે આ
શબ્દો ઉચ્ચારી પણ રહ્યો નહતો તેવામાં એકાએક એક તીર સનનન
કરતું આવ્યું અને અતીતાનંદસ્વામીના જમણા હાથમાં પેસી ગયું.
તીરના આઘાતથી તેના હાથમાંની તલવાર નીચે પડી ગઈ અને તે
ખુમ પાડી ઉઠ્યો, તેવામાં પાછું એકાએક બીજું, ત્રીજું અને ચોથું
એવી રીતે તીરોનો વરસાદ વરસવા લાગ્યો. અતીતાનંદસ્વામીના
પ્રત્યેક મનુષ્યો અને સુરેન્દ્રસીંહના અનુયાયીઓ ચક્રિત થઈને સર્વ
દીશામાં આમ તેમ જોવા મંડી પડ્યા પરંતુ કોઈપણ વ્યક્તિ તેમની
નજરે ચઢી નહીં.

‘જય દુર્ગે !’ આમ બોલી શરીથી અતીતાનંદના માણસો તલવાર
કાઢી મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહ પર તુટી પડ્યા. તેજ સમયે બે યોગિનીઓ
તથા દસ સાધુઓ હાથમાં ઉપાડી તલવાર સહીત એકાએક ત્યાં
આવી પહોંચ્યા અને અતીતાનંદના માણસોની ખબર લેતી શરૂ કરી.
પરમાત્મા જાણે તેમનામાં એવો તે શું ચમત્કાર હતો કે તેઓને

દેખતાંજ અતીતાનંદસ્વામીના માણસો ત્યાંથી જોતજોતામાં જીવ લઇને નાસ્થા તે એકદમ ક્યાં ગેળ થઇ ગયા તે પણ જણાયું નહીં.

સ્વામિ અતીતાનંદના અનુયાયીઓના નાસી જવા પછી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહનું જીવન બચાવવાનું તેમનું ધ્યેય પાર પાડી યોગિની તથા તેના તેના અનુયાયીઓ ચાલ્યા જવાની તૈયારી કરતા હતા તેવામાં મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ તેની જીવનદાતા યોગિનીના ચરણમાં પડી બોલી ઉઠ્યો ‘માતા ! આ સેવકપર કૃપા કરી એકાદ દિવસની મારી ચાકરી સ્વિકારો. માતા ! મારા જીવનની હાની થવાની છે તેની તમેને કેવી રીતે ખબર પડી ? શું આ શ્યામ વસ્ત્રધારી મનુષ્યો મારા હિત શત્રુઓ છે.’

‘સુરેન્દ્રસીંહ ! પરમાત્માનો ઉપકાર માન કે તારાપરથી દુઃખનું વાદળ ટળી ગયું છે. સુરેન્દ્રસીંહ ! જોને તું ધર્માચાર્ય તરીકે પુજો છે. જોને શબ્દ તું વેદવાક્ય માને છે તેજ અતીતાનંદે આજે તારો જીવ લેવાનું કાવતરું રચ્યું હતું. તારા સદ્બોધે તેઓ જ્યારે આ ‘પડ-યંત્રની રચના’ કરતા હતા ત્યારે મારો મનુષ્ય સાંભળી ગયો અને તેણે જ્યારે આવીને મને કહ્યું કે ‘માતા ! આજે એક નિરપરાધિ માણસ મારો જાય છે, તેના આ શબ્દો સાંભળ્યા પછી મેં તે નિરપરાધિ મનુષ્યને બચાવવાનો નિશ્ચય કર્યો અને પરમાત્માની કૃપાથી તે પાર પણ પડ્યો’ યોગિનીએ કહ્યું.

સ્વામિ અતીતાનંદ ! જ્યારે એક સામાન્ય સન્યાસીમાંથી મેં તમેને રાજ્યગૃહ બનાવ્યા, તમારી આજ્ઞાને વેદાદ્યા માની ત્યારે તમેજો માફ પૂન કરવાને તૈયાર થયા ? સુરેન્દ્રસીંહ બોલી ઉઠ્યો.

વળી થોડો સમય વિચાર કરી પાછું મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ

બોલવાનું શરૂ કર્યું કે ‘અતીતાનંદ સ્વામી ! તમારા આજના વર્તન પરથી તો સાફ સાફ જણાય આવે છે કે તમે સાધુના વેશમાં શય-તાન હોવા જોઈએ.’ પાછો યોગિનીના ચરણમાં પડી, લાવણ્યસીંહ યાદ આવતા, બોલી ઉઠ્યો ‘યોગિની, દેવી ! કહો, કહો મારો યુવરાજ • લાવણ્યસીંહ ક્યાં છે ? દેવી કહો કે શું તે મારા આંખોના નુરનો મને ફરીથી મેળાપ થશે કે ?

‘રાજન ! શાંત થા. લાવણ્યસીંહ સહીસલામત છે. ધશ્વરકૃપાથી હજુ કોઈ તેનો વાંકો વાળ પણ કરવાને શક્તિમાન થયું નથી. પરમાત્મા સર્વ સાર કરશે. તારો અને લાવણ્યસીંહનો સત્વરે મેળાપ થશે.’ આમ કહી યોગિની તેના અનુયાયીઓને લઇને ત્યાંથી એકાએક ચાલી ગઇ કે તે ક્યાં ગઇ તેનું પણ સુરેન્દ્રસીંહને ખાન ન રહ્યું.

સુરેન્દ્રસીંહ તો આ ઉપરાઉપરીના ખનાવો જોઇ અવાક થઇને ઉભો રહ્યો.

પ્રકરણ ૧૯ મું.

શાંતિકુંજ.

આ સમયે શાંતિકુંજમાં બે યોગિનીઓ તથા આઠથી દસ સાધુઓ બેઠેલા આપણી નજરે પડે છે. આ વખતે કનક પણ ત્યાં બેઠેલો જણાય છે. અત્યારના કનકમાં અને આગળના કનકમાં ધણોજ ફેરફાર થઇ ગયો છે. હવે તે પહેલાંના જેવો નથી રહ્યો. તેણે પણ

ભગવી કંથા ધારણ કરેલી છે. પળે પળે શાંતિકુંજ હરહર શબ્દના પ્રતિધ્વનીથી ગાજી ઉઠે છે.

કનક ! શોક ના કર, તારા કરેલા ક્રોધોના પશ્ચાત્તાપ કરી પશ્ચાત્તાપની ભઠ્ઠીમાં બળીને તું હવે શુદ્ધ થઇ ગયો છે. જેમ મનુષ્ય દૈવયોગે નીતિનો રસ્તો ભુલી જઇ પુનઃનીતિને રસ્તે આવી જાય છે તેમજ તારું બનવા પામ્યું છે. એ ભુલ કાંઇ ભુલ નથી કહેવાતી, કારણ કે મનુષ્ય માત્ર ભુલને પાત્ર છે. તું જાણે છે કે આ જગત પણ ભુલથીજ પેદા થયું છે માટે નકામો શોક ત્યજી શાંત ચિત્તે પરમાત્માના નામનું સ્મરણ કર કે તારો ભવસાગર સુધરી જાય. કનક ! અતીતાનંદસ્વામી સુરેન્દ્રસીંહની પાછળ આટલા આદુ ખાઇને અડયા છે તેનું તો કારણ સમજાવ ? મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહને બંદીવાન બનાવવામાં 'તેનો શું હેતુ હતો ?' યોગિની કનકને આશ્વાસન આપતાં બોલી ઉઠ્યાં.

‘માતા ! સ્વામીજીની પ્રકૃતિથી તો તમે સંપૂર્ણ રીતે માહિતગાર છો ! તેથી તમેજ સમજી લ્યોને કે તેનું દરેક કાર્ય કેવું ચાલે છે ? અમે તો ફક્ત એની આજ્ઞાનું પાલન કરીએ છીએ. અને તેના બદલામાં જે કાંઇ આપે છે તેનાથી મારા કુટુંબને ભરણપોષણ કરે છું. અતીતાનંદસ્વામી નેમની રાજ્યાધીકારી થવાની રાક્ષસી મહત્વાકાંક્ષા પોષવા સુરેન્દ્રસીંહને પકડવા માંગતા હતા અને લાવણ્યસીંહને દુઃખ દેવાનું કારણ તો એ છે કે જે લાવણ્યસીંહરૂપી કાંટો દુર થઇ જાય તો તેમને હંસા મળે, આજ કારણથી અતીતાનંદ સ્વામી સમાજનું સત્તાનાશ વાળવાની સાથે સુરેન્દ્રસીંહના કુટુંબનો નાશ કરવા ઇચ્છતા હતા.

‘અસ પણુ એવુંજ જણાય છે. પરંતુ મોહિનીની સાથે અતી-
તાનંદને શું સંબંધ છે?’ યોગિનીએ પૂછ્યું.

‘માતા ! તે કાનને પણુ કીડા ખરે તેવી વાતના પડતી મુકો. જો
ખરું પુછાવો તો મોહિની એક વારાંગના છે અને અતીતાનંદ સ્વામીનો.
તેની સાથે આડો સંબંધ છે. માતા ! અતીતાનંદ સ્વામી એ સાધુ
નહી પણ સાધુ વેશધારી હો છે. સાધુના વેશમાં સમાજની હજારો
બાળાઓના શિયળનો ભક્ષક નર રાક્ષસ છે.’ કનકે યોગિનીના પ્રશ્નનો
જવાબ આપ્યો.

કનક ! તારે આ અતીતાનંદ સાથે ક્યારથી સંબંધ બંધાયો તે
જણાવ જોઈએ ? યોગિનીએ કનકનું પૂર્વવૃત્તાત જણાવવા પૂછ્યું

‘માતા ! મારો સંબંધ અતીતાનંદ સાથે મારી છેક બાલ્યાવસ્થામાં-
થીજ જોડાયો છે. તે સમયને યાદ કરતાં મને દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે તો
પણુ જ્યારે યોગિની દેવી મારું વૃત્તાંત જણાવવા ઇચ્છે છે ત્યારે દુઃખના
વેગને દાખી હું મારું વૃત્તાંત અવશ્ય માતાને જણાવીશ કે જે સાંભળી
સાક્ષાત્ જગદંબાની મૂર્તિ સ્વરૂપ યોગિની મારા કરેલા કર્મેને લુકી
જઈ મારાપર કૃપાનો વરસાદ વરસાવશે. માતા ! વાત એમ હતી કે
એક વખતે હું તથા મારા પિતા અન્ય સંબંધીઓ સાથે જંગલમાં
જતા હતા. અમારા કમબાગ્યે અમે કોઈ શહેરમાં જઈ પહોંચીએ
તે પહેલાંજ જંગલમાં રાત્રિ પડી ગઈ. સર્વત્ર ચોર લુટારાઓના
ભય હોવાને લીધે મારા પિતાશ્રી તથા સંબંધીઓ ગભરાવા લાગ્યા.
હજી તો મારા પિતાશ્રી તથા સંબંધીઓ લુટારાના બચથી ગભરાઈ
ગયેલા ચાલ્યા જતા હતા તેવામાં એકાએક પાછળથી આવી સ્વામી
અતીતાનંદ તેના માણસો સાથે અમારાપર તુટી પડ્યો. આ બધા-

ઝપીમાં મારા પિતાનું મૃત્યુ થયું. મારા સંબંધીઓમાંથી કેટલાક માર્યા ગયા અને કેટલાક તેમનો જીવ બચાવવા મને ત્યાંજ મુકીને નાસી ગયા. સ્વામી અતીતાનંદે સર્વ મરી ગયેલા હોવાથી મને તેમનો આશ્રમ કહો કે મઠ કહો ત્યાં લઈ ગયાં અને હું તે દિવસ- રોજ સ્વામી અતીતાનંદના નિંઘ કામોમાં સામેલ થયો. ઓડા દિવસો સુધી તો પિતાના મરણના શોકને લીધે હું રોયાજ કરતો હતો. તે સિવાય મારો વ્યવસાય ન હતો. પરંતુ શોક ભલે અસહ્ય હોય છતાં કદાપી હંમેશને માટે રહેતો નથી તેવુંજ માફ પણ બન્યું. મારો શોક દિનપ્રતિદિન ઓછો થવા લાગ્યો. અતીતાનંદ સ્વામી પણ મારી પ્રત્યે અપૂર્વ રીતે જાણવા લાગ્યા. ધીરે ધીરે હું તેમના દરેક આચાર્યારી અને નિર્દય કાર્યોમાં ભાગીદાર બની ગયો. અને છેવટે હું પોતે પણ આચાર્યારી કાર્યો કરવા લાગ્યો.

માતા ! માતા ! શું કહું ? મારા કરેલા કર્મો યાદ આવતાં માફ હૃદય કંપી ઉઠે છે. મનમાં શંકા ઉત્પન્ન થાય છે કે માફ જતાં જાણ્યા પછી હું યોગિની દેવીનો ક્ષમાપાત્ર રહીશ કે નહીં? માતા એક નરરાક્ષસના જેવાં કાર્યો મેં અતીતાનંદ સ્વામીની આજ્ઞાથી કર્યાં છે. માતા ! કેમ જાણે કેટલાએ નિરપરાધી નિર્દોષજનનાં લોહીથી આ હાથ રંગાયા હશે. પરંતુ માતા ! તમારા સદુપદેશથી હવે મારા જ્ઞાનચક્ષુ ઉઘડી ગયાં છે. હવે તમારા મીલનથી મારો ભગ્ય સુર્ય ફરી ગયે છે (રેતાં રેતાં) હા ! હવે મારી શું સ્થિતિ થશે. શું મારા અસંખ્ય અપરાધો તરફ દયાનિધિ પરમાત્મા ક્ષમાની દ્રષ્ટિથી જોશે? શું માતાજી ! મારા અપરાધોની ક્ષમા આપી તેમની ગોદમાં મને સ્થાન આપશે? કનકતું હૃદય શોકથી ઉભરાઈ ગયું. નયનોદ્વારા અનુનો

વરસાદ વરસાવવા લાગ્યો. તે બહુ નમ્ર સ્વરે યોગિની પ્રત્યે ફરીથી બોલી ઉઠ્યો. ‘માતા હવે મને ક્ષમા કરો ! મારા કરેલા કર્મોની કથની મને ના પુછો. એ વાત યાદ ના કરો. હવે મારું હૃદય પાપા-શૂનું નથી રહ્યું પરંતુ દેવીના પ્રતાપે માનવ હૃદય બન્યું છે. માતા! એ પૂર્વાશ્રમમાં કરેલા કૃત્યોને સ્મરણ કરવાની મારામાં શક્તિ નથી રહી હે દીનદય્યા પરમાત્મા.....’

‘કનક શોકને ત્યજ દે. હજી પણ પરમાત્માનો આભાર માન કે તને સદ્બુદ્ધિ મુઝે. કનક ! પશ્ચાતાપ કરવાથી પથ્થર પણ પીગળી જાય છે તો હું મનુષ્ય કેાણુ ? હું તારા કરેલાં કર્મોની ક્ષમા આપી આશિર્વાદ આપું છું કે, પરમાત્મા તને સદ્કર્મો કરવાની બુદ્ધિ આપો. કનક શોકને ત્યજ દે. પરંતુ કનક જાણાવ તો ખરો કે તારા લગ્ન થયા હતા કે નહીં ? અતીતાનંદના સહવાસમાં રહ્યા પછી તે તારા ધરની ખજર લીધી હતી કે ?’ યોગિનીએ પુછ્યું.

‘હા, માતાજી જ્યારે હું આઠ વરસની યાજ્ઞવયે હતો ત્યારેજ મારા પિતાએ મારા લગ્ન કરી દીધા છે. પરંતુ કેાણુ જાણે અસારે મારી વિવાહીત પત્ની ક્યાં હશે ? કેાણુ જાણે તેને શું શું આશ્વતો અને સંકટો વેઠવા પડ્યા હશે ? કેાણુ જાણે અભારે તે શુંએ કરતી હશે ? માતાજી ! શું એવો દિવસ કોઇ દિવસ આવશે કે હું તેને મળી શકીશ ? હું એક વખત મારા ધર તરફ તેની તપાસ વાસ્તે ગયો હતો પરંતુ ત્યાં કોઇપણ જણાયું નહી. પંદર વરસમાં મારા ધરની શુંએ સ્થિતિ થઇ હશે. કારણુ કે, જ્યારે હું તપાસ વાસ્તે ગયો હતો ત્યારે તો મારા ધરનું ત્યાં નામનાજ્ઞાન પણ જણાતું ન હતું. માતાજી ! મારા પ્રારબ્ધની દશા કંઇ ઓર રંગો ખેલી રહી છે.

કોણ જાણે હજી મારે કેટલાએ સંકટો વેઠવાના બાકી હશે. હા ! વિધાતા તેં મને શા સાર જન્મ આપ્યો. ઓ પરમાત્મા ! તેં મને જન્મ આપ્યો તેં સંસારની બઢીમાં શેકવા માટેજ કે ? પ્રભો ! તેં મને જ્યારે જન્મ આપ્યો ત્યારે દુષ્ટ કૃત્યો કરવા માટેજ કે ? અત્યાચારી પરસ્ત્રિ સેવનમાં મશ્ગુલ રહેનાર વિષય લાંપટનો આચારીન દાસ થવા માટે કે ? તેના કરતાં તો બહેતર હતું કે તેં મને મનુષ્ય જન્મ આપવાને બદલે પથ્થર બનાવ્યો હોત તો કાષ્ઠના કાંધ કામમા તો આવત' આવી રીતે પશ્ચાતાપ કરતો કનક રડતાં રડતાં યોગિનીના ચરણમાં પડ્યો.

‘કનક ! નકામો શોક કરવો ત્યજ દે. જે થવાનું હતું તે થઈ ગયું. મનુષ્ય જે કરે છે તે પરમાત્માની ઇચ્છાથીજ. પ્રભુએ તારા હાથે દુષ્કૃત્યો કરાવી પશ્ચાતાપના અગ્નીમાં બાળી શુદ્ધ કરવાજ દુષ્કૃત્યો કરાવ્યા હશે તો તે પરમ કૃપાળુ પરમાત્માની અપાર ક્ષીલાને જાણવાને કોણ શક્તિમાન છે માટે હવે પરમાત્માનું ચિંતન કરતો સદાચરણ કર.’ યોગિની કનકને આશ્વાસન આપતાં બોલી ઉઠ્યાં.

યોગિનીના આ શબ્દોથી પણ શાંત નહી થતાં કનક તેના ભુતકાળના દુષ્કૃત્યોને યાદ કરી રડવા લાગ્યો. તેથી યોગિની તેને ફરીથી આશ્વાસન આપતા બોલી ઉઠ્યા ‘કનક ! ગઈ ગુજરી ભુલી જા. તારા આગળના કરેલા દુષ્કૃત્યોને જેમ જ્ઞેશી પણ ગઈ તિથિ વાંચતો નથી તેમ ભુલી જા. આ સંસારમાં શું કાષ્ઠના દિવસો એક સરખા ગયા છે ? ધડીમાં રાય હોય તે રંક થઈ જાય છે અને રસ્તાનો રખડતો લિખારી લક્ષાધિપતિ બની જાય છે. માટે પરમાત્માનું ચિંતન કરી સારા કાર્યોમાં ચિત્ત લગાવ. પરમાત્મા અવશ્ય તારા કાર્યની તને ક્ષમા આપશે.

યોગિનીના આશ્વાસનથી કનક હિંમત રાખીને બોલી ઉઠ્યો. 'માતાજી ! આ દીન સેવકને આપની આજ્ઞા ફરમાવો ! આ સેવક આપની આજ્ઞા શિરોમાન્ય રાખી માતાજીની આજ્ઞા અનુસાર માનવ તમાજની સેવા કરવામાં તત્પર થશે. કહો દેવી ! આ સેવકને શું આજ્ઞા છે ?' કનક નમ્ર વાણીથી યોગિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો.

'હજી રાત્રિ પડવાને એક કલાકની વાર છે માટે તું અહીંથી સીધો સીધો પશ્ચિમ દીશા તરફ ચાલ્યો જજે. થોડે છેટે જતાં એક મોટું વડું ઝાડ આવશે, ત્યાં ચારે દીશા તરફ ચાર રસ્તા છે, તું કેતર દીશા તરફ સીધો પગ રસ્તે ચાલ્યો જજે. આગળ જતાં ત્યાં એક નાનું મકાન દેખાશે ત્યાં જઇને રમણુ ! રમણુ ! કહીને યુગ્મ મારજે. પછી જે કોઇ માણસ અહાર આવી તારી પાસે આવે તેને આ કાગળ આપજે અને ઉત્તર લઘ તાકીદે આવીને મને મળજે. હજી મારે બહુજ મહત્વનું કાર્ય કરવાનું છે માટે જ સત્વરે પાછો આવજે' આમ કહી યોગિનીએ કનકના હાથમાં પત્ર મુક્યો.

કનક પત્ર લઘ યોગિનીને વંદન કરી ઉભો થયો અને જે માર્ગ યોગિનીએ બતાવ્યો હતો તે તરફ ચાલ્યો ગયો. આજ સમયે ત્રણ વાર સાધુઓ હાથમાં નમ્ર તલવાર લઇને યોગિની પાસે આવી પહોંચ્યા. અને યોગિનીને વંદન કરીને એક બાજુ ઉભા રહ્યા.

'જાઓ તે વાતનો તાકીદે નિવેડો લાવો કે ગર્ભ કાલે રાત્રે જે પનાવ બન્યો હતો તેનો મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ અને અતીતાનંદપર જુ પ્રભાવ પડ્યો છે. જવ સત્વરે તપાસ કરી મને તે હકીકતથી ચાક્રે કરો' યોગિનીએ તેના અનુયાયીઓને ફરમાવ્યું.

સર્વ કોઇ યોગિનીની આજ્ઞાનો અમલ કરવાને ચાલ્યા ગયા.

યોગિની પણ આમ તેમ ફરતી હવે શું કરવું તે બાબતના વિચારમાં મગ્ન થઇ ગઇ.

આવી રીતે વિચારમાં યોગિનીએ કેટલોક સમય વ્યતીત કરી નાંખ્યો. ત્યારપછી કાંઇ વિચાર આવવાથી તે એકાએક બોલી ઉઠી ‘ઓ પ્રભુ ! આ કેવી દોરંગી દુનિયા છે. આ સંસારની મોહજાળમાં ફસાઇ પોતાની રાક્ષસી મહત્વાકાંક્ષા પુરી કરવા માનવીઓ કેવા કેવા કર્મો કરે છે. દુષ્ટત્વ, દુરાચાર અને વિષયવાસનામાં અંધ થઇ મનુષ્યો પરમાત્માના અસ્તિત્વને ભુલી જઇ કેવા ન કરવાના કાર્યો કરે છે. પરંતુ આ સંસારની મોહજાળમાં ભુલેલા માનવી ભુલે છે અને તેથીજ તેઓ ખત્તા ખાય છે. શું દુષ્ટત્વો કરી મોટા થવામાં તેમનું કલ્યાણ થવાનું છે ? શું પરમાત્મા તે ચૈસાથી ખરીદવાની વસ્તુ છે કે ચૈસાદારો તેને ખરીદી શકશે ? નહીં, નહીં, પરમાત્માની પાસે તો રંક ને રાય સર્વ સમાન છે આ ભવાટવીમાં ભુલા પડેલા અતી-તાનંદ જેવા માનવીઓ ભાન ભુલી ભવાટવીમાં લમ્યા કરે છે તેઓને સદમાર્ગે લઇ જવા માનવસમાજની સેવા કરવી તેજ માફ કાર્ય છે. તેજ માફ અંતિમ ધ્યેય છે. ઓ પરમાત્મા ! તે પ્રભુ કરજો.

આવી રીતે યોગિની વિચાર કરી રહી હતી તેવામાં એક સાધુ ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને યોગિનીના વિચારમાં ભંગ કરતાં બોલી ઉઠ્યો ‘માતાજી ! રાત્રિ પડી ગઇ છે. સર્વ કોઇ ભગવતીનું પુજન કરવા માટે આપની રાહ જોઇ રહ્યા છે.’

સાધુના ઉપરના વચનો સાંભળી યોગિની તે સાધુની સાથે જગતજનની મહામાયાનું પુજન કરવા રવાના થઇ ગઇ.

પ્રકરણ ૨૦ મું.

શિયળ સંરક્ષણ.

સ્વામી અતીતાનંદના મદના એક ભાગમાં હંસાને કેદ કરવામાં આવેલી છે. તેની નજીકમાં રમા પણ આ સમયે બેઠેલી છે. બેકની આંખમાંથી અશ્રુધારા વહી રહી છે. બંનેના મનમાં અતીતાનંદ તરફનો ભય તેમને સતાવી રહ્યો છે. બંને વિચારના વમળે ચડ્યા હોય તેમ જણાય છે તેવામાં હંસા એકાએક બોલી ઉઠી.

‘રમા ! હવે તો જીવન વિસર્જન કરવું એજ સાઈ છે. હવે આ સંસારમાં આપણા માટે સ્થાન હોય તેમ જણાતું નથી. નિરાશા પછી આશાનો સંચાર થાય છે પરંતુ ઇશ્વર આપણા પર કૃપા કરવાનો હોય તેમ જણાતું નથી. બહેન ! હવે આ દુઃખ સહન થતું નથી. હવે તો આ જીવનનો અંત આણવો. તેજ વધારે શ્રેયકર છે. પણ હા ! શું પ્રાણનો ત્યાગ કરવાથી તે મારા અંતરનો આરામ, માઈ જીવન ધામ, મારો પ્રાણ મને મળશે ? શું તે મહાનુભાવના મને સ્વર્ગમાં દર્શન થશે, કે જેને હું મારું તન, મન સમર્પણ કરી ચુકી છું ? નહીં, નહીં, હવે તો આ પૃથ્વી એજ માઈ સ્વર્ગ છે. મરીને પરલોકમાં જવાથી જેને હું મળવા ઇચ્છુ છું તેનાથી હું વધારે દુર જતી રહીશ. પરંતુ જો આ સંસારમાં અમે જીવતાં હશું તો સંભવ છે કે, કેાઇ દિવસે પણ તેને મેળવી શકીશ. તેના પવિત્ર દર્શનથી પાવન થઇશ અને તેમના પવિત્ર પાદ પંકજની સેવા કરવાનો અમુક્ય હોવો મેળવી હું મારા જીવનને સાર્થક કરી શકીશ.

પરંતુ હાય ! આજે અતીતાનંદને આપેલી મુદત પુરી થાય છે તે પાપી તેની પાપી ઇચ્છા પૂર્ણ કરવા હમણાંજ આવવો જોઈએ. આટલાં દિવસ તો જીકાં બાના કાઢી તેને સમજાવ્યો. વ્રતનું પહાનું કાઢી તેને વિનવ્યો અને તે રીતે મારા સતીત્વનું કોઈ પણ પ્રકારે રક્ષણ કર્યું અને પાપીએ પણ મારા કહેવાપર વિશ્વાસ રાખી તેની ધારણામાં સફળ થવા મારા કલ્પા પ્રમાણે આચરણ કર્યું. પરંતુ આજે મારી ખરી કસોટી થવાની છે. જીવન અને મોતની વચ્ચે લયંકર યુદ્ધ જામવાનું છે તેમાંથી કોણ જીતે છે તે જોવાનું છે. હશે જેવી હરિ ઇચ્છા. હવે મારા સતિત્વને સાચવી રાખવું તેજ કઠીન કાર્ય છે. આજેજ છેલ્લો દિવસ છે અને આજેજ એ દુરાત્મા વિષય લંપટ અતીતાનંદ સ્વામી અહીં આવીને મારા સતિત્વનો લંગ કરવાનો પ્રયત્ન કરશે. પ્રભો ! કરુણાનિધાન ! મારી લજ્જા તારે હાથ છે. આ દીન કીંકરીના સતિત્વનું રક્ષણ કરી પરમાત્માના અસ્તીત્વને ભુલી ગયેલા આ સંસારના માનવીઓને તારા અસ્તીત્વની ખાત્રી કરી આપ. મને માત્ર તારોજ વિશ્વાસ છે, તારા સિવાય આ વિપત્તીમાંથી મારો ઉદ્ધાર કરવાને કોઈ પણ સમર્થ નથી. કે જે મને સહાય કરે. શું સ્ત્રીઓનું અમુલ્ય ધન પતિવ્રત તે ગુમાવી આ સંસારમાં જીવવું એ ઉચ્ચીત છે ? શું એવું સતિત્વ રત્ન ગુમારીને આ પામર પિશાચ જેવા નીચ લુંટારાની સ્ત્રી થઈ રહેવું ઉચ્ચીત છે ? નહીં ! નહીં ! એમ બનવું સર્વથા અશક્ય છે. શુદ્ધ ક્ષત્રિય કુમ.રીકા રામ કૃષ્ણની તનયા તેના સતિત્વને ગુમાવવા દેશે કે તેના કરતાં તો તે મોતને બહાલથી ભેટશે. હા ! હવે તો આત્મહત્તા કર્યા સિવાય બીજો રસ્તોજ માગ માટે જણાતો નથી ! સાડીમાં છુપાવી

રાખેલ છરો કાઢીને હંસા ફરીથી બોલી ઉઠી ! બસ ! એ કટાર તું
પણ સ્ત્રી જાતી છે માટે હંમેશાં તારો પણ સ્ત્રી જાતીનો પક્ષપાત
હોવો જોઈએ માટે મારા શિયળના રક્ષણ માટે તું સત્વર મારા
હૃદયમાં પેસી જા. કોણ જાણે યોગિની દેવી કે જે મારા સહાયક
હતા તે પણ આ અણીના વખતે ક્યાંક ચાલ્યા ગયાં છે. તેમના
પણ આ દુઃખના સમયમાં દર્શન થવા મુશ્કેલ થાય છે. ‘એ યોગિની
દેવી સત્વરે આવી આ દીનબાળાને બચાવો. મારા શિયળનું સંરક્ષણ
કરો’ બહેન રમા ! હવે આપણે આપણા શિયળના સંરક્ષણ માટે શું
ઉપાયો યોજવા તેની સલાહ દે જોઈએ.

“હંસા” પ્રિય બહેન હંસા ! ધન્ય છે તને, ધન્ય છે તારી
જનેતાને અને ધન્ય છે તારા આવા ઉત્તમ વિચારોને, બહેન હું પણ
તારી માફક આ લંપટી અતીતાનંદના પાસમાં સપડાયેલી છું તે તને
મુક્તિનો રસ્તો શું બતાવવાની હતી ? જે દિવસે તમને પકડી લાવ્યા
તે પછીના ત્રીજે દિવસેજ મને મારા પિતાથી વિયોગીની કરી અહીં
લાવવામાં આવી છે. બહેન ! મારે પરમકૃપાળુ સમ્મીદાનંદ પરમાત્માનો
આભાર માનવો જોઈએ કે વિષયલંપટ મનુષ્યના કારાગૃહમાં રહેવા
જતાં હજી મારા શિયળને કોઈપણ પ્રકારની આંચ આવી નથી.
હજી હું કલંકીત બની નથી. બહેન ! મારા સતીત્વનો નીચેના
ઉપાયથી અત્યાર સુધી બચાવ કરતી આવી છું અને તે એ છે કે
જ્યારે જ્યારે તે સફેદ ઠગ, સાધુના વેશમાં છુપાઈ રહેલ શયતાન
અતીતાનંદ મને કુપથ પર ચલાવવા પ્રયત્ન કરતો હતો ત્યારે હું
આત્મહત્યા કરવાનો ભય બતાવી મારો ધર્મ બચાવી લેતી હતી.
બહેન ! અત્યાર સુધી મેં જીવન ટકાવી રાખ્યું છે તેનું મુખ્ય કારણ

તમારો પ્રેમ છે. અસ્તુ ! ઇશ્વરેન્દ્રા બ્રહ્મીયસી. જેટલા દિવસ આપણા ભાગ્યમાં દુઃખ ભોગવવાનું લખ્યું તે ભોગવવું પડશે તે મિથ્યા કરનાર કોઇ છેજ નહીં માટે શોકને ત્યજી હીંમત રાખી દેવાધીદેવની સ્તુતિ કરો કે તે પરમકૃપાળુ પરમાત્મા આપણા સંકટો ટાળી આપણી મનવાંચના પૂર્ણ કરે. ખૂબ ! ગભરાવાની કાંઈ જરૂર નથી માટે, હીંમત રાખો. હીંમત રાખીને જે મનુષ્ય પોતાનું કાર્ય કર્યે જાય છે તે હંમેશાં ફતેહમંદ નિવડે છે માટે ખૂબની ! ધીરજ રાખી જે થાય તે જોયા કરો. આ અટપટા સંસારના ધડી ધડીમાં બદલાતા અવનવા રંગો નીરખો. ખૂબ ! ધીરજના ફળ હંમેશાં મીઠાંજ હોય છે. ખૂબ ! મારો આત્મા તો મને સાક્ષી આપી રહ્યો છે કે છેવટે અવશ્ય ઇશ્વર આપણો મદદગાર થશે માટે શોકને ત્યજી ધીરજ રાખો' રમાએ હંસાને આશ્વાસન આપતાં કહ્યું.

‘ખૂબ ! તમે ધીરજ રાખવાનું કહ્યો છો પરંતુ કહ્યો તો ખરા કે હું ધીરજ કેવી રીતે ધરી શકું ? મારા સતિત્વનો ભંગ થશે તે વિચાર આવતાંજ મને કમકમાટી છુટે. મારો અંતરાત્મા મને કહી રહ્યો છે કે હંસા ! શિયળ ઝ્રષ્ટ થવા કરતો તો આત્મહત્યા કરવી તે હજાર દરજ્જે સાફ છે. ખૂબ મને એજ વિચાર આવે છે અને હું તેજ ડરથી ખસી રહી છું કે આજે તે વિષયલંપટ દુરાચારી સંધુના નામે શયતાનના કૃત્યો કરનાર અતીતાનંદ પાસેથી મારા શિયળને કેમ રક્ષાં શકીશ ? ખૂબ ! આજ વિચારોએ માફ મન ચગડોજે ચડાવ્યું છે. આજ વિચારોએ મારી શાંતિ અને ધીરજને ત્યજી દીધી છે. ખૂબ ! હવે તો આત્મહત્યા કર્યાં સિવાય બીજો કાંઈ ઉપાયજ બાકી રહ્યો નથી. હંસાએ કહ્યું.

‘નહીં હંસા ! તારે મરવાની કાંઈ જરૂર નથી. તું તો મારી હૃદયમણી છે. હંસા ! મરવા પહેલાં તારું આપેલું વચન પૂર્ણ કરી મારા આત્માને શાંતિ આપો. ત્યાં એકાએક આવી પહોંચતાં સ્વામી .. અતીતાનંદ બોલી ઉઠ્યો.

‘ વ્યાધતી સન્મુખ જોવી હરણુની દશા થઈ જાય છે તેવી દશા આ વખતે હંસા અને રમાની થઈ હતી. તેઓ જાને બાળાઓના ગાત્રો થરથર ધુજવા લાગ્યા.

‘કેમ હૃદયમણી હંસા અને રમા શું વિચાર કરી ? તમારા સુકોમળ કરને આ ટ્રિવામાં વિંટાળી અમૃત મુખ મોટે ટળવળતા તમારા પ્રેમીને અમૃતરસ પાશે કે ? હવે તો તમારું વૃત્ત સમાપ્ત થયું ગયું હશે ? બાળાઓ તમારા યોચનના ખીંચના ઉધ્યાનને છુટી નાંખવાની મને ફરજ નહીં પાડતાં તેને એક કુશળ માળીની પેટે ઉઘેરવાનું કામ મને સોંપો’ અતીતાનંદ સ્વામી હંસા અને રમાની નજીક આવીને બોલી ઉઠ્યો.

હંસા અને રમા અતીતાનંદના આ શબ્દોને જવાબ નહીં આપતાં શાંત બેસી રહી.

હંસા અને રમાને શુષ્કશુષ્ક શાંત રીતે બેસી રહેલી જોઈ અતીતાનંદસ્વામી બંનેને ઉદ્દેશીને બોલી ઉઠ્યા ‘કહો, કહો મનમોહિની રંભા અને ઉર્વશી તમારા અમૃત વરસતા અવરના પાન થકી આ સેવકને ક્યારે અમર કરશો ?’

અતીતાનંદના શબ્દોનો જવાબ બંને બાળાઓએ કાંઈ જવાબ ન આપ્યો ત્યારે તે ગુસ્સે થતાં બોલી ઉઠ્યો ‘બહુ મનાવ્યા છતાં

જ્યારે મારી ઇચ્છાનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે ત્યારે એ દીકરીઓ તમારો કાળજ આપ્યો હોય તેમ મને જણાય છે.’

અતીતાનંદના ઉપરાઉપરી પ્રશ્નોનો કાંઈપણ જવાબ ન આપતાં બંને બાળાઓ હીંમત રાખી ઇશ્વરનું નામ લેતાં ગુપચુપ બેસી રહી.

હંસા અને રમા ! જો આજ તમારો છેલ્લો દીવસ છે. આજે હું તમોને છોડનાર નથી કોઈપણ ઉપાયે તમારા સંપર્કનો ઉપભોગ કરનાર છું. પરંતુ તમો બંને બાળાઓને આ છેલ્લી ચેતવણી આપું છું કે, જો તમો મારી ઇચ્છાનો ઇનકાર કરશો તો અંતે રીબાઈ રીબાઈને મરવું પડશે હજી તમો અતીતાનંદને પુરેપુરા પીઠાણુતા હો તેમ જણાવું નથી. કારણ કે, માઈં નામ સાંમળતાં સર્વ કોઈ થરથરી ઉઠે છે તો ત્યાં તમાઈં અબળાઓનું શું ગળું? આમ કહી તે રમાનો હાથ પકડવાને આગળ ધસ્યો.

અતીતાનંદ સ્વામીનું આપું વર્તન જોઈ હંસાને તેના પર કે.ધ અઢ્યો તેથી તે અતીતાનંદ સ્વામી પ્રત્યે ગંભીર સ્વરે બોલી ઉઠી ધર્માત્માનો ઢાંગ કરી ધર્મગુરૂ હોવા છતાં સમાજની વહુ દીકરીઓના શિયળ ભક્ષક જેવા ! બાળાઓનો તું ધર્મગુરૂ હોવાથી શાસ્ત્ર પ્રમાણે પિતા તુલ્ય કહેવાય તેથી તારી પુત્રી તુલ્ય અબળાઓનાજ શિયળને છુંદી નાંખવાની ઇચ્છા કરતાં તારા ગાત્રો કેમ ગળી જતા નથી ? અતીતાનંદ સ્વામી તમોને હું મારો અને મારી સખીનો અંતીમ નિશ્ચય જણાવી દેવા ઇચ્છું છું. અતીતાનંદ સ્વામી તમો એટલું તો નક્કી સમજજો કે જ્યાં સુધી અમારા દેહમાં પ્રાણ છે ત્યાં સુધી તો સ્ત્રીઓને પ્રાપ્ત જે સતિત્વ કે જે આર્ય અબળાઓનું જીવન છે તેને નષ્ટ નહીં થવા દઈએ. સ્ત્રીઓને માટે સતીત્વ તેજ તેનું ધન

અને પતિ તેજ પરમેશ્વર છે તે વેદ વાક્ય મનાય છે. જે સ્ત્રી પોતાના સતિતત્વનું જીવન જતાં પણ રક્ષણ નથી કરતી તે સ્ત્રી નહીં પણ મિશાચીની છે. પોતાના શિયળનું બંગ કરી ભોગ વિલાસ અને રંગ રાગ માણવા ઇચ્છતી સ્ત્રી પતિત થઇને ઘેર નર્કમાંજ સબડ્યા કરવાની છે. તેથી માતા અને પિતાના કુળને કલંક લાગે છે. તેના પિતૃએ તેને શ્રાપ આપે છે, તમે નિશ્ચયથી માનજો કે અમે તમે અમારી જીવતાં ચામડી ઉતરાવશો આંખોમાં ધગધગતાં સળીયા ઘોંચશો તે આનંદથી સહન કરીશું પરંતુ અમારા સતિત્વનો નાશ નહીં થવા દઇએ. કારણ કે, સતિત્વ તેજ સ્ત્રીઓનું ભૂષણ છે. અતીતાનંદ સ્વામી ! તમે શા માટે સ્વામી અને ધર્મશુરના નામને કલંક લગાડી રહ્યા છો ? એનો ! અતીતાનંદ સ્વામી હજુ પણ એતો પરમકૃપાળુ પરમાત્મા હજુ પણ તમારા કરેલા દુષ્કૃત્યની તમને માફી બક્ષશે. અતીતાનંદ છેવટે હું તને એટલુંજ જણાવું છું કે જ્યાં સુધી અમારા શરીરમાં પ્રાણ છે ત્યાં સુધી અમારા શરીરને તલ માત્ર પણ સ્પર્શ કરવાની તારી ધારણા બુદ્ધ ભરેલી છે. હું જોઉં છું કે, અમેને સ્પર્શ કરવા કોણ હિંમત ધરાવે છે ? હંસા ક્રોધાયમાન બનીને અતીતાનંદ સ્વામી પ્રત્યે બોલી બેઠી.

‘અસ ! તારી જાનને બંધ કર હંસા, મને છાંછેડી હવે શું તું કામદો કાઢી જવાની છે ? શું સીંહને છાંછેડી કોષ બચી શક્યું છે કે તું બચી રાજીશ ? હું તારી અત્યારે ને આ પળેજ દુર્દશા કરવા ઇચ્છું છું. હવે તને સમય ન આપતાં હું પોતેજ હમ-ણાં તારા શિયળને બ્રષ્ટ કરી. તારા સતિત્વને રગદોળી છુંદી નાખું

હું, જોઈ છું કે કોણ તને બચાવે છે ?' અતીતાનંદ સ્વામી ગુસ્સામાં બોલી ઉઠ્યા, અને હંસાને પકડવા આગળ ધસ્યા.

અતીતાનંદને આગળ ધસ્યો આવતો જોડ હંસાએ તેની ઈછાતીમાં અત્યારસુધી છુપાવી રાખેલી કટાર ખેંચી કાઢી અને સીંદણ સમાન ગર્જના કરતી બોલી ઉઠી. 'ચાલ દુર ચા' જાય છે કે નહીં? નહીંતર અત્યારે ને આ ક્ષણેજ આ કટારથી તારી છાતી ભેદી નાખીશ ! આ શબ્દો બોલતાં બોલતાં હંસાએ ક્રિય સ્વરૂપ ધર્યું હતું. કેમ જાણે કાલોકા અમુરોનો સંહાર કરવાને ન નીકળી હોય.

અતીતાનંદ સ્વામીએ આ જોઈને તેના અનુયાયીઓને બોલાવવાને જોરથી તાલી પાડી તાલીને અવાજ સાંભળી તેના અનુયાયીઓ આવી પહોંચે તે પહેલાં એક બે મનુષ્યો હાંફતા હાંફતા અતીતાનંદ સ્વામી પાસે આવી પહોંચ્યા અને કાનમાં કંઈક વાતચીત કરી. આ વાતચીત સાંભળતાંજ અતીતાનંદ સ્વામીનો મહેરો એકાએક ફરી ગયો અને ત્યાં તાલીના અવાજથી આવી પહોંચેલા તેના અનુયાયીઓને હંસા અને રમતું રક્ષણ કરવાનું કાર્ય સોંપી અતીતાનંદ સ્વામી આવેલા બે મનુષ્યો સાથે એકાએક ત્યાંથી શીઘ્રગતિથી રવાના થઈ ગયો.

પ્રકરણ ૨૧ મું.

ગેળી મદદ.

યોગિનીના અનુચરે બતાવેલી કેટડીમાં લાવણ્યસીંહ જાનોમાનો ચિંતામન, સ્થિતિમાં બેઠેલો છે. એક અઠવાડિયા કરતાં વધારે દિવસ થઈ ગયા તો પણ હજી યોગિની કે તેનો અનુચર કોઈ આવ્યું નહીં. સમય થતાં હંમેશાં એક માણસ લાવણ્યસીંહને ખોરક આપી જાય છે. જે બહેરા મુંગાની માફક લાવણ્યસીંહના પ્રશ્નોનો કંઈ પ્રત્યુત્તર આપતો નથી. લાવણ્યસીંહની દશા ચિંતાને લીધે દિનપ્રતિદિન ખરાબ થતી જાય છે. તે કેટલાંક વિચારો કરે છે. પણ તેને યોગિની કે તેનો મનુષ્ય કેમ નહીં આવ્યો હોય તેની સમજણ પડતી નથી. તેને બહાર કાઢી સ્વતંત્ર કરવાની શક્તિ યોગિનીમાં છે જતાં તે પણ કેમ નહીં આવેલ હોય. લાવણ્યસીંહ તેના મનમાં વિચાર કર્યા કરે છે કે હવે તો મારે અહિંથી ચાલ્યા જવું જોઈએ. હવે ઝાઝો સમય હતું અહીં રહી શકું તેમ નથી. કોણ જાણે પિતાજી પર કેવી કેવી વિપત્તીઓ આવી પડી હશે? તેઓ અત્યારે કેવી સ્થિતિમાં હશે? મારા, અરે તેના લાડકવાયા યુવરાજના વિશોગમાં એને કેવાંચે સંકટો વેડવાં પડ્યાં હશે? હંસા પણ બિચારી મારી માફક દુઃખીણી છે. હંસા ! હંસા ! હવે અહિંથી જલ્દી પલાયન કરી જઈ તને તે પાણીના પંજમાંથી છોડાવવા હું સત્તરે આવું છું.

આવી રીતે લાવણ્યસીંહ બોલતો હતો તેજ સમયે કેટલાંક માણસોનો પગરવ તેણે સાંભળ્યો. એ કાન દબને સાંભળવા લાગ્યો.

ત્યારે તેને જણાયું કે, જે કોટડીમાં અત્યારે તે છે તેજ કોટડી તરફ ફેટલાક માણસો ચાલ્યા આવે છે. લાવણ્યસીંહે આપણતાથી એકદમ કોટડીનું દ્વાર બંધ કરી દીધું અને દરવાજા પાસે ઉભો રહીને શું બને છે તે જોવા લાગ્યો. થોડા સમયમાં માણસો તે બાજુ આવવા લાગ્યા. તેથી તેને નિશ્ચય થયો કે કોઇ માણસો આ તરફજ આવતાં હોય તેમ જણાય છે. તેણે ઝોરડીમાં પ્રકાશને માટે બળતો દીવો ઓશવી નાંખ્યો. તેથી કોટડીમાં ચોતરફ અંધકારનું સામ્રાજ્ય ફેલાઇ ગયું.

એજ સમયે સ્વામી અતીતાનંદ અને પેલા બે માણસો કે જેને આમળના પ્રદરણમાં જોઇ ગયા છીએ તે જે કોટડીમાં લાવણ્યસીંહેને રાખીને યોગિનીનો માણસ ચાલ્યો ગયો હતો તે ઝોરડી પાસે આવી પહોંચ્યા, અને કોટડીના દરવાજા પાસે આવી પહોંચતા તેઓમણે એક બોલી ઉઠ્યો, ‘કાલે સાંજેજ મેં લાવણ્યસીંહેને આ કોટડીમાં જોયો હતો; અને એટલું તો નિર્વિવાદીત છે કે, તે આ કોટડીમાંજ છે. તે અવશ્ય આપણા બચથી આ કોટડીમાંજ છુપાઇને બેઠો હશે. માટે ગુરૂ મહારાજ! આપણે કોટડીમાં અવશ્ય તપાસ કરવી જાઇએ.

આવી રીતે વાતચીત કરતાં સૌ કોટડી પાસે આવી પહોંચ્યા અને કોટડીને તાળું મારેલું જોઇ તેઓમાંનો એક બોલી ઉઠ્યો કે, આ કોટડીનું તાળું ઉઘાડી નાંખો.’

‘આવી ક્યાં છે? ગુરૂ મહારાજ! લાવણ્યસીંહ નક્કી આ કોટડીમાંજ છુપાઇ ગયો હોય તેમ મને જણાય છે’ બીજાએ કહ્યું.

‘આવી ન હોય તો દરવાજા તોડી નાંખો, જેથી આપણે સહેલાઈથી કોટડીમાં દાખલ થઇ શકીશું’ ત્રીજાએ ટાપસી પુરી.

આ વાતચીતપરથી લાવણ્યસીંહને રપટ રીતે માલમ પડ્યું કે, આ શબ્દો સ્વામી અને તેના અનુયાયીઓના છે.

• કેટડીને તાળું મારેલું જોઇ અતીતાનંદ સ્વામીએ તેના અનુયાયીઓને કેટડીના દરવાજા તોડી નાંખવાને ફરમાવ્યું. અતીતાનંદ સ્વામીનું ફરમાન સાંભળતાંજ તેના માણસો હથોડા અને કુહાડીઓ લઇને કમાડ ભાંગવાને તુટી પડ્યા, હથોડા અને કુહાડીઓના ધાથી કમાડ પથ્થુ ચઢડ ચઢડ બોલવા લાગ્યાં અને આ અવાજ એમ ખાત્રી આપતો હતો કે કમાડ તુટવાને હવે અધીક સમય નથી.

આ જાણુ કમાડના ચઢડ ચઢડ અવાજ અને હથોડા તથા કુહાડીઓના ધા દરવાજાપર પડવાથી થતા અવાજથી લાવણ્યસીંહની દશા ધીરે ધીરે ભયને લીધે ખરાબ થતી જતી હતી. ક્ષણે ક્ષણે અને પળે પળે પકડાઇ જવાનું ભૂત તેને સતાવી રહ્યું હતું. અંતકારમાં હોમો હોમો લાવણ્યસીંહ તેના ભાગ્યને ધીકારતો હતો. તે સમયે એકા એક અદ્ભુત ઘટના બની, કોઇએ ધીરે ધીરે આવીને લાવણ્યસીંહને હાથ પકડ્યો, લાવણ્યસીંહ આને લીધે ભયથી વિદ્વેજ બની ગયો. એના ગાત્રો શિથિલ થઇ ગયા. તે ભયથી કંપવા લાગ્યો. તેના મોંઢા પર ભયને લીધે લાલીને સ્થાને શીકારો સ્થાન લીધું. આવનારે લાવણ્યસીંહનું કાંઠું પકડ્યું અને તેને દૂર ખેંચી ગયો. લાવણ્યસીંહ પથ્થુ કાઢના પુતળાની માફક તે જ્યાં લઇ જાય ત્યાં તેની પાછળ પાછળ જવા લાગ્યો. લાવણ્યસીંહને ઘસડી જનાર વ્યક્તિ લાવણ્યસીંહને • મીત્ર છે કે શત્રુ તેના પથ્થુ લાવણ્યસીંહને વિચાર કરવાનો અવકાશ આપ્યા સિવાય કેટલાયે દરવાજા ઓળંગતી ઓળંગતી લાવણ્યસીંહને હાથ પકડી તેને તે કેટલેય દૂર લઇ ગઇ. આવી રીતે આ વ્યક્તિની

સાથે આગળને આગળ ચાલ્યા જતા લાવણ્યસીંહને હાંડી શીતળ હવાનો સ્પર્શ થયો કે જોતો સ્પર્શ તેને કેટલાયે દિવસો થયાં થયો ન હતો. આવી રીતે ચાલ્યા જવા પછી થોડેજ દૂર જતાં તે વ્યક્તિ અને લાવણ્યસીંહ બંને એક ખુલ્લા મેદાનમાં આવી પહોંચ્યા. આકાશમાં પ્રકાશી રહેલ ચંદ્રમાના તેજમાં લાવણ્યસીંહ જોઇ શક્યો કે તેને પેલી કેટડીમાંથી અહીં લઇ આવનાર વ્યક્તિ શ્યામ વસ્ત્રમાં ઢંકાયેલી હતી.

ચાંદનીમાં આવી પહોંચ્યા પછી લાવણ્યસીંહને અહીં લઇ આવનાર વ્યક્તિ લાવણ્યસીંહ પ્રત્યે બોલી હોડી કે, 'લાવણ્યસીંહ હજી તું એમ ના સમજતો કે, તું હજી દુસ્મનોથી મુક્ત સ્વતંત્ર થઇ ગયો છે. હજી તો તારૂં ઘણુંજ અગત્યના કામો કરવાના છે. માટે માંડ કહેવું લક્ષમાં રાખી તારૂં વર્તન ચત્રાવજો. જો કે તું અત્યારે કે સ્વતંત્ર છે. શત્રુઓથી રહીત છે તો પણ તારે ખ્યાલમાં રાખવાનું છે ડગલે અને પગલે તારા પર આક્રમો ઝડપી રહેતી છે. ભુલેચુકે પણ તારા રાજ્યમાં અને રાજ્યધાનીમાં જતો નહી. કારણ કે સ્વામી અતીતાનંદ હવે તારા પિતાને પણ કેદ કરવા માંગે છે. તારા પિતાના રાજ્યમાં અતીતાનંદ સ્વામીના કેટલાયે માણસોને રાખવામાં આવ્યા છે. હવે તારૂં ત્યાં જવું સર્વથા નકાર્યું છે. તું આ સ્થળેથી સીધો પશ્ચિમ દીશા તરફ ચાલ્યો જજો. લગભગ બે ત્રણ ગાઉ ગયા પછી ત્યાં તને એક ખંડીયેર આવેલું જણાશે. આજનો આખો દિવસ તું ત્યાં ચુનરજો. સંઘ્યા સમયે હું તને ત્યાં આવી મળીશ. કદાપિ જો કોઇ માણસ ત્યાં આવી ચઢે અને તને પુછે કે તું કોણ છે તો તારે તેને તારૂં નામ રણવીર જણાવવું અને કહેવું કે, વિરેન્દ્રનો માણસ છું. હે આ તલવાર અને

સંકટ સમયે આ ભવાનીથી તારા દુશ્મનોના પ્રાણુ હરી તારી નંતનું રક્ષણ કરજે. આમ કહી તે અજ્ઞાત વ્યક્તિએ લાવણ્યસીંહના હાથમાં તલવાર આપી. લાવણ્યસીંહ તલવાર લઈને તે વ્યક્તિ પ્રત્યે નમ્ર ભાવે બોલી ઉઠ્યો. તમોએ મારાપર કરેલા ઉપકાર માટે હું તમારો આભાર માનું છું, પણ કૃપા કરી મને મારા પિતા પાસે જઈ તેમની રક્ષા કરવા માટે આજ્ઞા આપશો એવી આશા છે.’

‘લાવણ્યસીંહ મારી આજ્ઞાનું પાલન કરવામાંજ તારું શ્રેય છે માટે મારી આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન કરી કદાપિ અવિચારી પગલું ભરતો નહી. લાવણ્યસીંહ તારા કરવાં મને તારા પિતાની ચિંતા અધીક છે માટે તે બાબતની ચિંતાને ત્યજી તું નિશ્ચિત રહી તારું રક્ષણ કરજે. લાવણ્યસીંહ જો તું મારી આજ્ઞાનું પાલન કરી મેં તને બતાવેલા રથને રહેશે તો ફરીથી પકડાઈ જવાના ભયથી તું મુક્ત થશે, અજ્ઞાત વ્યક્તિ બોલી ઉઠી.

‘શું આપ સંધ્યા સમયે જરૂર તમોએ મને બતાવેલા રથને આવશો? જો, આપ આવવાના હો તો હું તમારી રાહ જોતો તમોએ બતાવેલા રથને બેસી રહીશ’ લાવણ્યસીંહે કહ્યું.

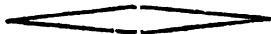
લાવણ્યસીંહ ! હું ત્યાં અવશ્ય આવીશ. આજે સંધ્યાકાળ સુધી તું મારી રાહ જોતો ત્યાં બેસજો જો એટલા સમયમાં હું ન આવું તો તું સમજજો કે વળી કોઈ નવીનજ આકૃત મારાપર આવી પડી હશે તેથી તારે તુરંતજ તે મકાન છોડીને દૂર તારી છત્તામાં આવે ત્યાં આપ્યા જવું, લાવણ્યસીંહ તારું રક્ષણ કરજે, હું સંધ્યા સમયે અવશ્ય આવીશ. બસ તારે હવે જ, વિલંબ કરવાથી કદાચ બરાબર વખતે હું જો તારા પિતા પાસે નહી જઈ શકું તો સંભવ છે કે તેના પર કોઈ નવીન વિપત્તી આવી પડશે. કદાચ તે અતીતાનંદ

સ્વામીના માણસોના હાથે પકડાઇ પણ જાય માટે જ લાવણ્યસીંહ તું મેં બતાવેલા સ્થળે મારી રાહ જોતો બેસી રહેજે. અવશ્ય લાંઠું આવી પહોંચીશ.

આટલું સાંભળતાંજ લાવણ્યસીંહે તે અજ્ઞાત વ્યક્તિએ બતાવેલા સ્થળ તરફ જવાનો માર્ગ પકડ્યો. લાવણ્યસીંહના ગયા પછી તે અજ્ઞાત વ્યક્તિએ જોરથી સીટી વગાડી તરતજ કેટલાક માણસો આમ તેમથી નીકળી આવ્યા અને બોલી ઉઠ્યા શું છે આજા ?

તમો સર્વ મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહના રાજ્ય મહેલ તરફ આજ્યા જાવ. થોડા સમય પહેલાં સ્વામી અતીતાનંદે તે તરફ તેના વીસ પચ્ચીસ માણસોને રવાના કર્યા છે તે સમાચાર યોગિનીને જણાવી તમો સત્વરે ત્યાં આજ્યા જાવ. હું પણ ત્યાં અલ્પ સમયમાં આવી પહોંચું છું.

તે અજ્ઞાત વ્યક્તિની આજ્ઞા પ્રમાણે સર્વ ત્યાંથી આજ્યા ગયા આ બાળુ તે અજ્ઞાત વ્યક્તિ એક પથરની શીલાપર બેસી થોડો સમય વિચારમાં એકાએક મગ્ન થઇ ગઇ. આવી રીતે થોડો સમય બેસી રહ્યા પછી તે એકાએક એક દિશા તરફ રવાના થઇ ગઇ.

પ્રકરણ ૨૨ મું.

સુરેન્દ્રસીંહ કેદ.

આજે મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહના આત્માને કંઈ એન પડતું નથી. આજ પ્રાતઃકાળેજ કોઇ જનસુસે આવી લાવણ્યસીંહ અતીતાનંદ સ્વામીના મઠમાં કેદ છે તેવા સમાચાર જણાવ્યા હતા ! બસ આટલો

સમાચાર સાંભળતાંજ મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહના નિરાશ હૃદયમાં પશુ આશાનો સંચાર થયો. શત્રુઓ પાસેથી બદલો લેવાની ખાતર તેના હાથ ચરવરી રહ્યા હતા. પુત્રને મળવાના આનંદમાં હૃદય પ્રકુલ્લીત થઈ રહ્યું હતું. યુદ્ધને માટે સૈન્યની તૈયારીઓ થઈ રહી હતી. જસુસે પણ સમાચાર આપ્યા હતા કે છુટારાની ટોળી બહુજ થોડી છે એટલે મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહને વધારે સૈનીકોની આવશ્યકતા જણાતી નહતી. સો મનુષ્યોનો સાથે છુપી રીતે તેઓ આજે અતીતાનંદ સ્વામીના મઠપર એકાએક હુમલો કરવાના હતા.

મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ લાવણ્યસીંહ ધર્મશુર તરીકે મણાતા સ્વામી અતીતાનંદના મઠમાં કેદ છે તે જાણતાંજ તે બોલી ઉઠ્યા, અતીતાનંદ ! જ્યારે મેં તમોને ધર્મશુર બનાવ્યા ત્યારે મારાજ યુવરાજના પ્રાણ લેવાને તું તત્પર થયોને ? જોણે તને રક્ષણ આપ્યું. આશ્રય આપ્યો તેનાજ કુળનો નાશ કરવાને તત્પર થયો કે ? અતીતાનંદ મને જો આવી બબર હોત તો તને ધર્મશુર તરીકે સ્વીકારતજ શા માટે ?

ઓ ધર્મી છુતારા અતીતાનંદ ! તારાપર વેર લેવાને મારા હાથ ચળવળી ઉઠ્યા છે !' આમ બોલતાં બોલતાં મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ આમ તેમ ફરવા લાગ્યા.

સંધ્યાકાળનો સમય થવા આવ્યો છે. ધીમે ધીમે અંધકાર વધ્યોજ જાય છે. આજે અમાવાસ્યાની અંધકામયિ રાત્રિ છે. આકાશ પણ કાળી ધટાથી ઘેરાયેલું છે. મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહનું સૈન્ય તૈયાર છે. તેઓ સર્વશ્યામ વસ્ત્રમાં છુપાતા ધીરે ધીરે શહેરની બહાર ચાલ્યા જાય છે. પહેલેથીજ એમ નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે જ્યાં

સુધી પચાસ મનુષ્યો નીચત કરેલા સ્થળે પહોંચી ન જાય ત્યાં સુધી રાજ્યમહેલમાં જ રહેવું.

રાત્રિના બે વાગ્યાનો સમય હતો. જે સમયે આ મંડળી અતીતાનંદ સ્વામીના મઠના દરવાજા નજીક જઈ પહોંચી તેજ સમયે જાસુસે દરવાજો ઉઘાડ્યો અને મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહ પોતાના પચાસ મનુષ્યો સહીત અંદર પ્રવેશ કર્યો અને બીજા પચાસ મનુષ્યોને રક્ષા માટે બહાર રાખવામાં આવ્યા.

મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહ અને તેના સૈનીકો નીર્વિઘ્ને મઠના દ્વાર પાસે જઈ પહોંચ્યા રસ્તામાં એક પશુ મનુષ્ય તેમના જોવામાં આવ્યો નહીં. સર્વત્ર શાંતીનું સામ્રાજ્ય પથરાયેલું હતું. બાકી સુધાં સળગતી ન હતી. સર્વત્ર સુનકાર જેવું જણાતું હતું.

અચાનક આંગણા સામેના પાંચ દરવાજા ઉઘડી ગયા અને લગભગ પચાસ અતીતાનંદ સ્વામીના અનુયાયીઓ હાથમાં ઉઘાડી તલવાર સહીત બહાર નીકળી આવ્યા. એમને જોતાં જ મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહ તેમના પર તુટી પડ્યા પરંતુ તેની સાથેના પચાસ સૈનીકોમાંથી મેટી સંખ્યા તો અતીતાનંદ સ્વામીના સૈનીકોમાં મલી ગયા અને મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહની સામે લડવા લાગ્યા. આ દૃશ્ય જોતાં જ મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહની સ્થિતિ બદલાઈ ગઈ, અને મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહના પક્ષકારો પણ ગભરાઈ ગયા. તેવામાં એકાએક અતીતાનંદ સ્વામી ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહ પ્રાચે બેઠી ઉઠ્યા, 'કેમ મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહ, જોયો કે આ અતીતાનંદ સ્વામીના પ્રભુત્વનો પ્રભાવ !' તું જાણે છે કે મારું અધિપત્ય કેટલું છે ? કદી જો મોઢીને તમારા પ્રાણની પરવા હોય તો અજી સુકીને

ચાલ્યા જવ. મારા બહાદુર સહાયકો આ સુરેન્દ્રસીંહને બધીવાન બનાવી કાળ કોટડીને હવાલે કરો.'

અતીતાનંદ સ્વામીના આટલા બધા અનુયાયીઓને જોઇને મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહના સૈનીકોના ગાત્રો શિથિલ થઇ ગયાં. મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહના સૈનિકો પોતપોતાના પ્રાણ બચાવવાને નાશી ગયા. મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહના વફાદાર સાથીઓ મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહના જીવને બચાવવા તેમને પ્રાણ અર્પવાને તૈયાર થઇ ગયા.

મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહે એકજ પળમાં ચોમેર દ્રષ્ટિ ફેરવી દીધી સર્વત્ર દુશ્મનોનાજ અનુષ્ઠો જણાવા લાગ્યા. પોતાના તો ગળ્યા ગાંઠ્યા માણસોને પોતાના માટે જીવને જોખમે લડતા જોઇ મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ બોલી ઉઠ્યા, "મારા વફાદાર સેવકો વ્યર્થ તમારો પ્રાણ ના ગુમાવો, તમોને તમારા સ્વામીના હિતાર્થે પ્રાણની પરવા નથી પરંતુ મને તો તમારા પ્રાણની અમુલ્ય કીંમત છે માટે મારા વફાદાર સૈનીકો જીવ મને અહીંજ રહેવા દઇ તમો સત્વરે રાજ્યમાં ચાલ્યા જવ રાજ્યમાં જઇ આ ધર્મી ધુતારો મારી રાંકડી રેવતને વ્યર્થ ન સંતાપે તે માટે પ્રયત્ન કરશો તો તમોએ તમારા મહારાજ માટેજ ક્યું છે તેમ હું સમજીશ.

સૈનીકોમાંના કોઇએ મહારાજના આ શબ્દોને નહી ગણકારતાં તેઓ સર્વ અતીતાનંદ સ્વામીના સૈનીકો પર તુટી પડ્યા. મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહે પણ તેની નાગની ફેણ જેવી લાંબી તલવાર શત્રુઓના લોહીથી રંગવા ખેંચી કાઢી. પરસ્પર યુદ્ધ જમ્યું, પરંતુ તે એક ક્ષણ માત્રમાંજ સંપૂર્ણ થઇ ગયું. સર્વની સાથે મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ પણ અતીતાનંદ સ્વામીના અનુયાયીઓના હાથમાં બંદીવાન બન્યા અને જોઓ અગ્યા તે પોતાનો પ્રાણ બચાવવાને નાસી છૂટ્યા.

બળવાન મનુષ્યોનો ધર્મ ગરીબોને સતાવવાનો નથી માટે સુરેન્દ્રસીંહના સર્વ સૈનીકોને હથીઆર મુકાવી બહાર કાઢી મૂકો. આવી અતીતાનંદની આજ્ઞાથી સર્વના હથીઆરો લઈને છોડી મુકવામાં આવ્યા, ફક્ત મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહનેજ બંદીવાન બનાવવામાં આવ્યા.

મઠની અંદર આ પ્રમાણે બનાવ બન્યો હતો. સર્વ સૈનીકો અને અનુયાયીઓ અતીતાનંદ સ્વામીની આજ્ઞાથી રાહ જોતાં ઉભા હતા તેવામાં એક સૈનીક અતીતાનંદ પાસે આવી પહોંચ્યો અને નમન કરીને બોલી ઉઠ્યો “બહારનાં સર્વ કોઇને કેદ કરવામાં આવ્યા છે આપની શું આજ્ઞા છે ?”

તેઓને મુક્ત કરી ગામમાં ચાલ્યા જવાનું કહ્યો અને તેની સાથે એટલું પણ જણાવી દેજો કે જો આ બાબતની કોઇને ખબર પડી છે તો તેઓના પ્રાણુ ભેવામાં આવશે. સુરેન્દ્રસીંહને કાળ કોટડીને સ્વાધીન કરો અને લાવણ્યસીંહને શોધી કાઢવા બનતો પ્રયત્ન કરો. હવે હું સત્વરે આ બાબતનો નીકાલ કરવાની ઇચ્છા ધરાવું છું આમ કહીને અતીતાનંદ સ્વામી ચાલ્યા ગયા.

મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહને લખ ચાર પાંચ માણસો કાગ કોટડી તરફ જવા લાગ્યા અને અતીતાનંદના અન્ય અનુયાયીઓ ટેલટપ્પા મારતા આનંદ વિનાદ કરતાં સર્વે પોતપોતાના સ્થળે ચાલ્યા ગયા.

આ બાબત સ્વામી અતીતાનંદ સાથે મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહની સાથે થયેલી લડાઇમાંથી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહના જે સૈનીકો પોતાના પ્રાણુ બચાવવા નાસી છુટ્યા હતા તેઓ ચાલ્યા જતા હતા. તેઓની સમીપ યોગિની અને તેના અનુયાયીઓ આવી પહોંચ્યા અને યોગિની

આગળ આવીને તેમના પ્રત્યે બોલી ઉઠી “તમે ક્યાં ગયા હતા અને ક્યાં જવ છો ?

અંધારી રાત્રી હતી. માણસોનું ટાળું મોડું હતું. છતાં પણ પ્રકાશને માટે એકજ મશાલ હતી. ચોતરફ ધનધોર જંગલ હતું. સર્વના શસ્ત્રો સ્વામી અતીતાનંદે ખુંચરી લીધા હતા. સર્વે નીઃશસ્ત્ર ચાલ્યા જતા હતા. આની સ્થિતિમાં યોગીનીનો આ પ્રમાણે આવી-ર્જાવ જોઇને સર્વ કોષ ડરી ગયા. કાંઈપણ ઉતર નહીં આપતા સર્વ કોષ યોગિની તરફ એકીટસે જોઈ રહ્યા.

“કેમ ઉતર આપતા નથી ? મારાથી ડરવાની કાંઈ જરૂર નથી માટે જ્યાંથી આવ્યા હો તે સત્ય કહી દો ?” યોગિનીએ ફરીથી ગંભીર સ્વરે પ્રશ્ન કર્યો.

‘માતાજી ! આજે તો અમો મરણના મુખમાંથી બચીને આવ્યા છીએ. જો પરમાત્માની અમારા પર અકૃપા થઈ હોત તો અમારું જીવન સહીસલામત ન હતું. આજે અમો પુરેપુરા ફસાઈ ગયા’ ટાળામાંથી એક મનુષ્યે આગળ આવીને યોગિની પ્રત્યે કહ્યું કે:—

‘ફસાઈ ગયા હતા ? ક્યાં ? અને કેના હાથે ? યોગીનીએ પૂછ્યું.

‘માતાજી ! આજે અમો મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ સાથે અતીતા-નંદ સ્વામીના મઠમાં યુવરાજ લાવણ્યસીંહ ત્યાં કેદમાં છે તેવા સમાચાર સાંભળી યુવરાજને છોડાવવા ગયા હતા. પરંતુ ત્યાં કમભાગ્યે કેસ દગાખાજના દગાથી અમો સર્વે મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહની સાથે અતી-તાનંદ સ્વામીના બંદીવાન બન્યા. પરંતુ અતીતાનંદ સ્વામીએ અમારા પર દયા કરી શસ્ત્ર ઝુટવીને અમને છોડી મુક્યા છે.’ એક મનુષ્યે બોલી ઉઠ્યો.

‘અને મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ ક્યાં ?’ યોગિનીએ પૂછ્યું.

‘તેઓને અતીતાનંદ સ્વામીના હુકમથી સ્વામીજીના માણસોએ બંદીવાન બનાવ્યા છે.

આ શબ્દો સાંભળતાંજ યોગિની શોકરૂપી સમુદ્રમાં ડુબી ગઈ. ‘હીક તમે જાવ આ બાબતની કોઈને ખબર નહીં આપતા નહીંતર તે વિષયક્ષંપટ નરપિશાચ અતીતાનંદ તમે નિર્દોષના પ્રાણુ બેશો.’ આમ કહી યોગિની શીઘ્ર ગતિથી ત્યાંથી તેના સૈનિકો સાથે આવી ગઈ. પેલા સર્વ મનુષ્યો પોતાના કર્મ પર પશ્ચાત્તાપ કરતા પોતાના ઘર તરફ આજ્ઞા ગયા.

પ્રકરણ ૨૩ મું.

સાવણ્યસીંહ સપડાયો.

મેઘરાજ જરાપણ વિશ્રાંતી લીધા સિવાય વરસ્યો જતો હતો. થોડાજ સમયમાં વરસાદ બંધ થઈ ગયો. આકાશ નિર્મળ બની ગયું. ભગવાન શીતરક્તિ પોતાની સંપૂર્ણ કળાઓથી પહાડ, જંગલ મેદાન નગર વીગેરે સ્થળે પૂર્ણ રીતે પ્રકાશી રહ્યા છે. જગતજનની ભાગિરથીના ઉન્મત તરંગો ઉછાળા મારી રહ્યા છે. વર્ષોના દિવસ હોવાથી ભાગિરથીની પડતી, નીકળતી, વહેતી ધવલ ધારાઓ બહુજ પ્રબળ દ્રષ્ટિગોચર થાય છે. જો કે રાત્રિના સમયે નદીમાં વહાણ લઈ જવું ઘણું જ કઠીન કાર્ય છે છતાં પણ એક વહાણ ત્વરિત ગતિએ સરી-

તાના જળમાં માર્મ કાપી રહેલું આપણી નજરે પડે છે. વહાણમાં બેઠેલ પ્રત્યેક વ્યક્તિએ ભગવા વસ્ત્ર શરીરપર ધારણ કરેલાં છે અને એ સર્વની પાસે ચીપીઆ અને તલવાર આ આયુધમાં હોય તેમ જણાય છે. તેમની વચમાં ત્રણ સ્ત્રિઓ પણ ભગવી કંઠા ધારણ કરી હાથમાં ત્રિશુળ પકડીને બેઠેલી જણાય છે.

વહાણ તીવ્ર વેગે ચાલ્યું જાય છે, અને તેથી અનુમાન પણ કરી શકાય કે વહાણમાં બેઠેલા મનુષ્યોને કોઇ જરૂરી કાર્ય હોવાનું જોઇએ. વહાણ આવી રીતે ચાલ્યું જતું હતું તેવામાં વહાણમાં બેઠેલા મંડળમાંથી એક સ્ત્રિ ઉભી થઇ અને સર્વત્ર નજર ફેરવી કાંઇ જોવા લાગી. ધણાજ લક્ષપૂર્વક જોયા પછી કોઇપણ દીશામાં કાંઇ જણાયું નહિ, હવે તે સ્ત્રિને સ્પષ્ટ ઝોળખી શકાય તેમ છે અને તે આપણી પૂર્વ પરિચિતા યોગિની હોય તેમ જણાય છે.

‘રમણુ! રમણુ! વહાણમાં બેઠેલો રમણુ યોગિનીની પાસે યોગિનીએ બોલાવ્યાથી આવી પહોંચ્યો. રમણુ યોગિનીની નજીક આવી પહોંચ્યો કે તરતજ યોગિની બોલી ઉઠી, “સર્વત્ર નજર ફેંક્યા છતાં વહાણ ક્યાં જણાતું નથી. શું અતીતાનંદ મઠ છોડીને નાસી ગયો છે તે વાત સત્ય છે? જો તે સત્ય હોય તો આપણે હવે શું ઉપાય યોજવો જોઇએ?”

મને એવી ભરૂસાદાર ખબર મળી હતી અને તે પાકે પાયે હતી કે અતીતાનંદ સ્વામી આજે મઠ છોડીને મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ, હંસા, રમા વીગેરેને લઇને વહાણમાં બેસી ક્યાંક નાસી જવાનો છે. અરે! તે ખાતરી આપનારે તો એમ પણ કહ્યું હતું કે, મઠમાંથી તેઓ નીકળી પણ ચુક્યા છે. આ સમાચાર સાંભળતાજ હું આપની

પાસે દોડી આવ્યો અને તમોને સર્વ હકીકતથી માહિતગાર કર્યો, રમણે સર્વ જીનાથી યોગિનીને વાકેફ કરી.

આટલી બધી ઉતાવળ કરવા છતાં પણ જ્યારે તેઓનો પત્તા ન મળ્યો ત્યારે હવે કરવું શું? ઠીક! પરંતુ તને આ સમાચાર મળે આખ્યા હતા? યોગિનીએ પૂછ્યું.

‘વીરબાહુના વિશ્વાસુ સેવક સોમેશ્વરને તો તમે જાણખતાજ હશે!’ રમણે પ્રશ્ન કર્યો.

હા, હા, હું તેને બરાબર જાણજી છું. તે જુઠા સમાચાર જણાવે તેવો માણસ નથી. વહાણને કીનારે બાંધી મારી બે સહચરીઓને મારી પાસે મોકલો યોગિનીએ કહ્યું.

થોડા સમયમાં વહાણને કીનારા પર બાંધી દીધું અને યોગિનીની સહચરીઓ અસ્પ સમયમાં યોગિની પાસે આવી પહોંચી.

જુઓ બહેનો આજે મહા વીકટ કાર્ય આવી પડ્યું છે. હજી પણ આપણે અતીતાનંદ સ્વામીને શોધી કાઢવા ધણુંજ કष्ट વેઠવું પડશે, તમારો શું મત છે? યોગિનીએ પ્રશ્ન કર્યો.

“અમારો ગમે તે વિચાર હો પરંતુ આપ અમને જે આજ્ઞા કરો તે ઉઠાવવાને અમે બંને તૈયાર છીએ. અગ્નિમાં કુદવું પડે, શત્રુઓ સાથે યુદ્ધ કરવું પડે, અતીતાનંદ સ્વામીની દેવપાગ્નિમાં અમારા શરીરની આહુતી આપવી પડે, તો પણ અમે જે કાંઈ વિપત્તી આવી પડે તે સર્વ સહન કરવાને તૈયાર છીએ. અમોને જે આજ્ઞા કરવી હોય તે સત્વરે જણાવો?” બંને યોગિનીની સહચરીઓ એકી સાથે બોલી ઉઠી.

 તે દિરસના સમાચાર તો તમે જાણો છો. જે દીવસે મહારાજ

સુરેન્દ્રજીંહને કેદ કરવામાં આવ્યા હતા. હવે આગળ સાંભળી લેયો. નાસી છુટેલા મનુષ્યોને તે ખીના જાહેર ન કરવાની આપણે મના કરી હતી. છતાં પણ તે પ્રકટ થઈ ગઈ છે. એજ કારણથી અતીતાનંદ સ્વામી મઠ છોડીને મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ અને રમાને ક્ષણે ક્યાંય આજ્ઞા ગયા છે તેનો પરિણામ નથી મળતો. પરંતુ એવી ખબર મળી છે કે તેઓ વહાણમાં બેસીને ક્યાંય નાસી ગયા છે. તેની શોધમાંજ આપણે આવ્યા હતા. પરંતુ અજવાળી રાત્રિ ડોવાથી તેઓએ વહાણમાં બેસીને નાસી જવાનું માંડી વાળ્યું હશે. અને ક્યાંક જંગલમાં આજ્ઞા ગયા હશે. અમે તે રીતે તેઓની તપાસ કરી તેમને આપણે પકડી પાડવા જોઈએ આ વખતે સર્વેએ જુદા જુદા અન્ય દિશામાં તપાસ માટે જવું પડશે. બોલો તમે તપાસાર્થે એકલા જઈ શકશો ? યોગિનીએ પ્રશ્ન પુછ્યો.

અમે તો શરૂઆતથીજ તમોને જણાવી દીધું છે કે તમે જ્યાં જવાની આજ્ઞા કરો ત્યાં જવાને અમે તૈયાર છીએ માટે અમેને પુછવાની શું જરૂર છે બંને એકી સાથે બોલી ઉઠ્યા.

‘બહુ સારું ત્યારે તું પશ્ચિમમાં અને તું પૂર્વમાં ચાલી જા. તમારા બંનેના રક્ષણ માટે બધે સાધુઓને નીયત કરવામાં આવ્યા છે’ યોગિનીએ જણાવ્યું.

‘કોઈ અમારી સાથે આવનાર હોય કે ન હોય તે અમે તો તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તવા તૈયાર છીએ’ યોગિનીની બંને સહ-પરીઓ એકી સાથે બોલી ઉઠી.

આમ કહી યોગિનીની આજ્ઞા લઈ બંને યોગિનીઓએ ચાલવા માંડ્યું પરંતુ બંનેના મનમાં એકાએક કાંઈ વિચાર સ્ફુરી આવવાથી

તેઓ પાછી આવી અને યોગિની પ્રત્યે બંને એકી સાથે બોલી ઉઠી કે 'માતા ! અમારો તો આવો મત છે કે અતીતાનંદ સ્વામી ક્યાંક નાશી ગયેલ નથી. પરંતુ આપણને ઠગવા માટે તેણે આ એક નવીન જાતનો પ્રયત્ન રચ્યો હશે. કદાચ એની જેવી મતલબ હોય કે આનાથી આપણે શું કરવા ધારીએ છીએ તે જાણી શકાય અને તેથીજ તેણે જે આમ કયું હોય તો આપણે તેની પ્રયત્ન જાળમાં ફસાઈ નહીં જતાં અમારો અંતરાત્મા કહે છે તે પ્રમાણે આપણે હજી એક વખત સ્વામી અતીતાનંદના મઠમાં તપાસ કરવી. માતાજી ? તમેજ કહેતાં હતા કે તે મઠમાં કેટલાક એવાએ સ્થાન છે કે જ્યાં વર્ષોના વર્ષો સુધી માણસ છુપાઈ રહે છતાં પતોજ ન લાગે માટે જે તમે આજ્ઞા કરો તો અમે બંને સ્વામી અતીતાનંદના મઠ તરફ રવાના થઈ જઈએ.' યોગિનીની સહચરીઓ બોલી ઉઠી.

'તમારી પણ વાત વિચારવા જેવી છે. ચાલો હું પણ તમારી સાથેજ આવું છું.' એમ કહી યોગિનીએ દરેકને યથાયેગ્ય કાર્ય સમજાવી દીધું અને પોતાની બંને સહચરીઓ લઈને અતીતાનંદના મઠ તરફ રવાના થઈ ગઈ.

વાંચક! હવે આ ભોક્ષને તે બાજુ જવા દઈ તમે જરા તસ્દી લઈને મારી સાથે ચાલો, નજર કરો કે મઠથી થોડે દૂર પશ્ચિમ દીશા તરફ આવેલા એક જુના મકાનમાં લાવણ્યસીંહ એકલો બેઠો બેઠો કોઈના આવવાની રાહ જોયા કરે છે કોઈ કોઈ વખત આમ તેમ આંટા મારે છે તો કોઈ કોઈ વખત ધનધોર ચીંતામાં નિમગ્ન થઈને પોતાની મેજે કંઈ બમડે છે તે એકાએક બોલી ઉઠે છે 'સંધ્યા તો ક્યારનીયે વ્યતિત થઈ મઠ છે. બાર વાગ્યાનો સમય

થવા આવ્યો છતાં પણ મને ખ્યાવનાર વ્યક્તિનો કાંઈ પસંદ નહોતો નથી. કાણુ જાણે કાંઈ આદત આવી પડી કે કાંઈ કાર્યમાં ફસાઈ ગયેલ હશે. હવે મારે શું કરવું ? શું તેની સુચના અનુસાર મારે આ મકાનનો ત્યાગ કરીને નાસી છૂટવું જોઈએ, નહીં, નહીં, હજી થોડો સમય તો તેની રાહ જોવી જ જોઈએ. સંભવ છે કે કાંઈ કાર્યમાં ફસાઈ જવાથી વખતસર આવી શક્યા નહીં હોય. તો પણ મારે હજી થોડો સમય વધારે તેમની રાહ જોવી જોઈએ' આવી રીતે લાવણ્ય-સીંહ વિચાર કરી રહ્યો હતો તેવામાં તેની વિચાર નિદ્રામાં એકાએક ખલેલ પડી તરતજ કોઇના પગરવે તેને ચમકાવ્યો. તેથી તે ધ્યાન દઇને જે બાળુથી આવજ આવતો હતો તે તરફ જોઈ રહ્યો. તેવામાં એકાએક એક ભયંકર આકૃતિનો મનુષ્ય ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને લાવણ્યસીંહને જોતાંજ બોલી ઉઠ્યો, 'તું અહીં શા માટે આવ્યો છે ? તું કાણુ છે ? તારું નામ શું ?

'મારું નામ રણવીર ! હું વીર બાહુનો સાથી છું' લાવણ્યસીંહ બોલ્યો.

'એ કાણુ છે વળી વીર બાહુ અને ક્યો છે રણવીર તારું આ સ્થળે આવવાનું શું પ્રયોજન છે ?' તે આવનાર વ્યક્તિ બોલી ઉઠી.

'હું વીરબાહુની આજ્ઞાથી અહીં આવ્યો છું પણ તું કાણુ છે અને અહીં શા માટે આવ્યો છે ?' લાવણ્યસીંહે પ્રુછ્યું.

'હું કાણુ છું ? હું આ જંગલનો રાજા છું' બહાદુર ! જરા દીવો લાવ જોઈએ ?' આવનારે કહ્યું.

એવામાં તરતજ એક મનુષ્ય દીવો લઇને ઉપરથી નીચે ઉતર્યો એ વખતે લાવણ્યસીંહ પકડાઈ જવાનાં ભયથી ચરચર કંપી રહ્યો.

હતો પરંતુ નાશી જવાનો એક પણ માર્ગ નહીં હોવાથી લાવણ્યસીંહે તેની તલવારપર હાથ નાંખ્યો અને લડવાને તૈયાર થઇ ગયો.

એટલામાં બહાદર પણ બત્તી લઇને ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને લાવણ્યસીંહને જોતાંજ તે બોલી ઉઠ્યો ‘આ તો મહારાજા સુરેન્દ્ર-સીંહનો યુવરાજ લાવણ્યસીંહ ! તેને સત્વરે પકડવો જોઇએ. એના નાસી જવાથી સ્વામીજી અમારા પર ધીક્કાર અને શીટકારનો વરસાદ વરસાવતા હતા.’ આમ કહીને તે લાવણ્યસીંહ તરફ ધસ્યો. આ જોઇ પેલો માણસ પણ આગળ ધસી આવ્યો.

લાવણ્યસીંહ તો પહેલેથીજ તલવાર કાઢીને લડવાને તૈયાર થઇ ગયો હતો. જે વખતે પેલા બે માણસો એકી સાથે આગળ વધ્યા તેજ વખતે તેણે એક જોરથી ધા કર્યો અને બહાદરે માથું ધડથી અલગ કરી નાખ્યું. પરંતુ બીજા માણસને તો સહેલાઈથી જીતી શક્યો નહીં. લગભગ કલાક સુધી લડાઇ ચાલ્યા કરી પરંતુ કોઇની હારજીત થઇજ નહીં. લાવણ્યસીંહ આ વખતે થાકી ગયો હતો. તેના ગાત્રો શિથિલ થઇ ગયા હતા અને શારિરીક શક્તિ ધીમે ધીમે ઓછી થવા માંડી હતી. તે મન સાથે પરમાત્માનું સ્મરણ કરતાં હિંમતથી લડેજ નતો હતો. તેજ સમયે આવનાર વ્યક્તિ ચીડાઇને બોલી ઉઠી ‘બસ આ છેલ્લોજ ધા છે, સંભાળજે એમ કહેતાંજ તેણે લાવણ્યસીંહપર જોરથી તલવારનો ધા કર્યો પરંતુ લાવ-ણ્યસીંહે ધણીજ ચાલાકીથી તેની જાતને બચાવી લીધી અને ધ્રુમતાં ધ્રુમતાં એક એવો ચાલાકીથી ફટકો લગાવી દીધો કે પેલા આવના-રની ગરદન એકજ ફટકે ઉડી મઇ. આજ સમયે શાબાશ ! શાબાશ ! ના આનંદ દગાર કાઢતાં કાઢતાં એક વ્યક્તિએ અવીને લાવણ્યસીંહને

સ્નેહથી બાથમાં ઘાલી દીધો. જો કે લાવણ્યસીંહે તેના બેડ શત્રુઓ પર વિજય મેળવ્યો હતો પરંતુ તેની દશા આ વખતે ખરાબ થઇ રહી હતી. એને એક પણ પથુ ઉભા રહેવું બહુન મુશ્કેલ જણાતું હતું જો આ અણીના સમયે પેલી વ્યક્તિ ન આવી પહોંચી હોત તો અને તેને ન પકડી લીધો હોત તો તે અવશ્ય પૃથ્વી પર પડી જત. લાવણ્યસીંહની મદદે આવનાર વ્યક્તિ લાવણ્યસીંહના માથા પર હાથ ફેરવતી બોલી ઉઠી 'લાવણ્યસીંહ તારી શું સ્થિતિ થઇ રહી છે ? આ લોઠો તારી પાસે ક્યાંથી આવી પહોંચ્યા ?'

'હું અત્યાર સુધી તમારા આગમનની રાહ જોતો બેઠો હતો તમારા આગમનમાં વિલંબ થવાનું શું કારણ હશે તે બાબત વિચાર કરતો હતો એટલામાં આ લોઠો આવી મને સતાવવા લાગ્યા તેથી મારે લાચાર બની મારી રક્ષાની ખાતર શસ્ત્ર ઉઠાવવાનીજ જરૂર પડી જેનું પરિણામ તો આપની નજર આગળજ છે. એ તો બધું ફીક પરંતુ મારા પિતાશ્રીની શું સ્થિતિ છે તે જણાવશો ?' લાવણ્યસીંહે પુછ્યું.

'તેમને પણ કેદ કરવામાં આવ્યા છે તે દિવસ મને જતાં જરા વિલંબ થયો તેનુંજ એ પરિણામ છે. બસ એજ કારણથી અતીતાનંદના માથુસો તેને છેતરીને મઠમાં લઇ ગયા અને તે પકડાઇ ગયા' લાવણ્યસીંહને મદદ આપનાર વ્યક્તિ બોલી ઉઠી.

ત્યારે હવે શું થશે ? અતીતાનંદ સ્વામી અવશ્ય તેમના પ્રાણુ લેશે. કારણ કે તે સાધુડો, ધર્મી હુતરો. અમારો ભોગ લઇ રાજ-રાજેશ્વર થવા ઇચ્છે છે' લાવણ્યસીંહ આમ કહીને આક્રંદ કરવા લાગ્યો. તેને આ વ્યક્તિ બહુએ સમજાવવા લાગી ત્યારે થોડીવાર પછી શાંત થયો અને બોલ્યો કે ત્યારે હવે કરવું શું ?'

‘લાવણ્યસીંહ! તું શા માટે ગભરાય છે. જે થશે તે ઠીક થશે. પરમાત્મા જે કરે છે તે સદા સારાને માટેજ. માટે જરા હિંમતને ધારણ કર કારણ કે નાહિંમત અવાધી ક્યું કારણું વ્યર્થ જશે’ કેમકે વિપદ ધૈર્ય યથાવ્યુદયે ક્ષમા !

‘વિપત્તિમાં ધૈર્ય ધારણ કરવું’ તેજ ઉત્તમ છે. ખાસ કરીને વિપત્તિમાં ધૈર્ય તેજ સહાયક, ધૈર્ય એજ રક્ષક બને છે માટે તું ધૈર્ય ધારણ કર. લાવણ્યસીંહની મદદે આવનાર વ્યક્તિ બોલી ઉઠી.

‘હવે તો ધૈર્ય ધારણ કરવામાંજ સાર છે. પરંતુ મારા પિતાને છોડાવવા માટે તમોએ શું ઉપાય યોજ્યો છે ?’ લાવણ્યસીંહે પુછ્યું.

‘અમોને એવી ખબર મળી છે કે અતીતાનંદ સ્વામી મડ છોડીને તારા પિતાને લઈને ક્યાંય ચાલ્યા ગયા છે. તેથી તેની શોધમાં માણસો પણ મોકલ્યા છે. આશા છે કે તેનો પત્તો જલ્દીથી મળી જશે. તે બંને જણા આવી રીતે વાતચીત કરતા હતા તેવામાં એક મનુષ્ય દોડતો દોડતો આવીને બોલી ઉઠ્યો ‘નાસો, નાસો, તમારાથી નસાય તેમ નાસો, તમારો જીવ બચાવો. અતીતાનંદ સ્વામી તેના અનુયાયીઓ સાથે થોડા સમયમાં અહીં આવી પહોંચશે.’ આટલું બોલતાંજ ઉપલી ખબર આપનાર માણસ એકદમ ત્યાંથી જીવ લઈને નાસવા લાગ્યો અને જેત જેતામાં દ્રષ્ટિ મર્યાદાની બહાર ક્યાંય ચાલ્યો ગયો. લાવણ્યસીંહની મદદે આવનાર વ્યક્તિ પણ લાવણ્યસીંહને નાસી જવાનું કહી ત્યાંથી ક્યાંય ચાલી ગઈ.

એકાએક આક્રમણ સમાચાર સાંભળી લાવણ્યસીંહ બહાવરે બની ગયો અને મુઠની માફક નાસી જવાની કાંઈ પણ એટા ક્યાં સિવાય લાંબ જોતી રહ્યો તે નાસી પણ ન જઈ શક્યો કે હવે શું

કરવું તે વિચારી પણ શક્યો નહોતો. તેવામાં એકાએક અતીતાનંદ સ્વામી પણ તેના અનુયાયીઓ, સુરેન્દ્રસીંહ, હંસા વીગેરેની સાથે ત્યાં આવી પહોંચ્યા.

આ સમયે સુરેન્દ્રસીંહની દશા વિચિત્ર થઇ હતી. હાથમાં હાથકડી હતી. પગમાં ચાલી શકાય તેવી ઢીલી બેડી નાંખવામાં આવી હતી અને બંને બાવડા દોરીથી મજબુત રીતે બાંધીને બે માણસોએ તે દોરીને પકડી હતી. હંસા અને રમાને અતીતાનંદ સ્વામીના સાત આઠ મનુષ્યો ચોતરફથી ઘેરીને ચાલતા હતા.

પોતાના પિતાની આવી દશા જોઇ લાવણ્યસીંહને અસહ્ય ક્રોધ ચડી આવ્યો. તે ભુખ્યા વાઘની માફક છલંગ મારતો એકાએક જે બે માણસોએ સુરેન્દ્રસીંહને પકડી રાખ્યો હતો તેના પર તુટી પડ્યો અને જોતજોતામાં તે બેઉ જણાને યમપુરીના મહેમાન બનાવી દીધા અને એકાએક તેના પિતાના પગમાંની બેડી તોડી અને તેના પિતાને છુટો કર્યો. અતીતાનંદ સ્વામી લાવણ્યસીંહનું આવું પરાક્રમ જોઇને દીંગમુઠ. બની ગયા લાવણ્યસીંહ જેવી રીતે કામડાઓના જીથમાં પશુ શ્રેષ્ઠ ગરૂડ નિર્ભયતાથી વિહાર કરે યા તો પ્રચંડ કાયાધારી મઠ ઝરતા હાથીઓના ઝુંડમાં જેવી રીતે સીંહ નિર્ભય રીતે ફરે તેવીજ રીતે ક્રોધથી રાતોપીળો થઇને લાવણ્યસીંહ ધુમી રહ્યો હતો.

પિતૃ પ્રેમ અને ક્રોધને લીધે તે આત્મભાન ભુલી ગયો હતો. તે આવું પરીણામ શું આવશે તે જાણતો ન હતો. તેણે જે વખતે કુદીને મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહને બંધન મુક્ત કર્યા કે તરતજ સ્વામી અતીતાનંદે તેના અનુયાયીઓને હાક મારીને ઉત્તેજિત કર્યા તેથી

તેઓ સર્વ લાવણ્યસીંહ ઉપર તીડના ટોળાંની માફક તૂટી પડ્યા પરંતુ લાવણ્યસીંહનું આ બાબત તરફ ખીલકુલ ધ્યાન ન હતું. તેની તલવાર વીજળીની માફક ચમકી રહી હતી. લાવણ્યસીંહે જોતજોતામાં એ ચાર માણસોને નર્કકુંડનો રસ્તો બતાવી દીધો. આ બાળુ છુટો થવાથી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ પણ ઝપાટાબંધ એક અતીતાનંદના મૃત્યુ પામેલા અનુયાયીની તલવાર લઇને તે ચલાવી રહ્યા હતા અને ઉભો ઉભો ચોતરફના ધા ઝીલી રહ્યો હતો. એવામાં તેનાપર પાછળથી ફટકો પડવાથી તે ભુમી પર ગમડી પડ્યો તો પણ લાવણ્યસીંહ અતીતાનંદ સ્વામીના મનુષ્યો સાથે હિંમત નહીં હારતા લડ્યોજ નતો હતો. તેની તલવારે કેટલાયે શત્રુઓના કોહીમાં સ્નાન કર્યું હતું. હજુ પણ શત્રુઓના રક્તનું પાન કરવાને તેની તલવાર તુષાતુર હોય તેમ જણાતું હતું. આવી રીતે લાવણ્યસીંહની દ્રષ્ટિ એકાએક અતીતાનંદ સ્વામી પાસે ઉભેલ હંસા અને રમા તરફ ગઇ. તેથી લાવણ્યસીંહ અતીતાનંદ સ્વામીનું મસ્તક એકજ તલવારના ફટકાથી દૂર કરવાનો વિચાર કરીને આગળ વધ્યો. પરંતુ તેવામાં એકાએક ક્રોધએ પાછળથી આવીને લાવણ્યસીંહ પર ધા કર્યો. આ ધાની ચોટ લાગવાથી લાવણ્યસીંહ ચક્કર ખાઇને ભુમી પર પડ્યો તેને પડતાં જોઇ મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ, હંસા અને રમા કકળી ઉઠ્યાં. પરંતુ લાવણ્યસીંહે સાવચેત થઇને તેઓને કહ્યું કે ‘ગભરાવ નહીં. હું તે દુઃખચારી વિષયલંપટ ધર્મોદ્ધુતારાને માર્યા સિવાય મરવાનો નથી.’

લાવણ્યસીંહના આ શબ્દોથી સર્વને કાંઇક હિંમત આવી. આ બાળુએ લાવણ્યસીંહને પડતો જોઇ અતીતાનંદ સ્વામીના માણસો તેનાપર તુટી પડ્યા અને એક પળમાં બંદીવાન બનાવ્યો.

‘આજેજ આ દુષ્ટનો નાશ થવો જોઈએ હવે વખત શુભાવવાની કાંઈ જરૂર નથી. અત્યારેને આ પળેજ જલ્લાદોને બોલાવી લાવો. કાવણ્યસીંહ અને સુરેન્દ્રસીંહને સત્વરે જલ્લાદોને સ્વાધીન કરે અને કંસા અને રમાને એક કોટડીમાં પુરી દો’ અતીતાનંદ ‘સ્વામીએ સૈના અનુયાયીઓ પ્રત્યે હુકમ કર્યો.

હજી જ્યાં છેલ્લા શબ્દો અતીતાનંદ સ્વામી પુરા બોલી રહ્યા નથી ત્યાં તો ‘નહી એમ થવાને હજી ધણીજવાર છે. અતીતાનંદ તું કોષપથ પ્રકારે આ લોકોના પ્રાણ લઇ શકે તેમ નથી’ આમ બોલતી એકાએક આપણી પરિચિતા યોગિની બીજા ચાર પાંચ સાધુ વેશ ધારી તેના અનુયાયી સાથે આવી પહોંચી.

પ્રકરણ ૨૪ મું.

અતીતાનંદની પાછળ.

જે સમયે યોગિની પોતાની સહાયિકાઓની સાથે અતીતાનંદ સ્વામીની શોધમાં નીકળ્યા હતા તે વખતે વાદળાઓ જળ ભરીને આકાશમાં પર્યટન કરી રહ્યા હતા. અંધારૂં ધીરે ધીરે ઘેરાતું ઘેરાતું આગળ વધ્યેજ જતું હતું. જંગલમાં ભયંકર જંગલી જનવરોના લયનાક શબ્દથી વનપ્રદેશ ગાજી રહ્યો હતો, તો પણ યોગિની તેના કાર્યમાં દૃઢ હતી. એના મનમાં કોષપથ પ્રકારની ચિન્તાએ વાસ કર્યો ન હતો. તે તો તેની સહાયિકાઓની સાથે અતી વેગથી અતી-તાનંદ સ્વામીના મઠ તરફ આવી જતી હતી.

અતીતાનંદ સ્વામીને મઠ થોડેક દૂર હશે એટલામાં એક યોગિની બોલી ઉઠી ‘માતાજી; જુઓ પેલી બાજુ કોઇ મનુષ્યો ચાલ્યા જતાં હોય તેવું જણાય છે. શું આપણે તે બાજુ જવાનું છે ?’

યોગિનીએ ધણીજ બારીકાઈથી નજર કરી અને તરતજ તે પોતાની સહાયિકાઓ સાથે તે તરફ રવાના થઇ ગઇ અને તે માણુ-સોત્રી પાસે થોડા સમયમાં જઇ પહોંચી અને એક કુંજમાં છુપાઇને તેઓ જે મસલત કરતા હતા તે સાંભળવા લાગી. યોગિની તેઓની વાતચીત બરાબર સાંભળી શકી નહીં તો પણ એટલું તો અવશ્ય જણી શકી કે, અતીતાનંદ સ્વામી હંસા અને રમાને લઇ કોઇ ગુપ્ત સ્થળ તરફ ચાલ્યા જાય છે અને તેઓની સાથે હાથ પગમાં બેંડીથી જકડાએલ મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ પણ છે.

યોગિની આ વાતચીત જણતાંજ ચીંતામાં મગ્ન થઇ ગઇ હવે તેઓને શી રીતે બચાવવા તેનો વિચાર કરવા લાગી. વિચારની પરંપરામાં અથડાયા પછી તે તેની સહાયિકાઓ પ્રત્યે બોલી ઉઠી, ‘હવે આપણે તેઓને બચાવવા શું કરી શકીએ ? મારી પાસે અત્યારે કોઇ પણ શસ્ત્રધારી અનુચર પણ નથી કેવી રીતે આ લોકોને ઉદ્ધાર કરવો તે હું સમજી શકતી નથી’ યોગિની જ્યારે આ શબ્દો બોલતી હતી ત્યારે તેનું હૃદય ચિંતાની લહરીઓમાં હીલોળા મારતું હતું.

‘આપણા સાથી શસ્ત્રધારી સૈન્યનીકોને ક્યાં મોકલ્યા છે ?’ એક સહાયિકાએ પ્રશ્ન કર્યો.

‘તેઓને પણ આપણી માફક અતીતાનંદની શોધમાંજ જુદી જુદી તરફ રવાના કર્યા છે. તેમાંના કેટલાક અતીતાનંદના મઠ તરફ પણ ગયા છે.’ યોગિનીએ સહાયિકાના પ્રશ્નનો જવાબ આપ્યો.

‘ત્યારે તો તેઓને બોલાવી લાવવા નિષ્પત્તિ મને આજ્ઞા આપો તો સત્વરે શેઠી લાવું’ સહાયિકા બોલી.

‘તારાથી એ કામ થવું અશક્ય છે, માટે તું અહીંજ રહે ને આ બોકો શું કરે છે તેનાપર તપાસ રાખ. હું સત્વરે સૈમનીકો સહીત અહીં આવી પહોંચું છું’ આમ કહીને યોગિની ત્વરિત ગતિએ ત્યાંથી રવાના થઈ ગઈ. યોગિની ત્યાંથી દોડતી જંગલ જંગલ લટકતી ક્યાંક દૂર નીકળી ગઈ અને થોડે દૂર ગયા પછી એક ટેકરાપર ઝડીને તે જોરથી સીટી વગાડવા લાગી. સીટીને અવાજ થોડા સમયમાં ચારે દીશામાં પ્રસરી ગયો અને તરતજ થોડા સમયમાં શસ્ત્રધારી સાધુઓ તે સ્થાનપર આવી પહોંચ્યા કે જ્યાં યોગિની તેઓની ઉત્સુકતાથી રાહ જોતી ઉભી હતી.

‘કહો, કહો માતાજી! અમેને આટલી બધી તાકીદે બોલાવવાનું શું કારણ? શું અતીતાનંદ સ્વામી અને તેના અનુયાયીઓનો પતો મલી ગયો?’ સર્વ એકી સાથે યોગિની પાસે આવતાં બોલી ઉઠ્યા.

‘હા, તેઓનો પતો મલી ગયો છે. તમારા સહચારીઓને સત્વરે બોલાવી લાવો સત્વરે ત્યાં જવાની જરૂર છે’ યોગિનીએ કહ્યું.

‘તમે આટલા માણસો તરત તે તરફ રવાના થઈ જાવ અને ક્યા સ્થળે આવવું તે મને જણાવો એટલે હું મારા અન્ય બાંધવો સાથે ત્યાં આવી પહોંચું છું’ સશસ્ત્ર સાધુઓમાંથી એક બોલી ઉઠ્યો.

‘તારું કહેવું’ પણ યોગ્ય. ચાલ તું અન્યને લઈને મઠની પાસે આવી પહોંચજે. હું તમારી રાહ જોતી ત્યાંજ ઉભી છું. આમ કહી યોગિની કેટલાક સાધુઓ સાથે ત્યાંથી રવાના થઈ ગઈ અને પેલો સાધુ પણ ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો.

યોગિની અને તેની સાથેના સાધુઓ વિતાવળથી આગળ વધ્યા જતા હતા તેઓ થોડે દૂર ગયા હશે તેવામાં સામેથી શ્વાસ પણ લીધા સિવાય એકાએક દોડતી આવતી અતીતાનંદની તપાસ માટે જે સાહયિકાને રાખવામાં આવી હતી તે યોગિનીને જોતાંજ બોલી ઉઠી ‘અતીતાનંદ સ્વામી પેલા ખંડેરમાં છુપાયો છે. જ્યાં લાવણ્યસીંહ હોવાના સમાચાર આપણને વીરબાહુએ આપ્યા હતા. અત્યારે શીઘ્રતાથી લાવણ્યસીંહને તે ખંડેરમાંથી નસાડવો જોઈએ.

‘લાવણ્યસીંહની કોષપણ જાતની ચિંતા કરવાનું કારણ નથી. કારણ કે, વીરબાહુએ ત્યાં જઈને તેને કોષ સુરક્ષીત સ્થળે રાખ્યો હશે. યોગિનીએ કહ્યું.

સર્વે મઠ તરફ રવાના થઈ ગયાં. તેઓથી થોડે દૂર અતીતાનંદસ્વામી તેના અનુયાયીઓ સહિત આગળ ચાલ્યો જતો હતો પણ યોગિની તેના સાથીઓની રાહ જોતી મઠ પાસેજ ઉભી રહી.

થોડાજ સમયમાં તેના અનુયાયીઓ ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને યોગિની ધણીજ ઝડપે અતીતાનંદ સ્વામી અને તેના સૈનીકો જે દીશામાં ગયા હતા તે તરફ ચાલવા લાગી.

જો કે યોગિની ત્વરાથી અતીતાનંદ સ્વામી અને તેના અનુયાયી ગયા હતા તે રસ્તે ચાલવા લાગી પરંતુ રસ્તામાં તેને કોષ જણાયું નહીં તો પણ યોગિનીનો ઉત્સાહ ભાંગી નહીં પડતાં તેમાં જોર વધારો થયો અને તેના માણસો સાથે આગળ વધતીજ ગઈ. ત્યાર પછી શું બન્યું તે તો આપણે આગળના પ્રકરણમાં વાંચી ગયા છીએ કે, યોગિની તેના સર્વ સાથીઓ સહિત જે સમયે લાવણ્યસીંહ હારી ગયો હતો અને અતીતાનંદે જહાદોને બોલાવવાનો હુકમ કર્યો હતો તે સમયે ખંડેરમાં આવી પહોંચી હતી.

પ્રકરણ ૨૫ મું.

ભેદી વાત.

જે સમયે યોગિની તેની સહચારીઓ તથા અનુયાયીઓ સાથે સાથે સ્વામી અતીતાનંદની સન્મુખ આવીને ઉપસ્થિત થયા તે સમયે બીજી દીક્ષામાંથી કોઇ ત્રણ વ્યક્તિ કાળા ધુરખાથી તેમના અંગને ધ્રુપાની ત્યાં આવતી જણાઇ. આ દૃશ્ય જોતાંજ સ્વામી અતીતાનંદ અને તેના અનુયાયીઓ ભયથી થરથર ધ્રુજવા લાગ્યા. ત્રણ વ્યક્તિઓએ તેમના અંગ પ્રત્યંગ કાળા ધુરખામાં ધ્રુપાંવેલા હતા. એકરો પશુ તેવાજ રંગથી રંગાયો હોય તેમ જણાતું હતું એકેરામાંથી એક અજબ પ્રકારની રોશની નીકળી રહી હતી નયનમાં કાંઇ વિચિત્ર જ્યોતી ઝળકી રહી હતી અને સર્વના હોઠ ફફડી રહ્યા હોય તેમ જણાતું હતું. આ ઉપરથી એટલું તો સ્પષ્ટ જણાઇ હતું કે ત્રણ કાળા ધુરખામાં ધ્રુપાઇ રહેલ વ્યક્તિઓ કોઇથી કંપી રહી છે. એમના હાથમાં રહેલી તલવાર શત્રુઓનું લોહી પીવાને કુદકા મારી રહી હોય તેમ તેમના હાથના હલન ચલણથી માલુમ પડી આવે છે ત્રણ વ્યક્તિઓ જ્યારે યોગાનમાં આવી પહોંચી ત્યારે સર્વ કોઇ તેઓની તરફ લયની નજરે જોવા લાગ્યા. જો કે આ વખતે અતીતાનંદ સ્વામીના ધણા અનુયાયીઓ અહીં હાજર હતા છતાં પણ કોઇનામાં તાકાત ન હતી કે કોઇ આગળ આવી તે વ્યક્તિઓને પ્રશ્ન કરે કે તમે કોણ છો, અને ક્યાંથી આવો છો ?

ત્રણે વ્યક્તિઓ અદ્ય સમયમાં યોગિનીની પાસે આવી પહોંચી અને અતીતાનંદ સ્વામી પ્રત્યે બોલી ઉઠી ‘અતીતાનંદ સ્વામી ! જરા જણાવશો કે સાધુ સંન્યાસીનું શું કર્તવ્ય છે ? તેમનો ધર્મ શું છે ?’

આનો કાંઈ પણ પ્રત્યુત્તર નહીં આપતાં અતીતાનંદ સ્વામી એકીટસે તેના સામું બેઠા રહ્યા.

‘શું સજ્જનોને સંતાપવા, પરસ્ત્રીઓને શિયળ બ્રજ કરી રંગરાગ માણવા માટેજ સાધુ, સંન્યાસીઓ, મહાત્માઓ અને ધર્મશુરની આ દુનીયામાં ઉત્પત્તિ થઈ છે ?’

ફરી પણ આ પ્રશ્નનો ઉત્તર નહીં આપતાં સર્વ કોઈ મૌન રહ્યા. સર્વ કોઈ નીચું બેઠા સાંભળી રહ્યા હતા અને અતીતાનંદ સ્વામીનું શૈય તો અત્યારે ક્યાંઈ ચાલ્યું ગયું હતું.

‘નરાધમ ? કેમ બોલતાં બંધ થઈ ગયો છે ! આ સંસારમાં જન્મ ધારણ કરીને તેં પરમાર્થ માટે શું કર્યું ? શું તું ઝેમ સમજે છે કે તારા આ કર્તવ્યો અને તારી છુપી વાત હરહંમેશાં ગુપ્તજ રહેશે ? અતીતાનંદ સ્વામી ! કહે તો ખરો કે આ ક્ષણે સંસારમાં જન્મ લઈ, અરે તેમાં પણ મનુષ્ય દેહ પ્રાપ્ત કરી તે શું સત્કર્મો કર્યા ? મનુષ્ય યોનીમાં આવીને શું તારા બવનું ભાથું બાંધ્યું ? શું સદ્કૃત્યો કરી તેં તાંડે નામ અમર કર્યું ? અતીતાનંદસ્વામી જરા તો વિચાર કર કે, આવા દુષ્કૃત્યો કરવાથી મરણાંતે તારી શું દુર્દશા થશે ? બોલ, બોલ તેં કોઈ દીવસ તે બાબતની જરાએ કલ્પના પણ કરી છે કે ? અતીતાનંદ ! જ્યારે તારા દુષ્કૃત્યો જગતની જાણમાં આવશે ત્યારે તું આ જગતના માનવીઓને તાંડે કલંકીત મ્હોં ટેવી રીતે બતાવી શકીશ ? સમજ, જરા સમજ, હજી

પણ એવનાનો વખત છે, હજુ પણ પશ્ચાતાપના અશ્રુઓથી કરેલાં દુઃખોને બાળી દેવાનો ઉપાય છે માટે અતીતાનંદ ! હવેથી કુમાર્ગે નહીં જતાં સુમાર્ગે જ. તારા આગળના કરેલાં કૃત્યો લુપ્તી જઇ હવે માનવ સેવા કરવા કટીબદ્ધ થા. અતીતાનંદ ! હું જે કાંઇપણ તને કહી રહ્યો છું તે તારા કલ્યાણ માટેજ છે, માટે તારા તે દુરાચારી કૃત્યોને ત્યજ દે.' યુરખામાં છુપાઈ રહેલ વ્યક્તિ અતીતાનંદને બોધના વચનો સંભળાવતાં બોલી ઉઠી.

આ પ્રશ્નનો પણ કાંઈ ઉત્તર નહીં આપતાં અતીતાનંદસ્વામી બ્યારે સર્વ નીચી મુંડીએ સંભળવા લાગ્યો. ત્યારે યોગિની એકાએક બોલી ઉઠી, 'અતીતાનંદસ્વામી ! બોલો, હવે કેમ બોલાતું નથી. શા માટે તમારી જીભને સીવી લીધી છે ? કેમ હવે જઘાદોને બોલાવવાની જરૂર છે કે ?'

જેવી રીતે પાપાત્માઓના હૃદય સર્વથા ભયથી પરિપૂર્ણ રહે છે જે પ્રકારે અપરાધીઓના હૃદયમાં સદા સર્વદા અપરાધ જગૃત થઈને પોતાનું ભયંકર સ્વરૂપ બતાવી રહ્યો હોય છે તેજ પ્રકારે આ સમયે અતીતાનંદસ્વામીને તેના કરેલા અપરાધો નજરો નજર તરવરી આવવાથી ત્રાસ આપી રહ્યા હતા. આ કારણથીજ અતીતાનંદસ્વામી કાંઈ જવાળું નહીં આપતાં મૌન ધારણ કરી રહ્યા હતા. તેને બોલવાની ઇચ્છા થતી હતી છતાં એક પણ શબ્દનો ઉચ્ચાર કરી શકતો ન હતો. તેણે કરેલા ભયંકર કુકર્મો યાદ આવવાથી તેનું હૃદય પ્રબળવેગે ધડકવા લાગ્યું. તે કેટલીએ વખતે બોલવાને આતુર બનતો હતો, બોલવાને સાહસ કરતો હતો, ઉત્તર આપવાની આકાંક્ષા ધરાવતો હતો છતાં પણ આ યુરખાવળી વ્યક્તિને જવાબ આપવા

જતાં તેના ચેહરાપર પરસેવાના ટીપાં બાઝી ગયા હતા. તેનું અંગ પ્રત્યંગ થરથર કંપી રહ્યું હતું.

એવામાં બીજો ધુરખાવાળો આગળ આવીને બોલી ઉઠ્યો. અતીતાનંદ ! શું તું રાજ થવાની રાક્ષસી મહત્વાકાંક્ષા ધરાવે છે ? શું મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહના રાજ્યાસને બેસવાની આસુરી લાલસા રાખે છે ? શું રાજ થવા યોગ્ય તારામાં ગુણ છે ? તું નરપિશાચ, છુટારા તુલ્ય કૃત્યોવાળો, સમાજની પુત્રીઓના શિયળનો ભક્ષક રાજ થઈ બીજાઓનું શું કલ્યાણ કરવાનો હતો ? અતીતાનંદસ્વામી રાજ થવા, રાજ્યને યોગ્ય ગુણો લાવવા તારે હજી બીજા સો અવતાર લેવા પડશે. જે નરાધમ પોતાની અર્ધાંગનાતુલ્ય પતિવ્રતા પત્નિનું પાલનપોષણ ન કરી શક્યો તે પોતાની લાખો પ્રજાનું કેવી રીતે પાલન કરી શકશે ? અતીતાનંદ પેલી ઘેર રાત્રિ, સરિતાનો કીનારો અને પેટી લાકડાની પેટી ખાદ છે કે ?

આ અંતીમ શબ્દ સાંભળતાંજ અતીતાનંદ સ્વામી બેબાકળા જેવો થઈ ગયો. તેના ચેહરાપર શોક અને ક્રોધના ચિન્હો જણાવા લાગ્યાં. તોપણ તે પોતાની સમજી હિંમત એકઠી કરીને બોલી ઉઠ્યો. 'તું કાણ છે. એ વાર્તાનો ભેદ અત્યારે ફાડવામાં તારે શું હતું સમાધેશો છે ? શું તું નથી જાણતો કે આ અતીતાનંદની આગ્રા થતાંજ તારૂં શાર ધુળમાં રગદોળાશે ! હું તો તે બાબતથી સર્વથા અચાત છું.'

અતીતાનંદના આ શબ્દો સાંભળતાંજ બંને ધુરખાધારી વ્યક્તિઓ ખડખડાટ હસી પડી. તેમનું જોરથી હસવું અતીતાનંદ સ્વામીને અડવવામાં સાધનભુત થયું. તે કાંઈ બોલવા જતો હતો તેજ વખતે

પહેલી પુરખાવાળી વ્યક્તિ એકાએક બોલી ઉઠી, સંસારમાં સન્નનની સંગત તો ભાગ્યવશાતજ થાય છે અને દુર્જનનીજ સંગત મળે છે પરંતુ જ્યારે તે દુર્જન જણાય છે ત્યારે તેનો ભાગ કરનારજ હંમેશા સત્ય પંથે ચાલ્યો જાય છે' કેમ અતીતાનંદ સ્વામી કર્મવીર યાદ આવે છે કે ? કદાચ તેને પણ જો તમે જુલો ગયા હો તો ફરીથી યાદ કરાવું !

‘બસ, હવે વધારે સ્પષ્ટીકરણ કરવાની જરૂર નથી. પરંતુ મને એકવાર તમારું શા માટે અહીં આવવાનું પ્રયોજન થયું છે તે જણાવશો, અતીતાનંદ સ્વામી બોલી ઉઠ્યા.

‘અમારા અહીં આવવાનું કારણ શું તું જાણુવા ઇચ્છે છે સાંભળ ! જો તું જાણુવા ઇચ્છતો હોય તો સાંભળ. અમે મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ, કુમાર લાવણસીંહ, હંસા અને રમાને તારા કારાગૃહમાંથી મુક્ત કરીને લૂછ જવા આવ્યા છીએ. અતીતાનંદ ! આ ઉપરાંત તું જો પ્રતિજ્ઞા કરે કે તારે કોઇપણ દિવસ આ લોકોને સત્તાવવા નહીં તો અમે અત્યારે અને આ ક્ષણેજ ચાલ્યા જવાને તૈયાર છીએ.’

‘તેમ કદાપિ કોઇ કાળે, આ લવમાં બનવું સદાસર્વદા અસંભવિત છે.’ અતીતાનંદ બોલી ઉઠ્યો,

આ ઉત્તર સાંભળતાંજ ત્રીજી પુરખાવાળી વ્યક્તિ જે અત્યાર સુધી મૌન ધારણ કરીને ઉભી હતી તે આવીને બોલી ઉઠી, ‘અતીતાનંદ ! અમે હજી અત્યાર સુધી એટલા માટે ઉભા રહ્યા હતા કે કદાચ તું સીધી રીતે માની જઇશ. પરંતુ તું સીધી રીતે માને તેમ જણાવું નથી. અમારી આશા નીરાશામાં ફરી ગઇ છે. અતીતાનંદસ્વામી ! તમે શું પ્રતીજ્ઞનું નામ સાંભળ્યું છે ?

પ્રવીણ ! પ્રવીણ કેણુ ? આ નામ તો હું આજેજ તમારા મોઢેથી સાંભળું છું.' અતીતાનંદે કહ્યું.

‘પ્રવીણ, તે તેજ પ્રવીણ કે જેણે તમારા પાપાંડ મતનું ખંડન કર્યું હતું. કેમ હવે ઝાળખ્યો કે ?’ ત્રીજી વ્યક્તિએ પૂછ્યું.

‘તેની અહીં આવવાની શું મતલબ છે ? અતીતાનંદે સ્વામી કાષ્ઠથી ડોળા લાલચોળ કરતાં બોલી ઉઠ્યો.

‘બસ આ સ્વાર્થલંપટ નરાધમ અતીતાનંદે પ્રવીણ કે જેણે તારા ક્ષીધે તે ખીચારાએ....’ ખુરખાવાળી એક વ્યક્તિ બોલી ઉઠી.

‘બસ ચુપ રહે, તારી જખાનને બંધ કર, હવે જો આગળ એક પણ શબ્દનો ઉચ્ચાર કર્યો છે તો સમજજો કે તારા પ્રાણ આ લોકમાંથી પરલોકમાં રવાના કરવાની ચીઠ્ઠી કાઢવી પડશે.’ અતીતાનંદે સ્વામી શુરસામાં બોલી ઉઠ્યો.

‘નહી, નહી, અતીતાનંદે ! તેમ બનવું સદાસર્વદા અસંભવીત છે. મને પરલોકમાં રવાના કરવાની ચીઠ્ઠી કાઢ્યા પહેલાં તારેજ તે લોક તરફ રવાના થવું પડશે. અતીતાનંદે અત્યારે મારો પ્રાણ તારા હાથમાં નહી પણ તેથી ઉલટુ તારું જીવન મારા હાથમાં છે. સમજ્યો કે ?

‘જરા ભસી મરને કે તું અહીં આવીને શું કરવા પ્રમ્થ છે ? આ ખુરખાવાળા ! તું અહીંથી એકદમ સત્વરે ચાલ્યો જા, નહીતર આ સમયે તારા વધારે રોકાણથી તેનું પરિણામ ઠોઠ કદ્યે પણ સાર નહી આવે તે તું નક્કી સમજજો’ અતીતાનંદે ખુરખાવાળી વ્યક્તિને ચાલ્યા જવાનું કહેતાં બોલી ઉઠ્યો.

‘કેમ અતીતાનંદ ! મારાથી ગભરાય છે શા માટે ? મને ચાલી જવાને વિનવતાં ઓ મઃમાં મસ્ત બનેલા માનવ પિશાચ, ઓ દુરાચારી, પરસ્ત્રીક્ષંપટ વિષયી, ઓ સાધુ મહાત્મન અને ધર્મશુરના નામને કલંક લગાડનાર નરરાક્ષસ તને જરા પણ શરમ નથી આવતી ?’ તે યુરખાવાળા વ્યક્તિએ કહ્યું.

કેમ જાય છે કે નહીં ? શા માટે મારા એક મોટામાં મોટાં શત્રુની ગરજ સારે છે ? અતીતાનંદે કહ્યું.

‘નહી, નહીં અતીતાનંદ તારી સમજવામાં ભુલ થાય છે. હું તારો શત્રુ નહીં પણ મીત્ર છું અને મીત્ર હોવાને લીધેજ તને દુષ્કર્મોમાં વધારે મગ્ન થતો જોઈ તેમાંથી બચાવી સન્માર્ગે લઈ જવાને અહીં આવ્યો છું. અતીતાનંદ યાદ કર જે હું મીત્ર ન હોત તો તું જે દિવસે દુશ્મનની સાથે લડતો હતો અને દુશ્મનો તારી દુર્દશા કરવાની અછીપર હતા તે સમયે હું આવીને કદાપિ ચેતવણી આપત નહીં’ તે યુરખાવાળા વ્યક્તિ અતીતાનંદ સ્વામી પ્રત્યે બોલી ઉઠી.

‘ચાલ જલદી અહીંથી ચાલ્યો જ નહીં તર તારાં એક ક્ષણ પણ અહીં વધારે વખત રહેવું મને પ્રલય કરવાની પ્રેરણા કરશે. બોલ દુષ્ટ ! અહીંથી જલદી જાય છે કે નહીં ?’ અતીતાનંદે સ્વામી બોલી ઉઠ્યો.

‘અતીતાનંદ ! શું તું તારો દુષ્ટ કૃત્યો કરવાનો વિચાર નહીં છોડે ? અતીતાનંદ શા માટે પાપના પંકમાં ખુંચાતો જાય છે ? અતીતાનંદ ! જરા પરમકૃપાળુ પરમેશ્વર દે જોજો સમસ્ત દુનીયાની સાથે તને પણ સરજ્યો છે તેનાથી તો જરા ડર. અતીતાનંદ તું તારાં દુષ્ટ

વિચારોનો કદાપિ ત્યાગ નહીં કરે ?' યુરખાવાળી વ્યક્તિ અતીતાનંદને સદુપદેશ આપતાં બોલી ઉઠી.

‘નહીં, તારો ઉપદેશ મને જરાપણુ માન્ય નથી. આ સંસારમાં જન્મ લઈ મોજશોખ ને રંગરાગો માણવા તેજ આ જન્મનું સાર્થક છે. તારા પરમાત્માએ મને રાજ્યનો ધર્મશુર બનાવ્યો તે મારા આત્માને કશું નહીં આપવા પરંતુ માલમલીદા ઉઘાડી રંભા અને મૈનકા જેવી સ્વર્ગની પરીઓની સાથે ભોગ વિલાસ ભોગવવા, સમજ્યો કે ? ચાલ, તારા જેવા બામટા લલેને બકબકાટ કર્યો કરે તેની મને શું પરવા છે ?’ વિષયલંપટ અતીતાનંદ વિષયની તારીફ કરતાં બોલી ઉઠ્યો.

‘વિષયલંપટ નરાધમ, ધર્મી ધુતારા ! અતીતાનંદ ! તારે દુષ્ટકૃત્યોમાં રમ્યા પમ્યા રહેવું છે પરંતુ હું તને તારા આ કૃત્યો છોડાવવા દમ્હું છું, અને તારે તારાં તે કૃત્યો આજે ને આજેજ છોડવા પડશે, બોલ તું કુકર્મેનો ત્યાગ કરી નીતિને રસ્તે ચાલવા ઇચ્છે છે કે પછી નીરૂપમાને બોલાવું !’ યુરખાવાળી વ્યક્તિ અતીતાનંદને બીતિ દર્શાવવા બોલી ઉઠી.

ઠાણુ જાણે નીરૂપમાના નામમાં એવો તે શું ચમત્કાર હતો કે તે નામ સાંભળતાંજ એકાએક ‘ઓ નીરૂપમા !’ એમ બોલતો સ્વામી અતીતાનંદ એકાએક જમીનપર મુર્છિત થઈને પડી ગયો. અતીતાનંદ સ્વામીને આ પ્રમાણે પડતો જોઈ તેના અનુયાયીઓમાં કોલાહલ મચી રહ્યો. સર્વ કોઈ તેની પાસે દોડી આવ્યા અને તેની સારવાર કરવા લાગ્યા. કોઈ મ્હોંપર પાણી છાંટવા લાગ્યું અને ઠેટલાક તો તલવાર ખેંચીને તે યુરખાવાળી વ્યક્તિ તરફ ધરયા.

ત્રણે યુરખાવાળી વ્યક્તિઓ પહેલાંથીજ સાવચેત હતી. અતી-
તાનંદના અનુયાયીઓને પોતાની તરફ ધસી આવતાં જોઇ ત્રણેએ
તત્કવાર ખેંચી અને તેમાંથી એક વ્યક્તિ જોરથી બોલી ઉઠી
'જેઓ આ અસાર સંસારમાં માનવ જન્મ ધારણ કરીને સદા
કુર્મો કરવામાંજ મગ્ન રહે છે તેની શું દશા થાય છે તે જોવું હોય
તો તેનું પ્રમાણ તમારી સમક્ષ મોજુદ છે. શાસ્ત્રના ધા વીના કોઇ-
પણ જાતના આધાત કે પ્રત્યાધાત સિવાય કેવળ તેણે કરેલા કુર્મો-
નાજ આધાતથી આજે તમારી આવડી પ્રચંડ ટોળીનો સરદાર,
મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહના ધર્મગુરુ હોવાનો ઉપરથી ડોળ કરી સુરેન્દ્ર-
સીંહના રાજ્યનો માલીક થવાની રાક્ષસી મહત્વકાંક્ષા ધરાવનાર
ધર્મગુરુ હોવા છતાં જનતાની પુત્રીઓના શિયળનો લક્ષક થવાનો
દાવો ધરાવનાર પોતાનાજ કુર્મના પ્રતાપથી પતિત થઇ પૃથ્વીપર
આજોટી રહ્યા છે, તેની દશા તરફ નજર કરો અને તમે પણ એક
પણ ડગલું આગળ ભરો તે પહેલાં સંપૂર્ણ વિચાર કરજો.'

આ યુરખાવાળી વ્યક્તિનાં સદુપદેશનો પ્રભાવ આ દુરાચારી
સ્વામીના શિષ્યોપર ન પડ્યો. તો પણ જ્યાં સુધી આ યુરખાવાળી
વ્યક્તિ બોલતી હતી ત્યાંસુધી સર્વ કોઇ પુતળાની પેઠે સ્તબ્ધ
જનીને સાંભળી રહ્યા હતા. ત્યાર પછી અતીતાનંદના અનુયાયીઓ
તે યુરખાવાળી વ્યક્તિઓ તરફ તૂટી પડ્યા. યુરખાવાળી વ્યક્તિઓ
પોતાનું સંરક્ષણ કરતી લડતાં લડતાં પાછળ હઠતી જતી હતી.
અને થોડે દુર ગયા પછી તે ત્રણે કોઇજણે ક્યાંઇ અક્ષોપ થઇ ગઇ.
અતીતાનંદના અનુયાયીઓ તેની પાછળ પડ્યા તોપણ તેઓના
કંઇપણ પ-તો લાગ્યો નહી.

આ બાળુ એટલી વારમાં કાંઈ ઓરઘટના બની ગઈ. જે સમયે તે યુરબાધારી વ્યક્તિઓ પાછળ જનારા મનુષ્યો પાછા ખડેરમાં પહોંચ્યા ત્યારે ત્યાં એકપણ કેદી તેમની નજરે પડ્યો નહીં. યોગાનમાં અતીતાનંદના બે અનુયાયીઓની લાથ તેમની નજરે પડી. યોગિની અને તેના અનુયાયીઓનો પણ પતો લાગતો ન હતો. માત્ર અતીતાનંદ સ્વામી નિશ્વાસ નાખતો લમણે હાથ દબને ત્યાં બેઠેલો તેમની નજરે પડ્યો. આ સમયે અતીતાનંદને જ્ઞેતાંજ કેમ જાણે પાપાણુની મુર્તિ ન હોય તેમ જણાતું હતું. તેની સર્વ શક્તિ હરાઈ ગઈ હોય તેમ જણાતું હતું. અતીતાનંદ સ્વામી ! તેની આંખો ફાડી ચારે તરફ જોઈ રહ્યો હતો. આવી રીતે અતીતાનંદ સ્વામી થોડો વખત જોઈ રહ્યા પછી સ્વસ્થ બન્યો પરંતુ હજુ પણ ચિંતાદેવીએ તેનો ત્યાગ કર્યો ન હતો. વાંચક અતીતાનંદ સ્વામી ચિંતામાંથી કેવી રીતે મુક્ત થાય ? અતુલ પરીશ્રમ પછી તેણે મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ, યુવરાજ લાવણ્યસીંહ, હંસા અને રમાને કેદ કર્યો હતા. પણ જ્ઞેતજ્ઞેતાંજ તે લોકો સંતા કુકડીની રમતની માફક ક્યાંઈ ચાલ્યા ગયા હતા. અતીતાનંદની બાજી ઉલટી થઈ ગઈ હતી.

અતીતાનંદ સ્વામીની આ પ્રમાણે સ્થિતિ જોઈ સર્વ લુપ્તારાઓ ચિંતાતુર થઈ ગયા અને તેને આશ્વાસન આપતાં બોલી ઉઠ્યા, ‘મહારાજ ! હવે નકામી ચિંતાનો ત્યાગ કરી ઉભા થાઓ. આપણે હવે તે લોકોને શોધી કાઢવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ, નહીતર જો તેઓ બહુ દૂર ચાલ્યા જશે તો પછી તેનો પતો મળવો મુશ્કેલ થશે.

‘શું’ તમેા ધારો છો કે આપણે તેઓનો પતો મેળવી શકીશું ? ચાલો આ લાસને દાટવાનો બંદોબસ્ત કરો, હવે આ મકાનમાં એક

પળ પણ હું ઉભો રહેવા ઇચ્છતો નથી. આપણા ખીજ માણસો ક્યાં છે ?' અતીતાનંદે પ્રશ્ન કર્યો.

પાંચ માણસો પેલાઓની તપાસમાં ગયા છે, પચીસ અહીં હાજર છે. ખીજાઓ ક્યાં છે તેનો પતો નથી' અનુયાયીઓમાંનો એક બોલી ઉઠ્યો.

‘ચાલો જટલા હોય તેટલાને સીટી ભારીને સત્તર બોલાવો. હવે શું કરવું તે બાબતમાં સર્વની સલાહ લેવાની ભારી ઇચ્છા છે’ અતીતાનંદે જણાવ્યું.

અતીતાનંદે સ્વામીની આજ્ઞાનુસાર એક માણસ જંગલમાં થોડેક દૂર જમને પાસેની એક ટેકરીપર ચઢીને જોરથી સીટી વગાડવા લાગ્યો અને ત્યારપછી પ્રત્યુત્તરની રાહ જોતો ત્યાંજ ઉભો રહ્યો. થોડાજ સમયમાં સર્વ દીશામાંથી સીટીઓ સંલળાણી ! જોતો જવાબ પણ સીટીથીજ આપવામાં આવ્યો અને જોત જોતામાં કેટલાક માણસો ત્યાં આવતા જણાયા.

જે સમયે ખીજ માણસોને બોલાવવા ગયેલો માણસ અન્ય અનુયાયીઓ સાથે પેલા ખંડીએરની નજીક આવી પહોંચ્યો તે સમયે પ્રાતઃકાળ થવાની તૈયારી હતી. સૂર્યનારાયણ ધીમે ધીમે તેમનું સામ્રાજ્ય પ્રસરાવવાને ચાલ્યા આવતા હતા. તેજ સમયે અતીતાનંદે સ્વામી ચિંતામાં મગ્ન થઇ આમ તેમ આંટા ભારી રહ્યા હતા. આ સમયે તેમના ચેહરા પર ક્રોધના ચીન્હો પણ જણાઇ આવતા હતા. પોતાના કાર્યમાં નાસીપાસ થવાથી તેઓ વારંવાર નિશ્વાસ નાંખી રહ્યા હોય તેમ તેમની મુદ્રાપરથી પણ જણાઇ આવતું હતું.

‘આપણું સર્વ ક્યું કારવ્યું ધુળમાં મળી ગયું. તે ધુરખાવાળી

વ્યક્તિઓના આવવાથી તો મારા કાર્યનું સત્યાનાશ વળી ગયું. કહો તેઓને ફરીથી સપડાવવા આપણે હવે શું યુક્તિ પ્રયુક્તિ યોજવી જોઈએ ? આપણા કેટલા માણસો અત્યારે અહીં હાજર છે ?' અતીતાનંદે સર્વના આવી પહોંચ્યા પછી કહ્યું.

પચીસથી ત્રીસ મનુષ્યો છે અને અન્યતો કાંઈ પત્તોજ નથી લાગતો. અનુયાયીઓમાંથી એકેકે જે અતીતાનંદસ્વામીનો જમણો હાથ હતો તે બોલી ઉઠ્યો.

યોગિની વિગેરેના તપાસમાં કેાણુ ગયું હતુ ?' અતીતાનંદે પ્રશ્ન કર્યો.

અતીતાનંદસ્વામીનો આ પ્રશ્ન સાંભળી જે પાંચ માણસો યોગિની વિગેરેની તપાસમાં જઈ પાછા આવ્યા હતા તેઓ આગળ આવીને અતીતાનંદસ્વામી પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યા, સ્વામી મહારાજ ! યોગિની વિગેરેની શોધમાં અમેજ ગયા હતા, તેઓની તપાસ બહુજ ખંતપુર્વક કર્યા પછી જ્યારે તેઓનો કાંઈ પત્તો ન મળ્યો ત્યારે અમે અહીં ચાલ્યા આવતા હતા તેવામાં અમને એક સ્ત્રીની લાસ મળી છે જેને અમેએ ત્યાં આગળ આવેલી ઝાડીમાં છુપાવી રાખી છે.

‘શું તમે તે લાસ કેાની છે તેનો પત્તો મેગવી શક્યા છો ?’ અતીતાનંદે સ્વામીએ પ્રશ્ન કર્યો.

‘ના જી, ખીલકુલ નહીં.’

‘લાસ તમેને ક્યાં મળી આવી હતી ? અતીતાનંદે પુછ્યું.

‘મઠના પાછળના દરવાજા પાસેથી’ સેવકોએ જવાબ આપ્યો.

આવી રીતે અતીતાનંદ અને તેના અનુયાયીઓ વાર્તાલાપ કરતા હતા તેવામાં બે ખીજા માણસો આવીને તેની પાસે ઉભા રહ્યા કે

જેઓ ધણા દિવસ થયા ગુમ થયેલા હતા. એ બંનેના નામ બળભદ્ર અને કનક હતાં.

આશ્વા છે કે વાંચક સજ્જનો બળભદ્ર અને કનકને નહિ બૂલી ગયા હોય વીરભદ્ર અને કનકને તો આપણે આગળ જોળખી ચુક્યા છીએ. યોગિની પાસે જેણે પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી તેજ આ કનક હતો.

બંનેને ધણા દિવસે આવતો જોષ અતીતાનંદસ્વામી તેઓની પ્રત્યે ક્રોધપુર્ણ સ્વરે બોલી ઉઠ્યા ‘તમે લોકો આટલા દિવસ ક્યાં છુપાઈ ગયા હતા? આકાશના વાદળમાં કે પૃથ્વીના પડમાં તો નહોતા પેસી ગયાને? હું તો એમજ સમજતો હતો કે તમે બંને મારી સાથે જો રમી ક્યાંઈ ચાલ્યા ગયા છો. કનક! યોગિનીને પકડવા માટે તું તો ગયો હતો ને? શું તને પકડી લાવ્યો કે?’ અતીતાનંદ બોલ્યો.

‘મહારાજ! ગુસ્સે ન થતાં જો અમારી કથની સાંભળશો તો તમારા આ વિશ્વાસુ સૈનીકો અને અનુયાયીઓ પર કેવા કેવા દુઃખો પડ્યા છે તે જાણ્યા પછી તમે તમારી ઇચ્છામાં આવે તે જો અમે તમોને જોવફા થયા હોઈએ તેમ માલુમ પડી આવે તો શિક્ષા કરવાને મુખત્યાર છો. સ્વામીજી હવે તમારે ક્રોધપણુ જાતની ચિંતા કરવી નહીં. અમે સદા સર્વદા તમારી સાથેજ રહેશું’ પરંતુ મઠના દરવાજા આગળ લાસ પડી છે તે પણ આશ્ચર્યની વાત જેવું જણાય છે’ બંને એકી સાથે બોલી ઉઠ્યા.

‘હું પણ અત્યારે ત્યાંજ જાઉં છું તમે પણ મારી સાથે ચાલો આમ કહી અતીતાનંદ તેના અનુયાયીઓ બળભદ્ર અને કનકની સાથે

વાર્તાલાપ કરતા કરતા મઠ તરફ જવા લાગ્યા રસ્તામાં બબભદ્ર અને કનકે બનાવટી હકીકત કહીને અતીતાનંદસ્વામીનો વીશ્વાસ મેળવી લીધો. થોડાજ સમયમાં સર્વ જ્યાં લાસ પડી હતી ત્યાં આવી પહોંચ્યા પરંતુ આશ્ચર્યની વાત તો એ છે કે તે લાસને જોતાંજ ‘ઓ નીકપમાં!’ આમ બોલતાંજ અતીતાનંદસ્વામી બેહોશ થઇને પૃથ્વીપર પડી ગયા.

પ્રકરણ ૨૬ મું.

ભાઇ બેન.

આજે યોગિની અપૂર્વ આનંદના સાગરમાં ડુબકા મારી રહી હોય તેમ જણાતું હતું. આજે તેના મનમાં આનંદ, આનંદ અને બસ આનંદજ રમી રહ્યો હતો, એમજ કહોને કે યોગિની આજે પૂર્ણાનંદમાં મરત બની છે. અનેક સંકટો, અનેક પ્રકારના કષ્ટો સહન કરીને જંગલ, મેદાન અને ચારે દીશાઓમાં દોડધામ કરીને, અનેક યુક્તિ પ્રયુક્તિઓ અજમાવી જનસમાજનું કલ્યાણ કરવાનું વ્રત તેણે લીધું હતું તે પૂર્ણ થવાની અણીપર આવી પહોંચ્યું છે. જગતના દુરાચારી, અનીતિમાન માનવીઓને સુધારવા તેણે જે બીડું ઝડપ્યું હતું તે હવે પૂર્ણ થવા આવ્યું છે તેથી યોગિનીના હૃદયમાં હર્ષનો ઉભરો પથ્થ સમાતો નથી. પરંતુ શું આ આનંદ સદા સર્વદા કાયમ રહેશે? સુખ અને દુઃખ પરંપરાના ભાઇ પહેન છે. તે કદાપી સ્થાય રહેતાજ નથી, હંમેશા સુખ પછી દુઃખ અને દુઃખ પછી સુખ આવ્યાજ કરે છે.

આજે યોગિની શાંતીકુંજમાં જ્યાં પહેલાં કનકની સાથે વાર્તાલાપ કરતાં યોગિનીને અમો વાંચકોને ખતાવી ગયા છીએ તેજ સ્થળે યોગિની તેની બે સહાયિકાઓ સાથે આજે બેઠી છે. એક બાળુ મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ અને યુવરાજ લાવણ્યસીંહ બેઠા છે બીજી બાળુ હંસા અને રમા પણ બેઠેલા છે, અને સર્વેની સાથે હવે આપણે આગળ શું કરવું તે પ્રશ્નપર સર્વ ચર્ચા ચલાવી રહ્યા છે.

‘આજનો દિવસ મારા માટે મહાન આનંદનો દિવસ છે, કારણ કે પરમ કૃપાળુ પરમાત્માએ આ તેની દીન બાળકીપર દયા કરી તેણે લીધેલા જનસમાજના હિતના કાર્યને પૂર્ણ કર્યું છે જો કે હજી થોડું ઘણું કાર્ય કરવાનું છે તો પણ તે પૂર્ણ થવાનીજ અણી પર છે. મારો અંતરાત્મા અતીતાનંદસ્વામી અને તેના અનુયાયીઓને અનીતિના માર્ગમાંથી નીતિને રસ્તે લઇ જવા મને સુચવે છે. હું તેઓને અત્યારે જેનું નામ સાંભળતાં સહુ થરથર ધ્રુજે છે તેઓને સદ્ગુણ બનાવવા ઇચ્છું છું. જો કે તે કાર્ય જરા કઠણ છે પરંતુ મારા જેવી વ્યક્તિ કે જેણે માનવ સમાજના કલ્યાણાર્થે ભેખ ધર્યો છે તેને માટે હંમેશા અશક્ય પણ શક્ય બની જાય છે. સુરેંદ્રસીંહ જ્યાં સુધી અતીતાનંદ અને તેના અનુયાયીઓ નીતિ અને સરળ રસ્તાના ગ્રહણ કરનારા નહીં થાય ત્યાં સુધી તું નિર્વિઠે રાજ્ય કારભાર ચલાવી શકશે નહીં. માટે આપણે તેઓને ન્યાયના સરળ માર્ગે લાવવા અને નીતિમાન બનાવી એક સારા નાગરીક કરવા શું ઉપાયો યોજવા બેઠીએ’ યોગિનીએ પુછ્યું.

• ‘માતા! તમે જે પ્રમાણે કરવા ધારો છો તેજ ઉચીત છે પરંતુ તેમ થવું સદા સર્વદા મને અશક્ય લાગે છે’ કનક બોલી ઉઠ્યો.

આવી રીતે વાતચીત ચાલતી હતી તેવામાં યુરખાવાળી વક્તિ-
ઓ કે જેને આપણે આગળ જોઇ ગયા છીએ તેઓ ત્યાં આવી
પહોંચી. યોગિની આ યુરખાવાળી વ્યક્તિઓને જોતાં જ ઉભી થઇ
ગઇ ને પૂર્ણભાવથી માન આપી તેમના સામે જઇને તેડી લાવી.

યુરખાધારી વ્યક્તિઓએ આવીને સમાની મધ્યમાં જોડક લીધી.
સર્વ કોઇ આ વ્યક્તિઓ તરફ આતુર નેત્રે જોઇ રહ્યા.

‘અમેએ પણ તમારે વાર્તાલાપ સાંભળ્યો છે અને અમારી
પણ અભીલાષા તમારા વિચારોને મળતી છે. આજે અમે એક
નવીન ઉપાય અજમાવવા ઇચ્છીએ છીએ અને આશા રાખીએ
છીએ કે અતીતાનંદસ્વામી કદાચ ઠેકાણે પણ આવી જાય.’ ત્રણ
વ્યક્તિમાની વચ્ચેની વ્યક્તિ બોલી ઉઠી.

‘તમે શું કરવા ધારો છો ? કૃપા કરી જણાવવા મહેરબાની કરશો?’
યોગિનીએ પૂછ્યું.

‘પહેલાં તો આપણે મહારાજ સુરેંદ્રસીંહ, લાવણ્યસીંહ, હંસા
અને રમાને અતીતાનંદના ભયથી મુક્ત કરવા જોઇએ.’ યુરખાવાળી
વ્યક્તિએ કહ્યું.

‘આપણું કહેવું યોગ્ય છે. આપણે અતીતાનંદને ધર્મ અને
નીતિનું જીવન ગાળતા શીખવી મહારાજ સુરેંદ્રસીંહને તેના ભયથી
સદાને માટે મુક્ત કરવા જોઇએ’ યોગિની બોલી.

‘એતો બહુ પાછળથી પણ થઇ રહેશે. અત્યારે તો હું તમોને
સર્વને મારી પીછાન કરાવવા ઇચ્છું છું તો તમો સર્વ એકચીતે
સાંભળો !

હું જે સમયના વાત કરું છું, અરે જે સમયની વાત તમેને
 યાદ આપવા માંગું છું તે સમયે અનસુયાનો વિવાહ અતીતાનંદ
 સ્વામી સાથે થયો હતો. અતીતાનંદના લગ્ન થયા પછી થોડાજ
 સમયમાં અતીતાનંદના પિતા આ સંસારનો ત્યાગ કરી ચાલ્યો ગયો.
 પિતાના મરણ પછી અતીતાનંદ કે જેનું નામ કૃષ્ણકુમાર છે તે પોતાની
 મરણ મુજબ ધનનો વ્યય કરવા લાગ્યો તે દુરાચારી, પરસ્ત્રીલંપટ,
 દારૂડીયો અને અનાચારી મિત્રોની જાળમાં સપડાયો અને તેના
 મિત્રોના સર્વ ગુણો તેનામાં ઉતરવાથી તે પણ સાક્ષાત દુરાચારીની
 મુર્તિરૂપ બન્યો તે સમયે તેનું કોઇપણ શુભચિંતક ન હતું અને જે
 હોય તો પ્રવીણજ હતો. જેનું નામ આગળ અમે જે વખતે અતી-
 તાનંદસ્વામી પાસે ગયા હતા તે વખતે જણાવી ગયા છીએ. દુર્વ્યસ
 નમાં પડતા પછી કૃષ્ણકુમાર કહો કે અતીતાનંદ જે કહો તે તે તેના
 હોંતરવીઓના કહેવા તરફ દરકાર નહીં કરતાં પોતાની ઇચ્છા પ્રમાણે
 પૈસા ઉડાવવા લાગ્યો તેની સ્ત્રી પણ તેના કૃત્યોથી કંટાળી મઠ હતી
 તે તેના પતિને સારે રસ્તે લાવવા અત્યંત પ્રયત્ન કરતી હતી છતાં
 પણ તે નિર્દય વિષયલંપટ કૃષ્ણકુમાર આ સતિ સાધ્વીના શબ્દો
 તરફ જરા પણ લક્ષ નહીં આપતાં યથેચ્છ મોજ શોખ અને ભોગ-
 વિલાસ કર્યો જતો હતો. પોતાની સ્ત્રી તેને વારંવાર દુરાચારનો માર્ગ
 ત્યજવાનો આગ્રહ કરતી હોવાથી તે તે સતી સાધ્વિને અનુલ્લસ્ય
 આપવા લાગ્યો. તેને મારપીટ કરવાની સાથે તે તેની સાથે
 અનુચીત વ્યવહાર પણ કરવા લાગ્યો તેની તે એવી દુર્દશા
 કરતો હતો તે સાંભળતાં આપણા રોમાંચ ઉભા થઇ જાય
 તેમ હતું.

દિવસે દિવસે આ દુરાચારીની દશા બગડતી ગઈ, છેવટે પરિણામ એ આવ્યું કે, તેની પાસે જે કાંઈ ધનમાલ હતું તે સર્વ તેણે ચાર પાંચ વરસમાં ઉડાવી દીધું, આખરે તે રસ્તાનો રખડતો બિખારી બન્યો, એક ટંકના અનાજના પણ સાસા પડવા લાગ્યા, ટુકડા શેટલાને માટે તે ફાંફાં મારવા લાગ્યો, તેને એક વખતનું પુરતું ખાવાનું મળવાનું પણ મુશ્કેલ થઈ પડ્યું, પણ સાંભળો હું વચમાં એક વાત કહેવાની લુધી ગયો અતીતાનંદને નીરૂપમા નામની એક બહેન હતી જે ઉંમર લાયક થઈ હતી પરંતુ અતીતાનંદે તેનું લગ્ન કર્યું ન હતું જો કે અતીતાનંદસ્વામીનો સ્નેહ તેના પર અપાર સ્નેહ હતો પરંતુ દુર્વ્યસનને લીધે અને દુરાચારી મિત્રોની સોબતને લીધે તેને તેની બહેન જરા પણ યાદ આવતી ન હતી અને કદાચ યાદ આવતી તોપણ તે તેના લગ્ન કરવા તરફ બેદરકારી બતાવતો હતો આમ કહી તે પુરખાવાળી વ્યક્તિએ એક દીર્ઘ નિશ્વાસ મુક્યો અને થોડો સમય વિશ્રાંતી લઈને ફરીથી બેસી ઉઠી.

‘અતીતાનંદને તેની બહેનના લગ્ન કરવા માટે ઘણા ઘણા માણસો સમજાવવા લાગ્યા, કેટલાક તેને ધિક્કારવા પણ લાગ્યા અને તે એટલે સુધી કે તેના સગા સંબંધીઓએ તેની સાથેના સંબંધ ત્યજ્યો તોપણ તે નીરૂપમાના લગ્ન નહીં કરવાના વિચારમાંથી જરા પણ ડગ્યો નહીં, હજી પણ નીરૂપમા પ્રત્યે અતીતાનંદનો સ્નેહ હતો પરંતુ દુરાચારી મિત્રોની સોબતને લીધે અને ધનના અભાવને લીધે તે નીરૂપમાનું લગ્ન કરી શક્યો નહીં, તેથી નીરૂપમાને મોટી થતી જોઈ તે વિચારમાં પડ્યો કે, હવે શું કરવું, નીચ મનુષ્યોની સંગતમાં હંમેશાં નીચ વિચારોજ આવે છે તે પ્રમાણે અતીતાનંદને પણ નીચ

વિચારે આવ્યા, પૈસાના અભાવે તેણે તેની ખૂંદનનું તેના એક દુરાચારી મિત્ર સાથે લગ્ન કરી આપવાનું નક્કી કર્યું, પરંતુ જ્યારે નીરૂપમાને આ વાતની ખબર પડી કે તે અત્યારે જે દશામાં છે તેના કરતાં પણ અધમ દશામાં મેલવાને તેનો ભાઈ તૈયાર થયો છે ત્યારે નીરૂપમાએ અતીતાનંદને સાફ સાફ શબ્દોમાં તેના વિચારો જણાવી પોતે તેના વિચારોથી તદ્દન વિરુદ્ધ છે તેમ જણાવવા કહી દીધું કે તે તે મનુષ્યની સાથે લગ્ન કરવામાં ખીલકુલ સંમતી દર્શાવતી નથી, તે કોઈપણ ઉપાયે તેની સાથે લગ્ન કરવાની નથી, આ શબ્દો સાંભળતાં જ એ દુરાચારીનો કોષ બલુકી ઉઠ્યો અને પોતાના દુરાચારી મિત્રો સમક્ષ આનો સત્વરે કેંસલો કરવો જોઈએ તેનો ઠરાવ કર્યો, આ વાતની તેના હિતચિંતક પ્રવીણને ખબર પડી તેણે અતીતાનંદને ઘણો સમજાવ્યો પરંતુ જ્યારે આ દુરાચારી નર પીશાય કાંઈ સમજ્યો નહીં ત્યારે પ્રવીણે તેને છેવટે એમ પણ જણાવી દીધું કે જો તું નીરૂપમાને જરાપણ કષ્ટ આપીશ. જો તેને તું જરાપણ સતાપીશ તો હું તારું સંપત્તિ પોગળ ખુલ્લું કરી દઈશ. આ બાબતમાં જાનેને ખુબ જોલાઆલી થઈ છેવટે અતીતાનંદે લાગ મળતાં પ્રવીણનું કોઈપણ પ્રકારે કાટલું કાઢી નાંખવાનો વિચાર કર્યો અને છેવટે તેણે તે અમલમાં પણ મુક્યો પરંતુ જેને રામ રાખે તેને કોણ ચાખે. પ્રવીણની જીવન દોરી હજી લાંબી હોવાથી તે અતીતાનંદની પ્રવીણને સપડાવવાની રચેલી જાળમાંથી આખાદ રીતે છટકી ગયો. પ્રવીણને તેના નક્ષત્રે ચારી આપી તેથી તે બચી ગયો.

નીરૂપમાને જ્યારે આ વાતની ખબર પડી ત્યારે તેણે પણ તેના મનમાં કોઈ પણ ઉપાયે આવા દુરાચારી ભાઈનો ત્યાગ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો.

એક દિવસે રાત્રિના સમયે જ્યારે અતીતાનંદ સ્વામી પોતાના અનુયાયીઓ સહીત બહાર ગયો હતો ત્યારે પ્રવીણ તથા હું તે મકાનમાં દાખલ થયા અને યુક્તિ પ્રયુક્તિથી નીરૂપમાને ત્યાંથી પ્રવીણના ઘરે લઇ ગયા. પ્રવીણની માતા અને પત્ની નીરૂપમાને અપાર આહવા લાગ્યા. સર્વે ભેને કુટુંબી જેવી ગણુતા હતા. પ્રવીણની માતા નીરૂપમાનું પુત્રીની પેઠે પાલન કરવા લાગ્યા.

પાછળથી ઘરે આવી અતીતાનંદે જ્યારે જોયું કે નીરૂપમાં ક્યાંઇ ચાલી ગઇ છે તેની શોધ કરવાનો વિચાર માંડી વાળીને અતીતાનંદે તેનું ધરખાર વેચી માર્યું અને તેની પત્નિ સહીત તેના દુરાચારી મીત્રાની પાસે રહેવા આદ્યો ગયો. દિવસે દિવસે અતીતાનંદ વધારે ને વધારે નીચ કાર્યો કરવા લાગ્યો. વ્યભિચાર અને મદિરા સેવન તે તો તેનું હંમેશનું કાર્ય હતું. પરંતુ તેને હંમેશા પૈસાની તંગી પડતી હોવાથી તેણે તેના મીત્રાની એક ટાળા જમાવી અને ચોરી કરવાનો વ્યવસાય ચાલુ કર્યો. ખિચારી અનસુયા આ કૃત્યો જોઇ બળી જતી હતી તે અતીતાનંદને વારંવાર નીતિને રસ્તે ચાલવા ઉપદેશ આપવા લાગી પરંતુ અનસુયાના કહેવા તરફ જરાપણ લક્ષ નહીં આપતાં તે દિવસે દિવસે વધારે પ્રમાણમાં રતિ સેવન અને મદિરાપાન કર્યા કરતો હતો. વારંવાર અનસુયા જ્યારે તેને આ અનીતિ અને અધર્મનો ત્યાગ કરી નીતિના માર્ગે તેના સંસારનું નાવ હાંકવાને વિનવતી ત્યારે અતીતાનંદ તેના સદુપદેશ તરફ ધ્યાન નહીં આપતાં ખિચારી શિયળવતી અનસુયા કે જે પોતાના પતિને પરમેશ્વરતુલ્ય માનતી હતી તેનાપર મારના વરસાદ વરસાવી, ખિચારી અનસુયાના હાડકાં બોખરા કર્યા સિવાય રહેતો

નહતો તો પણ અનસુયા અતીતાનંદને દેવસમાન માની તેના મારને પુષ્પાંજલી સમજીને તેને નીતિને રસ્તે લાવવાને પોતાથી બનતો પ્રયત્ન કરતી હતી. તમે સર્વ અતીતાનંદ સ્વામીનું વય પીસતાલી-સનું ધારતા હશે પરંતુ હજી તેને માંડ પાંત્રીશ વરસ થયા હશે.

વ્હરંવાર અનસુયા તેને સારા માર્ગે જવાનું કહેતી હતી પરંતુ તેના કહેવા તરફ ખીલકુલ ધ્યાન નહીં આપનાં અતીતાનંદ દિન પ્રતિદિન તેના કાળા કર્મોમાં આગળ વધ્યો જતો હતો તેથી એક દિવસે અનસુયાએ અતીતાનંદને તેના આ કર્મો તે જમતની જાણમાં લાવશે તે તેણે કદાચ જામ કહેવાથી કુળ અને આભરના બચથી સદાચારનો માર્ગ ગ્રહણ કરશે તેમ ધારીને હજી આથી અતીતાનંદને ધણોજ કોષ ચઢ્યો અને કોષપણ ઉપાયે અનસુયાને ખીજ દુનીયામાં રવાના કરવાના વીચારો કરવા લાગ્યો.

અનસુયા જે કે આ બધું સમજી ગઇ હતી અને તે પણ તે દિવસથી સાવચેત રહેતી હતી. તેવામાં અતીતાનંદની નજરે મોહિની નામની એક વેશ્યા ચઢી કે જેને આગળ આપણે અતીતાનંદની સાથે ભોગવીલાસ ભોગવતાં જોઇ ગયા છીએ. વેશ્યાનો ચારી થવાથી અતીતાનંદ અનસુયા તરફ ખીલકુલ લક્ષ આપતો નહીં હતો. તેના પહેલાના કરતાં અનસુયા પ્રત્યેની પ્રીતિ દિવસે દિવસે ઓછી થવા લાગી. અતીતાનંદે અનસુયાનો કાંટો દુર કરવાનો છેવટે નિશ્ચય કર્યો અને તેમાં તેના મિત્રો અને મોહિની નામની વેશ્યાએ અનુમોદન આપ્યું પરંતુ અનસુયા પાપીઓના વીચારને જાણી ગયેલી હોવાથી તેઓની ચુકિત કોષપણ પ્રકારે ફાંસી નહીં.

અતીતાનંદ અને તેના મિત્રો હુટકાટ કરીને ધન મેળવી હંમેશા

નવીન નવીન વારાંગનાઓના નાચ મુજરા કરાવતા હતા. જ્યારથી મોહિનીનો અતીતાનંદની સાથે મેળાપ થયો ત્યારથી અતીતાનંદની આંખમાં અનસુયા કાંટાની પેઠે ખુંચતી હતી તે તેને કોષખ્ય પ્રકારે યમસદનમાં મોકલવા ઇચ્છતો હતો. તેથી અતીતાનંદે તેનું કાટકું કાઢી નાખવાને એક નવીન જાળ પાસરવાનું શરૂ કર્યું અને તે એ હતી કે તેણે થોડા દિવસ મોહિની પાસે જવાનું ત્યજી દીધું અને અનસુયા પ્રતિ પ્રીતિ બતાવવા લાગ્યો. બિચારી ભક્તી ભોળા અનસુયા આ પાપીની કપટજાળને શું જાણે? કેટલીયે ભોળી સ્ત્રીઓએ અતીતાનંદ જેવા નરરાક્ષસ પતિપર વિશ્વાસ મુકી તેમનું જીવન ગુમાવ્યું હશે. અતીતાનંદના આ સદ્ વ્યહવારથી અનસુયાનો હર્ષ પણ માતો ન હતો તે તો સમજતી હતી કે હવે તેના સુખની પળો નજીક આવી પહોંચી છે. હવે તેનો ભાગ્યોદય થવાની તૈયારી છે. આ પ્રમાણે લગભગ ત્રણ મહીના ચાલ્યા ગયા. ત્યાર પછી છળ પ્રપંચ કરી અતીતાનંદે સ્વામીએ અનસુયાને સમજાવી કે તેનો પ્રેમ કંઈ અનસુયા પરજ છે. સરળ હૃદયની અનસુયા પાપી અતીતાનંદની વાકજાળમાં ફસાઈ.

એક સમયે વર્ષાના દિવસો હતા, અતીતાનંદે કોષ શુભ દિવસ પર અનસુયાને જાત્રા કરવા જવાનું બહાનું કરીને જંગલમાં લઇ ગયો. ચાલતાં ચાલતાં પુરજોશમાં વહેતી નદી પાસે બંને જણા આવી પહોંચ્યા આ વખતે નદી પુરજોશમાં વહેતી હતી. વરસાદ પણ ધીમે ધીમે વરસતો હતો, સાયંકાળ થઇ જવાનો વખત હતો તે સમયે અતીતાનંદે અનસુયાને હવે શું કરવું તે વીશે પ્રશ્ન કર્યો.

‘ત્યારે જો વરસાદ બંધ ન રહે તો વહાણમાં બેસીને અપણે

નદી ઓળંગી જમ્યે. નહીતર વરસાદમાં પલ્લવવાથી જો ઠંડી લાગી જશે તો માંદા પડવાનો સંભવ છે' પતિને મુખે મુખી અને દુઃખે દુઃખી થનારી અનસુયા બોલી.

અતીતાનંદ મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે અનસુયાનો કંટિ દૂર કરવાનો આ ઠીક લાગ આવ્યો છે તેથી તેણે કીનારે માંધેલી એક હોડી છોડી લીધી અને તેમાં અનસુયાને બેસાડી તેણે નદી ઓળંગવાનો ડાળ કર્યો.

આ તરફ રાત્રિ ધીરે ધીરે વધવા લાગી. આકાશમાં વાદળા ચઢી આવ્યા પવનને લીધે વહાણ હાલમહોલમ થવા લાગ્યું આથી અનસુયાના હૃદયમાં ભીતિ ઉત્પન્ન થઈ.

અનસુયા વારંવાર કીનાર તરફ વહાણુ લઈ જવાની અતીતાનંદને આજીજી કરવા લાગી. પરંતુ નિષ્કુર હૃદયના અતીતાનંદે આજે અનસુયાને સદાને માટેથી તેના રસ્તામાંથી દૂર કરવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો, તેથી તેના કહેવાને નહી ગણ્યકારતાં વહાણુ આગળ હાંક્યેજ જતો હતો. વહાણુ જેવું મધ્યમાં આવ્યું કે તરતજ નિષ્કુર હૃદયના અતીતાનંદે અનસુયાને નદીમાં ફેંકી દેવાનો તેના મન સાથે વિચાર કર્યો. અતીતાનંદનો આ કુટ વિચાર જાણી જતાં તારાઓ ઝાંખા પડવા લાગ્યા થોડો સમય વિચાર કરી નિષ્કુર હૃદયના અતીતાનંદે સ્વામીએ અનસુયાને ઉંચકીને નદીના અગાધ જળમાં ફેંકી દીધી. તે દીવસથી તે ક્યાં ગઈ તેનો પતોજ નથી.

જે સમયે પુરખાવાળી વ્યક્તિ આ ખીના સર્વને જણાવતી હતી ત્યારે યેતિનીની આંખોમાંથી અશ્રુપ્રવાહ ચાલી રહ્યો હતો. જેટલાં તે સ્થળે હતાં તે બધા યેતિનીની આં દશા જોઈ વિસ્મિત

થમ રજાં હતી. આમ કહી તિથાસ નાખી તે પુરખાવાળી વ્યક્તિ બોલી ઉઠી “અમે ત્યારપછી તેની ધણી તપાસ કરી પરંતુ તેનો પ-તો મળ્યો નથી માત્ર ઝોટલું જણવામાં આવ્યું છે કે તે નદીમાં ડુબી ગઈ નથી પરંતુ જીવંત છે. આહ ! તમે સર્વ ધ્યાન દઈને સાંભળો તે નરરાક્ષસના પંજમાં ગરીબ ગાય જેવી બાળાને સોંપનાર હુંજ તે અભાગિણી અનસુયાનો લાઘ કલ્યાણ છું” આમ કહી તે પુરખાવાળી વ્યક્તિ આક્રંદ કરવા લાગી.

આ શબ્દો સાંભળતાંજ યોગિની હવે ઝાઝો સમય દિંમત રાખી શકી નહી તેથી તે ઐકાએક ઉભી થઈ અને પુરખાવારી વ્યક્તિના ચરણમાં પડી બોલી ઉઠી કે ‘લાઘ ! હુંજ તમારી અભાગિની બ્હેન અનસુયા છું’ આમ કહી તે કલ્યાણને ગળે વળગી પડી.

બ્હેન જે દિવસે ગુરમહારાજે તને નદીમાંથી કાઢી હતી તે દિવસેજ મને તારો ચેહરો જોતા શંકા આવી હતી, પરંતુ ગુરમહારાજને તે વાત જણાવતાં તેઓએ મને તે વિશે કાંઈપણ પ્રશ્ન પૂછવાની મના કરેલી હોવાથી મારે અને તારે સાથે રહેવા છતાં ઐક બીજાથી અજાણ રહેવું પડ્યું” પુરખાવાળી વ્યક્તિ બોલી ઉઠી.

‘લાઘ ! પરમાત્માનો ઉપકાર માનો કે છેવટે તેણે તમારો અને મારો ભેટો કરાવ્યો. હશે ! જેવી હરી ધન્યા. તે જે કરતો હશે તે જગતના સર્વ માનવીઓના હિતાર્થેજ કરતો હશે’ યોગિનીએ કહ્યું.

આવી રીતે વાર્તાલાપ ચાલતો હતો તેવામાં એક અનુયાયીએ આવીને માતાની આરતિમાં ભાગ લેવા આવવા જણાવ્યું જેથી સર્વમંડળ જગતજનનીની આરતિમાં ભાગ લેવા ચાલ્યું ચલ્યું.

પ્રકરણ ૨૭ મું.

દેવી મંદીર.

શાંતિકુંજમાં જ્યાં જન હિતના કાર્યો કરવા અને પતિતને સુનીતિ અને ધર્મને રસ્તે ચડાવવા યોગિની તેના ગુરુમહારાજ અને યોગિનીના સહચારીઓએ થાણું નાખ્યું હતું. ત્યાં તેઓએ જગત-જનની લવાનીનું એક સુંદર વિશાળ દેવળ પણ ચણાવ્યું હતું. પાપી જનોને સદુપદેશ આપી જગતજનનીના પવિત્ર દર્શન કરાવી પાપકર્મમાંથી પાછા પગ લેવા માટે સમજાવવાનું કાર્ય યોગિની અને તેના સહચારીઓ આ સ્થળે કરી રહ્યાં હતાં.

આજકાલ ધર્મના નામે ચાલતા ધર્તીગા, ધર્મને નામે ચાલતા વ્યભીચાર અને દુષ્ટ સાધુ મંન્યાસીના પાસમાંથી જન્મતના માનવીઓનો ઉદ્ધાર કરવા શાંતિકુંજવાસી સર્વ કોઈ તનતોડ પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે, અધ્રુદાળુ ભક્તજનોને ધર્મશુરઓ, મહાત્મા અને સંતપુરુષો ધર્મની અધ્રુદામાં ફસાવીને માલમલીદા હોડાવતા હતા. સમાજની વહુ દીકરીઓ કે જે તેઓ મહાત્મા, સંત પુરુષ અને ધર્મશુર હોવાનો દાવો કરતા હોવાથી તેમની પુત્રિ ગણાય તેમના રૂપ ભાવણમાં લટુ બની પેતાની તુચ્છ, ક્ષણિક વિષયવાંચના પોષવા અધ્રુદાળુ બાળાઓને તેમના વિષયમાં બલીદાન રૂપે હોમુવા ધૂંધતા હોવાથી તેમને ધર્મશુર, મહાત્મા કે સંત પુરુષ હોય તેવાને પરમાત્માત્મક સમજ અતીતાનંદ જેવા ધર્મશુરઓ જે તન, મન, ધન અર્પણ કરવાના મત્રો પઢાવી બિચારી અધ્રુદાળુ બાળાઓના સતિત્વનો નાશ

કરી તેના સંસારને ઝેર સમાપ્ત બનાવતા હતા. તેમાંથી સર્વ કોષ્ટને ઉગારી લેવાનો પ્રયત્ન યોગિની અને તેનું મંડળ કરતું હતું.

વાંચક ! આજકાલના ધર્મના નામે ચાલતા ધર્મીગના જમાનામાં જેવી રીતે ખરો ધર્માત્મા માર્થો જાય છે અને ધર્મને નામે ધર્મીગ ચલાવનારો ફાવી જાય છે તેવી રીતે તે સમયે સર્વત્ર અતીતાનંદ સ્વામીના અનુયાયીઓનો પ્રભાવ પડતો હતો. સત્યને માટે જાન આપવાની ઠગ્ઠા ધરાવતા આ શાંતિકુંજવાસીઓને તો તેઓના કાર્ય માટે ડગલે અને પગલે વિધેતા આવી નડતા હતા. છતાં પણ તેઓ હિંમત નહી હારતાં, કર્મણ્યેવ અધીકારસ્તુ મા ફલેયુકદાયન' એ ભગવાન શ્રી કૃષ્ણના સુત્રને વળગી રહી માત્ર તેમનો કર્મ કરવાનોજ અધીકાર છે તેમ સમજી તેમનું કાર્ય આગળ ધપાવ્યેજ જતા હતા.

સમય સંધ્યાકાળનો હોવાથી મંદીરમાં સર્વત્ર દિવાના પ્રકાશથી ઝમઝમાટ થઇ રહ્યા હતા. ધુપની સુગંધની ખુશબો આવી રહી હતી. સર્વ શાંતિકુંજવાસીઓ ત્યાં આવી જગતજનની મહામાયાની પ્રાર્થના કરી રહ્યા હતા. એક સેવક હાથમાં આરતિ લાંબે ઉભો ઉભો યોગિનીના આવવાની રાહ જોઇ રહ્યો હતો. તેવામાં યોગિની તેની બે સહચરીઓ, કનક વિગેરે સાથે ત્યાં આવી પહોંચી. યોગિનીને ત્યાં આવતી જોઇ સર્વ શાંતિકુંજવાસીઓ જય જગતજનની જય અસુર મર્દની એમ કહી જગતજનનીના સ્તોત્રોનો ઉચ્ચાર કરવા લાગ્યા. યોગિની અને તેની સહચરીઓએ પણ મતાના સ્તોત્રો ઉચ્ચારવાનું શરૂ કર્યું કે તરતજ જે મનુષ્ય આરતિ લાંબે ઉભો હતો તેણે માતાજીની આરતિ ઉતારવાનું શરૂ કર્યું.

યોગી સમય પહેલાં જય શાંતિનું સામ્રાજ્ય પથરાયેલું જણાતું ;

હતું ત્યાં ડંકાના ગડગડાટ અને નગારાના બડબડાટ થવા લાગ્યા. સર્વ શાંતિકુંજવાસીઓ માતાના સ્તોત્રો ગાવામાં લીન થઇ ગયા. આવી રીતે પાંચેક કલાક ચાલ્યું હશે ત્યારપછી સર્વ કોઇ આરતિ લઇને ચુપચાપ યોગિનીના તરફ એકીટસે જોઈ રહ્યા.

“ યોગિનીના હર્ષનો આજે પાર નહોતો તેના મહોંપર તેના વિજયનું હાસ્ય ફરકી રહ્યું હતું. જોકે આજે યોગિનીને કાંઇ બોલવું ન હતું છતાં પણ તેમના અનુયાયીઓ કે જેણે સુધર્મ ફેલાવવા અને અનીતિને માર્ગે જતાં પામર મનુષ્યોને તે રસ્તે જતાં અટકાવવા કમરકસી છે તેઓ પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યા, ‘ભાઈઓ અને મારી સહચારીઓ આજે પરમકૃપાળુ પરમાત્માની કૃપાથી આપણું કાર્ય પૂર્ણ થવાની તૈયારીમાં છે. તમે તમારા ચારિત્ર્યથી જગતના માનવીઓને બતાવી આપો કે સાચી જગતની સેવા કરવા ધૃતતા મનુષ્યોની પાસે તમે મિથ્યા આડંબર, મિથ્યા વાગબળ અને ખોટા દંભ નહીં જુઓ. જ્યાં તમેને આવો દંભ જણાય ત્યાં તમે છાતી ઠોકીને કહેજો કે આ સમાજની સેવા કરવાના બધાં કુકર્નાર મહાત્મન મહાત્મા કે સંત પુરુષ નથી પરંતુ સમાજના બોળા મનુષ્યોને તેની અમૃત જેવી મીઠી વાણીના બળે પોતાના સકંજમાં જકડી તેની કોઇપણ ધૃત્તિ પુરી પાડનાર નરપિશાચ છે. ધર્મરના ભક્તને કોઇની પરવાહ ન હોવી જોઇએ. તેતો ફક્ત જગતમાં કોઇથી નહીં ડરતાં જે જગતના આદિ, મધ્ય ને અંતનો કર્તા છે તે જગતનિયંતા પરમાત્માના આદેશ અનુસાર જનસમાજની સેવા કરવામાંજ તેનું આયુષ્ય પુરું કરે છે. જે દંભી નથી, સત્યવક્તા સદાચારી છે પછી તે ભલે ગમે તે હોય પરંતુ તે સાધુ પુરુષ ગણાવાને લાયક છે.

આપણા સર્વનું કર્તવ્ય પ્રજાને હીતના રસ્તે લઇ જઇ જગતનું કલ્યાણ કેમ થાય તે છે. તેમાં કોઇની સ્વાર્થ વૃત્તિ કામ આવતી નથી. જે મનુષ્ય સ્વાર્થ વૃત્તિ રાખીને માનવ સેવા કરવા ઇચ્છે છે તે કદાપિ જન સેવા કરી શકતો નથી. માટે જો જન સેવા કરવાને તલપતા મારા સ્નેહીઓ, હું તમોને સ્નેહી કહેવાનું સાહસ એકલા માટે કરું છું કે મહાત્મા અને ઉદાર પુરુષો તો સકળ સૃષ્ટિના મનુષ્યો તેના સ્નેહીઓ છે તેમ માને છે. તેથી હું પણ તમોને મારા સ્નેહીઓ કહું તેમાં ખોટું નથી. કારણ કે તમો સર્વ આ જન સેવા ઉદ્ધાર્યે થતા યજ્ઞમાં મારી આજ્ઞા પ્રમાણે તમારું કાર્ય કર્યે જાવ છો. માટે જો તમો જન સેવા કરવા ઇચ્છા ધરાવતા હો તો પ્રથમ તમારા સ્વાર્થને તિલાંજલી આપો. પરસ્પરના કુસુમને ત્યજે અને તમો સર્વ બાંધવો, એકજ જગનિયંતા પિતાના પુત્રો અને પુત્રિઓ અન્યોન્યની હુંકાળી ગાદમાં બેસો અને જુઓ કે તમો તમારું તો શું પણ સકળ માનવ જાતિનું કેવું કલ્યાણ કરી શકો છો.

સર્વજનો આવી રીતે યોગિનીના સુખમાંથી અમૃતસમાન વરસતા શબ્દો શાંત ાય-તે શ્રવણ કરી રહ્યા હતા તેવામાં એક ભગવી કફની-ધારી સાધુ ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને યોગિની પ્રત્યે નમન કરીને ઉભો રહ્યો.

તે આવનાર વ્યક્તિને શુપયુપ ઉભો રહેલો જોઇ યોગિની બોલી ઉઠી. 'કેમ વિશુદ્ધશાંતિ કેમ ઉભો રહ્યો છે ? વારે જે કહેવું હોય તે સુખેથી કહે.'

'માતાજી આજનું તમારું સ્વરૂપ જોતાંજ મને સાક્ષાત અસુર મર્દની મહામાયાની પ્રતિ મૂર્તિ જણાતી હોવાથી હું આપના આવા

અદ્ભુત સ્વરૂપનું પાન કરવાને શાંત ચિન્તે ઉભો રહ્યો હતો. માતા ! માતા ! શું તેજ ! શું તમારા મુખપર ઝરતું માધુર્ય ? ગમે તેવા કઠણ હૃદયનો મનુષ્ય પણ તમારા દર્શનથી ધી સંમાન પીગળી જાય' આમ કહી તે યોગિનીના ચરણોમાં પડ્યો અને ચરણ રજ મસ્તકે ચડાવી પાછો યોગિની પ્રત્યે એક ચિન્તે જોઈ રહ્યો.

‘કેમ પાછો ગાંડો બન્યો કે ? વિષ્ણુ જગતજનની હું માઠા માયાની જેવી પુત્રિ છું તેવાજ તમે સર્વ પુત્ર છો. મારામાં ને તમારામાં શો ભેદ છે ? વિષ્ણુ ! વિષ્ણુ ! તારા આગમનનું કારણ જણાવ જોઈએ ?’ યોગિનીએ તે આવનાર વ્યક્તિ કે જેનું નામ વિષ્ણુ હતું તેને પૂછ્યું.

‘માતાજી ! તમારી આજ્ઞા પ્રમાણે અમે નીરૂપમાને લઇને મઠ પાસે ગયા હતા અને અમારા નિડર સેનાપતી કનકસીંહ તથા તેમના મિત્ર કે જેઓ પહેલાં અતીતાનંદસ્વામીના શિષ્યો હતા તે અતીતાનંદસ્વામીને આપણી યુક્તિમાં સપડાવા માટે રવાના થઇ ગયા હતા. તેઓ જ્યાં અમે મઠ પાસે જઇ નીરૂપમાને મુડદાની પેઠે સુઇ રહેવાનું કહી છુપાઇ ગયા હતા ત્યાં અતીતાનંદસ્વામી સાથે અદ્ય સમયમાં આવી પહોંચ્યા. માતા ! માતા ! શું કહું ? કહોને કે તેઓએ અતીતાનંદસ્વામીનો વિશ્વાસ મેળવ્યો અને તેને મઠ સુધી લઇ આવ્યા. પરંતુ જ્યારે મઠ પાસે આવી પહોંચતાં અતીતાનંદસ્વામીએ નીરૂપમાનું મુડદું જોયું ત્યારે તેઓ ત્યાં બેઠાન બધને ‘જો વહાલી બહેન તારી શું આ સ્થિતિ ?’ એમ કહેતાં પડી ગયા. અટે આપણે સર્વને સત્વરે ત્યાં જવાની જરૂર છે’ આમ કહી તે શાંત રહ્યો.

‘આલો ! આલો ! અતીતાનંદસ્વામીને સુપથપર ચડાવવાનો અમુક્ય અવસર આવી પહોંચ્યો છે’ આમ કહી યોગિની તેના અનુયાયીઓ સાથે મઠ તરફ રવાના થઈ ગઈ. પરંતુ આ શું ? યોગિનીની સાથે હંમેશા જે બે તેની સહચારીઓ રહેતી હતી તેમાંથી એક કેમ ?

વાંચક ! તને વધુ વખત ભ્રમમાં નહીં રાખતાં મારે અહીંજ કહી દેવું જોઈએ કે યોગિનીની બે સહચારીઓમાંની એક તેજ અતીતાનંદસ્વામીની જ્ઞેન નીરૂપમાં હતી કે જે યોગિનીની સલાહથી અતીતાનંદને સુધારવા મઠ પાસે મુડક થઈને પડી હતી.

પ્રકરણ ૨૮ મું.

પશ્ચાતાપ.

જે સમયે અતીતાનંદસ્વામી બેહોશ થઈને જમીન ઉપર પડ્યા તેજ સમયે અતીતાનંદસ્વામી જે સ્ત્રીને મુડકું સમજીને બેલાન થઈ ગયા હતા તે ઉઠીને બેઠી થઈ ને અતીતાનંદસ્વામીને બે બાન જોઈ તેને બાનમાં લાવવા પ્રયત્નો કરવા લાગી. અતીતાનંદસ્વામીના અનુયાયીઓ પણ આમાં મદદ કરવા લાગ્યા. આવી રીતે સારવાર થયા પછી થોડા સમયે અતીતાનંદસ્વામીને કંઈ બાન આવ્યું અને તે બંને આખો બંધ કરીને બંધવા લાગ્યા ‘નીરૂપમા ! વહાલી જ્ઞેન નીરૂપમા ! આ તારા નિષ્ઠુર ભાઈએ તને ધણું કષ્ટ આપ્યું છે પરંતુ તને કષ્ટ આપવું તે મારી અંતરની ઇચ્છા ન હતી. પિતાજીની સર્વ સંપત્તી દારૂ અને દુષ્ટ મીત્રોની સંગતીમાં ઉડાવી દીધાથી હું

તે સમયે જાન જુલી ગયો અને મારી મરીબ ગાય જેવી લાડકી
 બહેનપર લયંકર અસાચારો ગુજારવાને પણ તૈયાર થઈ ગયો હતો. નીર-
 પમા ! નીરપમા ! તારા જેવી દયાની દેવીનો ભાષ કહેવડાવવાને પણ
 હું લાયક નથી. બહેન ! હું નહોતો ધારતો કે તારી આવી દશા
 થશે હું નહોતો ધારતો કે તું તારા ભાષને સુધારવા માટે જંગલે
 જંગલ રખડતી, લટકતી મારા મઠ પાસે આવવાનું સાહસ કરશે !
 કહે ?-બહેન એકવાર કહે ? કે તારા પ્રાણ લેવાની હિંમત કરનાર
 કોણ હતું ? શું તે નિર્દયને તારા જેવી સુકોમળ બાળાના પ્રાણ
 લેતાં જરા પણ દયા ન આવી ? હા ! શું આ શબ્દો ઉચ્ચારવાને
 હું લાયક છું ? શું આ શબ્દોથી શિખામણ આપવાનો મને હક
 છે ? શું મેં નીરપમા જેવી સુંદર નવયોવના બાળાઓને અકાળે
 છુંદી નાંખી નથી ? પણ જ્યાં તારું કોઈ રક્ષક ન હતું ત્યાં આવું
 અને તેમાં શોક શો ? નીરપમા ! મારી બહાલી બહેન ! હા ખરેખર
 શું તું આ સંસારમાં નથી ? ‘અને.....’

અતીતાનંદસ્વામી આમ બોલતો જતો હતો ત્યાં એકાએક
 યોગિની તેના અનુયાયીઓ સાથે આવી પહોંચી અને બોલી ઉઠી
 ‘જો હજી પણ તું નીતિને રસ્તે ચાલવાને બંધાતો હોય, હજી પણ
 કુકર્મોના ત્યાગ કરવા દબ્બતો હોય તે! તારી બહેન તને આ ક્ષણેજ
 મળી શકે તેમ છે.’

આ શબ્દો સાંભળતાંજ અતીતાનંદસ્વામી ચમકી ઉઠ્યો, તેને
 એમ લાગ્યું કે જાણે નીરપમાનંદ કેમ ના બોલતી હોય ! તેથી તેણે
 આંખો ઉઘાડી પરંતુ ત્યાં ફક્ત ભૈરવી સિવાય કોઈપણ જણાયું નહીં.
 ત્યાં ન હતી પેલી લાસ કે ન હતો અતીતાનંદસ્વામીના અનુયાયીઓ
 ફક્ત ત્યાં યોગિનીને ઉભેલી તેણે જોયું.

આ દશ્ય જોઇ અતીતાનંદસ્વામી દીવાનાની માફક આંખ તેમ જોવા લાગ્યો ત્યારે યોગિની તેને ઉદ્દેશીને બોલી ઉઠી ‘અતીતાનંદ-સ્વામી ! જુઓ તમારા કૃત્યોથી તમારી કેવી દુર્દશા થઇ રહી છે, તમારી પાસે પુષ્કળ ધન હશે અને છે તે હું સારી રીતે જાણું છું પરંતુ એટલું તો કહો કે તે ધન હોવાથી શું તમારા હૃદયમાં શાંતિનો નિવાસ છે ?

જરા-વિચારો ! વિચારો ! તમે સમજી શકો છો કે તમારા તે કુકર્મનું ફળ કેવું બયંકર તમેને જણાય છે, તમારી તે દુષ્કર્મોને લીધે જગતમાં કેવી નીંદા થઇ રહી છે તેનો જરાએ તમેને ખ્યાલ છે કે ? તમારી સ્ત્રી તમારી પાસે નથી. તમારી બહેન તમેને તજીને ચાલી ગઇ છે. સંસારમાં તમારું મોં બતાવવું પણ તમને બારી પડે છે. અતીતાનંદસ્વામી ! હજી પણ તમે એમ સમજતા હશો કે જ્યાંસુધી તમારા અનુયાયીઓ છે ત્યાંસુધી તમારું કોઇ અનિષ્ટ કરી શકે તેમ નથી. તેમની અઢ-ળક ધન સંપત્તી એ તમારું મોટું બળ છે તોપણ જો તમે વિચાર કરશો તો જણાશે કે તમારા પક્ષમાં અત્યારે કોણ છે ? કોણ અત્યારે તમારી આજ્ઞાનો અમલ કરવાને હાજર છે ? અતીતાનંદસ્વામી ! જ્યાં આપણા આપણા ન થયા ત્યાં પારકા ક્યાંથી થવાના છે ? શું તમારા સર્વ સેવકો તમારી આજ્ઞાને વેદ વાક્ય માનવાને અત્યારે તૈયાર છે ?

અતીતાનંદસ્વામી ! હજી કંઇ બગડી નથી ગયું. હજી પણ તમે ધારો તો કુમાર્ગને તજી સુમાર્ગપર આવી શકો છો. જરા વિચાર તો કરો કે તમેએ તમારી સ્ત્રીને ફક્ત તમારી વિષય લાલસા તૃપ્ત કરવામાં વ્યભિચારના ફંદામાં પડતાં બંધવાની વિનંતી કરતી હોવાથી

નિંદ્ય બનીને કેવી નિંદ્યતાથી નદીના પ્રવાહમાં ફેંકી દીધી છે ? શું વિશ્વાસ કરવાનું આજ ફળ મળે છે કે ? તમે જેના પર વિશ્વાસ રાખો તે આમ કરે તો તમે પસંદ કરો કે ? તે ગરીબ બિચારી સ્ત્રી નારીએ તમોને તન, મન, પ્રાણ સર્વ અર્પણ કર્યું તેનું જ એ ફળ હતું કે ? જે પ્રમાણે તમે તેના પર અત્યાચાર કરતા ગયા, તેમ તેમ તે સહનશીલતાની મૂર્તિ સમાન પતિ તેજ પરમેશ્વર માનનારી અબળા વધારે સહન કરતી ગઈ અને તમારા પર વિશ્વાસ રાખ્યો એજ વિશ્વાસને લીધે જ્યારે તમે કુમાર્ગી બન્યા તોપણ તેણે તમારો આશ્રય ન છોડ્યો. તેનું તમોએ તેને નદીમાં ફેંકી દેવાનું ફળ આપ્યું કે ? વાહ ! વાહ ! અતીતાનંદસ્વામી જટા વધારી તમોએ સાધુનો વેશ ધારણ કર્યો પરંતુ શું તમે સાધુ જેવા કર્મો કરો છો કે ? અતીતાનંદ ! જે થવાનું હતું તે થઈ ગયું પરંતુ હજી પણ જે એતીને સુમાર્ગે ચાલવું હોય તો કંઈ બમડી ગયું નથી. સર્વ હતું તેવું થઈ શકે છે. જે સદાચારી થવું હોય તો ખૂંદેન અને પત્નિને પણ મેલવી શકો છો. કહો ! કહો ! અતીતાનંદસ્વામી જલદી કહો કે તમારી શું મરણ છે ? સંસારમાં રહીને સુખ ભોગવવું છે કે રાજ દંડ પામીને પ્રાણ ગુમાવવો છે ? યોગિની આટલું બોલીને યુષ્માપ અતીતાનંદસ્વામીના મોં તરફ જોવા લાગી. અતીતાનંદસ્વામીની દશા અત્યારે વિચિત્ર થઈ રહી હતી તે બોલવા છત્તો હતો પરંતુ કંઈ બોલી શકતો ન હતો. થોડો સમય આમ પસાર થઈ ગયો તરતજ યોગિની બોલી ઉઠી.

‘અતીતાનંદસ્વામી ! પત્નિને નદીમાં પધરાવી યથેચ્છ રંગરાગો માણી ધન ખલાસ થતા સુરેન્દ્રસીંહના દરબારમાં સાધુ પુરૂષ તરીકે

આવી પહોંચી પોતાની વિદ્વતા જણાવી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહને વિદ્વતામાં ખુશ કરી. રાજ્યગુરુ બન્યા પછી પણ તમારી ભોગવિલાસ ભોગવવાની વાંચનાનો નાશ ન થયો કે ? રાજ્ય ગુરુ બન્યા પછી સર્વ પ્રજાજનોની પુત્રિઓ કે જે તમારી પુત્રિઓ ગણાય તેઓના શિયળનું અલ્પિદાન ફક્ત તમારી વિષયવાંચના પૂર્ણ કરવામાં જ લેવા લાગ્યા. તેના માટે મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહને તપ કરવાનું બહાનુ કાઢી જુદું સમજાવી પોતાને ગામની બહાર પોતાની વિષય લાલસા પોષવાનું સુગમ પડે એટલે મઠ ચણાવ્યો અને ત્યાં હજારો બાળાઓના શિયળનો નાશ કરવા લાગ્યા કે ? ધીક્કાર હજી તેવા નર પિશ્ચાચને ધર્મને નામે ધર્મિંગ ચલાવી રાજ્યગુરુ એટલે પરમેશ્વર તુલ્ય તેમ અંધ શ્રદ્ધાળુ અનુયાયીઓને સમજાવી તન, મન, ધન અર્પણ કરવાની દીક્ષા આપનાર સમાજના શત્રુ અતીતાનંદસ્વામી દ્યાનત હજી તમારી જાતપર. અતીતાનંદ ? આટલાથી પણ નહીં ધરાતાં જે દયાળુ રાજાએ તમને આશ્રય આપ્યો હતો તેને પણ કેદી બનાવી રાજ્યાસને બેસવાની રાક્ષસી મહત્વકાંક્ષા ધરાવતાં તમને સર્પ પણ કેમ ન કરડ્યો ? શું આ તેજ વિશ્વાસઘાતક નર પિશ્ચાચ, શિયળ ભક્ષક અતીતાનંદસ્વામી છે કે જે અત્યારે પાગલ બની સાંબળી રહ્યો છે. કહો ! કહો ! અતીતાનંદસ્વામી કહો કે તમારી શું ઇચ્છા છે ? અનીતિનો રસ્તો તજી નીતિને પંથેચાલવું છે કે યમદેવના દરબારમાં તમારા પાપકર્મોનો હિસાબ આપવા રવાના થવું છે ?

આવી રીતે કહી યોગિની શાંત થયા પછી ઘણા સમયે અતીતાનંદસ્વામી બોલી ઉઠ્યા; હું પણ હવે જાણી ચુક્યો છું કે મારા દિવસો હવે ભરાતા જાય છે. મારા સર્વ ગુપ્ત સ્થાનોનો ભેદ શત્રુ

ઓ બાણી ગયા છે, પણ શું તમે સત્ય કહેા છો કે જો હું આ રસ્તાનો ત્યાગ કરું તો રાજ્ય દંડથી બચી શકું? અને આગળની પેઠે મારું જીવન ગાળી શકું? શું તમે ખાત્રી આપો છો કે મારાં આ કર્મેના ત્યાગ કરવાથી મને મારી પત્નિ ને જીવનનો સેક્ષાપ થશે?’

તેમાં અશક્ય શું છે? અતીતાનંદસ્વામી! તમેએ મોહિની માટે તમારી સ્ત્રીના ત્યાગ કર્યો પરંતુ શું વેશ્યા તે કોઇની સગી થઇ છે તે તમારી ધાય? યોગિનીએ કહ્યું.

અતીતાનંદસ્વામી ગુપ્ત્યુપ યોગિનું કહેવું સાંભળતા હતા. એના મોંમાંથી એક પણ શબ્દ નીકળતો ન હતો. એમજ માનોને કે તેની અત્યાર પૂર્વની સધળી શક્તિઓ હણાઇ ગઇ હતી. તેના મનમાં યોગિની સંબંધીજ વિચારો આવ્યા કરતા હતા. છેવટે તે વિચારના વમળને અટકાવીને બોલી ઉઠ્યો ‘જો કે તમારું કહેવું દરેક રીતે માનવા યોગ્ય છે તોપણ જ્યાંસુધી મને કુતે બાબતપર વિશ્વાસ આવે નહીં કે હું પૂર્વના જેવીજ સ્વતંત્રતા ફરીથી મેળવી શકીશ ત્યાંસુધી હું તમારા કબજાપર વિશ્વાસ સુધી શકતો નથી. પરંતુ અત્યારે ને આ ક્ષણેજ હું તમારી સમક્ષ પ્રતિજ્ઞા કરું છું કે જો વખતે મને તમારા જીવોપર વિશ્વાસ આવશે તેજ સમયે હું આ માર્ગનો ત્યાગ કરીશ.’

અતીતાનંદસ્વામીના આ પ્રશ્નનો ઉત્તર દેવા યોગિની જતી હતી તેવામાં એકાએક પાછળથી અવાજ આવ્યો કે ‘અવશ્ય તેમજ થશે. હારી સ્વતંત્રતા અને સ્ત્રી બંને તને સાથેજ મળશે.’

અતીતાનંદસ્વામી અને યોગિની આ શબ્દો સાંભળી ચમકી ઉઠ્યા અને જે દીશામાંથી અવાજ આવ્યો તે તરફ જુઓ તો યોગિરાજને આવતા જોયા. યોગિની તેના ગુરુદેવના ચરણમાં પડી. અતીતાનંદ-સ્વામી તો આ દૃશ્ય જોઇ પુતળાની માફક ઉભો રહ્યો તેને આવી રીતે ઉભો રહેલો જોઇ યોગિરાજ બોલી ઉઠ્યા 'કેમ ! વિચાર કરો છો ? પાપ માર્ગ તજવાનો કે:-' વચ્ચમાંજ યોગિની બોલી ઉઠી.

‘એમજ સમજો’ અતીતાનંદે ઉત્તર આપ્યો.

‘અહાહા ! જે દિવસે તમે નિશ્ચય કરો કે તમોએ કુમાર્ગનો ત્યાગ કર્યો છે અને સુમાર્ગ પર આવ્યા છો. તે દિવસને હું ધનભાગ્યનો સમજુ છું. તે દિવસે હું જગતજનની જગદંબાનું પુજન કરું પરંતુ હા ! ક્યાં એ દિવસ કે હું તમોને પાપાચારના રસ્તામાંથી સદાચારને રસ્તે લઇ ગયલા જોઇશ ? અતીતાનંદસ્વામી ! હજુ પશુ જીવનો પશ્ચાતાપ કરી સન્માર્ગે જવાય તો કાંઇ ખોટું નથી, હજુ પશુ ચેતો, ચેતો. હજુ પશુ કંઇ બગડી ગયું નથી, યોગિનીએ કહ્યું.

ત્યારપછી યોગિની યોગિરાજ પ્રત્યે બોલી ઉઠી. અતીતાનંદ-સ્વામીનું એમ કહેવું છે કે તેમને સંપૂર્ણ વિશ્વાસ બેસી જાય કે આની પછી મારી સ્વતંત્રતા છુટી લેવામાં નહી આવે, અને મારી સ્ત્રીના મેલાપ થશે તો હું આજથી પાપાચારના રસ્તે જવાનું માંડી વાળું છું. તમારામાંથી કોઇ મેં કહ્યું તેની સંપૂર્ણ ખાત્રી આપે તેમ છે કે ?

‘કેમ નહી તે કામ હું મારા માથે લઉં છું કે અતીતાનંદને તેની પહેલાના જેવીજ સ્વતંત્રતા પ્રાપ્ત થશે અને તેને તેની સ્ત્રીના પશુ મેલાપ થશે’ યોગિરાજ બોલ્યા.

‘હિં! શું એ જીવતી છે? શું ખરેખર તે જીવે છે? શું તે નદીના પ્રવાહમાંથી બચી શકી? તેમ બનવું તો તદ્દન અશક્ય હતું’ અતીતાનંદે પ્રશ્ન કર્યો.

‘અતીતાનંદ! ઇશ્વરનો મહીમા અગાધ છે. તેની ઇચ્છાની વિરુદ્ધ ક્ષણનારા ખત્તા ખાય છે. મારવાવાળાથી જીવાડનાર હંમેશાં બળવાન હોય છે’ યોગિરાજે કહ્યું.

‘શું તમે ખરેખર સત્ય કહો છો? શું હું મારી સાધ્વી પતિવ્રતા પત્નિને મેળવી શકીશ? હા, મેં તેના સદુપદેશની અવગણના કરી તેને ઠટલી સતાવી છે’ આમ અતીતાનંદ બોલવા લાગ્યા.

અતીતાનંદસ્વામી આમ બોલતા હતા ત્યાં અધવચ્ચમાં અટકાવી યોગિરાજ બોલી ઉઠ્યા ‘અતીતાનંદ! તને સર્વ કાંઈ એવોજ ઉપદેશ આપી રહ્યા છે કે તું આ માર્ગનો ત્યાગ કરી સન્માર્ગને ગ્રહણ કર. તારો આ જન્મ સાર્થક કર.’

‘તમે સર્વ મને મારો આ માર્ગ તજી સન્માર્ગ ગ્રહણ કરવાની શા માટે બલામણુ કરી રહ્યા છો તેની મને કાંઈ ખબર નથી પડતી. મને આટલી બધી સહાય આપવાની તમેને શી જરૂર? તમારો અને મારો શું સંબંધ છે? તમે સર્વ મારી પાછળ ભુતની માફક શા માટે પડ્યા છો? આમ મારી પાછળ પડવામાં તમારો શું ઉદ્દેશ છે?’ અતીતાનંદસ્વામી બોલી ઉઠ્યા.

અતીતાનંદ! સાધુ, સંન્યાસી અને ધર્મગુરુઓનો તો એજ ધર્મ છે કે સદા સર્વદા જગતના માનવીઓને સદુપદેશ આપી સુરસ્તે ચડાવવા. શું તમે ધર્મગુરુ હોવા છતાં આટલું સમજતા નથી? હા, પણ તમે ક્યાંથી જાણી શકો? કારણ કે તમે તો ધર્મગુરુ

તરીકે તમારા શિષ્યોને તન, મન, ધન અર્પણ કરવાનોજ ગુરુમંત્ર આપતા હતા તે આ જગતના માનવીઓની સેવા કરવાનું દુર્લભ સુત્ર ક્યાંથી જાણે ? અતીતાનંદ ! સદા સર્વદા જગતના માનવીઓનું કષ્ટાણુ કરવા તાપર રહેવું તેજ સાધુ, સંન્યાસીઓ, મહાત્માઓ, અને ધર્મગુરુઓનું પ્રાધાન્ય કર્મ અને ધર્મ છે. ધર્મગુરુ અને મહાત્મા અથવા સાધુઓએ જે કાર્યથી જગતના માનવીઓને લાભ થાય તેજ કાર્ય કરતા રહેવું જોઈએ. દુરાચારીઓને સદાચારી બનાવી તેમના જીવનને ઉંચ પાંચે લઈ જવાનો માર્ગ બતાવવો તેજ સાધુ, સંન્યાસીઓ, મહાત્માઓ અને ધર્મગુરુઓનું કર્તવ્ય છે. તેજ તેઓને ધર્મ, કર્મ અને સર્વ તેમના જીવનનો ધર્મ છે. પરોપકાર એજ અમારા જીવનનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે. એજ કારણથી અમે ઇચ્છીએ છીએ કે તમે દુરાચારના પાંચને લઈ સદાચારનો માર્ગ બહણુ કરી તમારી અત્યારની સ્થિતિ કરતાં કંઈક ઉંચ સ્થિતિએ આવો' યોગિનીએ જવાબ આપ્યો.

‘સંસારમાં મુખ પ્રસરાવવું તે જો સાધુ સંન્યાસીઓનો ધર્મ છે તો તમે મને કાળના મોંમાં નાંખવાનો શા માટે પ્રયત્ન કરી રહ્યા હતાં ? શું એનું નામજ પરોપકાર કે ? અતીતાનંદે પૂછ્યું.

‘જો અમારી ઇચ્છા એવીજ હોત તો તમે ક્યારનાએ રાજ્ય દંડ પામ્યા હોત. પરંતુ અમે તમારા શત્રુ નથી. તમે દુરાચારીનો માર્ગ લઈ તમારા કુટુંબ પરીવાર સાથે સુખમય જીવન ગુજારો તેમ અમે ઇચ્છીએ છીએ’ યોગિની બોલી.

‘જો તમે મારા હિતચી હો તો તમારી મને પુરેપુરી ઓળખાણ કરાવો’ અતીતાનંદે તમારો કહ્યું.

જ્યાં સુધી તમને અમારા પર દૃઢ વિશ્વાસ નથી ત્યાંસુધી અમે અમને તમારો પરિચય આપી શકતા નથી. તેમ અમને પણ જ્યાંસુધી તમારી સંપૂર્ણ ખાતરી નથી થઈ કે તમે આ દુરાચારીનો ધંધો તજી દેશો ત્યાંસુધી અમારો પરિચય આપવો તદ્દન અસંભવીત છે' યોગિનીએ કહ્યું.

આ શબ્દો સાંભળી અતીતાનંદસ્વામી કેટલોક વખત સુધી ચુપ રહ્યા ફરી કંઈ વિચાર આવતાં બોલી ઉઠ્યા 'મારા પાંચ સાથીઓ ક્યાં ગયા ?

'તમે તમારા અનુયાયીઓને બોલાવો. તેઓ અવશ્ય તમારી પાસે આવશે' યોગિનીએ કહ્યું.

એજ વખતે અતીતાનંદસ્વામીના બોલાવ્યા સિવાય પાંચે જણ ત્યાં આવીને હાજર થયા અને તેમાંથી આપણે પૂર્વ પરિચિત કનકસીંહ યોગિનીનો મદદગાર અતીતાનંદસ્વામી પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો 'આજે અમેને તમે દુરાચારનો રસ્તો અને મારફાડનો ધંધો તજી દેવા આહો છે તે સાંભળી અત્યારે અત્યંત આનંદ થાય છે જો કે આ સાંભળીને ધણીઓ દીલગીર પણ થશે પરંતુ માફ માનવું તો એમ છે કે તેઓને સન્માર્ગે લાવવા આપણે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. તેમ છતાં પણ જો તેઓ ન માને તો તેમનો ત્યાગ કરી આપણે તેમનાથી અલગ થઈ જવું તેજ આપણા માટે વધારે શ્રેષ્ઠ છે. એમાંજ આપણા સર્વનું કલ્યાણ છે. નહીં તો હવે અન્ય કંઈ રસ્તો નથી.

બલ્લભદ્રએ પણ કનકની વાતને અનુમોદન આપ્યું. ખીજાઓ પણ ત્યાં હાજર હતા. તેઓએ પણ હવે પોતાનો બચવાનો એક ઉપાય નહીં હોવાથી કનકના વિચારનેજ સંમતી આપી.

જમાં સુધી આ બોકો બોલતાં હતા ત્યાંસુધી અતીતાનંદ-સ્વામી મૌન ધારણ કરીને તેમની વાતો સાંભળ્યા જતા હતા તેવામાં યોગિનીની સહચારીમાંથી એકે તેણે ધારણ કરેલી બગવી કફની ફેંકી દીધી અને અતીતાનંદસ્વામી પાસે જઈ ઉભી રહી. અભારે યોગિનીની આનંદનું કંઈ પ્રમાણ જ ન હતું. અતીતાનંદસ્વામી પણ નીરૂપમાને જોઈ આનંદ મગ્ન થઈ ગયા અને નીરૂપમાની પીઠ પર હાથ ફેરવતાં બોલી ઉઠ્યા ‘નીરૂપમા મારી બહાલી ખરેન! તારૂં શબ્દ જોઈ હું બહુજ દુઃખી થયો હતો પરંતુ એકાએક તારૂં મુઝડું આશ્ચર્યરૂપ ગેમ થઈને યોગિની સ્વરૂપે જણાયું એ જોઈ મને બહુજ નવાઈ લાગી. ખરેન તેં યોગિની રૂપે મને ઉપદેશ આપ્યો તેથી તારા પુણ્ય પ્રતાપે આજે હું કુર્મોનો ત્યાગ કરી સત્કર્મોના રસ્તા પર આવવા ઇચ્છું છું.’

આ શબ્દો સાંભળતાંજ સર્જનોએ ‘યોગિરાજની જે બોલાતી’ યોગિનીના હૃદયમાં આનંદનો ઝરો આ શબ્દો સાંભળતાંજ વહેવા લાગ્યો, કારણ કે તેને આ શબ્દો સાંભળતાંજ જણાયું કે હવે તેનું કાર્ય પુર્ણ થયું છે. તેણે એક દુરાચારી વિષયાંધ, ધર્મશૂરને સન્માર્ગે પ્રેર્યો છે.

‘બાપ પ્રતાપ મારો નહિ પણ આ યોગિનીનો છે’ નીરૂપમા બોલી.
‘નીરૂપમા! એ કેણુ છે?’

‘તે પણ સમય આવશે ત્યારે જણાશે’ નીરૂપમાએ કહ્યું.

‘તેવો સોનાનો સૂર્ય ક્યારે ઉગશે?’ અતીતાનંદસ્વામીએ પૂછ્યું.

‘જ્યારે તમે આ સર્વ હુંદારનો સંમ તજ દેશો ત્યારે.’

‘આજ સમયે હું તેઓના સંગથી મુક્ત થાઉં છું.’ તેમ કહી તેણે કનકને સીટી બળવવાનું કહ્યું સીટીનો અવાજ સાંભળતાંજ થોડા સમયમાં અતીતાનંદસ્વામીના ત્રિ અને પુરુષ અનુયાયીઓ ત્યાં આવતા જણાયા.

પ્રકરણ ૨૯ મું.

અતીતાનંદનું પૂર્વજીવન.

થોડાજ સમયમાં ત્યાં આગળ સાધુના વેશમાં રહી અતીતાનંદની આજ્ઞા મુજબ મારફાડનો ધધો કરનારા ખીજ કેટલાક હુંદારાઓ આવી પહોંચ્યા જેઓને સત્વરે બોલાવી લાવવા માટે થોડાક હુંદારાઓને રવાના કર્યા. અદ્ય સમયમાંજ અતીતાનંદના સાધુ વેશ ધારી હોવા છતાં ભયંકર કુર્મ કરનારા અનુયાયીઓનું મોટું ટાળું ત્યાં એકઠું થઇ ગયું.

આ સમયે યોગિનીની આજ્ઞાથી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ કુમાર લાવણ્યસીંહ, હંસા અને રમાને લઇને એક સાધુ વેશ ધારી યોગિનીનો અનુયાયિ પશુ ત્યાં આવી પહોંચ્યો.

સમસ્ત જનોના આવી જવા પછી યોગિની હાસ્યથી મંદમંદ ખીલી રહેલી મુખમુક્તએ ઉઠીને ઉભી થઇને બોલી ઉઠી, આજનો દિવસ અપૂર્વ આનંદજનક છે કારણ કે અતીતાનંદ સ્વામી પોતાનો અત્યારે દેખાતો કપટી વેશ ત્યજી સન્માર્ગને ગ્રહણ કરવાની ઉત્કંઠા ધરાવવાની સાથે અત્યાર સુધી જેઓએ નીમકહલાલીથી તેમની સેવા

બાળવી છે તેઓને પણ સન્માર્ગ લઈ જઈ તેઓની ઉન્નતિ કરવા ઇચ્છે છે.

યોગિનીના આ શબ્દો સાંભળતાજ સર્વ આશ્ચર્ય ચક્રીત બની ગયા અને પુન્ય ભાવથી તેઓ યોગિનીની તરફ આનંદ જનક દષ્ટિએ જોઈ રહ્યા.

તમારે કોઈએ મારા આ શબ્દોથી આશ્ચર્ય પામવાની જરૂર નથી, કારણકે આ સંસારની નૌકા પરિવર્તનશીલ છે. એમાંની સર્વ વસ્તુઓ શ્યાંજ કરે છે તેજ નીચમાનુસાર અતીતાનંદ સ્વામીના હૃદયમાં પણ આજે ફરફાર થયો છે તેથી તેઓ આજે, અત્યારે અને આ સંજોજ અનીતિના પંથનો અને કુકર્મો કરવાની ઉમેદવારી લજવાને તૈયાર થયા છે. વિધાતાનો મહીમા અપરંપાર છે. તેના મહીમાને-તેના વિધાનનો પાર પામવાને કોણ સમર્થ છે ? તે શું કરવા ઇચ્છે છે તે કોણ જાણી શક્યું છે કે અત્યારે આપણે વાર્તાલાપ કરી રહ્યા છીએ અને ક્ષણ પછી શું બનશે તે કોણ જાણવાને શક્તિમાન છે ? એજ પ્રમાણે અતીતાનંદ સ્વામી એક નહીં પરંતુ સમસ્ત તેના અનુયાયીઓ પણ કુકર્મ કરવાના ઇગ્ગરને તીલાંજલી આપી વ્યથાથી પિડીત માનવોની સેવા કરવાનું બીડું ઝડપે તેમ હું ઇચ્છું છું, કારણ કે પાપનું ફળ અવસ્ય મળ્યા વિના રહેતુંજ નથી.

જો કે અત્યારસુધી, તેઓ નીર્વિદ્ધને પોતાના દિવસો પસાર કરતા આવ્યા છે છતાં પણ એવો કંઈ નિયમ નથી કે સઘળા દિવસો સન્માજ આપ્યા જાય. તેઓ એમ કેમ જાણી શકે કે તેઓના માટે એક દિવસ એવો પણ આવશે જ્યારે તેમના પાપનો ઘડો સંપૂર્ણ થઈ કુટી જતાં તેઓ સમાજ અને રાજ્યના ધીકારને પાત્ર થઈને

અયંકર શિક્ષા નહીં ભોગવે. એના કરતાં જો અત્યારેજ આગળથીજ પોતાની ભુલ સમજી જઈ કરેલી ભુલનો પ્રશ્નાતાપ કરી પોતાનું જીવન સુખરૂપ ગુજારવા પ્રયત્ન કરે તો શું ખોટું છે? આની સાથે હું તેઓ સર્વને એટલું વચન આપું છું કે જો તેઓ અત્યારેજ તેઓના કુકર્મોના ત્યાગ કરવાને તૈયાર હોય તો હું મારાથી બનતી દરેક પ્રકારની મદદ તેઓને આપવાને તૈયાર છું. આમ કહી યોગિની એસી ગયા.

યોગિનીના એસી જવા પછી થોડાજ સમયમાં અતીતાનંદસ્વામી ઉભા થયા અને તેઓને ઉભા થયેલા જોઈ તેના અનુયાયીઓ તેના શબ્દોનું પાન કરવા એકીઠસે તેની સામે જોઈ રહ્યા. છેવટે સર્વની ઉત્સુકતા વચ્ચે અતીતાનંદસ્વામી ખોડી ઉડ્યા તમે સર્વને આ સાંભળીને આશ્ચર્ય થતું હશે કે આજે આ શું થઈ રહ્યું છે પરંતુજો યોગિની જણાવી ગયા તે સત્ય છે હું આજથી આ અતીતિનો માર્ગ તજી નીતિને માર્ગે જવા ચાહું છું. મારા અનુયાયીઓ જેઓ અત્યાર સુધી મારી સાથે વફા-દારીથી રહ્યા છે તે સર્વને પણ હું આ કુકર્મોના ત્યાગ કરી સન્માર્ગે પ્રવૃત્ત કરવાની લલામણુ કઈ છું. આમ કહી અતીતાનંદ સ્વામી એસી ગયા.

અતીતાનંદ સ્વામી ! જો તમે તમારું પૂર્વ જીવન જણાવવા કૃપા કરશો તો મને આશા છે કે તમારા જીવનનો દાખલો લેવાથી કેટલાક મનુષ્યોનું કલ્યાણ થશે માટે જો તમેને તમારું પૂર્વ જીવન જણાવવામાં કાંઈ હરકત ન હોય તો જણાવવા કૃપા કરશો. મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહે કહ્યું.

મહારાજ તમેજે મને યોગ્ય પ્રશ્ન કર્યો છે. મારા જીવનમાંની મુખ્ય એચાર જણવા જેવી બાબતોનું હું તમેને વર્ણન કરી બતા-

વીશ. મને સંપૂર્ણ ખાત્રી છે કે તેમાંથી પણ આ લોકોને કંઈ ઉપદેશ મળી આવશે એમ કહી નીચે મુજબ તેણે તેનું વૃતાંત કહ્યું.

મારો જન્મ એક કુળવાન કુટુંબમાં થયો હતો, પિતા ધનાઢ્ય હતો. મારે કોઈપણ વાતની ચિંતા ન હતી. પિતાજી ધન ઉપાર્જન કરતા હતા, તેમ હું ધનનો વ્યય મોજશોખ પુરો કરવામાં કરતો હતો. મેં મારી આસ્વાવસ્થા લાડ કોડમાંજ પસાર કરી હતી. મારા માતાપિતાએ તેમની સ્થિતિના પ્રમાણમાં મને લાડ લડાવ્યા પણ તે લાડ મારે માટે જરૂર સમાન થઈ પડ્યા. મારા પિતા ધનથી ગર્વિત બની ગયેલા હોવાથી મને ઝાઝું શિક્ષણ આપ્યું નહીં અને આજ મારા વિનાશનું મુળ હતું. મારી મરજી પ્રમાણે ધનનો હું વ્યય કરતો હોવાથી હું કુમાર્ગે ચડ્યો. ખરાબ મિત્રોની સોબત થઈ, તેઓ મને દિવસે દિવસે વધારે અનીતિને રસ્તે લઈ જતા હતા, તેઓની પાસેથીજ હું મદિરા પાન અને વેસ્યા ગમન કરતા શીખ્યો. મારા પિતા મારી આવી વર્તણૂક જોઈ ધણાજ દુઃખી થતા હતા તેથી તેમણે તેમના મનમાં વિચાર કર્યો કે, મારા લગ્ન કરવાથી હું કંઈ રસ્તાપર આવીશ તેથી એક સ્વરૂપવાન કન્યા સાથે મારા થોડાજ સમયમાં લગ્ન કરી નાંખ્યા. ધરે ઉર્વશીની હરિકાઈ કરે તેવી સ્વરૂપ સુંદર પત્ની હોવા છતાં હું મારો ધણો ખરો સમય મારા કુમિત્રોની સાથે વેશ્યાઓના ધરે વ્યતિત કરવા લાગ્યો. આથી મારા પિતાને ધણું દુઃખ થવા લાગ્યું. તેઓએ મને ધણો સમજાવ્યો પરંતુ હું એકનો બે ન થયો.

એક દિવસ મારા મિત્રો કે જોડાઓ મને મેના નામની વેશ્યાના પ્યાગમાં ફસાવ્યો હતો. તે વેશ્યાએ મારી પાસેથી ધનની માંગણી કરી.

મારી પાસે કુટી બદામ પણ ન હતી. તેથી મેં તેને મારી સ્થિતિ જણાવી દીધી ત્યારે મારા કુમિત્રોએ મારા પિતાને ઝેર આપી તેને હંમેશને માટે રસ્તામાંથી દૂર કરવાની સલાહ આપી. હાય! એ સાંભરી આવતાં માઈ હૃદય ચીરામ્મ જાય છે, પણ હવે જે બની ગયું તે ન બને તેમ નથી. આ પિતૃધાતીએ કુમિત્રોની સલાહ માની મારા પિતાને ઝેર આપી સદાને માટે આ દુનિયામાંથી દૂર કર્યા. પછી મારા પિતાના શયને અમારા મકાનની બાજુમાં વહેલી નદીના પ્રવાહમાં ફેંકી દાધું. હાય! ઓ કૃપાળુ પિતાજી! ઓ પરમાત્મા. આ પિતૃધાતકને હજી શા માટે જીવતો રહેવા દીધો? ઓ પિતાજી! તમે શા માટે મારા પર અપના વરસાદ વરસાવી અને ભસ્મીભુત કરી નાંખતા નથી.

બાઇએ, આ એક નહીં પરંતુ આવા તો મેં અનેક કુકર્મો કર્યાં છે જે સાંભળી તમે મારી પ્રત્યે ધીક્કારની દૃષ્ટિએ જોશો પરંતુ હવે મને તેની કાંઈ પરવા નથી તેથીજ હું મારા કરેલાં કર્મો પ્રકાશમાં લાવી તે બાબત પશ્ચાતાપ કરી અન્ય જનોને મારા જેવા પાપ કર્મોમાં પડતા અટકાવવા ઇચ્છું છું.

મારા પિતાના મૃત્યુ પછી તેમની સર્વ સંપત્તીના હું સ્વામ બન્યો. મારી ઇચ્છામાં આવે તે પ્રમાણે હું ધનને દુર્વ્યય કરવા લાગ્યો. થોડાજ સમયમાં હું રસ્તાનો રખડતો બિખારી બની ગયો. રોટલાના ટુકડાના પણ સાંસાં પડવા લાગ્યા. મારા સર્વ મિત્રો મારી તરફ હું તેનો દુશ્મન ન હોઉં તેમ વર્તવા લાગ્યા. હું ધનહીણ થઇ જવાથી મારી ખૂંદેન નીરૂપમાના લગ્ન કરી શકવાની મારામાં શક્તિ નહીં હોવાથી હું તેને મારી નાંખવાની યોજના યોજતો હતો તેવામાં

તે ક્યાંક મારા હાથમાંથી છટકી ગઇ. તમે નજર કરો આજ નીરૂપમા ! મારી ખૂંદ છે. જેને મારી નાંખવાના હું વિચાર કરતો હતો. તેનાજ પ્રતાપથી આજે મારી જીંદગીમાં પરિવર્તન થયું છે. અને કુકર્મો કરવાનો ત્યાગ કરી સદ્કર્મમાં જીવન અંપલાવ્યું છે તે સમયે મારા જેટલા મિત્રો હતા તે બધા સ્વાર્થી વિશ્વાસઘાતક અને ધન લુંટી જનારા હતા. જે તે વખતે કોઇ માફ હીત ચાહનાર હોય તો તે એક હતો. પરંતુ તેનું પણ મેં ખુન કરાવ્યું હતું. દિવસે દિવસે મારા ખર્ચના વધવાની સાથે મારી દુર્દશામાં પણ ઉમેરો થવા લાગ્યો. ખૂંદનું લગ્ન નહીં કરી શકવાથી અને તેના નાસી જવાથી સમાજમાં સર્વ કોઇ મારાપર શીટકારનો વરસાદ વરસાવવા લાગ્યા. મને મ્હોં દેખાડવું પણ બારી લાગવા માંડ્યું. તેથી મારા બેચાર દુરાચારી મિત્રોની મદદથી મેં સધુ વેશ ધારણ કરી અમારી કામેચ્છાને પરીપુર્ણ કરવા પાખંડી ધર્મ ચલાવવાની તેઓને સુચના કરી. તેઓ સર્વ મારી સુચનાને સંમત થયા અને મને તેના ગુરૂ તરીકે માનવા લાગ્યા.

આવી રીતે અમારો કપટ પુર્ણ વ્યાપાર ચાલ્યો જતો હતો. બોળી અનાથ સ્ત્રીઓને અને પુરૂષોને અમારા પંજામાં ફસાવી તેમની માલમિલકત લુંટી લઇ તે સ્ત્રીઓને અમારી વિપયચાંચના પોષવાની ફરજ પાડતા હતા. આવી રીતે અમારું મંડળ દિનપ્રતિદિન વધ્યે જતું હતું તે દરમ્યાન મારા મનમાં વિચાર આવ્યો કે રાજ્યગુરૂ બનવાથી મારી ઇચ્છાઓ જલદી પાર પડશે. તેથી મેં થોડા સમય ધર્મના પુસ્તકોનો અભ્યાસ કર્યો. ત્યારપછી મારા અનુયાયીઓ સાથે અત્યારે આપણી સમાજમાં એક છે તે મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહના દરખા-

રમાં ગયો. તેઓ મારી વિદ્વતા જોઈ ધણા ખુશ થયા અને રાજ્યના ખરચે અમોને ત્યાં રહેવાની સગવડ કરી આપી. હું હમેશા મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહને હું જ્ઞાની મહાત્મા છું તેવું જણાવવા સદમોષ આપ્યા કરતો હતો. આવી રીતે એક બે વરસ ચાલ્યા ગયા ત્યારપછી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ મારા મીઠાં વચનોમાં બોળવામ્મ મયા અને મૂને રાજ્ય દરબાર ભરી રાજ્યના ધર્મગુરૂની માનવંતી પદવી આપીનેથી મારા આનંદનો પાર ન રહ્યો. રાજ્યનો હું ધર્મ ગુરૂ થયો હોવાથી દરરોજ હજારે સ્ત્રી પુરૂષો મારા દર્શનાર્થે આવવા લાગ્યાં. હું પણ સ્વાદીષ્ટ ખાનપાન ખાતો હોવાથી મારી વિષય વાંચ્છનાને દબાવી શક્યો નહીં. ધર્મગુરૂ એટલે પિતા માની મારી પાસે આવતી અખળાઓના શિયળનો ભંગ કુરી હું મારી લાલસાતૃપ્ત કરવા લાગ્યો. આવી દીતે હું દિવસે દિવસે અનીતિની ગર્તામાં હિતર્યો જતો હતો તેવામાં મને જણાયું કે મારે હવે રાજ્યધાનીથી થોડે દુર રહેવું જોઈએ, કારણ કે જો મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહને આ બાબતની ખબર પડી જાય તો સારું નહીં તેથી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહને એકાન્ત સ્થાનમાં મારો રહેવાનો વિચાર છે તેમ સમજાવી આ અત્યારે આપણે જે મઠમાં છીએ તે મઠ બંધાવવાની તૈયારીઓ કરી અને પછી ત્યાંજ મારા અનુયાયીઓ સાથે રહી નવયુવાન લલનાઓના શિયળનો ભંગ કરી મારી વિષય વાંચ્છના પૂર્ણ કરવા લાગ્યો. મઠમાં પણ મેં સ્ત્રી અને પુરૂષ અનુયાયીઓને રહેવાની છુટ આપતાંની સાથે તેઓ યથેચ્છ ભોગ વિલાસ કરી શકે છે તેવી પણ છુટ આપી દીધી. આવી રીતે દિવસે દિવસે મારા કુકર્મો વધ્યેજ જતા હતા.

હા, પરંતુ આ વાતોમાં હું એક મુખ્ય ખીના ભુલી ગયો છું.

અને તે એ છે કે મેં મારી સ્ત્રીને મારી સાથે આવીને રહેવા કહ્યું પરંતુ તેણે મને દુરાચાર તથા સન્માર્ગ પર આવવાની સલાહ આપી જે મને પસંદ નહિ પડવાથી અને મારી સ્ત્રીની બલામાંથી મુક્ત થવા મેં મારી સતી સાધ્વિ પત્નિને નદીમાં ફેંકી દીધી અને મઠમાં જઈ દરરોજ નવીન લલના સાથે ભોગ વિલાસ ભોગવવા લાગ્યો. આ અરસામાં મારા અનુયાયીઓએ રામનગરના જગીરદાર વીરભદ્રસીંહ આ બાબુ તેની અતુલ સ્વરૂપવંતિ પુત્રિ હંસા સાથે આવ્યાની મને ખબર આપી અને તે સાથે તેઓએ એમ પણ જણાવ્યું હતું કે આ હંસાના લગ્ન થોડાજ સમયમાં મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહના યુવરાજ લાવણ્યસીંહ સાથે થવાના છે માટે જે તમે રાજ્યાસન પ્રાપ્ત કરવાની તમારી રાક્ષસી મહત્વાકાંક્ષા પૂર્ણ કરવા ઇચ્છતા હો તો આપણે હંસાને ઉપાડી લાવીએ જેથી લાવણ્યસીંહ અને સુરેન્દ્રસીંહ હંસાની શોધમાં રાજ્યધાનીનો ત્યાગ કરીને જશે, તેનો લાભ લઈ આપણે રાજ્ય કબ્જે કરી લેશું. અને તમેને રાજ્યાધિકારી બનાવી દેશું. મારા અનુયાયીઓના આ શબ્દો સાંભળી મારી ઇચ્છા પ્રબળ થઈ અને તરતજ મેં હંસાને કાંઈપણ ઉપાયે પકડી લાવવાનો દૃઢ સંકલ્પ કર્યો અને લાગ જોઈ વીરભદ્રસીંહ તથા તેના અનુયાયીઓ પર હુમલો કરી હંસાને પકડી લાવ્યો. ત્યારપછી મારા લાગ્યનો સીતારો અમકતો હોવાથી હંસાની શોધમાં નીકળેલો કુમાર લાવણ્યસીંહ પણ મારા પંજમાં સપડાઈ ગયો. ત્યારપછી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહને હસાવવા મારી મનમોહિની મોહિનીને મોકલી. પણ તે તેની યુક્તિમાં ફાવી નહિ. પછી ગુપ્ત રીતે હું પણ સુરેન્દ્રસીંહને પકડવા તેના મહેલે ગયો. પણ ત્યાં યોગિનીએ આવીને મારી આજ્ઞાને નિરાશામાં ફેરવી

દીધી. ત્યાર પછી તો ઉપરાઉપરી એક યોગિની મારા કાર્યમાં ખલેલ પાડવા લાગી. તે ક્યાંથી આવતી હતી તે પણ હું જાણી શકતો ન હતો. તેની વિલક્ષણ બુદ્ધિ પાસે મારી કાંઈ પણ યુક્તિ કામ આવતી ન હતી. તો પણ મારે એટલું તો કહેવુંજ પડશે કે હું મારી જીંદગી સુધી તેનો ઉપકાર જુઝી શકું તેમ નથી. કારણ કે તેનીજ કૃપાથી "આજ મેં કુમાર્ગને તજ્યો છે અને સન્માર્ગ ગ્રહણ કર્યો છે. જે રાજાએ મને જ્ઞાની અને વિદ્વાન સમજાવ્યા છે તેના મેં વિશ્વાસવાત કર્યો છે. ત્યારપછીનો મારો હેવાલ તો તમે સડ જાણો છો. મહારાજા સુરેન્દ્રસીંહ, કુમાર લાવણ્યસીંહ ! તમે મને ક્ષમા કરો. હું અધમ છું, પાપી છું, તોપણ મને આશા છે કે તમો ધણીજ ઉદારતાથી મારા કરેલાં કર્મોની માફી આપશો. હંસા અને રમા તમોને મેં બહુ સતાવી છે, રીખાવી છે તોપણ આ વખતે મારી આ સ્થિતિ જોડ તમો પણ મને માફી આપી કૃતાર્થ કરશો. હંસા તું તારા હૃદયમણી કુમાર લાવણ્યસીંહ સાથે લગ્નથી જોડાઈ સુખી થા તેમ હું ઇચ્છું છું. તમોને મેં અતીશય કષ્ટ આપ્યું છે. કેટલીયે વખત તમારું શિયળ ભંગ કરવાની ધમકી આપી છે પરંતુ ધન્ય છે તમોને કે તમોએ મારી ધમકીને વશ નહીં થતાં તમારું શિયળ સાચી રાખ્યું છે. ધન્ય છે તમારા પવિત્ર વિચારોને ! જે સતિ સ્ત્રીઓ છે અને સત્ય એજ જેનું જીવન છે તેના પર કઠોરમાં કઠોર માણસ પણ અત્યાર ગુજરી શકતો નથી. જે સ્ત્રી પોતાના સતિત્વના રક્ષણની ઈચ્છા રાખે છે, તેનું સતિત્વ નષ્ટ કરવાને કોઈપણ મનુષ્ય યા દેવ સમર્થ નથી. બહેનો ! તમારી પાસે પણ ફરીથી ક્ષમાની યાચના કરું છું. આશા છે કે તમો ઉદાર હૃદયથી તે મને આપશો. અતીતાનંદના

આ શબ્દોનો સૌએ મૌનમાંજ હકાર આપ્યો સૌના મહોપર આનંદની ઉર્મિઓ ઉછળવા લાગી.

તમે સર્વ મારું કહેવું બરાબર લક્ષમાં રાખીનેજ સાંભળતા હશે, અને તમારા મનમાં તે ઉપર વિચાર પણ કરી રહ્યા હશે. હવે મારી કર્મકથાની સમાપ્તિ થાય છે. અત્યાર સુધીના વિશ્વાસુ સેવકો તમે જણાવશો કે હવે તમારી શું ઇચ્છા છે ? મારી પાસે જે પુષ્કળ દ્રવ્ય છે તે તમે જો દુષ્ટ વર્તણૂક અને કુકર્મોનો ત્યાગ કરી સનમાર્ગે ચાલવા ઇચ્છતા હો તો તમે સર્વને સરખે ભાગે વહેંચી આપવાને હું તૈયાર છું, તમે સર્વ મારી દશા જોતા હશે. હું દુર્વ્યસનને લીધેજ સંસારમાં કોઇને મહોં બતાવવાને લાયક ન રહ્યો. વેસ્થાના ક્ષંદમાં સ્ત્રીની હત્યા કરી સ્ત્રી ગુમાવી બેઠો, પિતાનું પણ ખુન કર્યું, શું તમે મારો ભેદ જાણવા છતાં પણ તે દુષ્ટ રસ્તો ગ્રહણ કરવા ઇચ્છો છો? હવે વધારે સમય નથી હું અત્યારેજ મારો આ દંભી વેશ તજ દેવા ઇચ્છું છું. તમે પણ મારી માફક સનમાર્ગને રસ્તે ચાલવા ઇચ્છતા હો તો તમે પણ તમારો આ દંભી વેશ તજ અને પોત પોતાનું કર્તવ્ય કરવાનું સમજી જવ.

આનો ત્યાં બેઠેલા અતીતાનંદ સ્વામીના અનુયાયીઓએ હકારમાં જવાબ આપ્યો આથી અતીતાનંદ સ્વામી યોગિની અને યોગિરાજ પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યા “આશા છે કે તમે તમારું વૃતાંત જણાવવા કૃપા કરશો” આમ કહી ભગવીષ્ણુની કાઠી નાંખીને અતીતાનંદ સ્વામી બેસી ગયા.

પુત્રને મળવાને જોતો જીવ તલંપાપડ થઇ રહ્યો હતો તે યોગિરાજ અતીતાનંદસ્વામીના બેસી જવા પછી ઉભા થયા ને અતીતાનંદ

ત્યે બોલી ઉઠ્યા. બેટા ! જોને તું મરી ગયશે ધારે છે તેજ હું
 રો પિતાજી હજી હયાત છું. આમ કહી તેઓ અતીતાનંદને
 મેહથી આલોગન કર્યું અને થોડી વાર આમ રહ્યા પછી બોલી ઉઠ્યા
 'મને નદીમાં ફેંક્યો કે તરતજ મારા સદ્ભાગ્યે ત્યાંથી પસાર
 તા એક વહાણના માલીકે મને તેના વહાણમાં લઇ લીધો અને
 ર કાઢી નાંખવાના ઉપાયો યોજવા શરૂ કર્યા. મારી તખીઅત સારી
 તાં જગતકર્તા પરમેશ્વરનું નામ લેવાનો નિશ્ચય કરી હું નદીના તટ
 સે ઇશ્વર ભજન કરવા લાગ્યો. તેવામાં આ યોગિની નદીમાં તથાતી
 ને મળી આવી. અને મેં તેને બહાર કઢાડીને મારી પાસેજ રાખીને
 દુપદેશ આપ્યો. મારીજ આજ્ઞાથી તને સદ રસ્તે લાવવા યોગિની
 ચત્ત કરી રહી હતી. યોગિરાજે કહ્યું.

ઓ પિતા આ તમારા કુળકલંકને ક્ષમા આપો ! પિતાજી તે
 યિની કોણ છે ?

આશો રાત્રી પડી ગઇ છે માટે સર્વ દેવની આરાધના કરવાને
 ઇચ્છે અને સારપછી ભોજનાદી કાર્યથી પરવાર્યા પછી
 યોગિની તેનો બેદ સર્વને જણાવશે આમ કહી યોગિરાજ સર્વને લઇને
 વ મંદીર તરફ ચાલ્યા ગયા.

પ્રકરણ ૩૦ મું.

યોગિની કોણ ?

રાત્રિના નવ વાગતાં સર્વજનો ભોજન દિધી પરવારી યોગિનીનું
 તાંત જણાવતે આવી પહોંચ્યા. સર્વના આવી ગયા પછી મહારાજ

સુરેન્દ્રમીઠ યોગિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યા. માતાજી ! આપનું વૃતાંત જણાવવા કૃપા કરશો ?

ઐટલું સાંભળતાં જ યોગિની ઉઠીને ઉભી થઈ અને બોલી ઉઠી આજે મારા આનંદનો પાર નથી. આજે માઈ બોવાયલું રત્ન મને ફરીથી મળ્યું છે. માઈ નષ્ટ સૌભાગ્ય ફરીથી ચમકી રહ્યું છે. આજે જ માઈ લીધેલું વૃત પૂર્ણ થતાં હું ફરીથી સજીવન થઈ છું. પ્રાણનાથ ! હુંજ આપની અભાગી દાસી છું કે જેને આપે નહીના પ્રવાહમાં ફેંકી દીધી હતી. આમ કહેતાં જ યોગિનીએ તેની ભગરી ઠરની કાઠી નાંખી અને તે અતીતાનંદની ચરણ રજ લેવાને તેના પગમાં પડી. અતીતાનંદ સ્વામીના હર્ષ અને આશ્ચર્યનો આ વખતે પાર રહ્યો નહી. તે યોગિનીને ઉઠાડતાં બોલી ઉઠ્યો, 'વિધાતાનો મહીમા અગાધ છે. જેને હું મારો મોટાનાં મોટો શત્રુ સમજતો હતો તેજ મારી હૃદયેશ્વરી નીકળી. હું મહાન નિષ્કુર છું.' આમ કહી તે નીચે બેસી ગયો.

સારઝાદ થોડો સમય શાંતિનું વાતાવરણ ફેલાઈ ગયું. પછી પાછી યોગિની ઉભી થઈને બોલવા લાગી 'કાળની પથ્થુ શી વિચિત્રતા છે કેને ખબર હતી કે આજે ફરીથી હું સુખી થઈશ. આજે મારા પતિના મીલન કરતાં પણ અધીક સુખદાયક મારા પુણ્ય શ્વસુરના મીલનથી મને અત્યંત આનંદ થાય છે' એમ કહી તે યોગિરાજના પાદમાં પડી.

'યોગિરાજે તેને ઉભી કરતાં 'અખંડ સૌભાગ્ય'નો આશિર્વાદ આપ્યો. જે મસ્તક ચડાવતાં તે બોલી ઉઠી 'મને વીતેલ વીતક જે કહેતાં રહી ગયા છે તે સંભળાવું છું.' આમ કહી યોગિનીએ તેની આત્મ કથાનો આરંભ કર્યો.

“મારા પતિએ મને નદીમાં ફેંક્યા પછી હું નદીના પ્રવાહમાં તણાયે જતી હતી તેવામાં આ મારા શ્વસુર કે જે નદીની પાસે પહોંચી પાંખી ધનુર બજન કરતા હતા તેમની નજરે હું પડી જોયા તેઓએ અચાવી મને લીધી. તેમ જોમને મારી સર્વ હકીકત કહેવાનું કહ્યું મેં તેમને સર્વ હકીકત કહી સંબળાવી તથા તેમને રૌઘરોધને પ્રાર્થના કરવા લાગી કે કોઈ પણ પ્રકારે મારા પતિને સન્માર્ગે લાવવાનો ઉપાય બતાવો.

‘જો તું તારા પતિને સન્માર્ગે પર લાવવા ઇચ્છતી હોય તો તું મારા કહેવા પ્રમાણે પરાપકારી વૃત્ત ધારણ કર આશ્વા છે કે તે અવશ્ય સુધરી જશે’ આમ કહી તેઓએ મને આશ્વાસન અને ઉપદેશ આપ્યો. આથી મારા જ્ઞાનચક્ષુઓ ઉઘડી ગયાં અને હું જંગલમાં રહી નીડર થઇને મારું કાર્ય પૂર્ણ કરવાના પ્રયત્નો કરવા લાગી. છેવટે દૃઢ સંકલ્પ કરી હું આ મઠની બાજુમાં આવેલી ગુફામાં રહેવા લાગી અને અતીતાનંદ સ્વામીના અનુયાયીઓના દરેક કાર્યની બારીક તપાસ રાખવા લાગી. તે દિવસે જ્યારે કુમાર લાવણ્યસીંહ પકડાયો તેની પણ મારા માણસો મારફતે મને ખબર મળી હતી. લાવણ્યસીંહ પકડાયા પહેલા હંસા અતીતાનંદ સ્વામીના પંજમાં સપડાઇ હતી તેનાથી પણ હું અબળુ ન હતી. ધીરે ધીરે તમારા સાથીઓને ફાડવાના હું પ્રયત્ન કરવા લાગી. છેવટે તેમાં મારો વીજ્ય થયો અને તમારો સેનાપતી કનક મારો હાસ થઇને રહેવા લાગ્યો અને તેના કહેવા પ્રમાણે ચાલવાથી ધણા માણસો અમારા શાંતિકુંજમાં દાખલ થવા લાગ્યા.

જ્યારે મારું દળ પણ પૂર્ણ મજબુત થઇ ગયું ત્યારે હું એકલી મઠમાં ગઇ અને ત્યાંના દરેક કામમાં ખસત પાડવી લાગી. મેં જ

આવીને ભગવતીના પૂજન સમયે વિદ્ય નાખ્યું હતું. મેંજ લાવણ્યસીંહને છુટો કર્યો હતો અને કોદને ખબર ન પડે તેવા સ્થાનમાં છુપાવી દીધો હતો. પરંતુ ભાગ્યવશાત અતીતાનંદ સ્વામીનો માણસ અચાનક લાવણ્યસીંહને જોઈ ગયો અને તેની ખબર તેણે અતીતાનંદ સ્વામીને આપી. અતીતાનંદ સ્વામી તેને પકડવાને તેના અનુયાયીઓ સાથે ત્યાં આવી પહોંચ્યાં ત્યારે મેંજ કુમાર લાવણ્યસીંહને ત્યાંથી નસાડ્યો હતો. જ્યારે અતીતાનંદ સ્વામી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહના મહેલમાં તેનું ખુન કરવાને ગયા હતા ત્યારે પણ હુંજ ત્યાં આવી હતી અને તેના કાર્યમાં ખસેલ નાખી હતી. આવી રીતે હરેક પ્રકારે અતીતાનંદ સ્વામીને કુકર્મ કરતા અટકાવવા હું પ્રયત્ન કરવા લાગી. તો પણ અતીતાનંદ સ્વામીએ તેમનો ઉદ્દોગ છોડ્યો નહીં. તેમણે મોહિનીને ફસાવવા મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ પાસે મોકલી. ત્યારે પણ મેંજ મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહને બચાવી લીધા હતા. ત્યારપછી ત્યાં મોહિનીને મલીને મેં મારા સર્વ વૃતાંતથી તેને વાકેફ કરી ત્યારે તેણે મને સહાય કરવાનું વચન આપ્યું અને તે અત્યાર સુધી મને મદદ કરી રહી છે આ મારી ખીજ સહચારી તે કોઈ નહીં પણ મોહિનીજ છે. એમ કહી મોહિનીને ભગવી કંથાનો ત્યાગ કરવાનું યોગિનીએ જણાવ્યું.

ત્યારપછી કનકસીંહ મને પકડવાને આવ્યો. એ વખતે કનક મને પકડી કાઢ્યો હોત પરંતુ ઇશ્વરના પ્રતાપ આગળ તેનું શું ચાલે ? તેને મારા સાથીઓએ હાયક કર્યો ત્યારબાદ હું કનકને લઈને મારા આશ્રમમાં ગયો. તેને સારી રીતે દવાદાર કર્યાં. (કનક તરફ જોઈને) કનક ! આવ મારી પાસે આવ્યા છતાં તું જેની હાંમેશા ચીંતા કરતા

હતો તે સદા તારી પાસેજ રહેતી હતી. છતાં તું તેને ઓળખી શક્યો નહીં. જે અખળાઓ પોતાના ધર્મનું સંરક્ષણ કરવાની હઠ્ઠા ધરાવે છે તેઓ આનંદથી હરેક પ્રકારના કષ્ટ સહન કરે છે. તેનું પ્રમાણ મારી પાસેજ છે. પુત્રી આવ. આજ આ ભગવા વચ્ચે ત્યજવનો તારો પશુ સમય આવ્યો છે આમ કહી યોગિનીએ એક તેની સહ-ચારિણી યોગિની કે જે ભગવાં વચ્ચેમાં બેઠી રહેતી તેને તેની પાસે બોલાવી અને કનકના હાથમાં તેના હસ્ત સોંપ્યો.

વાંચક! આજ કનકની સ્ત્રી હતી. જે વખતે કનકે તેને ઓળખી લે વખતે તેના હર્ષનો પાર રહ્યો નહીં. તે આશ્ચર્યતાથી યોગિનીના સામું જોઈ રહ્યો.

‘જે દિવસે કનક મારી પાસે આવ્યો અને તેણે ખરા હૃદયથી એ મંડળીને ત્યાગ કર્યો તેજ દિવસે રાત્રે એક સ્ત્રીનો રૂદન ધ્વની મારા કાને અથડાયો. તેથી ત્યાં જઈ હું તેને આશ્રમમાં તેડી લાવી અને તેની હકીકત જાણતાં જણાયું કે તે ખીજ કોઈ નહિ પરંતુ કનકને શોધવા નીકળેલી તેની પત્ની છે. ધન્ય છે આવી પતિવ્રતા સ્ત્રીઓને! તે તેના ભાગ્ય યોગેજ અહીં આવી ચડી હતી. જે સ્ત્રીઓ પતિવ્રતા છે. જે સાધ્વીઓ છે તેને માટે સંસારના સર્વ સુખ દુઃખ સમાન છે. તેને નથી ખાવું કે નથી પીવું ગમતું તેઓ તો સદા સર્વદા પતિના ચિંતનમાંજ મગ્ન હોય છે. આવી સાધ્વીઓના પ્રતાપેજ હજુ આર્યાવર્તના યોદ્ધામાં ગુણગાન ગવાય છે.

હવે હેવટમાં સત્યને રસ્તે ચાલનારા માનવીઓ પર અપાર સંકટ આવી ગયા છતાં પશુ અંતે તેઓનું મીલન થયું છે, મારે જે આ પ્રંપચો રચવા પડ્યા છે તે હકત અતીતાનંદ સ્વામીને કે જે મારા

પતિ છે, આરાધ્ય દેવ છે તેમને કુમ્ભોની ગતીમાંથી કઢાડી સન્માર્ગે બાવવા કરવામાં પડ્યા છે. હવે મારી કથની સંપૂર્ણ થાય છે અને મારું લીધેલું વૃત્ત પણ પુર્ણ થાય છે આમ કહી યોગિની બેસી ગઇ.

ત્યારબાદ યોગિરાજની આજ્ઞાથી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ તથા યુવરાજ લાવણ્યસીંહ સાથે સર્વ કોષ ઇંદ્રનગર તરફ જવાને વિચાર કરી રહ્યા હતા તેવામાં હંસા અતિતાનંદ સ્વામી પ્રત્યે બોલી ઉઠી મહારાજ ! મેં સાંભળ્યું છે કે આ મઠમાં અન્યથા રથજો છે તો આજ્ઞા છે કે તમે અમે સર્વને તે રથજો બતાવવા કૃપા કરશો.

જો સર્વની તેવી ઇચ્છા હોય તો હું તૈયાર છું. અતિતાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, ત્યાર પછી સધળું મંડળ મઠનો ભેદ પામવાને અતિતાનંદ સ્વામી સાથે ચાલ્યું ગયું.

પ્રકરણ ૩૧ મું.

અદ્ભુત મઠ

યોગિની, હંસા, રમા, મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ અને લાવણ્યસીંહ વીગેરેને બાંધેને અતિતાનંદ સ્વામી મઠના ભેદથી સર્વને પરિચિત કરવા રવાના થઈ ગયાં.

અત્ય સમયમાં અતિતાનંદસ્વામી અધિકારને ભેદીને આપણી પરિચિત કાળ કાટડી કે જેમાં લાવણ્યસીંહને પુરો હતો અને બ્યાંથી

તે નાશી ગયો હતો ત્યાં આવી પહોંચ્યાં અને આ કાળ કોટડીને ઉદ્દેશીને તેઓ બોલી ઉઠ્યા.

‘મહારાજ તથા યુવરાજ ! જે મનુષ્યને મૃત્યુની સજા કરવી હોય ‘તે નીરપરાધી માણસને હું’ આ કોટડીમાં રાખતો હતો. જેથી તે હાલમાં કાળાકોટડીના નામથી ઓળખાય છે.

આમ કહી સર્વેને કાળકોટડીથી પરિચિત કર્યા, પછી અતીતા-નંદસ્વામી કાળકોટડીમાં જઈને ત્યાં જે રસ્તેથી લાવણ્યસીંહ મડનો બેઠ પામવા આગળ વધ્યો હતો અને જે ખીના આપણે આગળ વાંચી ગયા છીએ તે રસ્તાની ચાંપ દાખી કે તરતજ ત્યાં જમીનમાં જવાનો રસ્તો જણાયો અને સર્વની સાથે સ્વામી અતીતાનંદે આ રસ્તે મઠના ભોંયરામાં પ્રવેશ કર્યો. મઠના ભેયરામાં ઉતરી ગયા પછી એક સાંકડી ગલીમાં પસાર થઈ તેઓ એક કુવા પાસે આવી પહોંચ્યા. જે કુવામાં પડીને લાવણ્યસીંહ મઠનો અર્ધો બેઠ શોધ્યો હતો તે આજ કુવો હતો એમ જણાવવું અસ્થાને નહીં ગણાય.

કુવાની નજદીક આવી પહોંચ્યાં કે તરતજ હંસા બોલી ઉઠી કે, ‘અહીં ભોંયરામાં કુવો સા માટે બોદાવ્યો હશે ?’

‘તે એક ચમત્કારિક કુવો છે તેની ખબર તેની અંદર કુદકો મારવા પછી સર્વને પકડશે’ લાવણ્યસીંહ કે જે આ કુવાનો બેઠ જાણતો હતો તે બોલી ઉઠ્યો.

લાવણ્યસીંહના આ શબ્દોથી સંધળા ને ખડખડાટ હસી પડેલા ‘જોષ અતીતાનંદસ્વામી બોલી ઉઠ્યા કે, ‘ખરેખર, જે લાવણ્યસીંહ કહ્યું તે સત્ય છે તેમાં હસવા જેવું કે આશ્ચર્ય પામવા જેવું કંઈ

છેજ નહીં. ખરેખર તે એક ચમત્કારીક કુવો છે' આમ કહી તેણે સર્વને એક પછી એક કુવામાં કુદકો મારવાને કહ્યું,

અતીતાનંદના કહેવાથી યોગિની, હંસા અને મેના સાથે કુદી પડ્યા ત્યારપછી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ, કુમાર લાવણ્યસીંહ, સ્વામી અતીતાનંદ વીગેરે એક પછી એક કુદી પડ્યા. કુવામાં અંધારું ઘોર હતું. પરંતુ કુવામાં કુદી પડતાંજ કુવો ખાલી જોઇને લાવણ્યસીંહ અને અતીતાનંદ સિવાય સર્વના આશ્ચર્યનો પાર ન રહ્યો. આ જોઇ સર્વેને વધારે આશ્ચર્યમાં દીગ્મુઢ કરવા માટે અતીતાનંદસ્વામીએ કુવામાંનું મઠ તરફ જવાનું શુષ્ક દ્વાર ખોલી નાંખ્યું અને સર્વને લઇને તે એક ઓરડામાં આવી પહે. આ ત્યાં કેમ જાણે સાચોજ સીંહ તેની લાંબી જીભ કાઢીનેજ ઉભો હોય તેમ દેખાયું. સીંહને જોઇ હંસા અને મેના ડરી ગઇ. તેથી તેઓને હિંમત આપતાં યુવરાજ લાવણ્યસીંહ ખોલી ઉઠ્યો 'ડરો નહીં' આ સીંહ નથી પરંતુ સીંહની પ્રતિમા છે.

આવી રીતે વાતચીત ચાલતી હતી તેવામાં સર્વની અજાણ્ય સ્વામી અતીતાનંદે સીંહની બહાર લટકી રહેલી જીભ ખેંચી કે તરતજ સીંહ ત્યાં ચક્ર ચક્ર કરવા લાગ્યો અને પાંચ મીનીટમાં તે એકાએક તે જગ્યાથી ખસી ગયો અને તે જગ્યાએ કાંઇ પોલાણ હોય તેમ જણાયું.

જ્યારે સર્વે જનોએ આ તરફ નજર કરી ત્યારે તેઓની નજરે નીચે ઉતરવાની એક સીડી પડી. અતીતાનંદ સ્વામી સાથે સર્વ સીડી મારફતે નીચે ઉતરી ગયા. પરંતુ તે ઓરડામાં એટલો બધો અંધ-કાર હતો કે એક બાળના મોઢા જોવા પણ મુશ્કેલ પડતા હતા.

તેથી આ સર્વની મુઝવણ દુર કરવાના ઇરાદાથી અતીતાનંદ સ્વામી-એ એક બે ડગલા આગળ વધીને કાંઈક દબાવ્યું કે તરતજ તે ખંડ સર્વની અબળમી વચ્ચે રોશનીથી છવાઈ રહ્યો.

રોશનીમાં સર્વની નજરે ત્યાં સુંદર રીતે ગોઠવેલા વિષ વિષ જ્ઞાતના ચાંદીના તથા સોનાના વાસણો અને ત્રાંબા પીત્તળની બેનમુન કારીગરીની ચીજો સર્વની નજરે પડી.

આ સમૃદ્ધિ જોઈ સધળા હેબતાઈ ગયા. વિલાસી સ્વામી અતીતાનંદની સમૃદ્ધિ જોતાં તરતજ કોઈ રાજ્ય દરબારનો ખ્યાલ આવી જાય તેવી સમૃદ્ધિ સ્વામી અતીતાનંદે તેનાં મઠમાં એકઠી કરી હતી.

આ ખંડમાંથી સર્વે બાળુના ખંડમાં ગયા ત્યાં સર્વની નજરે જ્યાં જ્યાં નજર ફેંકે ત્યાં વિષ વિષ જાતના લડાયક હથીયારો ઉત્તમ રીતે ગોઠવેલા પડેલા હતા. તે ખંડની સધળી દીવાલો આવી જાતના લડાયક હથીયારોથી શણગારેલી નજરે પડતી હતી.

આ જોઈ લાવણ્યસીંહ સ્વામી અતીતાનંદ પ્રયે બોલી ઉઠ્યો. 'ગુરૂમહારાજ ! શું આ તમારું ગુપ્ત મંત્રણાસ્થાન હતું કે ?'

'વત્સ ! તારું ધારવું સત્ય છે. આજ માં મંત્રણાગૃહ હતું. જો આ તેની બાજુનો ખંડ અમારી સર્વ માલમિલકત રાખવાનો ગુપ્ત બંડાર છે.' આમ કહી એક ચાંપ દબાવી કે પાટીયાની દીવાલમાંથી એક દરવાજા જેવડો લાકડાનો કટકો ખસી ગયો અને તે ખંડમાં જવાનો માર્ગ જણાયો.

• સર્વ આ ઉપરા ઉપરી બનતા 'આશ્ચર્યજનક' બનાવો અને મઠના બેદથી વાકેફ બનતાં તક્ષીન થઈ જતા હતા. તેઓ અતીતાનંદ

સ્વામીની સાથે તેનો ગુપ્ત ધનભંડાર જોવાને તે ખંડમાં દાખલ થયા. દાખલ થતાંજ અતીતાનંદ સ્વામીનો ધનભંડાર જોઇ સર્વ એકાએક અજ્ઞયભ થઇ અને દીગમુઠ બની ગયા. સઘળાને દીગમુઠ બની ગયેલા. જોઇ અતીતાનંદ સ્વામી બોલી ઉઠ્યા ‘જો કે મેં હજી સુધી મારા મંડળમાંના કોઇને મારા ખજાનાનું સંપૂર્ણ અવલોકન કરવા આપ્યું નથી પરંતુ જ્યારે તમે તે જોશો ત્યારે આશ્ચર્યમુગ્ધ બની ‘બોલી ઉઠશો કે એક સાધુ સંન્યાસી અથવા રાજ્યના ધર્મગુરૂ પાસે આટલું બધું અઢળક દ્રવ્ય ક્યાંથી? પરંતુ જ્યારે મેં નીતિના માર્ગે જવાનો નિશ્ચય કરેલો છે ત્યારે હવે મારો સર્વ ભેદ તમારી પાસે ખુલ્લો કરવામાં હું કોઇપણ જાતનો ભય જોતો નથી’ આમ કહી અતીતાનંદ સ્વામીએ દીર્ઘ નિશ્વાસ નાંખ્યો.

યોડો સમય ત્યાં સર્વત્ર શાંતિનું સામ્રાજ્ય પ્રસરાઇ ગયું. પરંતુ આ શાંતિનો ભંગ કરતાં અતીતાનંદસ્વામી બોલી ઉઠ્યા કે ‘આ બધું ધન મારા અનુયાયીઓએ ચોરી, અને લુટફાટ કરીને જમા કર્યું છે. તેમાં મેં કેટલીએ મને, ધર્મગુરૂ તરીકે માનતી ધનવાન વિધવાઓને મારી જાળમાં ફસાવી વધારે કર્યો છે.

ઓહ ! મારા જીવનને યાદ કરતાં મને શરમ આવે છે. મારા મનમાં મારા કરેલા પાપ કર્મોની પરમાત્માના દરબારમાં બયંકર શિક્ષા થશે. તેવા વિચાર વારંવાર આવ્યા કરે છે. ઓહ ! માથું બમે છે, ચક્કર આવે છે, મારા કરેલાં કૃત્યો મારી નજર સમક્ષ તરવરી આવતાં હૃદયમાં કંપારી છુટે છે. આમ બેલતાં અતીતાનંદસ્વામી બેલાન થઇને પડી ગયા.

યોગિની લાવણ્યસીંહ અને મહારાજને સુરેન્દ્રસીંહની સાથે હંસા અને મેના સર્વે અતીતાનંદસ્વામીની સારવાર કરવા લાગ્યા.

થોડા સારનાર થતાંજ અત્ય સમયમાં અતીતાનંદસ્વામી શુદ્ધિમાં આવતાં બોલી ઉઠ્યાં ‘મારા કરેલા કુકર્મો મારી નજર આગળ તરી રહ્યા છે, મને સતાવી રહ્યાં છે. કહેવત છે કે પરમાત્મા કોઇને લાકડી લાઇને મારતો નથી, તે સત્ય છે, પરમાત્મા આજે મને મારા કરેલા કૃત્યો માટે લાકડી લાઇને મારી રહ્યો નથી છતાં પણ તે યાદ કરતાં લાકડીનો માર કરતાં પણ અધીક કષ્ટ વેઠું છું. હંસા ! મેના ! મને ક્ષમા કરો. તમારા જેવી કેટલીયે નિર્દોષ નવ યોવનાઓના શિમળાનું મેં બળાકારે ખંડન કર્યું છે. હું માનવી નહીં પરંતુ માનવ વેશે શયતાન છું. મેં મારી ઇચ્છાનો ઇનકાર કરનાર કેટલીયે નિર્દોષ બાળાઓને રીખાવીને મારી નાંખી છે. કેટલીયે નિર્દોષ બાળાઓને બોખંડના ધગધગતા સળીયાઓ આંખમાં ઘોંચી દેવાનો ભય બતાવી મેં મારી ઇચ્છાને આધીન કરી છે. મારા ન વર્ણવી શકાય તેવા નીચ કૃત્યો મને વારંવાર યાદ આવી અપાર કષ્ટ આપી રહ્યા છે,’ અતીતાનંદસ્વામી પીડિત હૃદયે બોલી ઉઠ્યો. આમ બોલતાં બોલતાં તેની આંખમાં પશ્ચાતાપના અશ્રુની ધારા ચાલી રહી હતી. એક માનવ નર રાક્ષસ, નર પિશાચી હૃદયનો માનવી અત્યારે સત્સંગના પ્રભાવથી પુનર્જીવન પામી તેના કરેલાં કૃત્યોનો પશ્ચાતાપ કરી રહ્યો છે.

અતીતાનંદસ્વામીને રડતાં જોઇ હંસા બોલી ઉઠી, ‘સ્વામીજી ! પરમાત્માએ તમારા ગુન્હા માફ કર્યા છે કારણ કે પશ્ચાતાપ એજ મનુષ્યને ભયંકર શિક્ષા છે. જે મનુષ્ય પશ્ચાતાપની આગમાં બળીને શુદ્ધ થાય છે તે કાંચન જેવો શુદ્ધ નીવડે છે માટે શોકને ત્યજ સ્વામીજી ! અમેને તમારા ‘મઠનો ભેદ બતાવો.

“સ્વામીજી ! શોક કરવાથી શું થવાનું છે ? માટે જેવી રીતે

ગઢ તીથિ જેથી પશુ વાંચતો નથી તે કહેવત અનુસાર તમે ગત જીવનને લુલી પરમાત્માના રમરણમાં તમારા દિવસો પસાર કરવાનો નિશ્ચય કરો કે જેથી આ સંસારના સાગરને તરી શકાય' મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ અતીતાનંદસ્વામીને શોક કરતા જેમ આશ્વાસન આપતાં બોલી ઉઠ્યા.

‘શું પરમાત્મા મારા કરેલા કુર્મોની મને માફી આપશે ?’ અતીતાનંદ સ્વામીએ પુછ્યું.

‘અવશ્ય તેમાં શંકાને સ્થાન હોય શકેજ નહી, કારણ કે કરેલાં કર્મોને! પશ્ચાતાપ કરવાથી માણસ પુનર્જીવન પામે છે માટે હંમેશા પરમાત્માના ધ્યાનમાં આપનું ચીત સ્વસ્થ કરવા પ્રયત્ન કરો જેથી તમેને આયોઆપ મારા શબ્દોની ખત્રી થશે’ યોગિનીએ કહ્યું.

આવી રીતના આશ્વાસનો મળ્યા પછી જ્યારે અતીતાનંદ સ્વામીનું ચીત સ્વસ્થ થયું ત્યારે ત્યાં આવેલા ખંડના એક ખુણામાં જઈ ત્યાં આવેલા કપાટમાં એક ગોખલા જેવું હતું તેમાં હાથ નાંખી અતીતાનંદ સ્વામી ગોખલામાં આવેલી એક ખીલીને ફેરવવા લાગ્યા. ખીલીના ફરવાથી એક લયંકર અવાજ સાથે તે કપાટને સ્થાને ત્યાં દરવાજા જેવું કંઈ જણાયું. અતીતાનંદ સ્વામી સઘળાને લઈને તે રસ્તે મઠનો અધીક બેદ બતાવવાને ચાલ્યા ગયા.

તે દરવાજામાં થઈને સઘળા જેવા ખીજા દરવાજામાં દાખલ થયા કે તરતજ ફક્ત અતીતાનંદ સ્વામી સિવાયના સર્વ આશ્ચર્ય-ચક્રીત થઈ ગયેલા જેમ અતીતાનંદ સ્વામી બોલી ઉઠ્યા ‘જા એક વખતના રાજ્યગુરુ અતીતાનંદ સ્વામીનું વિલાસ ભુવન છે. અહીંની એકેએક ચીજ જેતાં સર્વનો આશ્ચર્યનો પાર નહી રહે’. આમ કહી

અતીતાનંદ સ્વામીએ ભીંત પાસે જઇ કંઈ દબાવ્યું જેથી આં રેશ-
નીનો પ્રકાશ થઇ રહ્યો. સધળાં આ જોઇ આશ્ચર્યચક્રીત થઇ ગયાં.

અતીતાનંદ સ્વામીના વિલાસ ભુવનમાં સર્વ સ્થળે છુટથી
સંગેમરમરનો ઉપયોગ કર્યો હોય તેમ તે જોવાથી જણાઇ આવતું
હતું. ચારે તરફ રેશમી ગાલીચાઓ ખીલાવી રાખ્યા હતા. દીવાલો
પર ચીત્રાંકુષક રંગભેરંગી છબીઓ ચીતરેલી માલુમ પડતી હતી.
સર્વ છબીઓ કામોત્પાદક કરે તેવી હતી. જ્યાં જુઓ ત્યાં કામોત્પા-
દક વસ્તુઓ નજરે પડતી હતી. અતીતાનંદ સ્વામીનું વિલાસભુવન
રાજા મહારાજાઓના વિલાસભુવનની પણ સ્પર્ધા કરે તેવું હતું.

સધળા આ જોઇ વિચાર કરવા લાગ્યા કે ‘શું સાધુ સંન્યાસી,
મહાત્મા અને ધર્મગુરુઓના નામની નીચે શું સર્વ સાધુઓ, સંન્યા-
સીઓ અને ધર્મગુરુઓ તેમના બાવીક અનુયાયીઓની સંપત્તીને હરી
લઇ આવા રંગરાગ અને વિલાસ માણવાના સાધનો ખરીદવામાં
પૈસાનો દુરુપયોગ કરતા હશે ? જે આવાજ સાધુ સંન્યાસી અને
ધર્મગુરુઓ હોય તો બહેતર છે કે તેવા ધર્મગુરુ, સાધુ કે સંન્યાસીને
નવગજના નમસ્કાર કરી દેવા.’

ધર્મગુરુ સમજીને આપેલા દાનનો આવો દુરુપયોગ જોઇ મહા-
રાજા સૂરેન્દ્રસીંહ તેના મન સાથે બોલી ઉઠ્યા ‘આ બધા પાપનો
હુંજ જવાબદાર છું કારણ મેંજ અતીતાનંદ સ્વામીની યોગ્ય પરિક્ષા
કર્યા સિવાય તેને રાજ્યગુરુ અને ધર્મગુરુની પદ્વી આપી હતી. તેથી
- આ સર્વ કાર્યને માટે હુંજ જોખમદાર છું. મેં પાત્રાપાત્રનો વિચાર
કર્યા નિવાય રાજ્યગુરુ અને ધર્મગુરુની મહત્વની પદ્વી એક વિષય-
સંપત્તના હાથમાં સોંપી દીધી તેનાજ પરિણામે મારી પ્રજાની વહુ

મેટીઓનું શિયળ લુટાયું. હજારો સતિઓને આ પાપીએ રીત્રાવી તે સર્વનું પાપ મારેજ ભોગવવું રહ્યું.

મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ પશ્ચાતાપથી બળ્યોજતો હતો તેથી પોતે વિચાર કર્યા વિના જે ધર્મગુરુનું પદ અતીતાનંદસ્વામીને આપ્યું હતું, તે વિશે સર્વની આગળ માફી મંગવાનો નિશ્ચય કરી તે હર્ષપૂર્વક અતીતાનંદસ્વામીના ‘મઠનો ભેદ’ પામતો પામતો આસ્થો જતો હતો.

આવી રીતે ‘મઠનો ભેદ’ પામતાં સર્વ આગળ વધતાં એક કાટડી પાસે આપી પહોંચ્યા, ત્યાં આવતાંજ અતીતાનંદે ત્યાં આવેલી એક શ્રીલાલે દુર કરી જેથી નીચે ઉતરવાનો માર્ગ જણાયો.

સીડી ગોળામંડળમાં ચક્કર ખાતી નીચે ઉતરેલી હતી. સર્વજનો સીડી ઉતરીને ત્યાં આવેલા ખંડમાં આવી પહોંચ્યા કે તરતજ હંસા અને મેના પાછા આ દૃશ્ય જોઈને લયતીત બની ગયાં. કારણ કે તે ખંડની મધ્ય છતપર એક દીપક ઝગમગી રહ્યો હતો અને તેની નીચે શુળી ગોઠવી રાખેલી હતી. તેની એક ઝાણુએ માણસને ફાંસી દેવાને માટે ફાંસો પણુ લટકી રહ્યો હતો અને મધ્યમાં માંચડો પણુ હતો, અને તેની સામે અતીતાનંદસ્વામીના ગુસ્સાનો ભોગ થઈ પડેલી વ્યક્તિને ચીરી નાંખવા માટે લાકડામાં ગોઠવેલી કરવત પણુ તૈયાર હતી.

આ જોઈ હંસા અને મેનાને ગભરાઈ ગયેલા જોઈ અતીતાનંદસ્વામી બોલી ઉઠ્યા, ‘હંસા ! મેના ! હવે કાંઈ ગભરાવાની જરૂર નથી. હવે આઅતીતાનંદ પહેલાંનો અતીતાનંદ નથી હવે તો આ અતીતાનંદ આ દેવી સ્વરૂપ યોગિનીના સત્સંગથી વિશુદ્ધ બન્યો છે માટે કોઈપણ પ્રકારના લયને સ્થાન નહીં આપતાં જુઓ ! આ સ્થળે મારી આજ્ઞાનો અનાદર કરનાર હજારો નિર્દોષના જન લઈ

મારા આત્માને તૃપ્ત કરતો હતો ! આમ કહીને સર્વને લઇને ખીજ ખંડ તરફ ચાલ્યો ગયો.

ખીજ ખંડમાં દાખલ થતાં પહેલાનાં કરતાં પણ ભયંકર દ્રશ્યને જોઇને સર્વ હેબતાઇ ગયા તે દ્રશ્ય એ હતું કે તે ખંડની મધ્યમાં ત્રણ હાડપીંજર ઉભા કરેલા હતાં. તેમાંથી જે હાડપીંજર વચમાં હતું તેના હાથમાં એક ચક્રચકતી છરી હતી. આ ભયાનક દ્રશ્ય જોતાંજ સર્વના મનમાં ભયનો સંચાર થયો હતો.

આવી રીતે સધળાને ‘મહનો બેદ’ બતાવતાં અતીતાનંદસ્વામી એક કોટડી પાસે આવી પહોંચ્યા. અને સર્વને ઉદ્દેશીને બોલ્યા. જુઓ આ જે કોટડી દેખાય છે તેમાં મેં અનેક બાળાઓને સાંભળતાં તમેને ત્રાસ ઉત્પન્ન થાય તેવા ત્રાસો આપ્યા છે, આ ત્રાસ સહન નહી કરી શકવાથી ફેટલીએ બાળાઓએ તેમની અનિચ્છા હોવા છતાં મારી નીચ વાસના પોપવાને તેમના શરીર મને સોંપ્યા હતાં અને ફેટલીએ વીર બાળાઓએ ગમે તેટલા સંકટો આવી પડે તોપણ શિયળને નહીં ત્યજતાં તેમનાં પ્રાણ તબ્બા. તોપણ મારી ઇચ્છાને વશ થઇ નહીં ધન્ય હો આવી શિયળ સંરક્ષક બાળાઓને. હવે હું ઝાઝો સમય આ સ્થળે રહી શકું તેમ નથી કારણ કે આ સ્થળે રહેવાથી મારા કુર્મો મને વારંવાર થાદ આવ્યા કરે છે માટે ચાલો આપણે સધળાં આ સ્થળનો ત્યાગ કરીને ચાલ્યા જઇએ. આમ કહી અતી-તાનંદસ્વામીએ તે ઝોરડીના ઉપરનો એક પત્થર ઉંચો કરી કાંઇ ચક્કર ચક્કર ફેરવ્યું કે જેથી તરતજ ત્યાંથી જવાનો માર્ગ જણાયો.

સધળાને લઇને અતીતાનંદ સ્વામી ખીજ ખંડમાં ચાલ્યા ગયા. હવે તેઓ જે ખંડમાં આવ્યા તે ખંડમાં અંધકારનું ચોતરફ સાત્રા-

જય પ્રસરી ગયલું જણાતું તેથી હૃદય કોષ ગભરાઈ જાય તે જોઈ અતીતાનંદ સ્વામી બોલી ઉઠ્યા. ગભરાવાની કંઈ જરૂર નથી. અદ્ય સમયમાંજ આપણે એક યોગાનમાં આવી પહોંચશું.

તેઓ આવી રીતે ચાલ્યા જતા હતા ત્યાં તેઓના કાને કળકળ કરતાં વણે જતાં પાણીનો અવાજ સંભળાયો અને અદ્ય સમયમાં સંઘના એક યોગાનમાં આવી પહોંચ્યા.

ત્યાં વહેતી નદીની બાજુમાં એક પીપળાના ઝાડ નીચે દેવીની મુર્તિ દેખાતી હતી.

વાંચકો ! આ તેજ દેવીની મુર્તિ છે કે જે દેવીને અતીતાનંદ સ્વામી ભોગ આપવા આગળ આવ્યો હતો અને તે વખતે તેને અપશુકન થયા હતા જે આપણે આગળ જોઈ ગયા છીએ.

જ્યારે સંઘના લોકો આવી પહોંચ્યા ત્યારે અતીતાનંદ સ્વામી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો ‘રાજન ! આ દેવીની મુર્તિને બહીષ્કાર આપવાના બહાના નીચે મેં કેટલીયે નિર્દોષ બાળાઓનું અહીં લોહી રેડાવ્યું છે. રાજન ! મારા કરેલાં કુકર્મો યાદ આવતાં અત્યારે મને કંપારી છુટે છે. જ્યારે તે કાર્ય કરતાં મારા હૃદયમાં જરાપણ દયાની લાગણીનો પણ પ્રવેશ થયો નહોતો તેના મદલામાં અત્યારે તે કર્મો યાદ આવતાંજ મારું હૃદય ચીરાઈ જાય છે.’ આમ બોલતાં બોલતાં અતીતાનંદ સ્વામીની આંખોમાંથી પશ્ચાતાપના અશ્રુઓની ધારાઓ ચાલવા લાગી.

‘સ્વામીજી ? હવે શોક કરવાથી શું થવાનું છે ? હજી પણ પરમાત્માનો ઉપકાર માનવાની સાથે ઉપકાર માનો આ યોગિનીનો. કે એક સતિ સાધ્વી પોતાના દુરાચારી પતિને સદાચારના માર્ગપર

લાવવા ગમે તે સંકટો આવી પડે તેને આજ્ઞાઅન આપી પતિને સુધારવાને મેદાને પડી છે. પતિ કે જે સ્ત્રીઓને પરમેશ્વર તુલ્ય છે તેવા પરમેશ્વર તુલ્ય પતિમાંથી દાનવ બની ગયેલા પતિને ફરીથી પરમેશ્વર બનાવવા પ્રયત્ન કરી રહેલી આ આર્ય લલનાને, ‘ધન્ય છે માતા યોગિની કે તમેએ સ્વધર્મમાં પતિના ઉદ્ધાર કરવાની સાથે અમારાં પણ ઉદ્ધાર કર્યો તેવી ભગવતી સ્વરૂપ યોગિનીને આમ કહી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ યોગિનીના ચરણમાં પડ્યો.

રાજન ! એમાં મેં કાંઈ ક્યુંજ નથી જગતના માનવીઓની સેવા કરવી એ સાધુ, સંન્યાસીઓના ધર્મ અનુસાર મેં તમારી સેવા બજાવી છે તેમ મેં ફક્ત મારી ફરજ બજાવી છે અને પતિને પરમેશ્વર તુલ્ય માની ગમે તેમ માર્ગપર ચઢી ગયેલા પોતાના પતિને સુમાર્ગપર લાવી પોતાના સંસારનું સંકટ ચલાવ્યે જવું તે સતિ સ્ત્રીનો ધર્મ છે માટે મેં મારા ધર્મ અને ફરજ ઉપરાંત કાંઈ ક્યું નથી. મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહને ઉઠાડી આશિર્વાદ આપતાં યોગિની બોલી.

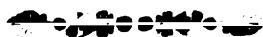
અતીતાનંદને પોતાની સતિ સાધવી સ્ત્રીનો આવો અપૂર્વ સ્વાર્થ લાગ જોઈ તેના પ્રત્યે પ્રેમની લાગણી ઉત્પન્ન થઈ તેથી તે મહારાજ અતીતાનંદ પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો. રાજન ! મારા ‘મઠનો ભેદ’ પણ અહીંજ પૂર્ણ થાય છે અને તેની સાથે મારી ભગવતી કંથાનો પણ હું અહીંજ ત્યાગ કરું છું. આમ કહી અતીતાનંદસ્વામીએ પોતે ધારણ કરેલી ભગવતી કંથાનો ત્યાગ કર્યો.

મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહની આજ્ઞાથી મુર્તિને તોડી નાંખવામાં આવી અને તેના કકડા પાસે વહેતી નદીમાં ફેંકી દેવામાં આવ્યા. પછી સપળા યોગિની દેવી સાથે મઠની બહાર આવ્યા.

જ્યારે બધાઓ મઠની બહાર આવી ગયા ત્યારે લાવણ્યસીંહ, હારાળ સુરેન્દ્રસીંહ તથા યોગિની પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો 'યોગિની દેવી, મને પિતાજી હવે આ મઠની કાંઈ જરૂરીયાત નહીં હોવાથી જો તેને રી દેવામાં આવે તો ધણું સારું.'

લાવણ્યસીંહના આ શબ્દો સાંભળી અતીતાનંદસ્વામી ઉભા થયા. મહારાળ સુરેન્દ્રસીંહ પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યા 'આ પ્રશ્નનો જવાબ હું જમસભામાં આપવાનો હોવાથી જો અત્યારે આ મઠને આમજ કેવા દેવામાં આવે તો વધારે સારું.'

મહારાળ સુરેન્દ્રસીંહે મઠને આમ રહેવા દેવાથી કોઈ જાતના યત્ન કરણુ નહીં હોવાથી મઠને તેવીજ સ્થિતિમાં રહેવા દધ યોગિની 'યે સર્વે'ને લઈને ઇન્દ્રનગર તરફ રવાના થઈ ગયા,

પ્રકરણુ ૩૨ મું.

રાજ્યાભિષેક

શુભ થઈ ગયેલા યુવરાજ અને મહારાજના આગમનથી આજે ઇન્દ્રનગરના પ્રજાજનોમાં સર્વત્ર આનંદ આનંદ થઈ રહ્યો છે. પ્રજા નો તે આનંદમાં ભાગ લેવા તેમના ગૃહોને રંગબેરંગી રીતે દીપાવી છે. ઇન્દ્રનગરના રસ્તામાં ચારે તરફ પાણીનો છંટકાવ થઈ રહ્યો. પ્રધાન વીગેરે રાજ્યના કર્મચારીઓના હૃદયમાં આજે રાજભક્તિના ઝાળા આવી રહ્યા હતા. સૈન્યાધીપતી મહારાજ ને યુવરાજની સલામી.

લેવા લશ્કરને ક્વાયત સીખવી રહેલ છે. પ્રજાજનો તથા ગામના આગેવાનો નવીન નવીન કપડાં પહેરી આજે મહારાજ તથા યુવરાજનું સામૈયું કરવાનું હોવાથી રાજ્ય મહેલ તરફ આવ્યા જાય છે.

• યથા સમયે સામૈયું લઈ રાજ્યના કર્મચારીઓ તથા આગેવાનો સાથે પ્રધાન મહારાજ સુરેન્દ્રસિંહ તથા યુવરાજની સાથેના સ્વામી અતીતાનંદ, યોગિની દેવી, હંસા અને મેનાને સરખસના આકારમાં લાઇને રાજ્યમેહેલ તરફ જવાને રવાના થઇ ગયા. સ્વામી ચડવાની સાથેજ તેમના માનમાં તોપોના ગડગડાટ અને લડલડાટ થવા શરૂ થઇ ગયા.

તોપોના કાનને પણ ફાડી નાંખે તેવા અવાજો સાંભળતાં કોઇ અજાણ્યો માણસ પણ કંઈપી શકે કે આજે ઇન્દ્રનગરમાં કોઇ આનંદજનક અવસર હોવાને લીધે આવા ગડગડાટ થતા દરે ચાલે વાંચકો આપણે પણ આ આનંદમાં ભાગ લેવાને જઇએ.

રસ્તામાં ચાલ્યા જતાં છોકરાઓ આજે નીશાળમાં રજા હોવાથી આનંદથી કુદતા ખેલતા ચાલ્યા જતા હતા.

જેમ જેમ સરખસ આગળ વધતું ગયું તેમ તેમ નગરજનો જેવું સરખસ તેમના ધર આગગથી પસાર થતું હતું કે તરતજ પોતાની શક્તિ પ્રમાણે કોઇ સોનાથી તો કોઇ ચાંદી તો કોઇ અક્ષતથી તેમના મહારાજ, યુવરાજ અને તેમની સાથેના મંડળને વધાવી લેતા હતા.

આમ પ્રજાજનોના હર્ષથી ઉભરાતા હૃદયે આવકારને ઝીલતાં ઝીલતાં યુવરાજ તથા સધળાઓ સાથે મહારાજ રાજ્યમેહેલમાં અસવી પહોંચ્યા.

રાજ્ય મહેલમાં આવી પહોંચ્યા પછી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહની આજ્ઞાથી પ્રધાને સર્વ સભાજનોને નિવેદન કર્યું કે, બપોરના બે વાગે સભા છે જેમાં મહારાજ વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે યુવરાજ લાવણ્ય-સીંહને રાજ્યાભિષેક કરવાના છે માટે સર્વ સભાજનોએ તેમના હક્કની રૂએ હાજર રહેવું તેવું મહારાજનું ફરમાન છે.

થોડા સમય પછી સભાસ્થાનમાંથી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ અને યુવરાજ, યોગિની દેવી વિગેરેની સાથે રાજ્યમહેલ પ્રતિ રવાના થઈ ગયા તેથી પ્રજાજનો પણ હર્ષનાદ ગળવતા તેમના ધર તરફ જવાને રવાના થઈ ગયા.

બપોરના બે વાગવાનો સમય થયા આવ્યો છે. સભાસ્થાન રાજ્ય કર્મચારીઓ અને શહેરના અગ્રગણ્ય પ્રજાજનોથી ચીતાર ભરાઈ ગયું છે. સર્વ કોઈ મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ અને યુવરાજની રાહ જોતા બેઠા છે તેવામાં યુવરાજને લઈને મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ તોપોના ગડગડાડ વચ્ચે ત્યાં આવી પહોંચ્યા પાછળ વૃદ્ધ પ્રધાન સાથે સ્વામી અતીતાનંદ, કનકસીંહ વીગેરે આવીને તેમના યોગ્ય આસને બેસી ગયા; બીજી બાજુ રાજ્યમાતા; યોગિનીદેવી, હંસા, મેના અને નીરૂપમાને લઈને અદ્ય સમયમાં સભાસ્થાનમાં આવી પહોંચી અને રાજ્યાસનની પાછળના ભાગમાં તેમના માટે નીયત કરેલા સ્થાને બેઠા લીધી.

સર્વના આવી ગયા પછી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ ઉભા થયા અને તેમની સ્વામાલકત પ્રજાને સંબોધીને બોલવા લાગ્યા કે મહારા સ્વામીભક્ત પ્રજાજનો, તમારે જે જે મુશ્કેલી સહન કરવી પડી છે અને જે દુઃખના દુઃગરા સહેવા પડ્યા છે તે સર્વને માટે હું

જોખમદાર છું. કારણ કે જો મેં અતીતાનંદ સ્વામીની યોગ્ય પરિક્ષા લઈ પાત્રાપાત્રનો વિચાર કરી તેમને રાજ્યગુરૂ અને ધર્મગુરૂની મહાન પદ્ધતી વિભુષીત કર્યા હોત તો આ સમય આવવાનો વખત ન આવત. મારી કરેલી જીલ્લે લીધે તમોને જે સહેલું પડ્યું છે તે માટે હું લાયકાર છું, કારણ કે જે બનવાનું હોય છે તે અન્યેન જાય છે. આજે હું મારી વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે રાજ્યકારભાર સંપૂર્ણ તપાસી શકવાને અશક્ત હોવાથી યુવરાજ લાવણ્યસીંહનો રાજ્યાભિષેક કરવા ઇચ્છું છું અને ભારપછી અમારા પ્રત્યે દયાભાવ દર્શાવતી એક જગદંબા સ્વરૂપની હું આપને ઓળખાણ આપવા માંગું છું માટે તમે સર્વને તમારા હૃદયને પુછી મને જે પ્રશ્ન કરવો હોય તે કરજો અને આ બાબતમાં તમે સર્વ તમારો વીચાર જણાવશો. મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહે કહ્યું.

“રાજન ! આપના મતને મળતો થઈ હું આ મારા સર્વ બાઇબોનીવતી આપને નિવેદન કરવાની રજા લઉં છું કે આપ જેવાં પ્રજા વત્સલ નૃપતિ જે કરતા હશે તે યોગ્યજ કરતા હશે તેથી તમે જે કાર્ય કરો તેમાં અમારા સર્વની સંમતી છે તેમ હું મારા સર્વ બાઇબો તરફથી આપને નિવેદન કરું છું” આમ કહી નગરશેઠ, યુવરાજ અને મહારાજને વંદન કરીને ખેસી ગયા.

અમે સર્વ નગરશેઠે કહ્યું તેમાં સંમત છીએ એકી સાથે યુવરાજ અને મહારાજના જયધોષ સાથે સભામાંથી આ શબ્દો નીકળી પડ્યા.

‘યુવરાજ આજે તને સન્ન્યતો સર્વ કારભાર સોંપી પરમાત્મા તરફથી વારસામાં અપાયેલી પ્રજાનું પુત્રવત પાલન કરવાના રજુમાંથી મુક્ત થઈ તે કાર્ય તને સોંપું છું અને આશા છે કે તું તે આપણ

કુળની રીતિ પ્રમાણે નીભાવીશ. મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહે યુવરાજને કહ્યું.

“હું આપની આજ્ઞા શિરોમાન્યધારી મારાથી બનતી પ્રજાની સેવા કરવા પ્રયત્ન કરીશ” યુવરાજે જવાબ આપ્યો.

‘યુવરાજ ! તું એમ ના સમજતો કે રાજ્યનો ખજાનો એકલો રાજા પોતાના મોજશોખ માટે ગમે તેમ વેડફી શકે છે પરંતુ તેને તારી પાસે પ્રજાની આનામત થાપણ સમજીને તારે તેનું રક્ષણ કરવાનું છે. રાજ્યધનનો ઉપયોગ તો પ્રજાકીય કાર્યમાંજ થવો જોઈએ, નહીં કે રાજાના મોજશોખ અને ગિલાસ વૈભવને પોષવાને. કહે શું તું પ્રજાનું પુત્રવત્ રક્ષણ કરી રાજ્યધનને પ્રજાકીય થાપણ સમજી તેને પ્રજાના કલ્યાણમાં વાપરવા પ્રયત્ન કરશે ?’

યુવરાજ ! જે રાજાને પ્રજાને પુત્રસમ પાળે છે તેને પ્રજાજનો દેવસમાન પૂજે છે માટે જો તારે દેવ થવું હોય તો પહેલાં પ્રજાનું પુત્રવત્ પાલન કરવા પ્રયત્ન કરજે. આવા પ્રજાપ્રીય નૃપાળોના યશ્ન ગાન ગાતા દેવતાઓ પણ આવા રાજવીઓની ઇર્ષ્યા કરે છે.

જે રાજા અદક્ષ ઇન્સાફ આપી પ્રજાને અદક્ષ ઇન્સાફ લેતાં અને દેતાં શિખવે છે તેજ રાજા થવાને યોગ્ય છે. જે રાજા વિદ્યા અને કુન્નરનો ફેલાવો કરે છે તેવાજ પ્રજાપ્રિય નૃપાળોજ રાજા થવાને લાયક. માટે હાલના રાજવીઓ કે જેઓમાં ઉપરનો તત્ત્વ માત્ર પણ કુણું નથી. જેઓ પ્રજાએ થાપણ તરીકે સોંપેલા રાજ્યધનનો તેના ભોગ વિલાસમાં દુરુપયોગ કરે છે તેવા રાજા થવા કરતાં બહેતર છે કે તું રાજા ન થા. માટે કહે તું કેવો રાજા થવા ઇચ્છે છે. પ્રજાપ્રિય પદ્મભંજન રાજા વિક્રમ જેવો નૃપાળ થવા ઇચ્છે છે કે ભોગવિલાસી? આમ કહી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ પોતાના પ્રજાના ઉત્તરની રાહ જોતા યુવરાજ તરફ જોઈ રહ્યા.

પિતાજી હું પ્રજાપ્રિય રાજા થવા ઇચ્છું છું અને આપના વચનને શિરોમાન્ય રાખી મારી વર્તણૂકથી તમોને ખતાવી આપીશ કે હું પ્રજાપ્રિય નૃપાળ છું કે ભોગ વિલાસી. લાવણ્યસીંહે જવાબ આપ્યો.

‘ધન્ય છે યુવરાજ હો તો આવાજ કુળદીપક હોજો. આમ કહી - સુરેન્દ્રસીંહ યોગિની દેવી પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યો યોગિની દેવી ! યુવરાજનો રાજ્યાભીષેક આપના હાથે કરવાની હું આપને અરજ કરું છું.’

આ સાંભળી યોગિની દેવીએ આગળ આવી યુવરાજના કપાળમાં તિલક કરી તેના શીરે રાજ્યમુકુટ મુક્યો કે સભામાંથી ‘મહારાજ લાવણ્યસીંહની જય’ના ગગનભેદી નાદો થવા લાગ્યા.

આ નાદોના ગડગડાટમાં ભાગ લેવાને એક વ્યક્તિ ત્યાં એકદમ આવી ચઢી જે આપણી પરિચિત વ્યક્તિ જગીરદાર વીરભદ્રસીંહ હતો અને તેઓની આજ્ઞાથી યોગિની દેવીએ લાવણ્યસીંહ અને હંસાનો હસ્તમેળાપ કર્યો.

સભામાં સધળે જય જયકાર થઇ રહ્યો. પ્રજાજનોના હૃદયમાં હર્ષ માતો પશુ નહતો તેવામાં મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ ઉભા થયા અને સર્વ સભાજનો પ્રત્યે બોલી ઉઠ્યા. ‘મારા વક્ષાદાર અને રાજ્ય ભક્ત પ્રજાજનો ઉપકાર માતો આ યોગિની દેવીનો કે તેણે અનેક વિપત્તિઓને વેઠીને રાજ્ય કુટુંબનું રક્ષણ કર્યું છે ત્યારેજ તમે અત્યારના આનંદને પામવાને શક્તિમાન થયા છો. નગરજનો ! આ એક સાધારણ વ્યક્તિ નથી પરંતુ પ્રખળ દેવી છે માટે સર્વે તેને વંદન કરો.’ આમ કહી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહે યોગિનીને વંદન કર્યું.

‘જય યોગિનીદેવીની જય’ યોગિનીના જય જયકારના શબ્દોના ગુંજારવ કરતા સભાજનો યોગિનીનો જય. બોલવા લાગ્યા તેવામાં એક મહાત્મા પુરુષ ત્યાં આવી પહોંચ્યા યોગિનીએ તેમને વંદન કર્યું.

‘મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ, અને ઇંદ્રનગરના વાસીઓ, આભાર માને આ મહાત્મનનો કે તેમણે મને આ પુણ્ય માર્ગે જવાની પ્રેરણા કરી હતી. આમ કહી યોગિની દેવી બેસી ગયાં.

સર્વ સભાજનોએ યોગીની દેવીને જયનાદથી વધાવી લીધા.

થોડા સમય સભામાં શાંતિનો પ્રસરાવ થયો કે તરતજ અતી-
તાનંદ સ્વામી ઉભા થઇને બોલી ઉઠ્યા કે ‘રાજન ! મેં એક ધર્મગુરુ
અને રાજ્યગુરુ તરીકે મારી યોગ્ય ફરજ નહીં બજાવતાં અનીતિનો
રસ્તો શ્રદ્ધા કરી મારી ધાર્મિક ફરજને ઠોકરે મારી હતી અને અ-
નીતિના માર્ગમાં પડી સ્વાર્થાધ અને મહત્વાકાંક્ષી થઇ હંસા અને મેના
જેવી ક્રોધાળ કળીઓને મારી લાલસાની વેદીમાં બલીદાન આપવા લાઇ
જઇ તેમને અનેક પ્રકારના દુઃખ આપ્યાં છે તે ઉપરાંત લાવણ્યસીંહ
તથા તમેને કેદમાં પુરી મેં ઘણુંજ દુઃખ આપ્યું હતું. માટે તમેને
જે યોગ્ય લાગે તે સજા કરશો અને તે હું હર્ષપુર્વક સ્વીકારવાને તૈયાર
છું’ અતીતાનંદ સ્વામીએ કહ્યું.

‘અતીતાનંદ સ્વામી તમે પણ હવે પશ્ચાતાપની અગ્નિમાં બળીને
શુદ્ધ થયેલા છો, અને આ યોગીની દેવીએ તમેને રાક્ષસમાંથી દેવ
બનાવવા પ્રયત્ન કર્યો હતો તે પણ સફળ થયો છે. તે ઉપરાંત
યોગિની દેવીએ અમારાપર કરેલા ઉપકારો યાદ લાવી હું તમેને
તમારી સ્વતંત્રતા ફરીથી અર્પણ કરૂં છું. જે સ્વીકારી આભારી
કરશો’ આમ કહી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહે યોગિની, અતીતાનંદસ્વામી
અને મહાત્મા પુરૂષને વંદન કર્યા.

‘યોગિની દેવી ! હવે તમે અતીતાનંદસ્વામીને મઠ પુરી દેવાની
અમેને રજા આપશો તેવી આશા છે.’ લાવણ્યસીંહે કહ્યું.

‘લાવણ્યસીંહ ! જે મઠમાં મેં અનેક કાળાં ઘોળાં કર્યા છે તેજ
મઠમાં મારું જીવન પ્રજ્ઞહીતાર્થે ગાળવા મેં મારા મનમાં દ્રઢ નિશ્ચય

કર્ચો છે અને તેથી હું તમારી પાસે તે મઠને તેમને તેમ રહેવા દઇ મને સેવાશ્રમ ખોલવાની રજા આપવાની માંગણી કરું છું.’

‘અમે તમારી માંગણીને સહર્ષ સ્વીકારી લઇએ છીએ. સુરેન્દ્ર-સીંહ અને લાવણ્યસીંહ એકી સાથે બોલી ઉઠ્યા.

‘એક દુરાચારી સંન્યસીને તેની પત્નીના પ્રયત્નથી સુમાર્ગે ચડેલો જોઇ પ્રજાએ તેને હર્ષનાદથી વધારી લીધી અને સર્વે ‘જય યોગિની દેવી જય અતીતાનંદ સ્વામી’ની જય ગજવવા લાગ્યા.

આવી રીતે સભામાં સર્વત્ર જયજયકાર વર્તી રહ્યા પછી રાજ્યમાં યોગ્ય મુધારાઓ કરી ગરીબોને દાન આપી મહારાજ સુરેન્દ્રસીંહ, લાવણ્યસીંહ, હંસા, મેના, યોગિની અને અતીતાનંદસ્વામીની સાથે રાજમહેલ તરફ જવાને રવાના થઇ ગયા. પ્રજાજનો પણ આનંદના સાગરમાં ગરક થઇ સભાસ્થાનનો ત્યાગ કરી ‘યોગિની દેવી’નાં વખાણ કરતા તેમના ગૃહપ્રતિ રવાના થઇ ગયા.

પ્રકરણ ૩૩ મું.

પ્રેમીઓનું મીલન.

સહસ્ત્ર રશ્મિ ભગવાન સચિતા દેવતાને આ લોકમાંથી પ્રયાણ કરતા જોઇ અને રાત્રીના આગમનને નીરખી હંસાના હૃદયમાં આજે કંઈ અવનવું અજબ ચેતન રજુરતુ હતું. આજે હંસાને તેના પ્રિય-તમને મેળાપ થવાનો હતો. તેના હૃદયમાં પતિ મીલનના વિચારો આવવાથી તેનું હૈયું ચક્રોળે ચક્રયુત્ હતું. એક એક પણ તેને આજે એક યુગ જેવડી લાગતી હતી. છેવટે રાત્રી પડી ત્યારે હંસાએ આજે

તેના કોડીલા કંથના દીલને રીઝાવવા સોળે શલુગાર સળ્યા હતા અને પ્રીયતમના આગમનની રાહ જોતી બેઠી હતી.

રાત્રી ધીમે ધીમે આલી જતી હતી હંસાના હૃદયની અધીરાઇ લાવણ્યસીંહના આગમનમાં ઢીલ પડતાં વધ્યે જતી હતી. હંસા લાવણ્યસીંહના આગમનની કાગને ડોળે રાહ જોતી બેઠી હતી તેવામાં દસના ટકેરા થયા તોયે તેના કોડીલા કંથના દર્શન નહીં થતાં વીરહાકુળ વનિતા બોલી ઉઠી, હજુ કેમ નહીં આવ્યા હોય? તેઓનું શરીર તો સાઈ હશે ને? આમ ચિંતામાં ને ચિંતામાં હંસા તેના સમય પસાર કરતા કરતાં નિદ્રાધીન થઈ ગઈ.

હજુ હંસાને નિદ્રાધીન થવાને થોડોજ સમય થયો હશે તેવામાં લાવણ્યસીંહ ત્યાં આવી પહોંચ્યો અને હંસાના રૂપ સૌંદર્યનું પાન કરતો ઉભો રહ્યો તેવામાં હંસાએ સ્વપ્નમાં ‘શું આવી પહોંચ્યા કે?’ એમ કહી કેમ જાણે તે લાવણ્યસીંહના ગળામાં બદ્ધ થવા ન માંગતી હોય તેમ તેણે બે હાથ પહોળા કર્યા. લાવણ્યસીંહે આનો લાભ લઈ હંસાને તેના બાહુપાશમાં જકડી હૃદયદાન આપતાં બોલી ઉઠ્યો ‘હા ! મારી મીઠી મેના તારો મોર આવી પહોંચ્યો છે.’

લાવણ્યસીંહનો સ્પર્શ થવાથી હંસા જાગી ઉઠી અને લાવણ્યસીંહના બાહુપાશમાં બદ્ધ જોઈ શરમથી લજવાઈ જતાં બોલી ઉઠી ‘આમ ચોરી કરતાં ક્યારથી શિખ્યા? કોઈ બાળાને ફસાવી અણુજણ્યે બાહુપાશમાં પકડનાર ચોરને મારે અવશ્ય શિક્ષા કરવી પડશે’ મારે તમોને આજે બેડી પહેરાવતીજ પડશે, કારણ કે ચોર તો અવશેષ બેડીનેજ લાયક હોય છે આમ કહી હંસા લાવણ્યસીંહના ગળામાં પુષ્પોનો હાર પહેરાવતાં ફરીથી બોલી ઉઠી, કહો હવે તો મારા કેદી થયા કે નહીં?

મારે તમોને આને બેટી પહેરાવતી પછી કારણ કે આર અવશ્ય બેટીનેજ લાયક હોય છે.

(પૃષ્ઠ ૨૧૪)

‘પરંતુ હંસા ! આ તે ક્યાંનો ન્યાય ! શું ચોર કાઢવાલને દંડશે ? ચોર તો તમે છો અને મને ચોર કહો છો તેથી તો તમે મારાથી પણ ઉત્તમ ચોર નીવડ્યા ! લાવણ્યસીંહે હંસાની મળક કરતાં કહ્યું.

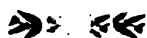
વાહરે વાહ અઠંગ ઉઠાવગીર ચોરના સરદાર ! તમે પણ ખારે કરી હો. સ્ત્રી એટલે ગૃહીણી કહેવાય છે તે તો તમે જાણતા હશે અને તેથી ઘરમાં આધિપત્ય હંમેશા સ્ત્રીઓનું જ હેય છે અને તે કારણ ધર પણ સ્ત્રીઓનું કહેવાય છે. સમજ્યા કે મારા કાઠીલા કંથ ! હંસા મળક કરતી બોલી.

તમારા આધીપત્યને હું મારા હૃદયના સિંહાસન પર જમાવું છું. તમેને હું મારા હૃદય પર હૃદયદેવી તરીકે સ્થાપું છું આમ કહી તે હંસા પ્રત્યે પાછો બોલવા લાગ્યો.

તીરછાં નયનના બાણથી, બેઢ્યાં હૃદય દુર્ગે તમે.

પ્રેમાળ પીંજરમાં પૂર્યો, પ્યારી બન્યા કેદી અમે,

આમ કહી હંસાને તેના બહુ પાશમાં જકડીને મધુરં સુંબન કર્યું. પ્રેમી દંપતીઓને તેમના માલનનો ઉપભોગ કરવા દબ અમે પણ રાત્રી અધીક વીતિ જવને લાંબે નિંદ્રાદેવીને સહકાર કરવા વિનંતી કરતાં કરતાં નિંદ્રાને આચિન થઇ ગયાં.

ઉપસંહાર.

લાવણ્યસીંહ અને હંસા : પુરુષ તેમના દિવસો ગુજારવા લાગ્યા. લાવણ્યસીંહ પ્રજાપાળક તરીકે રાજ્ય કરી પ્રજાવત્સલ બનવાના પ્રયત્નો કરતો તેનો રાજ કારભાર ચલાવ્યો જાય છે.

સ્વામી અતીતાનંદ યોગિની ચીના સદુપદેશથી સુધરી જમને નીતિમાન જીવન માળતો, જનસે- તેના પુરાણ મઠમાં બળવી

રહ્યો છે. યોગિની દેવીના સદુપદેશથી પોતાના જીવનને ઉજવળ બનાવવાના પ્રયત્નો સ્વામી અતીતાનંદ કર્યો જાય છે. પોતાના પતિને સુધારવાનું આરંભેલું કાર્ય નિર્વિઘ્ને પૂર્ણ થવાથી યોગિની દેવી પરમાત્માનો ઉપકાર માનતી અતીતાનંદ સ્વામીને જગતહીતના કાર્યોમાં મદદ આપી દુઃખીજનોની શુશ્રુષા કરવાની સાથે પતિ સેવા પણ કર્યો જાય છે.

કનકની ગુમ થયેલી પત્નિ યોગિનીની સહચરી નીકળવાથી બહાદુર કનક યોગિનીના કહેવાથી લાવણ્યસીંહના રાજ્યમાં લાવણ્યસિંહના રક્ષક તરીકે પોતાની ફરજ બજાવતો તેની પત્નિ સાથે તેનો સંસાર સુખ પૂર્વક ચલાવ્યો જાય છે.

નીરૂપમાના યોગ્ય વયના યુવાન સાથે લગ્ન કરી અપી અતીતાનંદસ્વામી તથા યોગિની તેમનો સંસાર સુખપૂર્વક ચલાવવાને મદદ આપી રહ્યા છે.

મેના તેના પિતાને તથા પતિ અને સંબંધીઓને મળી યોગિનીનો ઉપકાર માની નાતિના માર્ગે તેના જીવનના નાવને ચલાવ્યો જાય છે.

આવી રીતે હંમેશાં સારું કરનારનું સારું થાય છે માટે દરેક મનુષ્યે હંમેશાં સત્ય અને નીતિના માર્ગે જવા પ્રયત્ન કરવો.

છેવટે ભારત વર્ષમાં યોગિની દેવી, હંસા, મેના, નીરૂપમા, જેવી સ્ત્રીઓ ઉત્પન્ન થઈ ભારત વર્ષને વધારે ઉન્નત બનાવે તેવી પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા પ્રત્યે પ્રાર્થના કરીને અહીંજ વીરમીથું.

આમ શાંતિ, શાંતિ, શાંતિ.

સમાપ્ત.

